

ЖАМОЛ КАМОЛ

САЙЛАНМА

Биринчи жилд

**АСР БИЛАН
ВИДОЛАШУВ**

Шеърлар, дostonлар

*Мен хаёл осмонда ҳар лаҳза парвоз айладим,
Мен умид уммонида кўнглимни ғаввос айладим.
Мен ҳаёт дарёсидин жонимга сипқордим сурур,
Мен муҳаббат мулкидин топдим ўзимга баҳри нур,
... Мен севинчлар ичра ёндим қатрада юлдуз кўриб,
Сеҳр аро қолдим наволар мавжида денгиз кўриб.*

ЖАМОЛ КАМОЛ

САЙЛАНМА

Биринчи жилд

**АСР БИЛАН
ВИДОЛАШУВ**

Шеърлар, дostonлар

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
«Фан» нашриёти
2007

Ўзбекистон халқ шоири Жамол Камол "Сайлан-ма" сининг ушбу биринчи жилдига унинг 60-80-йилларда ёзилган энг сара шеърлари, ғазал ва мухаммаслари жамланди. Шунингдек китобга шу даврда яратилиб, шеърят ихлосмандлари томонидан севиб қаршилган "Жамила", "Тош туғён", "Эшиқда ой тўқини", "Армон" дostonлари ҳам киритилди.

Китоб сўнггида шоир ўтган йигирманчи асрга гўё шеърый яқун, сарҳисоб ясайди. Унинг қувончлари, қайғулари ва янги аср билан боғлиқ орзу, умидлари ҳақида сўзлайди.

Масъул муҳаррир:
Жаббор ЭШОНҚУЛ

Сўзбоши муаллифи:
филология фанлари доктори
Иброҳим ҲАҚҚУЛ

ISBN 978-9943-09-388-1

© Ўзбекистон Республикаси
ФА «Фан» нашриёти,
2007 йил.

ШЕЪРИЯТ – ДАРД ВА УМИД ДЕМАК

Кўнгила хун бўлди, кўнгилага не дерман,
Кўнгила билмаган элга не дерман?..

Шайх Фаридуллаев Аттор

Туғилган жойи, ўсиб-улғайган муҳити шоир ва адибнинг фақат тақдирига эмас, балки унинг ижодига ҳам таъсир ўтказади. Шунингдек, у ёки бу ижодкор шахсиятининг шаклланиши, ижодиётидаги ўзига хос хусусият ва фазилатлар ҳам таваллуд топган жонажон диёр билан мустаҳкам боғлиқдир. Халқимизнинг фидойи ва улкан шоири Жамол Камол Бухоро фарзанди. У 1938 йилнинг 9 ноябрида Бухоро вилоятининг Читракон қишлоғида дунёга келган.

Бу ёғини айтиш... Бўлажак шоир уч ойлик чақалоқ экан, отасини қамашади. "Файзулла Хўжаев ва Акмал Икромов халқ душмани эмас, дўстлари эди" деган гап - мана шу бир жумла учун уни отувга ҳукм қилишган. Бу мусибат ва айрилиқ мурғак қалбга кейин қандоқ таъсир ўтказиб, чилпарчин айлашини тасаввур қилмоқ қийин эмас.

Ўттиз беш ёшида отам отилди,

Уч ойлик чақалоқ эдим ўшанда.

Ўша тун ошимга заҳар қотилди,

Тақдир зарбасини едим ўшанда.

Йўқ, деб қичқираман умрим борича,

Лекин қисмат деган турмайди аяб.

Ўттиз беш йилдирки, ҳар ярим кеча

Мени отишади деворга суяб...

Ҳайриятки, Омоҳ таоло инсонга сабр ва бардош ато этган. Лекин кўнгила тош ё темир эмас - уни ғам-андуҳ барибир емиради. Камол Хусанхўжа ҳажрида шоирнинг онаси Ҳожалбегим ҳам ўттиз беш ёшда вафот қилади.

Отам дийдорини кўролмадим мен,

Онаси ўссам-да бўлмадим етим...

Бу тасалмининг ортида ўркач-ўркач қайғу ва алам бекиниб ётибди. Шулар қатра-қатра, тўлқин-тўлқин бўлиб Жа-

мол Камол шеърлари таркибига сингиб кетган. Унинг сўз ва ифодаларида дард, ҳасрат, армоннинг оловланиши шундан. Хуллас, етим бола она бувиси Маҳтоббининг кўлида қолиб, унинг тарбиясида ўсади. Аввал у она қишлоғидаги бошланғич мактабни битириб, сўнг Чандирдаги Абу Али ибн Сино номли ўрта мактабда таҳсил олади. Шоир ўша йилларни хотирлаб бундай дейди:

- Учқун бўлмаса, ўт чиқмайди. Ҳар нечук қобилият инсоннинг табиатида бўлиши лозим. Адабиётга муҳаббат менинг қонимда бўлган шекилли. Мактаб ва китоб пуфлаб ўт олдирди, ёндирди уни... Навоий ҳикматлари, рубоий, ғазалларини илк дафъа ўша йилрада юрагимга жо қилдим. Улар воситасида арузий оҳанглар руҳимга сингди. Кейин Муқимий, Фурқат ғазалларини севиб ўқидим ва ёд олдим. Ўша даврда Гоголнинг "Миргород", Пушкиннинг "Капитан қизи", Ойбекнинг "Қутлуғ қон", Марк Твеннинг "Том Сойернинг бошидан кечирганлари", Жуль Верннинг "Ўн беш ёшли капитан" китобларини ўқиганим ёдимда... Бир оқшом Шекспирнинг "Ҳамлет" асарини ўқишга киришдим. Уйда ёлғиз эдим. Фожеанинг "Арвоҳ кирди..." деган жойига етганда кўрқиб кетиб, китобни бир четга ташлаб, бориб, қўшни уйда хотинлар билан чақчақлашиб ўтирган бувимнинг пинжигига тиқилганим ҳали-ҳамон кўз ўнгимда турибди..."

Ҳамида Олимжон, Фафур Фулом, Шайхзода, Миртемир - булар ёш Жамолнинг яхши кўрган шоирлари эди. У Ойбекка алоҳида меҳр пайдо қилган ва бир умр унинг ижодига боғланиб қолганди. Бироқ ҳаммадан ҳам юксак, ҳаммадан ҳам ёрқин порлаган машғала - Навоий эди. У бошқа шоирларни устоз ҳисоблаган бўлса, Навоийни пир деб билганди. Тиниқ ва ёниқ сўз завқи, бадий тафаккур сеҳри шу йўсинда ёш шоир руҳига кириб борарди. "Адабиёт номли оқ кабутар болалигимда мени кўтариб учди. Шу сабабли бўлса керак, етим бола бўлишимга қарамай, ҳамиша умидларга, завқу шавққа тўлиб юрардим..." - дейди у.

Ҳа, умид нурли туйғу. Умидсизлик даҳшат. Ҳамма орзу ва олий ниятнинг кушандаси умидсизлик. Ноумидлик фақат алоҳида бир инсоннинг эмас, ҳатто бутун миллат руҳини сўндириб, қадр-қиммати, шону шавқати, гурур ва шижоатини ер билан яксон этиб ташлайди. Бундай аҳвол-

даги халққа душманнинг кераги йўқ, у - ўзига ўзига ганим, у - ўзига ўзи гўрков...

Менимча, "Умидли дунё" номли китобни ўқиган шеър-хон умидсизликдан - ношудлик, ношудликдан - ожизу нотавонлик, нотавонликдан - қумлик, қумликдан - хиёнат, риёкорлик туғилишини Жамол Камол нақадар эрта англаганини осон фаҳмлайди. Албатта, ўқиб-ўрганиш, фикран ўсиш, руҳни чиниқтириш, ҳаёт қийинчилиги ва азобларини енгиб ўта билиш ҳаракатига эришилмаса, умидни мақташдан фойда чиқмайди.

Зеро:

Кимга қатра, кимга денгиз,

Кимга бир дунё қадар,

Ким учун оғриқли тандин

Чиқмаган жондир умид...

"Ўйлаб қарасам, - дейди Жамол Камол, - Бухоро педагогика институтининг тарих-филология факультетига ўқишга киришим ҳаётимда бурилиш нуқтаси бўлган. Бошда тарихчи бўлишга шайландим. Йўқ, адабиёт мени бағридан бўшатмади. Тўлқин устига тўлқин бўлиб, бостириб келаверди: антик адабиёт, ўрта асрлар адабиёти, замонавий адабиёт... Шекспир, Байрон, Бальзак, Стендал, Виктор Гюго, Лев Толстой, Михаил Шолохов - менинг севимли адибларим эди..."

Шоир тўртинчи курсда ўқиётганида, Бухорога шоира Зулфия ташриф буюради ва институтда катта учрашув бўлади. Шеърларини унгача институт газетасида чиқариб юрган Жамол Камол кичик ҳажмли илк достони "Жамила"ни ўқиб беришни машҳур шоирадан илтимос қилади.

Бу - ўз халқининг озодлиги ва мустақиллиги учун курашган жазоирлик ватанпарвар қиз Жамила Бухеред қиссаси эди. Достон Зулфияга маъқул бўлади ва орадан кўп ўтмай у "Ёш ленинчи" газетасида босилиб чиқади. Шеърят майдонига энди-энди қадам босаётган шоир учун бу, албатта, ижодий ғалаба эди. Шундан сўнг "Шарқ юлдузи" журналида унинг шеърлари чоп этилади. Адабий жамотачиликка Жамол Камолни улар кенгроқ танитади.

Ўзбекистон халқ шоири Шукрулло ёзади: "Назаримда, олтишинчи йилларнинг боши бўлса керак, бухорлик шоир Жамол Камолнинг бир туркум шеърлари "Шарқ юлдузи"да

босилди. Нотаниш ёш шоирнинг шеърларини ўқидим. Бу шеърлар мени шу қадар сеҳрлаб олдики, бир неча вақт хаёлим шу билан банд бўлиб қолди. Бу ўзбек шеъриятига катта истеъдод кириб келаётганининг дилимдаги қувончи эди. У вақтда албатта Жамол ёш эди, навқирон пайти эди. Лекин унинг шеърлари ўша вақтдаёқ ром қила олиш кучига эга эди.

Жамол Камол шеърлари мени шу қадар тўқинлатган эдики, икки оғиз бўлса ҳам хат орқали ўз қувонч ва ниятларимни билдириб, қалбимни бўшатмагунча оромим бўлмай қолди".

1962 йилда ўтказилган Республика ёш ижодкорлар семинари Жамол Камолнинг биринчи шеърый тўпламини нашрга тавсия этади. Аммо у олти йилдан сўнг - 1968 йили босилиб чиқади. "Олам кирар юрагимга" кечикиброқ дунё юзини кўрган бўлса ҳам, шеърхонлар юрагидан тез ўрин топганди. Биринчи бўлиб унга шоир Хусниддин Шарипов тақриз ёзиб, "Шарқ юлдузи"да эълон қилди. Ўзга тақриз ва танқидий мақолаларда ҳам ёш шоирнинг келажигига катта ишонч билдирилган эди.

* * *

Бир пайтлар - ўспиринлик чоғларида сиқинибми, зеркибми, Бухородан кетиб қолгим келаварарди. Чунки айтарли ҳамма нарса якранг, турғун, арзимасдай туюларди... Кўпчилик гўё келишиб олгандай бир хилда ўйлар ва бир хил гапларни такрорларди. Қаерга борманг, асосий мавзу дала, пахта, чорва, маърака. Менга бу ёқмасди. "Нечун катталар умуман китоб, адабиёт ҳақида гапиришмайди? Нега уларга илм, адабиёт, санъат деган нарсаларнинг бир чақалик ҳам қизиги йўқ", деб ўйлар ва ички норозилигим кундан-кунга кучайиб борарди. Китоб ва ёлғизлик - шу икки нарсани ана ўша йиллардаёқ мен яхши кўрганман, то ҳануз иккисидан ҳам ажралолмайман. Аммо, ўйлаб кўрсам, болалик, ёшлик, илк маҳаббат - буларни Тошкентта олиб келолмаган эканман - бари Бухорода қолиб кетган экан. Бизнинг адабиётта, китоб ва ижодкорга меҳр-муҳаббатимиз, ҳозирги навқирон авлодниги билан таққосланса, тўғриси, эртатка ўхшайди. Бухоролик таниқли адиб, олим ва шоир борки, бошга кўтаргудай эдик. Жамол Камол ва Неъмат Амин-

нинг илк китобларини ўқиб, талабалар орасида нечоғлиқ фахр билан муҳокама қилганларимиз сира эсдан чиқмайди. Қизиғи шундаки, Жамол Камолнинг айрим шеърлари худди мен учун - менинг мавҳум ҳолат ва изтиробларимни акс эттириш учун ёзилганга ўхшарди.

Нега мен баъзида маънос, безабон
Сизга баён этсам, дўст-ҳамдамларим,
Мазмундорлигини пеш айлаб мудом,
Ортимдан юради дарду ғамларим...

Дарду ғам доим ҳам ортда юрмас, илгарига ўтиб, моҳиятга йўл очар экан. Шоирнинг мана бу саккизлигини ўқиганда қандай хаёллар кўнгилдан кечганини ҳозир ҳам тўлиқ шарҳлаб беролмайман.

Мен уни изладим, изладим дилхун,
Тубига етмоққа айладим ният.
Қанчалар бўғилдим, оқибат бир кун
Қаршимда очилди ўша моҳият.
Унга қарайману айланар бошим,
Яна чорасизлик йўлимни боғлар.
Қай тарафдан боқмай, оқизар ёшим,
Қай тарафдан боқмай, кўнглимни доғлар...

* * *

Умуман, моҳият оғир ва бешафқат эканини, унга қай тарафдан боқма, чорасизлик йўлни боғлаб, кўздан ёшлар оқизишини мен кечикиб тушундим. Инсон умри руҳоний оламдан борлиқ оламига, ундан яна охират дунёсига муборак бир сафардир. Бу моддий оламда у боқий қолмоқ учун эмас, балки ҳақиқий ватани бўлмиш малакут оламига қайтмоқ учун туғилади. Оралиғдаги йўл - синов йўли. Ўртадаги "Майдон" - қувонч ва қайғу, меҳнат ва машаққат, рост ва ёлғон, зафар ва мағулубият, бахт ва бахтсизлик майдони эрур. Хулмас, одамнинг тақдири ва ҳаёт йўли бир сафар, бир ҳижрат мазмунига эгадир. Ҳижрат деганда кўпчиликнинг хаёлида буюк жудолик, сўнгсиз ҳижрон, ғам-ғусса, кўз ёши, бир сўз билан айтганда, бахтсизлик гавдаланади. Тасаввуф тилида эса ҳижрат - ёмон ва тубан феъл-атвор, чиркин сифатларни тарк айлаб, гўзал ахлоқ ва латиф фазилатлар юртига бориш демак. Шоирнинг ичдаги юрти - аслида ана шу юрт. Кўзга

кўринмас ана шу ботиний ўлкада чин шоир нафсдан қалбга, қалбдан латифликка, ундан руҳга, руҳдан Ҳаққа ҳижрат қилади. Ва бундай шоир тилнинг эмас - дилнинг, чекланиш ва торликнинг эмас - кенглик ва сўнгсизликнинг қули, шайдоси бўлиб яшайди. Мана шунда кўнгил - оламга, олам - кўнгилга эшик очади. Сўзни илҳом, туйғуни завқ, фикрни дард бошқаради. Дардли шеър ҳамиша сирли шеър. Буюк озарбайжон шоири Муҳаммад Фузулий ёзади: "Билурменки, сен дардли яратилмишсан. Дард эса шоирликнинг сармоясидир. Шеър ёзиш учун завқ ва сафо лозимдир дема - дарддан сўзла. Чунки сўз мусобақасида ғалаба қозонадиган дарддир".

Жамол Камол ижодиётининг ҳам сармояси Ҳақиқат ва Хуррият дардидир. Мен унинг дил дардларига қарши боргани, энг улуғ армонларига хиёнат қилганини эслолмайман. Шунинг учун шоир шеъриятида кўпчилик қаламкашларга хос икки қиёфалик офати кўзга ташланмайди. Хавф, яъни кўрқув тавбакорга, севги зоҳидга, яшаётган маънавий ҳоли муштоққа парда бўлгани каби, шеър ҳам шон-шуҳратга берилган шоир қалбига парда бўлади. Шунда у инсоф, диёнат дардидан йироқлашади ва ўзининг аҳвол-руҳиясини тўғри идрок қилолмай қолади.

Шоир сўз айтгани келар дунёга,
Индамай, жим туриш - шоирга ўлим.
Қайси тоққа борай, қайси дарёга
Товушларга тўлиб кетганда кўнглим?..

Ана шу ҳолат-ахтариш, изланиш ҳолати. Ана шу ҳолатдан ажралган шоирнинг фикр манзили турғунликдирки, ундан бирор янгилик кутиб бўлмайди. Жамол Камол бундай ҳолдан ўзини асрай билган, Ҳақиқат йўлида астойдил заҳмат чеккан шоир. Унинг "Файласуф билан суҳбат", "Сувайдо", "Қўғирчоқлар", "Клубатра", "Ҳамлет", "Хурофот", "Шоирга", "Отам" сингари ўнлаб шеърларида эрк ва ҳақиқат ишқи ёниб-ёлқинланади. Чунки у ҳақиқатни ҳақиқат ўлароқ севган. Юракни тасаввурдаги ҳақиқатларга эмас, ҳақиқатнинг ўзига бағишлаган.

Ҳақиқат, мен сени севдим,
сени хор айласа миллат.
Қулондек боши узра айланур
ҳар кун қабоҳатлар...

Ҳақиқат, мен сени севдим,
ўзинг Раббимсан, Олоҳим,
Сени дерман, сени, гар келса
бошимга қиёматлар...

Биласизки, ҳақиқат тоқдир, Ҳақдан яралгани боис як-каю ягонадир. Ҳақиқат кўқда ҳам, ерда ҳам ҳоким. Фақат заминдаги ҳукмронлиги, кўқдагидан фарқланади. Негаки, заминда ёлғон ҳам ҳукм юритади. Самода ёлғоннинг кўлидан ҳеч иш келмайди. У ўз тангриси Шайтон амри фармойишларининг ердаги ижрочиси. Ёлғон кўқдан гувиллаб тўқилмайди, заминда гуркираб ўсади. Зеро, ёлғон ва риёнинг "тулроғи" инсон - у биргина мана шу жойда томир ёзади, улғаяди ва ҳосил беради. Бошқа кўқарадиган боғу чорбоғи йўқ унинг. Жонзотлар орасида ёлғиз инсонгина ёлғонни - ҳақиқат, ҳақиқатни эса ёлғон дея баён айлай олади. Аслида, ҳақиқат ва ёлғон ўйинлари деган ўйин ёхуд талашув йўқ. Ҳамма-ҳаммаси одам нафси ва манфаатидан туғилган зиддият, олишув ва қаҳру ғазабдир. Инсон Ҳаққа итоат этгандагина ҳаётни ҳақиқат кўзгусида кўриб, қаноат топади ёки ўзи экиб вояга етказган ёлғон зулм қурбони бўлади. Шўро давлати юрт, миллат ҳурриятига қарши тўқилган ҳар қандай ҳақиқат - ёлғон, ёлғон эса ҳалокатли бўлишини инобатга олишни истамаганди. Шу боисдан ҳам ҳақиқат ва ҳаёт орасидаги жарлик кенгайгандан кенгайиб борар, эркинлик, тенглик, бахт каби сўзлар хас-хашакка ўхшаб қолганди. Ҳаёт эса ҳурриятни - қуллик, бахтни - бахтсизлик, шодликни - ғам-ғусса мазмунида изоҳларди.

Орадан вақт ўтиб, замонлар кечиб, келажак авлодлар шоир, адиб, олиму уламоларнинг мустақилликдан кейин ёзган нарсаларини ўқишса дейлик. Шунча зиёли ва ижодкорнинг ичида шундай эътиқод, шу даражада эркинлик истаги қайнаб-тошиб ётган экан, миллат қаңдоқ қилиб бунча узоқ вақт қуллик ва тобеликка кўниқди экан, деган савол туғилиши табиийдир. Лекин айни шу ижодкорларнинг миллий истиқлолдан аввал ёзилган асарларини кўздан кечиришса борми, "Во дариғ, ижодкорлик дегани ҳам - бусўзбўямачилик ва кўзбўямачиликдай бир иш экан-ку", демаслигига ҳеч биров қафолат беролмайди. Эврилиш, турланиш шу қадар катта ва ҳайратланарли. Ана шу "жараён"га бун-

доқ назар ташланса, миллий руҳ, миллий маслакка содик жуда оз сонли шоирлар қатори Жамол Камол ҳам бир ғоявий "майдон"дан иккинчисига сакраб ўтмаганлигига тан бериш керак бўлади. У етмишинчи йилларнинг охирида ёзилган бир шеърида бежиз мана бундай демаган:

Шоирим, ўтасан сен ҳам муқаррар,
Гарчи ардоқлисан, гарчи суюксан:
Шижоат туйғуси билан мукаммал,
Шижоат туйғуси билан буюксан!
Лекин сен ҳам агар этиб номардлик,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат.
Демак, соб бўлибди оламда мардлик,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

Кулни озодман деб сайратиш, бахтсизларни ҳамма бахтиёр деб куйлатиш, камбағал ва қашшоқ элни тўқмиз, бадавлатмиз дея бонг урдириш... Минг афсуски, адабиёт аҳли орасида ана шу қабоҳатга бош қўшганлар ҳам кам эмасди. "Чўққиларга ёғилди ёғду", "Тош тугён", "Тафаккур", "Қадах", "Умидли дунё" деб номланган китобларни бугун бир варақлаб чиқинг, бошқа хаёл, ўзга ўйлар қуршаб олади дилни...

* * *

Жамол Камол турли шеърий шакл ва жанрларда қалам тебратиб келаётган ижодкор. Унинг ғазалнавислиқдаги тажрибалари ҳам алоҳида диққатга молик.

Менинг билишимча, куйга, мусиқага тобе сўз - қўшиқ. Сўзга, фикрга тобе мусиқа эса шеър. Шунинг учун ҳам "Шеър - сўз билан ифодаланган мусиқа" деган таъриф менга жуда мақбулдир. Навоий, Бобур, Машраб шеърлари, энг аввало, мана шу фикрнинг тўғрилигини исботлайди. Ахир, ҳар бир шеър мисраси, ҳамма нарсадан олдин, мавзун, мусиқий бир жумла эмасми? Шеърда ҳижонинг сони эмас, балки унинг саси, оҳанги муҳимку! Мусиқа шеърнинг "жавҳари"дан янграб юзага чиқади ва муваффақият воситасига айланади. Хоҳ аруз, хоҳ бармоқ вазнида бўлсин, қолган ҳамма иш, ҳамма нарса айни шу мусиқани таъминлашга хизмат қилмоғи зарур. Шунинг учун шеър ўқиш, шеърнинг руҳий оламига кириб мушоҳада қила билиш улуғ бир куйни сўз билан тингловчига етказа олишдек алоҳида салоҳиятдир. Хусусан, арузда битилган шеърларнинг "ноталари", ички ва

ташқи оҳанг товланишлари бўладики, буни билиш учун "оҳангшунослик"лик зарур, деб ўйлайман.

Бизнинг танқидчи, адабиётшунос ва ижодкорлар орасида ғалати бир қитмирлик мавжуд: ўзи тушунмаган, ҳис қилмайдиган асарлардан ё айб ахтаришади ёки бефаросатларча уларни инкор қилишади. Аммо ўлса ҳам, бунга тишим ўтмади, менинг қорайган кўнглим, тўнка табии-тим бунақа латифлик, бунақа зарифлик ва гўзалиқдан завқланмайди, демайди...

Эркин Воҳидовнинг арузий шеърлари атрофидаги баҳс-мунозаралар адабиёт аҳлининг ёдидан кўтарилмаган бўлиши керак. Ўшанда ўртага ташланган танқидий фикр, тўмтоқ талқинлардан, шеър ҳақида ёзиб юрганим учун мен ҳозиргача хижолат чекаман.

Шўро даврида Эркин Воҳидовгача ҳам арузда шеърлар ёзилган. Аммо Эркин Воҳидовнинг қасида ва ғазаллари улардан моҳиятда ва ифодада бутунлай фарқланади. Шу фарқланиш, яъни арузни янгилаш, очиқроқ айтганда, "замонавийлаштириш" тамойили Жамол Камол ғазаллари ва "Қуёш чашмаси" достонида ҳам ёрқин кўзга ташланади. Шоирнинг ошиқона ғазаллари хусусида, биров удер, биров - бу. Бироқ унинг ижтимоий, фалсафий мазмундаги ғазалларига фикри очиқ ўқувчи сира-сира юза қаролмайди.

Мен-ку менман, элга элдек.

Суврату сийрат қани,

Ўтса умри бир умр

Меҳнатланиб, заҳматланиб?

Бир тараф афғон чекарлар

Меҳнату заҳмат билан,

Бир тараф даврон сураб

Роҳатланиб, ишратланиб.

Бир тараф афтодаҳолдир,

Ҳоли кун-кундан ёмон,

Бир тараф довруқ солар

Шуҳратланиб, шавкатланиб.

Бу замонда аҳли давлат

Эл сотар, иймон сотар.

Файрилар бирлан мудом

Хилватланиб, улфатланиб...

Бу байтлар Машраб тилидан битилган бўлса-да, шўро зулмидан жони ҳалқумга келиб, эзилиб ётган эл ва найрангбоз замон аҳволини шарҳлайди. Ҳазал шаклидаги мана бундай ҳасрат ифодасига мен ҳеч дуч келмаганман:

Талон бўлдинг, элим,
Занжирга тушдинг, нотавон бўлдинг,
Диёнатга тупурган
Шум даюслар озми тарихда?
Ўзингдан чиққанинг ҳам гоҳ
Ўзингга сирмади ханжар,
Мунофиқ тўтилар, зоғлар,
Товуслар озми тарихда?

Мустамлакачилик истибдоди ва ҳийла-найрангларини мозий орқали фош этиш, замон муаммоларини тарих воқитасида бадий талқин қилиш олтмишинчи йиллар ва ундан кейинги давр адабиётимиз учун ўзига хос бир йўл ва усулга айланган эди. Бундан Жамол Камол ҳам моҳирлик билан фойдаланган. Шоирнинг араб босқинига бағишланган "Варахша" достонидаги қўйидаги сатрларни одамлар ёддан айтиб берганини мен кўп эшитганман:

Олам шоҳид, ҳар бир юртга босқинчи,
Эзгуликни шиор қилиб киради.
Бошлар узра ўйнар экан қиличи,
Шиорини такрор этиб туради.
Мана бу нур, дейди, пуркайди тутун,
Мана поклик, дейди, булғайди бутун.
Мана тенглик, дейди, лекин қул этар,
Тарихингга ўтлар қўйиб, қул этар...

Бечора эл қолиб бесару сомон,
Шу тариқа яксон бўлар бегумон!
Замин кетар, давлат кетар, дил кетар,
Ўзлик кетар, шавкат кетар, тил кетар...

Булар тарих "либос"ига бурканган ва маҳрумият азоблари ҳасратга, ночорликка айланган мазлум элнинг ички шарҳи ҳоли экани бугун қундай равшандир, албатта.

Жамол Камол дoston жанридаги асарлари билан ҳам ўз сўзини айтган, шеърятни янги тасвир ва образлар билан бойитган талант. Устоз Миртемир унинг "Армон" достонига уруш мавзусидаги энг яхши асарлардан бири деб баҳо берган эди.

Омоҳ одамга талант берса, шунга яраша илҳом ва интизом ато этса, унинг қўлидан кўп иш келади. Жамол Камол бугунгача рус, форс, инглиз, турк тилларидан таржима қилган асарлар сони, адашмасам қирққа яқинлашди. Буларнинг асосий қисми жаҳон адабиётининг дурдоналари: Шекспирнинг ўн иккита драмаси, Фаридууддин Атторнинг "Мантиқут тайр" ва "Илоҳийнома"си, Мавлоно Жалолиддин Румийнинг олти жилдлик "Маънавийи маснавий"сидир. Бу - айтишга осон. Аслида бағоят сермашаққат ва масъулиятли меҳнат. Шу сабабдан ҳам шоир "Маснавий" таржимаси учун Туркия жумжумурияти Маданият вазирлигининг Румий олтин медали ва Эрон ислом республикасининг давлат мукофоти билан тақдирланди. Зеро, Мавлононинг шоҳ китобини миллатга армуғон этиш ҳар қандай мукофот ва тақдирланишдан юксақдир. "Маснавий"нинг бош ғояси ва шиори ишқ. Одамийлик. Одам бўлсанг, одамийлик шарафига лойиқ бўл, доғ туширма. Гул агар хушбўй бўлмаса, у ўтиндур, дейди Мавлоно:

Одамийро одамият лозим аст,
Гул агар хушбў набошад, ҳезум аст...

Дарвоқе, Жамол Камолнинг рус олими ва адиби Радий Фишининг "Жалолиддин Румий" романини ўзбекчалаштириши Мавлонони халқимизга яқиндан таништиришдаги илк хайрли қадам бўлган эди.

Нақлга кўра, Салжуқий султонларидан бири Румий Ҳазратларига беш халтача олтин ҳадя этибди. Талабаларидан бири олтинларни Мавлоно олдига олиб кирганида, "Мени ҳақиқатда яхши кўрсанг, бу олтинларни ташқаридаги ана у катта ботқоқликка элиб ташлагил", дебди у. Устод фармойиши дарҳол бажарилибди. Ва тезда кўпчилик бундан хабар топибди. Бойликни, хусусан олтинни жону дилидан севгувчи кимсалар ўша олтинларни қўлга кириштиш учун ўзларини балчиққа уришибди. Юзи, уст-бошлари балчиққа буланиб, қараб бўлмас ҳолга келибди. Уларнинг аҳволини Мавлоно талабаларига кўрсатиб, "Бу олтинлар кўриб турганингиздек, дунё аҳлининг уст-бошини булғаб кирлантиргани сингари қалбларини ҳам қорайтириб, чиркинликка чулғайди. Менинг сўзларимни ғалат англаманг. Мол-дунё учун уринманг, демайман. Аммо дунё мол-дав-

латига муҳаббатни қалбингизга йўлатманг, демоқчиман. Ҳақиқий сармоя мол, мулк, беҳисоб пул соҳиби бўлиш эмас, балки маърифат, илм ва ҳунар, ихлос ва ҳур тафаккур соҳиби бўлмоқдир”.

Жамол Камол инсоният қалби ва руҳини тадаввий айлаш, яъни даволаш, Ҳақ ва Ҳақиқат мақомларига юксалтиришга қодир Шарқ адабиётининг бир неча дурдоналарини таржима қилиб, халққа армуғон этдики, бунинг аҳамиятини сўз билан таърифлаш қийин.

Жамол Камол чиндан сермаҳсул шоир, моҳир таржимон, билими кенг, диди юксак шеършунос ва адабиётшунос ҳамдир. У шоирларнинг - олими, олимларнинг - шоири. Унинг илмий тадқиқот ва мақолалари ижодиётининг муҳим қисмини ташкил этади. Жамол Камол 1971 йили "Лирик шеърятда композиция" мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган. Орадан бир йил ўтар-ўтмас, академик Иззат Султоннинг таклифи билан Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтига ишга келган. Иззат Султон раҳбар бўлган Адабиёт назарияси бўлимида ўн тўрт йил ишлаган. У икки томлик "Адабиёт назарияси", икки жиллик "Ўзбек адабий танқиди тарихи" китобларининг мауаллифларидан бири. Унинг "Лирик шеърят" номли китоби шеършунос ва шеърят муҳиблари орасида қўлма-қўл бўлиб кетган бўлса, "Тарихий драма" деган рисоласи драма жанри сир-арорларини ўрганувчиларнинг диққат-эътиборини ўзига жалб эта олган эди. Гоҳо шеърдан ҳам у танқидий тафаккур учун фойдаланган.

Шоирнинг "Умидли дунё" китобида "Адабий танқид" деган ҳазил шеър бор. Шундай сўзлар билан бошланади:

Ҳамзага этмадинг аввал эътибор,
"Ўтган кунлар" бўлди қўлларингда хор...
Уриб, "Қутлуғ қон"нинг бошини ёрдинг,
Кейин "Навоий"ни тупроққа қординг...

Дарвоқе, адабиётимизда ҳодиса бўлган қайси асарни адабий танқид яхши қарши олиб, уни холис баҳолаган? "Сароб"-ними ёки "Мирзо Улуғбек"-ними?... Юрак қони билан ёзилган асарларнинг кўпчилигига у болта кўтарган ё милтиқ ўқталган. Нега шундай бўлган? Шеър давомида ўқиймиз:

*Шунчалар қон тўкмиш қаламинг сенинг,
Айт-чи, нимадандир аламинг сенинг?
Қўлингда ҳамиша шайдир бешотар,
Магар бобонгмидир Муқбил тошотар?
Гарчи буюқларни таёқладинг сен,
Лекин пучакларни ардоқладинг сен...*

Сиёсатнинг қули ва қўғирчоғига айланган танқидчилик ҳақиқий талантларнинг бошига кўп балолар ёғдирган. Адабиётга алоқаси йўқ талантсизларни эса оғишмай қўлаб-қувватлаган. Мана шу "ҳиммат" ва "илтифот" то ҳануз давом этиб келади. Жамол Камол адабий танқид тарихи ва унинг кейинги аҳволидан бохабар ижодкор сифатида буни шеърини шаклда талқин қилиб берадики, "ҳазилнинг таги зил" лигини шеърхоннинг ўзи осон англаб етади.

Бу ёруғ оламда шундоқ омад ва муваффақиятлар бордирки, одамни ич-ичидан кемириб, еб ташлайди. Бунинг акси: шундай омадсизлик ва муваффақиятсизликлар борки, инсонга куч-қувват, ҳаракат бағишлайди. Айниқса, ижод аҳли: ҳақиқий ёзувчи, шоир виждонни бузадиган омад, зоҳиран кўз қамаштирувчи зафарлардан қочмоғи керак. Донишманд бир шоир яхши айтган:

*Кимки ақл истар, Мажнун бўлмагай,
Мақтовлар ёғилса, мамнун бўлмагай...*

Келгуси йил муборак етмиш ёшини қаршилашга ҳозирланаётган ардоқли шоир, улкан таржимонимиз Жамол Камол мақтовларга бардошли, ҳар қандоқ қийинчилик ва машаққат юзланса, мамнуният кўрсата олиш даражасидаги қудрат соҳибидир. Атторни, Румийни ва Ҳазрати Али шеърларини таржима қилган киши бошқача бўлиши мумкин эмас.

*Мавлоно Румийнинг дил сўзларидан,
Ажаб сархуш бўлиб кечди тунларим.
"Маснавий"нинг ҳикмат юлдузларидан
Ёришди, чароғон бўлди тунларим...*

Шундай сархушлик ва чароғонлиқда шоиримиз узоқ умр кечириб, янги ижодий ютуқларга эришишини биз Яратгандан тилаб қоламиз.

Иброҳим Ҳаққул,
филология фавлари доктори

I

*Кўл ётарди тоғларга туташ,
Мавжларига шамоллар шайдо.
Бир болақай, нигоҳи оташ,
Бўлди бир кун соҳилда пайдо...*

ОЛАМ КИРАР ЮРАГИМГА

Суқланаман тунларимга,
ёғдулар тошқин,
Энтикаман, ўтли дилда
орзулар тошқин.
Қуёш севиб, баҳор ўпиб,
кечар кунларим,
Йўлларимда куйлар тошқин,
кулгулар тошқин.
Олам кирар юрагимга
минг жилва билан,
Дарё - қўшиқ,
Оқшом - шафақ,
Ой шуъла билан...

1960

ЭЙ БУЮК ТУПРОҚ...

Тўрт буюк уфқингда нур тошаётир,
Тўрт буюк уфқингда юлдуз жавлони.
Кўзларим севинчдан ярқираётир,
Қанот боғлаётир дилбандинг жони.

Отамнинг отаси, эй буюк тупроқ,
Онамнинг онаси, эй буюк тупроқ.
Бир жигарпорангман, қутлуғ ватансан,
Шараф остонаси, эй буюк тупроқ...

Жангу жабҳаларда кўп қонинг оқди,
Ёш эдим, бўлмадим гамингга ғамдош.
Бугун ой устида юлдузинг балқди,
Бағримга бағрини жойлади қуёш.

Кун сайин қуёшинг баланд бўлгандай,
Юлдузинг кўпаяр тун ўтган сайин.
Бир буюк чанқоқлик қалбга тўлгандай,
Қадамлаб ўпаман мен ҳам тинмайин.

Кунда қадамлаган ҳар қаричингни
Бағримга босаман чароғон тунда.
Кўнглим шайдосидир келажагингнинг,
Мен кўрар жамолинг тилсимдир унда...

Не учун энтиқдим? Тўрт буюк уфқинг
Юлдуз оламидай қаршимдан ўтди.
Кўзимни порлатган ёнар ёқутинг
Бир оташ бўлдию жонимни тутди.

Кошки, она, мен ҳам дил гавҳаридан
Уфқингда бир дона чироқ ёқолсам.
Юлдуздай нур сочиб тиниқ меҳримдан,
То абад бошингда парпираб ёнсам...

1959

ГАЗОПРОВОД

Кекса Бухорога
кумуш бар солиб,
Ўқтин-ўқтин чақнамоқда
бир ажиб шуъла.
Малик чўлларига
кескин жар солиб,
Кетаётир бир шодумон,
қайноқ фулғула...

Мунчоқ-мунчоқ терга ботиб
пўлат сийналар,
Қояларни кўкка отиб
оташ миналар,
Дарё каби жўш урмоқда
бир буюк жавлон,
Тўлқин каби тўш урмоқда
томирларда қон,
Тўлқин каби югурмоқда
шиддат, ҳаяжон...
Машиналар ҳансирамоқда,
ердан - қуёшгача,
сувдан - тошгача
Бунёдкорнинг ҳукми юрмоқда.

Ҳайрат билан ҳпяжоним
босар устма-уст,
Жоним элим, кўзлаганинг
қайси бир юлдуз?
Жоним элим, қайси юлдуз,
қайси бир мурод -

Шавқи билан бу майдонда
сурмоқдасан от?
Қайси буюк парвоз учун
бу лочин қанот?

Товуш берар воҳалардан
қайнаган кураш,
Олим инсон, оташ матор,
мағрур гулдираш:
-Бу қурилиш охирида
ҳикматли газнинг
Уралгача тиним билмай
оқиши ётар.
Бу қурилиш охирида
шоҳи, атласнинг
Зўр оқими фабрикларда
тўлқин ўйнатар.
Бу бир газким, ҳар зарраси
шон элига шон,
Шу шавкатли ҳаёт учун
янги армуғон...

Ҳайрат билан ҳаяжоним
босар устма-уст,
Хаёлимда халқ яратган
бир жаҳон юддуз...
Жоним элим, суръат бергин
зўр қурилишга,
Газ зийнати оқиб кирсин
бизнинг турмушга.
Чечак очсин ҳар юракда
орзу ва мурод,
Қутбгача қулоч ёзсин
газопровод!..

1958

* * *

Чўққиларга ёғилди ёғду,
Тоғ бошида ҳилол кўринди.
Қаддирғочдек қанот урди у,
Келиб, сенинг қошингга қўнди.

Ой нурида юзингни кўрдим,
Кўзларингки сузгун ва шаҳло.
Кўзларимни узолмай турдим,
Хуморига тўймадим асло...

Узоқда ҳам қўймадинг холи,
Ўраб олди дилбар хаёлинг.
Маст айлади қўшиқ мисоли
Ой ёпиниб кўринган ҳолинг.

Қуюқлашар тоғ бошида тун,
Тун қўйнида фулдирайди Вахш.
О, менинг ҳам қалбимда тўлқин,
О, менинг ҳам бағримда оташ...

1959

* * *

Тун. Боғимда кезаман,
ой, булут, шамол -
Ўйнашур, инжу сочур
ҳовуч ва ҳовуч.
Чечаклар ниҳол-ниҳол
ва ошуфтаҳол
Юлдуздай чарақлашур
йўлларимда ғуж.

Баргларни қуча-қуча
еллар тўлқини,
Роз айтар... шўх шарпаси
юралка ҳузур.
Учар ариқчалардан
мавжларнинг уни,
Айтинг, қайси латофат
бунга тенг келур?

Нечун ўйларим мунча
кўркам, фусункор,
лаззатлидир, тотлидир
босган қадамим?
Бу сурур, бу саодат
сен туфайли, ёр,
Чунки дилбар хаёлинг,
ёдинг ҳамдамим.

Мени сармаст айламиш
бахтим туйғуси,
Оқар қулоқларимга
мунис бир ғазал.
Назаримда ҳар томчи
оқшом юдузи,
Сув - симоб,
майса - бахмал,
гул тожи - машъал...

1960

ҚУМРИ

Шом оғар, шабнам ёғар
Боғларда бўй таратиб,
Қумри қиз сигир соғар
Челакни жаранглатиб.

Найза-найза киприklar
Қуйилар пок ва маъсум.
Дудоқлардан тўкилар
Ҳам оташ, ҳам табассум.

Шох ташлаб изма-кейин
Учишар қалдирғочлар,
Қиз кулар сирли, майин
Силкинар сулув сочлар...

1958

БАРҚУТ КАБИ...

Барқут каби нурли оқшом, нурли тонг,
Борлиқ бўйлаб болқишингиз севаман.
Жим-жим учган юлдузлардай ранго-ранг
Шуълаларда бахт гаштини сезаман.

Кенгликларга гул-соялар тўшалган,
Япроқларда томчи-томчи табассум.
Тубликлари ноз уйқуда тин олган,
Сув қўшиғи - жонгинамга тараннум.

Қарғаларнинг қора атлас карвони,
Тўлқин ёйиб учиб ўтар бошимдан.
Ёқут шафақ - кўкнинг нури хандони
Дур ёндирар тупроғимдан, тошимдан...

1958

КУЗ

Дов-дарахтлар турар хазон ўрамда,
Чангдан, ҳароратдан олган каби тин.
Сукутга чўмишган, ҳар дам-ҳар дамда
Йўлкаларга тўкар сап-сарик олтин.

Жўра-жўра учган япроқлар хандон,
Ерга етиб келиб қўнишади жим.
Ва елни кутишар бўлгали сарсон,
Шатир-шутур босиб, ўксинар кўнглим.

Сойда жимилламай, сокин сув оқар,
Боғчаларни қучмиш даво бир салқин.
Ўрикзорлар жимжит, юрак орзиқар,
Шовур-шувур селлар мавсуми яқин...

1958

СЕВИСТОН

(Тожикистон таассуротларидан)

Алвон-алвон тонг кулганда
Тоғ ҳалқасида,
Чақмоқ чақиб тулпоримнинг
Тўрт тақасида,
Бағрим ёзиб Чопар сойнинг
Нақ ёқасида,
Гард қўнмаган чиройингга
Айтай қасида,
Эй, кўксимга жон сувини
Сепар, Себистон,
Шамол бўлиб юзларимдан
Ўпар, Себистон!..

Ойнабулоқ қайнаб ётган
Дарадан ўтдим,
Шўх тўлқинлар ўйнаб ётган
Дарадан ўтдим,
Пистазорни бўйлаб ётган
Дарадан ўтдим,
Маст какликлар куйлаб ётган
Дарадан ўтдим,
Қараб кўрдим, булутларга
Теккан чўққилар,
Тепасида ўқтин-ўқтин
Чақмоқ чақилар,
Жала қуяр, сел зарбидан
Қоялар қулар,
Қояларни қарсиллатиб
Чопар оҳулар,
Тоғларингдан шалоладай
Учдим, Себистон,
Тўлқин бўлиб боғларингга
Тушдим, Себистон...

Нағма билан. наво билан
Қаршимга чиқдинг,
Ишва билан, имо билан
Қаршимга чиқдинг,

Кўзим ёниб гўзалларинг,
Иштиёқида -
Тўйда бўлдим ой ўн тўртта
Тўлган чоғида.
Гунча-гунча юлдузларинг
Бошимни тутди,
Қанча-қанча ой юзларинг
Қаршимдан ўтди,
Куйларингга кўнгил қўйиб,
Кўнгил чоғладим,
Саҳаргача коса ўпиб,
Гул қучоқладим...

Тонгларингда қўшиқ айтиб
Юрибди Воси*
Бағринг тўла саодатинг
Савти навоси,
Чаманингда чарх ураркан
Ҳамал ҳавоси,
Бўлдинг, гўзал, дардларимнинг
Дори - давоси.
Эй чашмаси тўлиб-тўлиб
Оқар, Себистон,
Карашмаси юракларни
Ёқар Себистон,
Гулшалари давра тутиб
Гуллар Себистон,
Гўзаллари меҳмон кутиб
Куйлар Себистон...

1960

* Воси — халқ қаҳрамони.

ТУН ЧОРЛАЙДИ

Тун - қорасоч, барно келинчак,
Кўзим тўймас боқишларига.
Ул тўлдириб қўйнига чечак,
Мени чорлар оғушларига.
Нур хандаси маст айлаб мени,
Гул нафаси бўлиб муродим,
Меҳри дилим аён эттали
Аста-аста ташлайман одим...
Ой болқитиб, чақнатиб юлдуз,
Тун қаршимда кулар жилвагар,
Роз этарми, сўйларми бир сўз,
Жамолига сизинсам агар?
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин имлар қучоғи сари.
Шуълалардан - чиройи гулгун,
Уфқлардан - олтин камари...
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин очар сирли бир оғуш.
Мени чорлаб йўлларга бутун
Соялардан пояндоз солмиш...
Ҳар қадамда янгича фусун,
Янги жило, янги ифода.
Тун сингари соҳиби ҳусн,
Гулшани дил борми дунёда?
Ой сочаркан кўзимга ёғду,
Маст айламай кечган туним йўқ,
Йироқларга бошлаб кетар у,
Саҳаргача менда тиним йўқ.
Тонг нурига тун бўлар таслим,
Мен гўёки сирли соҳилда -
Ёр изидан боққан каби жим,
Термуламан, соғинчи дилда,
Эгнида гул, бошида само,
Бир гўзалки, зебо, сурмақаш,
Кўзларида ишваю имо.
Мени чорлар бағрига яккаш...

1964

БУЮР, ДЕДИМ...

Сеҳрли тун... Она тупроқ
Гуркираган тун,
Жилвон ариқ - бўз арғумоқ
Гулдираган тун.
Ҳоким эди руҳим аро,
Қўшиқ ва илҳом,
Сўйлашардим борлиқ билан
Айтиб номма-ном.
Кўзим тушган ҳар нуқтада
Юлдуз бор эди,
Хаёлларим юлдуз каби
Сеҳркор эди.
Кетган эди қўлларимдан
Қарор бир йўла,
Қалбим эди бир ажойиб
Оташга тўла.
Чироқ эди водий ила
Осмон ораси,
Денгиз каби ёйиқ эди
Нур доираси.
Миллион чироқ ўраб олиб
Тўрт томонимни,
Қўймас эди ўз ҳолига
Йигит жонимни.
О, мен олтин юлдузларнинг
Даврасида жим,
Боқар эдим бамисоли
Ошиқ мунажжим...
Ногоҳ тошди бир ажойиб
Юлдуз жилваси,
Меҳр ёнган кўзларимга
Тушди шуъласи.
Уфқлари ёниб-яшнаб
Ярқиради Ер,
Севинчлари тошиб-қайнаб
Ҳансиради Ер:
Учиб ўтган бу фазокор
Ўғлоним, деди.

Юрагимнинг парвози бу,
Жавлоним, деди.
Буюк юлдуз фазолардан
Кечаркан порлоқ,
Қараб қолдим, қалбим тўла
Ўтли иштиёқ.
Тиз чўқдиму сўнгра, сурдим
Сарзаминга юз;
Нурли-нурли умидларим,
Ўйларим сўнгсиз...
Она дедим, мен ҳам сенга
Бир пораи дил,
Севгим билан садоқатим
Қабул айлагил,
Буюр дедим, мен ҳам сенга
Фидойи бир жон...
Бахт балқиган кўзларимга
Нур тўқди жаҳон...

1964

БИР ТУП ЖОНОН ЎРИК

Чорбоғчани нур ва соялар ўрар
Туннинг олачалпоқ қоронғусида.
Чўпон гулханидай чўғланиб турар
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида.

Шафақдай музайян, тонгдай осуда
Фунчалар лаболаб шуълаю шабнам.
Сув узра, сеҳргар сиймоб устида
Гўё порлаб ётар афсона бир шам...

Шивиллаб, бош қўяр кўксига еллар,
Бутоқлар чайқалар бахт чолғусида.
Унга ой ортидан бир булбул келар
Саҳарнинг бахмалдай қоронғусида.

Бағрида куйланар гўзал бир дoston,
Эгнида гул либос, бошида осмон,
Орзулари жўшиб, тебранар шодон
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида...

1965

БУЮК ТРАССА ИЛҲОМИ

Гулдур-гулдур товуш келар
уфуқ тагидан,
Гулдур-гулдур... бўзликлардан,
чўл этагидан,
Трассадан - ҳароратли
ер юрагидан.
Техниканинг борлиқ бўйлаб
наъраси буңда,
Инсон қалби қанот урар
буюк тўлқинда.

Қўпораркан қирликларни
пўлат хартумлар,
Ўркач-ўркач ясов тортар
қумлар, уюмлар.
Тер ва қуёш оғушида
дарёчи инсон,
Ҳансирайди... ҳамласидан
қоялар - тўзон,
Барханларни тикка қўзғар
олов қуюнлар...

Гулдур-гулдур қадам босар
буюк трасса,
Аму қайсар, тўлқинларда
туғён, талваса.
Кекса Жайхун, саркашлигинг
буткул бас энди,
Энди бизни четлаб ўтмас
дур мавжудотинг,
Зарафшонга туташади
кумуш қанотинг,
Бухоро, деб югураркан
арғумоқ отинг,
Жонинг жонга пайваст энди,
камарбаст энди.

Мавжланасан чаманларнинг
гул ҳавзасида,

Далалардан гулдуур-гулдуур
келур садойинг,
Қўриқларга зийнат тўкар
баҳор чиройинг,
Боғи замон, зеби жаҳон
андозасида,
Шонинг янграр фаровонлик
овозасида...

Нур соҳиби улуғ халқнинг
иродаси бу,
Халқ қудрати - фанимизнинг
порлоқ даҳоси.
Яратилур мўлчиликнинг
буюк дарёси,
Бу азамат қурилишнинг
зўр гулдироти
Дунёларга доврұқ солиб
яшайди мангу...

Довруқ учар ҳаволардан,
булут тагидан,
Довруқ учар трассадан,
ер юрагидан...
Гулдуур-гулдуур наъра чекар
экскаватор,
Гулдуур-гулдуур юракларга
олов соладир,
Азмимиздан қуёшгача
донг тараладир.

1965

ОЛТИН ЗИНА

Ноз-неъматдан дастурхонда гул чаман.
Шуълалардан ҳар хонамиз нурхона.
Уйим гавжум... бир пайт аста чиқаман,
Юрагимда туйғулардан тарона.
Ўраб олар мени шу дам эзгу тун,
Бағри тўла енгил туман, оқ тутун...

Эҳ, эзгу тун, чиройли тун, сирли тун,
Кўп сирларга макон эрур оғушинг.
Шамол елпир қулоғимга товушинг,
Мафтун-мафтун нигоҳингга мен мафтун.
Чиройингга чанқоқ-чанқоқ қарайман,
Чарақлаган чироқларни санайман...

Юрт - чаман, деб шивирлайди лабларим,
Ҳар бир чироқ шу чаманда нур гунча.
Ҳар бир гунча - қуёш тўла тутунча,
Қуёш гунча менинг илҳом гавҳарим,
Шу гавҳарни шуълаларга тутаман,
Дил торидан дилбар садо кутаман.

Эҳ, қайдасан, янги йилим, давроним,
Янги ёшим, янги олтин чаманим.
Бағринг аро янги орзу, армоним,
Боғинг аро чечакларим бор маним.
Кел, келақол, кўнглим яна баҳор эт,
Бахт мулкига куйларимни нисор эт.

Ватан бир ёш улғаяди бу кеча,
Олам бир ёш яшаради бу оқшом.
Кўнгил тори жаранглайди тонггача,
Бол тутади дудоқларга лола жом.
Ҳаяжондан диллар ёниб энтиқар,
Умид билан истиқболга кўз тикар...

Ҳей, истиқбол, менинг сирли малагим,
Кам бўлмасин умрларга инъоминг.
Умрларга умр инъом айлаким,
Жарангласин давраларда илҳоминг.
Илҳомингга биз орзуманд, биз ошиқ,
Зафар келтир дунёларга ярашиқ!

Ҳей, янги йил, олтин зина, гул даврон,
Айла бизни юксакларга равона.
Шараф топсин жумла жаҳон, жумла жон,
Шараф топсин озод замин, замона.
Бу замонни ўзинг гулгун замон эт,
Қуёш қадар бахтимизни омон эт!..

1965

ТАБИАТ БАЗМИ

Нақ тепамда чақмоқ чақар тинимсиз,
Сўнгсиз само ўт ичида гуриллар.
Шамоллар ҳам жой талашиб, қўнимсиз,
Юрагимда шамол каби туйғулар...

Ҳовлиқма сел саваб ўтар бир муддат
Жаранглатиб айвондаги челақни.
Безатади қатра-қатра бриллиант
Гилос кийган зумрад ҳарир кўйлақни.

Чўғ-шуълалар учишади муҳташам,
Шўх бир лаҳза... боғлар, томлар оқ-кумуш.
Толзордаги эски инда дамба-дам
Типирчилаб, ғу-ғулайди она қуш.

Яшил ёнган кўзларида сирли тун,
Чақинлардан кўк чодири чилпора.
Дам ҳавода парпирайди оқ ёлқин,
Дам самони зулмат босар тимқора.

Нигоҳимда чақинларнинг шуъласи,
Қулоғимда гулдирослар каломи.
Булуғларнинг бошим узра ғалваси
Табиатнинг истиқболга саломи...

Кекса кўприк чўчиб тушар чақмоқдан,
Япроқчалар шивирлашар уйқусиз.
Табиатнинг май базмига йироқдан
Ҳавасланиб термулади бир юлдуз...

1965

ИШҚ ВА ОРЗУ

Ўсмир қалби билан сени севгандим,
Узоқ вақт енголмай шарму ҳаёни -
Охир куйиб-пишиб "жоним" дегандим,
Кулган кўзларингда кўриб дунёни.

Жоним учун жонсан ўшандан бери,
Хаёлингга мудом хаёлим пайваст.
Манглайимдан оқиб меҳнатим тери
Юрагимда яшар бир дунё ҳавас...

Менга севги эмас, дунё берибсан,
Дунё бўлганда ҳам бир дунё орзу.
Поёнсиз бир хаёл дарёсидаман,
Армон деб шунчалар ёнмагандим-ку...

Ажиб шуъла тўкиб киприкларингдан
Табассум қиласан, мен қоламан лол.
Жоним итобингдан оловланаркан,
Такаллум бошлайсан бир тўти мисол:

"Чақмоқдай ёнаркан жонингда орзу,
Сен севги ўтида ёна ва ёна,
Янги дарёлардан оқизасан сув,
Бошингда юксалар буюк замона..."

Ўсмир қалби билан сени севгандим,
Узоқ вақт енголмай шарму ҳаёни -
Охир куйиб-пишиб "жоним" дегандим,
Кулган кўзларингда кўриб дунёни.

1960

ҲИЛОЛ

Тун ярим, мен беуйқу,
Бошимда кўркам хаёл.
Бир маҳал нақ рўбарў
Балқасан, маъсум ҳилол.

Жимгина қанот ёзган
Олтин кабутар мисол.
Юксакка талпинасан,
Мен настада ошуфтаҳол.

Осмон чексиз чамандир,
Сен - сирли сайёра қиз,
Кўнглинг неларга банддир,
Нурли йўлларда ёлғиз...

Бир боқсам, ороланиб,
Ўрикзор устидасан,
Ошиқ қалбидай ёниб,
Нур базмини тузасан.

Бир боқсам, самолардан
Жило бўлиб қўйилдинг,
Мармар ҳовузни бирдан
Ёндирди табассуминг.

Бир боқсам, ёнгинагда
Қанотлар ўйнар кўркам.
Ўрдаклар карвонига
Дарға бўласан шу дам.

Бир боқсам, мажнунтолни
Чулғайсан мавжинг ила.
Мафтун этиб хаёлни,
Барглардан оқар шуъла.

Бир боқсам, нозли, эрка,
Шамоллар қўйнида ҳур -
Ётган дала кўксига
Саломларинг тўкилур.

Бир боқсам, о, малика,
Ёнингда гўзал юлдуз.
Олис тепалик узра
Турасан дардли, маъюс.

Қўзғалур хотиралар,
Тағин тирналар ярам.
Унда тин олиб ётар
Жафокаш онагинам...

1966

УФУҚЛАР

Кўксингизда нур мавжи
Гоҳ тошар, гоҳи ухлар.
О, кўзларим юпанчи,
Мовийжило уфуқлар.

Сиз - қуёш севган соҳил,
Тўлин ойнинг ётоғи.
Бағрингизга туташдир
Бағримнинг чаман боғи.

Онамнинг кўзларида
Кўрдим сизни илк бора.
Шундан меҳрингиз дилда,
Шундан дилим хумора.

Не сир бор мавжингизда,
Мунча ёниб ахтардим?
Нечун термулиб сизга,
Тошди юракда дардим?

Гоҳо бир сирли оқшом
Умид сўрадим сиздан.
Тушди кўнгилга илҳом,
Ҳисларим оқди кўздан.

Мовий оинангизга
Чиздим ёр суратини.
Сиздан сўрадим ҳар гал
Хаёлим улфатини.

Бир гал ойли саҳрода
От сурдим олатасир.
Талпиниб рўпарамда
Мени этдингиз асир.

Не сир кечди, ажабо,
Сеҳрингизми, уфуқлар?
Кўз ташлаб кўнглим аро
Кўрдим сизни, уфуқлар.

Сиз билан бўлди равшан
Орзу-омолим менинг.
Гар қўнса сизга туман,
Не кечар ҳолим менинг?

Мовий қирғоғингиздан
Шеъримга оқар шуъла.
Ватаним уфуқлари,
Ўпаман кўзларим-ла...

1966

БАҲОРДА БИР КУН

Уфуқлар беҳаракат,
Елларда уйқу, тиним.
Бир маҳал... зўр, баҳайбат
Бурутлар қуйилар жим.

Тўлқин сел, тошқин ёмғир,
Чақмоқ қучишган бари.
Сузишар тоғдай оғир,
Чувалиб соялари.

Кўкка тўш тутиб яланг,
Борлиқ энтикар шу он.
Оғочлар жим, хаёлчан,
Қучмиш орзу, ҳаяжон...

Бир замон силкинар кўк,
Олов - қуш қанот урар.
Бурутларни ёққудек
Чақмоқ чақиб парпирар.

Бир лаҳза олтин чўғин
Тўзгитиб ҳар ён қуюқ,
Беркинар, сўнг қўшиғин -
Сел бошлар сирли, бўғиқ...

О, дилнавоз садолар,
Узоқ уфуқлар довур -
Ёйиб нозу адолар,
Тошасиз шовур-шовур.

Ернинг мадҳими сизлар,
Кўкнинг шеъри, байtimi?
Ёки порлоқ юлдузлар
Меҳрини йўллайдими?

Дур парда либос ичра
Тўлғаниб ер - келинчак -

Кумуш маржонингизга
Тутар олтин гул-чечак.

Уфуқдан тошиб чиқиб,
Кетасиз уфуқ томон.
Ортингиздан кўз тикиб,
Қолар гўзал осмон...

1966

ЛУЛУМБА ҚЎШИГИ

Унга юрак эди ва юрак доғи
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термулса тунлари - умид чироғи,
Хўрсинса - ҳасрати, кўтарса - байроқ...

Занжирбанд онага хун бўлиб боқди,
Оловни эслатди лахта-лахта қон.
Юрак қони билан бир олов ёқди,
Қонли кишанларга ўт қўйди ўғлон.

Қора манглайини ёритди ёнғин,
Қора муҳит узра кўтарди овоз.
Кимлар эшитмади жон ҳайқиринин,
Лекин етиб келди аввал кишансоз.

Келдию чанг солиб, қалбини юлди,
Жонига ташланди ўлим тимсоҳи
Сўнгги бор ҳайқириб, қадди букилди,
Ёнғинларда қолди ёниқ нигоҳи.

Дуд ва олов тўла она муҳитта
Ботаётган кундай термулди ошиқ,
Қон тўла қалбини отдилар ўтга,
Қанот қоқиб чиқди ундан бир қўшиқ...

"Шўрли қитъа, етим Африка, қўзғол,
Ёрит, эй зулматни, ғазаб чақмоғи!
Тупроқ остида ҳам бир машъат мисол
Порлаган қалбимда қасос чанқоғи.

Ҳаром дунёдаги ҳаром жонларнинг
Ҳаром томоғидан ўтган луқмалар -
Яъни сенга фарзанд нотавонларнинг
Юз йиллик қонини сўра, даъвогар!

Яра бағрингдаги мурдам кулига
Ҳирқираб йиқилар бир куни номард.
Мен шунда малъуннинг оқ ўлигига
Қора соя солиб, кўтараман қад.

Нурларга буркайди эрку бахтингни
Бугун гулханларда ёқилган бошим.
Қоним юволмаган жароҳатингни
Ювиб кетар шунда севинч кўз ёшим..."

Унга юрак эди ва юрак доғи,
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термулса тунлари - умид чироғи,
Хўрсинса - ҳасрати, кўтарса - байроқ!..

1967

ШЕЪРИЯТ

Кўл ётарди тоғларга туташ,
Мавжларига шамоллар шайдо.
Бир болакай, нигоҳи оташ,
Бўлди бир кун соҳилда пайдо.

Уфуқларга талпинган зилол
Кўзларига бўларкан пайваст,
Бир зум қолди ҳайрат ичра лол,
Ҳаяжонда лол қолди бир пас.

Дам бир ҳадик, дам ҳавас билан
Мовий кўлга боқди болажон.
Бир хўрсиниш учди лабидан,
Юрагига тушди бир армон.

Эгилди-ю, садаф қайроқни
Мовий кўлга ташлади аста.
Сув бетида яшнаб бир оний,
Пайдо бўлди зилол гулдаста.

Яна отди, яна... пайдар-пай,
Юлдуз бўлиб сочилди тўзон.
Кўл чайқалди, тошди болакай,
Унут бўлди жумлаи жаҳон.

Шовуллаган, тўлқинли дунё
Хаёлини қамради қучиб.
Бир пайт боқса, турар шалаббо,
Кўл ичида белдан сув кечиб.

Энтиқди-ю, ўзни серғулув
Тўлқинларга отди болажон.
Сузар бўлса, иқболга ёр у,
Чўқар бўлса, фидойи бир жон...

1967

II

*Ғолибсан, гар ўзингга ғолиб,
Амр этиб, киролсанг ўзинг оловга.
Мағлубсан, гар эсанг ўзингга мағлуб,
Яна мағлубдирсан бошқа бировга...*

ДУРДОНА

Кўк денгиз шовуллар ел қўйнида маст:
Ажаб бойлигим бор менинг бир дона.
Йўқ, олтин эмас у, олмос ҳам эмас,
Тонг юлдузи каби гўзал дурдона.
Ишқим оташидан яратдим уни,
Юрак қоним ила яшнатдим уни.

Кимда қуёш ўпар тоғлар виқори,
Дарёлар жўшқини мужассам эса,
Қалбида бир олам ҳаёт баҳори,
Орзу уйи кўкдай муаззам эса,
Мен унга ишқимни кўраман лойиқ,
Ва унга дурдонам этаман тортиқ...

1968

ЎЗБЕКИСТОН ТУНИ

Агар ўйларимни қопласа булут,
Агар умидларим қолса беқанот,
Агарда қалбимни қуршаса сукут,
Агар адо бўлса руҳимда сабот;
Борлигим банд этиб яшаш озори,
Совуқ туманига мени ўраса,
Қизиса афсуснинг аччиқ бозори,
Хаёл ўкинчларга мени судраса,
Шу замон шафқат-ла бошимга келиб,
Қаддимни суямоқ асло шарт эмас,
Ўзбекистон туни бошинг узра, деб -
Менинг қулоғимга шивирлангиз, бас.
Қоматим чинордек ростланар шу он,
Қалбим типирчилар кўкка интилиб.
Болаликдан ошно фируза осмон
Чарх урар бошимда шафқатта тўлиб,
Ажиб сурур бўлар жонимга ҳамроҳ,
Менга паноҳ бўлар мўъжиза бир тун.
Мен унга маҳлиё, мафтунман, аммо,
У кимга маҳлиё, у кимга мафтун?
Бу юртда шукуҳи, кўркини бир-бир
Тунларга бағишлар қайноқ кундузлар.

Элимнинг беҳисоб армонларидир
Самога сочилган миллион юлдузлар.
Хаёлдай чеки йўқ, ойдин уфуқлар
Халқимнинг уфуқдай хаёлин айтур.
Тўлин ой таратиб уфуқларга зар,
Ўзбек туйғусининг тимсолин айтур.
Доҳий табиатдан элимга эҳсон
Сеҳру синоатни бўлурми ўлчаб?
Бу тунлар жамолин бир кўрган инсон
Юртига кетолмай қолса, не ажаб,
Муҳаббат соларкан бошига савдо,
Ҳаёт солар экан руҳига жунун,
Дардини тунларга сўйламиш Лайло,
Бахтини тунлардан изламиш Мажнун...
Роҳатда мудрайди хазина тупроқ,
Ҳар лаҳза депсиниб, мўътабар жони.
Боғ аро эпкиннинг мавжида шу чоғ
Алишер қалбининг ширин жавлони...
Бу қадам шарпаси... азиз онага
Умрбод толенинг юлдузидай нек.
Юлдузларга ёндош расадхонага
Мағрур чиқиб борар султон Улуғбек...
Уфуқдан уфуққа ёйилган фалак,
Дарёларни қучиб, мудраган воҳа...
Ўзбекистон туни, ўзингсан бешак
Беруний топинган буюк илоҳа!
Улуғ боболарнинг руҳига хитоб
Тоғларнинг тун аро ярқироқ боши.
Ҳув, танҳо булоқда тошади шу тоб
Бечора Фурқатнинг ҳақир кўз ёши...
Ширин бир хўрсиниш кезар ҳавода,
Баъзан қанот ёзар аламли бир оҳ.
Ўтмиш ва истиқбол мисли шаббода
Нозли тун сочини силайди, аммо -
Сокин бир дарчада титрайди чироқ,
Онажон бағрида дўмбоқ кенжаси.
Ширин тушлар кўриб тамшанар шу чоқ
Ўзбек тупроғининг гўдак хўжаси...
Она каби олиб боши узра тин,

Ҳаттоки тун қилар унга табассум.
Менинг ҳам хаёлим ёзиб қанотин,
Шу гўдак бошидан айланар ҳар зум.
Ярқираб кўринар қадим Бухоро,
Ярқираб кўринар гўзал Фарғона.
Эҳ, шу ширин ффурсат, шу гўзал асно
Маъсум юдузингни уйғоттил, она!

Уйғот, барқут тунга термулсин тўйиб,
Сўнгсиз сурур билан симирсин нафас.
Ўзбекистон тун бошинг узра, деб
Унинг қулоғига шивирласанг, бас...

1965

ОТАМГА ХАТ

Раис келиб эшигинга саҳардан,
Сени янги режаларга ўради.
Бир каттакон раҳбар тушиб шаҳардан,
Гўзаларинг аҳволини сўради.
Зўр агроном келди кейин марказдан,
Хаёлларинг чувалтирди йироққа.
Мухбир келди, у ҳам билиб-билмасдан
Олаверди, олаверди сўроққа...
Телевизор сувратчиси дарада
Оқшомгача юрагингни ғашлади.
Сенга атаб худди ўша паллада
Радио ҳам эшиттириш бошлади.
Раҳбар келди, олим келди бирма-бир,
Мухбир келди, энди менинг навбатим.
Бошинг узра жаранглайди бесабр
"Қандингни ур!" - деган шеърий даъватим...
Ҳаммамизга қўйдинг ҳалол нону туз,
Баъзан бир оз май ҳам қуйиб узатдинг,
Ҳаммамизга, ҳаммамизга бердинг сўз,
Ҳаммамизни таъзим билан кузатдинг...
Пайкалларда ризқимиз, у гўзани
Гўё сенинг қўлинг билан экканмиз,
Ҳамма келиб, сўроқлаймиз ўшани,
Ҳамма унга кўзимизни тикканмиз...
Мудроқ босиб, шеър тинглайсан шийпонда,

Ўқийману босар мени хижолат,
Сен-ку азал адолатсан жаҳонда,
Аммо айт-чи, борми менда адолат?
Мен ҳам ахир яралганман қонингдан,
Жон топганман сенинг иссиқ қўйнингда,
Аммо ҳозир қайлардаман, қайдаман?
Тириклигим эса ҳамон бўйнингда...
Атрофингда неча оташ чўғ ўғлон,
Мен ҳам улар қаторида учқунман.
Мен ҳам битта учқунингман, отажон,
Аммо ўзим иқрор этай, қочқинман!
Экин экиб, сув тарашни кўрмай эп,
Йироқ кетдим хаёлларим ардоқлаб.
Ота, сендан йироқ кетдим илм деб,
Илмда-чи, кетолмадим йироқлаб...
Шаҳарларда кутиб алвон субҳидам,
Шеър биттунча ўзлигимни унутиб,
Бўлмасмиди ёнгинагда сув кечсам,
Бирга-бирга чигит эксам чанг ютиб...
Сен буларни ўйламайсан ҳар қалай,
Буюк ахир сенда инсоф, андиша.
Лекин ўғлинг ўзин нечук оқлагай?
Ҳузурингда бошим эгик ҳамиша...
Сурмоқдаман мен экмаган неъматлар,
Мен йиғмаган насибалар завқини.
Хаёлимда мен экмаган дарахтлар,
Мен экмаган далаларнинг шовқини...
Мадҳ этаман мақтовингни ҳижжалаб,
Мадҳ этаман сандиқдаги молингни.
Лекин, отам, булар бари эриш гап,
Мен билмасам, ким билади ҳолингни...
Ўй ўйлайсан, умр ўйсиз ўтарми,
Бир дамгина ўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, иморатинг битарми,
Бир йилгина тўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, доим ўйга тўлгину
Тўйга тўлсин сен битказган иморат.
Олам учун сен саломат бўлгину
Олам бўлсин сенинг билан саломат.

Йироқ кетган болаларинг маъзур тут,
Улар - зумрад далаларнинг гадойи.
Дехқон отам, иқроримиз манзур тут,
Бизлар дилда ҳамон ўша саҳройи.
Буюклардан буюклар бор зиёда,
Дахлсиздир олийлиги, виқори.
Бири - қуёш, бири - сенсан дунёда,
Осмондан ҳам, Заминдан ҳам юқори!..

1967

УЛФАТЛАРИМ

Танҳо ўлим... сув қуйгандек жим хона,
Сим-сим оқар сониялар, фурсатлар.
Эшик очиб бир пайт аста, пинҳона,
Кира бошлар ҳузуримга ҳасратлар.
Ўт тушади оромимга шу замон,
Ҳаловатим кундузини тун босар.
Киришади ун чиқазмай, безабон,
Киришади соя каби сарбасар...
Бири сулув, бири хунук, бедаво,
Бири босиқ, бири титроқ, асабий.
Агёр каби бири безбет, беҳаё,
Бокарамдир бири маъсум ёр каби.
Саф чекишар ҳузуримда бош эгиб,
Ёлворишар, кўзларимга боқиб жим.
Қўйма, улар ҳолинг хароб этар, деб,
Юрагимда фарёд чекар аллаким...
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар,
Ҳасрат - қанот? Бу ёлгонни ким демиш,
Ҳасратларим - қон ялаган калхатлар!
Булар бари - ишқдан айру тунлару
Орзулардан йироқ тушган кунларим.
Булар бари - қалбим ютган хунлару
Ўкинчларда чеккан аччиқ унларим...
Бири чалиб мунгли-мунгли наволар,
Юрагимда тутун бўлиб ётмоқчи.
Ёш бошимга бири солиб савдолар,
Бири мени қуюнларга отмоқчи...
Мана улар, худди очкўз оломон

Қуршаб келар... чидамайман, йўқ, асло!
Сапчиб туриб, бир ҳайқириқ соламан,
"Йўқ, йўқ, Яго!" - деган каби Отелло,
Тирқиратиб, эшик сари сураман.
Тингламайман улар чалган навони,
Эшигимни қарс ёпаман, ортидан
Эшитилар ҳасратларим афғони...
Шодликларим топиб энди тасалло,
Қўшиқ каби қанот ёзса, не ажаб?
Аммо ажаб, улар мунча бежило,
Бечораҳол боқишади, не сабаб?
Севинчларга макон бўлган хонамда
Ҳасратлардан фориф бўлиб яшайман.
Бир номаълум соғинч кезиб танамда,
Бир номаълум ғамга тўлиб яшайман..
Шоддигим мўл, аммо қалбим бир чети
Бўм-бўш турар ҳувиллаган уй каби.
Кимларнидир қўмсаб инграр сукути,
Етим уйда шамоал чалган куй каби.
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар.
Ҳасрат - қанот? Ким деса ҳам, чин демиш,
Қаердасиз, бағрим ёқар улфатлар?
Киринг, аста эшигимни қиялаб,
Севинчларим топсин эски ошнасин.
Ҳасратларга чидам бериб, ёнсин қалб,
Шодликлардан қуёш эмиб, яшнасин,
Ёлғиз асал, ёлғиз заҳар татимас,
Ҳаёт, менинг қўлларимға тут шароб,
Шарбатда шодлик жўшган мусаллас,
Ачитқиси ҳасрат бўлган майи ноб!..

1968

ОНА ЎТМИШ, ОНА ИСТИҚБОЛ

Туш чоғи.. Танҳоман кимсасиз боғда,
Бола кўзларимда - ловуллаган ёз.
Бир пайт исмим айтиб, билмам қаёқдан,
Мени чақирарди ғойиб бир овоз..
Унсиз теваракка боқардим ҳайрон,

Жимжит далаларга термулардим жим.
Борлигим ўрарди ҳадик-ҳаяжон,
Ўрмалай бошларди бағримда ваҳим.
Олазарак бўлиб бирпас ҳар ёна,
Машғул бўлар эдим ўйинга қайтиб.
Бир маҳал.. энтикиб боқардим яна,
Кимдир чақирарди исмимни айтиб..
Маъсум болалигим - ҳуркак нигоҳим,
Олис бир юлдузсан энди мен учун.
Аммо ўша овоз ҳамон ҳамроҳим,
Ҳамон ҳамроҳимдир ўша сирли ун.
Суронли йўлларнинг олис қаъридан,
Гавжум кўчаларнинг шовқини аро,
Мудраган руҳимга ўт солиб бирдан
Ўша овоз янграр мағрур ва бурро!..
Ғойиб бир қудратнинг ғойиб садоси
Бошимда қураркан янгроқ тантана,
Мени ўраб олар ўкинч дарёси
Ва умид дарёси фарқ айлар яна..
Тўхтаб, тевааракка термуламан лол,
Нимадир излайман, топмайман фақат.
Сўнгра ўз-ўзимга бераман савол,
Сўнгра ўз-ўзим-ла қураман суҳбат.
Нима бу - руҳимга берувчи қийноқ?
Нима бу - фикримга бермовчи қўним?
Бу - менинг кечаги кунимдир, ўртоқ,
Бу - менинг безовта эртаги куним!
Гўё фарзандиман икки онанинг,
Ўртада тураман интизору зор.
Ўтмиш "Унутма!" - деб чақирар мени,
Истиқбол чақирар, кўрай деб дийдор.
Майлига тонг бўлсин, майлига оқшом,
Руҳим мудроғини созуриб атай,
Она ўтмиш, мени чорлаб тур мудом,
Она истиқболим, чорла, пайдар-пай.
Бир менми хаёллар домида бу дам
Олис келажакдан сўраган ҳаққим?
Олис ўтмишини салмоқлаб бардам,
Олис истиқболин ўйлайди халқим.

Кечмишни унутган қолур бенаво,
Эртани унутган бўлади забун.
Ўтмиш - истиқбол, деб аталган, дарё -
Мени қаёқларга элтасан бутун?
Оқиб бормоқдаман шу буюк сувда,
Тўлқинда тебранур кўксимдаги соз.
Созга сабо етса, турмас осуда,
У титраб, жаранглаб чиқарар овоз..

1968

* * *

Менга илашибди ажиб бир очлик,
Бағримдан оқса-да шу азим дунё,
Қалбимда яшайди қора муҳтожлик,
Қўмсоқ руҳим ёнар топмай тасалло.
Мен тўлқин бағрида кезганим ҳаёт
Гоҳо бағрим аро ясайди тўлқин.
Лекин бир сипқорсам, битади, ҳайҳот,
Яна ютоқ қалбим қолади юпун...
Қорни оч бўлса-да, кўзи тўқлар бор,
Қорни тўқ бўлса-да, кўзи очлар ҳам.
Менинг қалбим очдир, ютоқ, ташнадир,
Турфа ғамлар аро турфадир бу ғам..
Кўзни тўйдирармиш бир ҳовуч тупроқ,
Қорнига давомиш ярим бурда нон.
Аммо менинг кўнглим ранго-ранг порлоқ
Олам жилвасига тўяди қачон?
Олам ёғдусидан яралган коса
Наҳот олам билан бир кун тўлмагай?
Бир япроқ бандидан узилди аста,
Қўлимга қўнди-да, деди: бўлмагай..
Бўлмагай, беҳуда бўлма орзуманд,
Олам элчисиман, қуёшдан учқун.
Назар сол, нега мен юракка монанд,
Учган бир юлдузга ўхшайман нечун?
Нечун бағрим аро кўзинг қароғи,
Кафтинг чизиклари кўринар аён?
Кафтинг чизигида қалбинг вароғи,
Қалбинг вароғида дардинг намоён?
Бағримда минг битта ҳақиқатинг бор,
Минг бир ҳақиқатга тимсолман яна.

Сенинг-ку, минг битта жавобинг тайёр,
Лекин мен минг битта саволман яна.
Энг сўнги жумбоқда яшайди нажот,
Энг сўнги жумбоққа қўл урганинг дам
Ютоқ юрагингни тарк этар ҳаёт,
Чанқоқ кўзларингдан чекинар олам..
Менга илашибди ажиб бир очлик,
Бағримдан оқса-да шу азим дунё,
Қалбимда яшайди қора муҳтожлик,
Қўмсоқ руҳим ёнар топмай тасалло...

1967

ҚОРА ТОШ

Қаро тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар бағрим аро тун.
Нечун барқут тунни маъюс кўраман,
Маъюс кўнглим шодон кўрмайман нечун?
Сўқир кўзларини менга тикиб жим,
Қаршимда липиллар хира бир соя.
Сўйла, сен эмасми ўртаб вужудим,
Руҳимга зил чўккан қўҳна ривоя?..
Бувим сўзламишди: очкўз, очофат
Қизилқумнинг олов тўлқини аро -
Бир харсанг ётармиш кўрқинч, баҳайбат,
Юзи уқубатнинг юзидай қаро..
Қайноқ қумга ботиб вазмин ва залвар,
Етаркан бечора ўксик ва унут.
Ҳавасин қўзғаркан қора қарғалар,
Ҳасадни қўзғаркан қоп-қора булут,
Ҳайвон-ку боқмаскан унга қайрилиб,
Четлаб ўтар экан уни одамзод.
Ўзининг дардида ўзи қоврулиб,
Бечора баъзида чекар экан дод..
Бу кўҳна ривоят, унинг дастидан
Қалбимда қолмишди қора бир тугун.
Лекин ўша соя йўлим устидан
Ваҳим солиб чиқиб қолди-ку бутун!
Қорайиб тупроққа ботмишди қадди,
Бужур чеҳрасидан оқар эди ёш.
Йўл тўсиб, қўл чўзган тиланчи каби,

Менга ҳасрат айтди мунглиғ қора тош:
"Ғариб бечораман, болам, четлама,
Мен - дунё ташвиши аталгувчи ғам.
Лоақал бир нафас кўтар елкангга,
Лоақал елкангда кўтар бир қадам.."
Бу қандоқ кўргулик, бу нечук савдо?
Ёниқ титроқ ичра қолди вужудим.
Четлаб ўтолмайман, лекин ажабо,
Кўтармоққа эса етмайди кучим.
Ялиниб-ёлборар мунглиғ қора тош,
Кўтарсам, залвари этади абгор.
Қора тош қаршимда тўкиб турар ёш,
Четлаб ўтай десам, бўлгум шармисор..
Қора тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар бағрим аро тун,
Ё Худойим, ўзинг мадад бер, бу дам! -
Дея ёлвораман, ёнаман бутун..

1968

ТАСАВВУР

Мен кимман Заминда - зарра бир кукун,
Замон мужғонида бир зарраин хок.
Тасодифдан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок.

Ўзимни тўшакка ташласам беҳол,
Қулогим остида бошланар ғувур.
От суриб келади минг битта хаёл,
От суриб келишар минглаб тасаввур.

Деразам ғийқиллаб очилар хаста,
Парқув бир булутга айланар болиш.
Бир маҳал.. қўзғолиб, учаман аста,
Кўзимда ҳайрату кўнглимда нолиш..

Ҳайрат - шу муҳташам жаҳон ҳайрати,
Нолиш - шу жаҳонга ташна армондан.
Мен аввал энтикиб, босиб савлати,
Кўз узмай тураман Ўзбекистондан.

Киприкларим аро парпирар шу чоғ:
Бир ёнда Сайхуну, бир ёнда Жайхун.
Мен - Жайхун ўглингни маъзур тут, тупроқ,
Сайхундек хаёлга чўмибман бутун...

Сенинг осмонингдан соғинч билан маст,
Қадрдон элларга ташласам назар,
"Ўғлим!" - деб чақирар мўйсафид Кавказ,
"Ўғлим! - чақирар дарёйи Ҳазар..

Кейин осмонбағир Русни кўраман,
Қаршимда очилур мовий бир муҳит.
Қаршимда очилур мовий бир чаман,
Ватанким - чеки йўқ, чегараси йўқ!

Яна бир интилиш, яна бир жавлон,
Мен ойдин диёрлар осмонида шай:
Бир тараф - Балтика, бир тараф - Болқон,
Бир ёнда - Днепр, бир ёнда - Дунай.

Ажиб бир ҳаяжон барқ урар қонда,
Мен - башар ўғлони, бу - менинг Ерим:
Бир тараф - Истанбул, Париж - бир ёнда,
Бир тараф - Қоҳира, бир томонда - Рим..

Бу намчил қирғоқлар, қаранг, тиккадир,
Туманли ҳавога ўрламиш кўркам.
Ундан нари - буюк Атлантикадир,
Меникидир ўша Атлантика ҳам!

Шу Осмон, шу Замин - менинг Ватаним,
Шу Осмон, шу Замин - менинг чиройим.
Бунда бегона йўқ, барчаси маним,
Менинг Америкам, менинг Хитойим!..

Шуларни айтай, деб бир кун мабодо
Мен жаҳон тоmidан қичқирсам дилхун,
Дунё жимиб қолар бир нафас, аммо
Шу замон топилар неча бир малъун.

Қийқирик, калака: "Ёлғон бу, ёлғон!..
Лекин мен кесаман уларнинг дамин:

- Башар авлодининг барчаси - инсон,
Ватан ҳаммамизга - шу буюк Замин!

Милтиқлар қарсилаб отилур, ҳайҳот,
Сўнги дам.. Учаман жарга, алвидо!

- Башар авлодидир жумла одамзод,
Ватан ҳаммамизга - шу буюк дунё!..

Бир маҳал кўз очсам қайдаман, қайда?
Хужрам нимқоронғи.. Ўнгимми ё туш?
Бағримни сийпалаб ётганим жойда,
Кўксимни чангаллаб ётибман беҳуш.

Мен кимман Заминда - зарра бир кукун,
Замон мужғонида бир заррайи хок.
Тасодифдан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок...

1969

ҚАЛБДАН САДО

Яна одам кетди, яна бир вафот,
Фарёд чек, эй менинг бечора кунглим.
Яна мағлуб бўлди бутун бир ҳаёт,
Яна ғолиб бўлди бутун бир ўлим.
Умр деб аталган жанггоҳ устида
Мусибат байроғи ҳилпирар, қора.
Кўз юмди яна бир инсон мангуга,
Юз очди юракда янги бир яра.
Табиат, тушунтир, не кори ҳол бу,
Нима бу - ногаҳон қора тажовуз?
Синони йиғлатган кўҳна савол бу,
Ўлим бу, оч қолган бўридек ёвуз?
Қалб билан мунаввар умр шишаси
Ажал қоясига тегдию синди.
Тун билан қоришди ҳаёт шуъласи,
Сўнди, ёнмас энди, ёнолмас энди.
Миллиард йил яшайди шу номард ўлим,
Миллиард йил емишдир унга одамзод.
Эвоҳ, бу савдога ким кўнибди, ким?
Лекин кўникмай ҳам бўлмайди, ҳайҳот!

Шундоқ куйинардим, чекар эдим ғам,
Дўстим азасида аламга ҳамроз.
Ёниқ ҳасратларим мавжини бирдан
Ёриб, қалқиб чиқди ёниқ бир овоз:
-Ҳей, мунча тоширма доғи ҳасратни,
Суришгирмай, ҳадеб ютаверма хун.
Ошкор сўйлай сенга бир ҳақиқатни,
Дўстинг ўлган эди ўлмасдан бурун.
Ким сезди, ўзи ҳам сезмади балки,
Йўқса, чекмасмиди фиғону фарёд.
Дунё дунё экан, ғоят ажабки,
Ҳаётдай ўлим бор, ўлимдай ҳаёт.
Ҳирсу ҳавас кўйи ром этди кўнглин,
Булғанди тилаги, орзу, нияти.
Бир кун ҳаром сари узатди қўлин,
Соврилди ибоси, ўлди уяти,
Ҳасадни ўзига айлади пешров,
Ҳавасни ўзига айлади пеша.
Сўнди қалбидаги сўнги бир олов,
Ўлди руҳидаги инсоф, андиша...
Сўнгра ўчди кўнги кўзидаги нур,
Кўзини қоплади қора бир сафро.
Тирик мурда бўлиб кечирди умр,
Ҳаётда барҳаёт инсонлар аро.
Ўлим солар экан руҳига оғу,
Ҳаёти оҳиста топаркан барҳам,
Дўстим ўлмоқда, деб ютдингми қайғу?
Дўстим ўлмоқда, деб тутдингми мотам?
Бас, энди беҳуда ҳиқиллаш нечун,
Бемаврид кўз ёши... Ўчир овозинг,
Дўстинг ўлган эди ўлмасдан бурун,
Энди кимга керак бу йиғлоқ созинг!

1968

* * *

Жоним,
Умринг оний, омонат...
Елда қалтираган
етим бир япроқ.

Уфуқ этагида
Унсиз милтираган
хира бир юлдуз
"Ширт" этиб узилсанг,
Ногоҳ ботиб кетсанг,
Мен - бу умр сахросида
Сарсон бир йўлчи...
Йўлларимни
Қоронғулик босар,
Ўйларимни - алам,
"О бахт!" - дея,
Илтижода чўзган
Қўлларимни
Шартта қирқиб ташлар
Қисмат қиличи...

1968

АЛВИДО

Устоз Ойбек хотираси

1

Эй кўзим булоғи, қайна беомон,
Эй сабрим кўрғони, емрил сарбасар,
Менинг фарёдларим, юксалиб чунон
Оламга қазодин етказинг хабар:
Ойбек вафот этмиш... Офтоб шуурни,
Офтобдай умрни қуршамиш вафот
Сўнгсиз бир сукунат фарқ этмиш уни,
Етим бўлиб қолмиш бошида ҳаёт...

2

Буюк дарёларга монанддир бугун
Тонг аро ўзбекнинг кўзидаги ёш.
Наҳот, гофил қолдинг, эй кекса очун?
Наҳотки, гафлатда муз қотдинг, қуёш?
Тупроқ ҳам йиғлайди... Қандай қаро кун!
Бовар айламоққа етарми бардош?
Ойбек вафот этмиш!.. Йўқол, эй ёлғон,
Ойбек - ўлимлардан юксак бир ўғлон!

3

Ҳали кетмай туриб диллардаги доғ,
 Ҳали битмай туриб кўксимиз чокл,
 Ҳали тинмай туриб кўзларда булоғ,
 Ҳали совумасдан марҳумлар хоки,
 Бу не жафо тагин, бу не бало ғам,
 Қуюндай ёприлган бу қандай қайғу?
 Эй кеча жонларни емирган мотам,
 Яна емирмоққа келдингми, ёху!

4

Саҳар, Чўлпон юлдуз ёнади ёрқин,
 Шоир сиймосида ҳаёт видоси.
 Томирида сўнгги, энг сўнгги оқин,
 Қалбида энг сўнгги ҳаёт нидоси...
 Қани кўзларида порлаган чақин?
 Қани ҳисларининг тошқин дарёси?
 Алвидо, эй замон, фурсат етди бас,
 Тарих боши узра эгил бир нафас!..

5

Алвидо, сенга ҳам, эй ёруғ тимсол,
 Дунёларни қамраб порлаган уфуқ.
 Сенга ҳам, алвидо, эй денгиз - хаёл
 Ки, асло чеки йўқ, чегараси йўқ.
 Алвидо, қаламки, мангуликка лол,
 Алвидо, кўзларки, мангута юмуқ.
 Алвидо, ҳаётки, яратиб ҳаёт,
 Энди мангуликка тин олар, ҳайҳот!..

6

Унда жўшар эди ўтли бир уммон,
 Ўзбекнинг закоси эди унда жам.
 О, унинг руҳида яшарди омон
 Алишер илҳоми кашф этган олам!
 Унда буюк эди эътиқод, имон.
 Сурури дилларда балқирди ойдек,
 Халқим, неча даврон ярқираб чунон,
 Қалбинг самосини ёритди Ойбек!
 Кимлигинг оламга кўрсатиб ўтди

Қутлуғ манглайда балқиган даҳо,
Бугун у оламни мангу тарк этди,
Лекин мангу қолди шу олам аро...

7

Кўзимиз булоғи қайнаган шу тоб,
Ҳасратнинг шу қора, ёниқ айёми,
Сенга талпинаман, эй нурли офтоб,
Сенга топинаман, ўзбек каломи.
Элим самосида порла то абад,
Жаранг бер жаҳонда токи қуёш бор,
Истиқбол, Ойбекка она бўл фақат,
Табиат, Ойбекдан айирма зинҳор!..

12 июнь, 1968

* * *

Юрагингда тотли ғам,
Юзингга ёғар шабнам.
Кездинг, тентидинг танҳо,
Хаёллар бўлди ҳамдам.

Лабингда сирли титроқ,
Тун бўйлаб юрдинг йироқ.
Қишлоғинг ортда қолди,
Ортда қолмади фироқ.

Йўлингга туташди қир,
Қоялар сўйлади сир.
Сўқмоқлар изинг ўпиб,
Чувалиб қолди бир-бир.

Ҳар ёнга нигоҳ отдинг,
Юлдузларга сўз қотдинг.
Муродинг гулшанини
Саболардан сўратдинг.

Сой бўйида мисли қуш
Турдинг бир лаҳза беҳуш.
Тонг келиб, этагингга
Тўқди бир коса кумуш...

1969

Табиат қудрати бўлсайди менда
Хиёнатни этиб мангу бағри қон,
Йигитман деганнинг юрак тўрида,
Ясардим мардликдан ўтли бир қўрғон...

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Разолатни этиб мангу гирёна,
Аёлман деганнинг юрак тўрида
Ясардим фурурдан нурли кошона...

Табиат қудрати бўлсайди менда
Бунёд этар эдим ноёб бир самар.
Фурур ва жасорат қовушган жойда
Надоматдан сира бўлмасди асар...

1969

АКАМ ОЛИМ БОЙЖОНОВ ХОТИРАСИ

Ака, мен йўқликдан сени сўрайман,
Қайга ғойиб бўлдинг бундай баногоҳ?
Бир огоҳ борми деб, ҳар ён қарайман,
Ҳолингдан на замин, на замон огоҳ.

Кексалар кўрибди кеча далада,
Ғўза суғорибсан, қўлда кетмонинг.
Кетмонинг турибди, сен йўқсан аммо,
Жимжитдир ҳовличанг - хомуш маконинг.

Болалар кўрибди ариқ бошида,
Кўприк тузатибсан, манглайинг танғиб.
Манглайинг танғиган белбоғинг мана,
Ҳамон мушкин ҳидинг турибди анқиб...

Қўшнилар кўрибди бугун субҳидам,
Қадрдон пахсага суяниб сўлғин,
Жимжит далаларга боқибсан бир дам,
Сўнг уйга кирибсан букчайиб, ҳорғин.

Пешинда халойиқ бошинг узра жам,
Уйингдан чиқибди унсиз бир тобут...

Ака, кўрдим сўнги маконингни ҳам,
Тилсиз тепалиқда турибти собит!

Шу ерда қучибсан оғир бир уйқу,
Шу ерда тинибсан, тиним билмас жон.
Акажон, алам бу, доғи ҳижрон бу,
Энди кўришмаймиз сира, акажон!..

Беқарор ой нури ҳар ярим кеча
Жимжит хоналарни айланар сузиб.
Тўзғиган дўппингни босиб кўксига,
Аёлинг кўз ёши тўқади ўксиб...

1967

ҚАСРЛАР

Қош қорайди, сир пардасин ёпинди олам,
Борлиқ узра қанот ёзди мовий мангулик.
Бир поёнсиз сукунатга фарқ бўлди хонам,
Сувдай сокин сизиб кирар нимқоронғулик...
Мунис палла, сени жондан севаман нечун?
Оғушингда хаёлларим ўйнайди ғужғон.
Олис-олис сарҳадлардан келаётир тун,
Тун бағрига аста-аста кирмоқда жаҳон.
Қани, мен ҳам барқут оқшом парчаси бўлиб
Ўша мовий уфуқларни бир бора кезсам.
Сирли-сирли қасрларга келсам рўбарў,
Иқболимга эшик қоқиб: "Сим-сим, оч!" десам.
О, нима бу? Найза бўлиб санчар юрагим,
Эгиламан, хаёллардан қолмайди асар.
Қалтирайман, лабларимда қотар табассум,
Қўрқа-писа қалбим сари ташлайман назар...
Ёҳу, шунда қалбим эмас, қалбим ўрнида
Кўринади кўзларимга унут бир макон;
Хира чироқ милтирайди унсиз қўйнида,
Йўл оламан ўша маъюс остона томон.
"Қалбим уйи" - шивирлайман негадир ғамгин,
"Қалбинг қасри" - яна кимдир шивирлар шу он,
Тор, қоронғу даҳлиз бўйлаб юраман ҳоргин,
Унсиз, тилсиз эшикларга боқаман ҳайрон...
Бу деворлар бир қарашда танишдай гўё,
Бир қарашда нотанишдай туюлар нега?

Бу йўлаклар нега хомуш ташлайди нигоҳ,
Сукут сақлаб, нималарни сўйлайди менга?
Чала ёруғ бир ҳужрага қўяман қадам,
Қоқ ўртада шип зарбидан энкайган устун.
Бир томонда нур титрайди хира ва мубҳам,
Бир томонда булут каби қоп-қора тутун.
Ҳасратларим гўшаси бу, пайқадим даров,
Юз ўтириб яна нари кетдим дафъатан.
Сенмисан бу - эътиқод деб аталган олов?
Сенмисан бу - орзу дея аталган чаман?..
Лекин, қани муҳаббатим қайноқ чашмаси?
Қани йигит хаёлимни чуллаган садо?
Қани мени сармаст этган бахтим нашъаси,
Наҳот гўдак кулгисидай кунларим адо?
Нур чашмаси, сени бахтим деган эдим-ку,
Қайдан шунча қалашибди бағрингга тошлар?
Сендан айру кўзларимга жаҳон қоронғу,
Сендан айру кунларимни ёқсин оташлар!..
Гўшалардан гўшаларга ўтаман яна.
Ҳар қадамда пўпанакзор мудрар мунг ёйиб.
Ҳар қадамда йиқиқ девор, синиқ остона,
Инграб ётар зах заминга кўксини қўйиб.
Ҳайрон бўлиб боққан эдим ҳолингга илк бор,
Сўнгги бор ҳам термуламан ҳолингга ҳайрон,
Алвидо, эй қалб аталган бузгун чолдевор,
Алвидо, эй қаср отлиғ кулбаи вайрон!..
Эшик сари отиламан, лекин изимдан -
Отилади "Тўхта!" деган қўрқинч бир хитоб.
Ўғри каби ён-веримга жовдираб зимдан,
Бўйним қисиб ора йўлда қотаман шу тоб...
"Аянч одам!
Қаср солиб ўтади умринг,
Қаср аро яшайсану қалбинг харобот.
Аввал мени мазах этдинг, кейин унутдинг,
Қалбинг қасри борлигини айламадинг ёд.
Сен виждонга гоҳи-гоҳи чап берганинг дам,
Бағрим ёниб, деворларим қулади бир-бир.
Сен пасткашлик даргоҳига қўйганда қадам,
Бағринг аро харобага айландим охир..."

Сўнгра жимлик... Сўнгра бирдан совуқ
қаҳқаҳа:
Хо-хо-хо-хо!
Хе-хе-хе-хе!
Ха-ха-ха-ха-ха!..

1969

САРФЛАНМАГАН ЮРАК

Бемор алаҳлайди... милтирайди шам,
Умр шами ёниб бўлмоқда адо.
Одамга алвидо айтади олам,
Жисму жон жаҳонга айтар алвидо.
Тун қопламиш идрок мулкани тамом,
Тасаввур кўкини қопламиш тутун.
Фақат юрак... юрак безовта, гирён,
Қафасдаги қушдек қичқирар дилхун:
- Кўзлар, қаёқдасиз, боқинг бир муддат,
Олам чиройига термулай такрор!
- Мангу тин олмоққа етишди фурсат,
Маъзур тут, азизим. қолмади мадор...
- Қулоқлар, қайдасиз, тингланг бир муддат,
Олам садосини эшитай такрор!
- Мангу тин олмоққа етишди фурсат,
Маъзур тут, азизим. қолмади мадор...
- Оёқлар, қайдасиз, кўллар, қайдасиз?
Қайдасан, дарёдек жўш ургувчи қон?
- Жоним, ўтинчларинг бари фойдасиз,
Маъзур тут, чарчадик, тугади дармон...
- Йўқ, мен унамайман!
- Ўзингга жабр...
- Бағримдаги олов эмасми увол?
- Биз ўз бурчимизни ўтадик ахир...
- Мен яшаш истайман!..
- Майли, яшай қол...
- Ҳаёт ишқи буюк, қийин ажрашим,
Изоҳ бер, эй ақл, эй расо қудрат,
Нега сарфланмайин қолди оташим?

Сукунат...

Сукунат...

Сукунат...

Ярим тун маҳали танҳо қабрдан
Хўнгир-хўнгир йиғи таралар ҳар ён.
Қора қисматини қарғишлаб бу дам,
Сарфланмаган юрак чекади афғон...

1969

ФУТБОЛ

Тил ҳайқириб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳаприқиб айтган турфа садо кўп.
Шундадир югурик полвонлар, шунда -
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

Тошкент тепасига ёйиб ёлқинлар,
Бирдан оҳ ураркан етмиш минг юрак.
Ложувард самода чақнаб чақинлар,
Мусаффо фалақда кезар гулдирак.

"Пахтакор" гашти бу!.. Бир олам сурур,
Яъни, замирида янгроқ тушунча.
Лекин, ватандошим, менга тушунтир,
Мунча ўч бўлмасанг, футболга мунча?..

Футбол дейиларкан, тин олиб созинг,
Ажиб бир туйғуга бўласан тутқун.
Фақат футболмидир гуррос овозинг,
Гуррос сафларингни оқизган тўлқин?

Нима бу? Балки бир ҳисдир мастона,
Сенинг бу мажнунвор меҳрингга сабаб,
Балки ҳайқирмоқда бу бир баҳона,
Балки бир эрмақдир, балки бошқа гап...

Майли, не бўлса ҳам сенга буюрсин,
Мени асир этган ўзга бир хаёл.
Олам инонмаса, кўз очиб, кўрсин,
Кўрсин, оламаро неча ранг футбол...

Мана, миллиард йилким Машриқ ҳар саҳар
Оламни тўлдириб овозасига,
Қуёш коптогини киритмоқ бўлар,
Тўп тепиб Мағрибнинг дарвозасига...

Футбол майдонидир жумла коинот,
Ер - копток ўртада талашдир азал.
Битта дарвозанинг исмидир "Ҳаёт",
Битта дарвозанинг исмидир "Ажал..."

Майдондир шу ўзи Куррайи Жаҳон,
Қалтис бир "ўйин"га майдондир мутлақ.
Тўхтамай тўп тепар Иблис ва Инсон,
Тўхтамай тўп тепар Ҳақсизлик ва Ҳақ.

Мудом чирпирақдир шу менинг қалбим,
Уни копток қилиб тепар беаёв:
Бир ёқдан - Муҳаббат аталган "ганим",
Бир ёқдан - беомон Нафрат деган "ёв".

"Ўйин" давом этар... Мен шўрлик ҳайрон,
Гоҳо таним яйраб, гоҳо увишиб.
Гоҳида кўтариб ҳайқириқ, сурон,
Гоҳида нафасим ичимга тушиб.

Тил ҳайқириб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳапқириб айтган турфа садо кўп.
Шундадир югурик полвонлар, шунда -
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

1970

БИР ТОМЧИ ҚОН

(Сухбат)

- Ҳаёт базми, бахт талошида
Орзуларинг яшнайд дуркун.
Қалбинг ёриб, қабринг бошида
Майса-гуллар ўсади бир кун.
Аммо қўрқма, қолмайсан сўлиб,
Келар бир кун қошинга қуён.
Майса эдинг, энди қон бўлиб,
Юрагига сингасан шу он...
Қуён қалби титрар бетиним,
Типирчилаб тинчимас сира.
Кунларингни ўрайди ваҳим,
Тунлар ўтар таҳлика ичра.
Аммо шундай кетмайсан қолиб,
Тушар бир кун ортингдан бўри.

Ҳаёт экан, қувганлар ғолиб,
Қочганларнинг қурийди шўри.
Уруғдошлар келмас кўмакка,
Шўрлик қуён таслим этар жон.
Қўрқоқсан-ку ёвуз юракка
Титраб-титраб сингасен шу он.
Тун. Тепалик. Февраль аёзи,
Бирдан чўзиқ, даҳшатли бир "увв!..
Янграгандай бўлар овозинг,
Юракларга тушади қўрқув.
Аммо тақдир қўярмиди тинч,
Этармиди бўрига шафқат?
Уввос солиб емирган йиртқич
Уввос солиб йиқилар албат!
Юрагидан сирқийсан тошга,
Етим каби мўлтираб ҳар ён.
Қора илон ошиқар ошга,
Юрагига сингасан шу он.
Ўлим шайлар илон сукути,
Ўлим элтар илон нафаси.
Вишиллаган сасида худди
Шивир-шивир сўзинг шарпаси...
Қон бўларми илон қалбида,
Илон қони қон эмас, оғу.
Фарёд учар... инсон қалбига
Заҳар бўлиб кирасан, ёҳу!
Бир томчи қон яшаш измида
Сарҳадларни кезар саргардон.
Бир томчи қон бўлиб кўзимга,
Кўринади гоҳида жаҳон...

Чин инсонлар қалбида аммо,
Қуёш қатра - қайноқ қон бўлур.
Унда кезган ёлқинли дунё
Насрларнинг қалбига тўлур.
Қуёш қатра оқар бетиним,
Жўшар, лекин айнимас асло.
Шудир, дўстим, юракка таскин,
Хаёлларга буюк тасалло!..

- Аждодларнинг қони чиндан ҳам
Авлодларнинг қалбида чироқ,
Аммо мени кечир, дўстгинам,
Мени қийнар ўзга бир фиरोқ.
Умринг ўтар шарафга пайванд,
Муродингга бир-бир етарсан.
Сен қалбига қон берган фарзанд
Қуён бўлиб чиқса, нетарсан?..
Уфуқларга қўярсан қадам.
Фазоларни макон этарсан.
Сен қалбига қон берган одам
Бўри бўлиб чиқса, нетарсан?..
Чаманлардан йиғиб даста гул,
Сўнгги йўлга бир кун кетарсан.
Сен қалбига қон берган ўғил
Илон бўлиб чиқса, нетарсан?..
Бир томчи қон яшаш измида
Сарҳадларни кезар саргардон.
Бир томчи қон бўлиб кўзимга
Кўринади гоҳида жаҳон!..

1970

ФАЙЛАСУФ БИЛАН СУҲБАТ

Бир куни келибман кетаман бир кун
Шу сўнгсиз суронли кўҳна дунёдан.
Шоирлик дардида юрибман нечун
Бошим чиқмай сира ажиб савдодан?
Ҳали гўдакману аммо не сабаб,
Ёшгина жонимга чорлайман алам?
Қоғозга дардимни сўйласам, ажаб,
Не учун қалбимга санчилар қалам?
Олам-ку, азалий - обадийдир, бас,
Нега мен оламнинг гамини ейман?
Омонсиз ва ғаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Ҳаёт кўчасида турсам ўй суриб,
Ҳайрат кўзи билан боқсам ҳар томон:
Ўзининг чангида ўзи соврилиб,
Минғирлаб юради баъзи бир инсон...
Ёниқ бир эҳтирос - унга бегона,
Ёниқ бир эътироз - унутилган туш.

Ҳамиша булутли, беқут пешона,
 Қувончи хомуш-ку, гами ҳам хомуш.
 Юракдан чиқазиб "хўп" ку, деёлмас,
 "Йўқ" ҳам дея олмас лекин юракдан.
 Хулласки, турмуши минғирлашдир, бас,
 Ёмғирдан, булутдан, толдан, терақдан...
 Қаттиқроқ тикилсанг, қарай билмас тик,
 Мудом мунглиғ нигоҳ, мунғайган гавда.
 Тикка қомати ҳам кўринар эгик,
 Нима бу: инсонми ёки уада?
 Гоҳо минғирлашдан толиқар гўё,
 Юракни хун қилиб уф чекади, уф...
 Бу қандай зот ахир?
 - Буми? Бу - рўё!
 Ўтмиш рўёси! - дер зўр бир файласуф...
 Ўтмиш рўёлари, келинг, қайдасиз?
 Айбнома тўқидик сизга ҳам, не тонг.
 Майли, олислардан садо беринг сиз,
 Майли, гумбурласин сизнинг қадим бонг...
 Шунда уфуқлардан, тарих қаъридан -
 Фалакка юксалур қудратли бир сас:
 - Сенинг боболаринг ношуд бўлмаган,
 Гумбурлаб яшаган, минғирлаб эмас!.,
 "Бизнинг дўзахга ҳам тушдинг-ку мана",
 Деб ганим ҳар ёқдан чекар экан сад.
 Ўзини оловга отган Муқанна,
 Куйгану бир ҳовуч кул бўлган фақат...
 Жалолиддин ёниб ўч аламидан,
 Майдонга тушаркан тарафма-тараф,
 От сакратиб ўтган тошқин Амудан
 Ва қилич ўқталган Чингизга қараб...
 Сўнаркан умрининг қуёши порлоқ,
 Улуғбек чекмаган йиғлоқи бир оҳ.
 Жаллод юрагига сололган титроқ
 Ва лекин сўнгги бор у солган нигоҳ...
 Тикка назар ташлаб шоҳнинг қўзига,
 Ажал сиртмоғин ҳам бўйнига ташлаб,
 Қони оқар экан, ўзи ўзига:
 "Муборак бўлсин!" деб айтолган Машраб...
 Шарқнинг уқубатли тунидай қаро

Тошларда яшайди шоирнинг қони.
Ҳали ҳам гумбурлар даралар аро
Ҳамза ҳайқириғи, шайхлар фиғони...
Биз, ўтмиш аталган ўша олов-ду,
Уфуклар ортидан ҳайқирамиз, бас:
Сенинг боболаринг бўлмаган ношуд,
Гумбурлаб яшаган, минғирлаб эмас!..
Бунга нима дейсан, файласуф дўстим,
Энди ношудликка не изоҳинг бор?
Бу пинҳон нуқтани ечармиз, балким,
Меңда илҳом бўлса, сенда иқтидор.
На буюк келажак - даврони самар,
На ўтмиш бўлолмас бизга баҳона.
Ношудлик жонларга фарзанддай жигар,
Ўзимиз отамиз, ўзимиз она...
Синчиклаб кўз солсанг олам юзига,
Одамзод иккига бўлинар буткул.
Биров голиб эса ўзи ўзига,
Биров шўрлик мудом ўз-ўзига қул.
Юрак фармонини айлаб жо бажо,
Яшаган одамзод голибдир беҳад.
Ўзи амр этсаю этмаса бажо,
У шўрлик ношуддир, минғирлар фақат.
Голибсан, гар эсанг ўзингга голиб,
Амр этиб, киролсанг ўзинг оловга.
Мағлубсан, гар эсанг ўзингга мағлуб,
Яна мағлубдирсан бошқа бировга...
Голибликни ўрган, менинг авлодим,
Ўзига амр этган боболар мисол.
Ўзингга амр этиб, қўя бил одим,
Ўзинг голибликка машғал бўлиб қол!
Олам-ку азалий - абадийдир, бас,
Нега мен оламнинг ғамини ейман?
Омонсиз ва ғаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Душман қаҳримизга бериб тасалло,
Бир куни ерилар бизнинг қиличдан.
Ношудлик - офатдир, ношудлик - бало,
У очкўз қурт каби емирар ичдан!..

1970

МЕНГА ОФИР

Менга офир:
етмиш яшар
бувимнинг
бел букиб,
супа супуриши.
Ёш боланинг
аввал йиғлаб,
кейин эшиқда ҳиқиллаши,
Хотинимнинг
пулсизликдан
нолиши,
Ҳамсоямнинг
бадҳоҳлиги,
ғийбати,
гўё отасини
мен ўлдиргандай,
ёнимдан
ёвқараш қилиб,
ҳаво билан
ўтиши -
Менга офир!..

Менга офир:
башанг кийинганимда
одамларнинг
Менга салом бериши,
Қашшоқ кийинганимда
қоровулнинг
эшиқда тўхтатиши,
Кеча меңдан
сабоқ олганларнинг
бугун менга
виқор билан
қараши,
мансабга суйканиши.
Шоирман деганларнинг
разолатнинг
балчигига ботиши,
Шеър тафтига

исинганларнинг
олимлик даъво қилиб,
шеър устидан
кулиши -
Менга оғир!..

Менга оғир:
Қори Ишкамба
нусхали бир банда,
ирганч нафснинг
ботқоқ йўларида
неча марталаб
юзтубан кетган
шарманда.
Катта бир
мактабнинг
измини эгаллаб,
мақтанар:
-Мана, биз -
билимдонлар
билимдони,
Камолларнинг
камоли,
Етукликнинг
тимсоли,
Ўҳҳў... биз!..
Эҳҳе... биз!..
Гоҳ кекириб,
гоҳ бўкириб,
ёш наслга
дарс берар,
бировларга
қўл учин ҳам
узатмас,
бировларга
кибр билан
даст берар:
бировларнинг
оёғига йиқилиб,
товонин ҳам

ялар
илондай...

Менга оғир:
ахир, бировлар
мансаб учун
хотинин ҳам
қўяр ўртага.
Одамлардан
Фазлу фазилат эмас,
нуқсу разолат излар.
Одамийлик эмас,
Маҳзаб суриштирар.
Нуқсон излар,
Нуқсон топар.
Уми - анқов,
шабкўр,
соқов - дея
ҳиринг-ҳиринг
кулар:
Унинг учун
бўлсанг
(шоир
айтгандай):
"Ожиз,
маҳкум,
хор ва
бетадбир".
У топтаб,
тепкиласа,
мазах қилса,
тупурса,
зўравонлик гаштини
сурса,
сен ёта берсанг
туироққа қоришиб,
хўнг-хўнг йиғласанг,
ялинсанг,
ёлбориб,
бош урсанг,

шафқат сўрасанг
судралиб...
Шуни истар,
шуни қўмсар,
шуни соғинар!..

Менга жуда огир:
ахир нега
бировлар
одамларда
одамийлик эмас,
зиллат,
забунлик
излар.
Қуёшли орзулар,
жаҳоний туйғулар
ўрнига
ночорлик,
нотавонлик,
хўрлик,
ҳақирлик
излар...
Биров
пулсиз олдида
маоши-ла мақтанар,
биров яёв олдида
машинаси-ла,
Пеш қилар
казо-казолигини...
Нега?
Мен - зўр,
сен - забун демоқчими?
Мен - бой,
Сен - юпун демоқчими?
Ахир, одам умри
дайди бир шамол
умридек.
оний эканини
билмасми улар.
Нега шундай қилар?

Менга жуда оғир...
Эй, одамларнинг
одамлигини
унуттиришни,
яъни одамлар
устидан
юришни
истаганлар!
Келинг,
ютоққан
нафсингизни
Қондиринг бир йўла!
Беҳисоб қурбонлар
ўрнига
қурбон бўлишликка
мана, мен тайёр:
Шоир айтгандай:
"Ожиз, маҳкум
хор ва
бетадбир"...
Олинг,
тупроққа қориштиринг,
тепкиланг,
топтанг,
тупуринг,
хуморидан чиқинг...
Кейин...
Сизни ҳам
оддий бир
она туққанини,
инойтли инсон,
андишали одам
эканингизни
эсланг...
Кейин қурбон
изламанг,
Кейин забун изламанг,
Кейин маҳкум изламанг,
Забунликлар,

маҳкумликлардан
холи,
Ҳасадлардан юқори,
Тепа-тенг инсон
изланг,
Инсон изланг,
инсон изланг!..

1970

РОЛМИ ЁКИ ҲАҚИҚИЙ ЎЗИ

Мовий оқшом мовий кўзгуда
Кўринаркан жилвагар олам,
Қалби ёниб оташ орзуда,
Оловларга кираркан одам...

Қизалоғим сўрар ногаҳон,
Кўзларида - хаёл юдузи:
-Айтинг, дада, айтинг, дадажон,
Ролми ёки ҳақиқий ўзи?..

Нима днйман? Сукут қиламан,
Бир нима деб ғудурлайман ё.
Ўз ҳолимга ўзим куламан.
Тарк этаркан руҳимни рўё...

Кўролмаيمان нуқталарда сир,
Қоплаб олар юрагимни гаш.
Ботир бўлиб кўринмас ботир,
Оташ бўлиб кўринмас оташ...

Бўстонида буй олар гули,
Ранг олади чамандан гунча
Лекин баъзан фазанднинг феъли
Отасига ўтаркан пича...

"Мен - инсон!" - деб ҳар битта инсон
Келиб менга қўл чўзган кези,
Юрагимдан кечар бегумон:
"Ролми ёки ҳақиқий ўзи?"

Мен кўз солиб оламга ғамнок,
Одамларда кўраман сарҳад:

Биров жангда бўларкан ҳалок,
Биров ўлар саҳнада фақат.

Мен тиз чўкиб иқболимга жим,
Мен тақдирга этгум илтижо:
Шоир эсам, бир шоирлигим,
Этай фақат ўзлигим бажо.

Маҳрум этма мени тилақдан
Ёнсин баланд шеърим юдузи.
То кечмасин ҳеч бир юракдан:
"Ролми ёки ҳақиқий ўзи?"

1971

ТОМОША

Томоша тугади... бўшаб қолди зал,
Шифтдаги чироқ ҳам оҳиста сўнди.
Боя фарёд солган чолғулар, созлар
Барқут филофларда тин олар энди.

Ошиқ булбул бўлиб сайрамайди тор,
Най ҳам наво чекмас оташда куйиб,
Рубоблар, гижжаклар, танбурлар қатор,
Турарлар деворга бошларин қўйиб.

Қора ёғду сочиб рояль ҳам турар,
Устида чилдирма ётар бедармон,
Чанг ҳам бир чеккада хомуш ўй сураар,
Симларда ҳаёт йўқ, пардаларда жон.

Чуқур бир хаёлот ичра бариси,
Барчаси совуқ бир узлатга кетган.
Шундоқ сукунатки... санъат тангриси
Гўё бу маконни мангу тарк этган!

Мени бу сукунат айлайди адо,
Мен бу сукунатга беролмайман тоб,
Мен тоб беролмайман, бўламан фидо,
Тилсиз пардаларга этаман хитоб:

Гоҳо тин олмоққа ҳақлисиз гарчанд,
Гоҳо сукутда ҳам гарчи маъно бор.
Торларим, созларим, эртани кутманг,
Эртани кутмоқлик сизга не даркор?

Бенаво яшамоқ сиз учун оғир,
Ҳаёт йўқ, бўлмаса баҳраю баёт.
Ахир, сизнинг ҳаёт наволардадир,
Титрамоқ, инграмоқ, янграмоқ - ҳаёт!..

Шундай ёлвораман... чиқармай овоз,
Ошиқ маъшуғига этгандек нидо.
Бирдан овоз берар аломат бир соз,
Хомуш пардаларда уйғонар садо.

Саҳар самосида оқ кабутардай
Талпинар бир садо, қайда деб қуёш!
Қўзғолур оҳанглар, авжлар пайдар-пай,
Қўзғолур фалакка урмоқ бўлиб бош!..

Ёришиб келади шифтда қандил ҳам,
Кўраман бахтиёр кўз ёшим оша:
Бошланур янги куй, янги бир байрам,
Шоир юрагида - янги томоша!..

1971

НАҚАДАР СИРЛИ КЕЧА

Нақадар сирли кеча,
Мен яна ҳайрон:
Жимжит бир ёғду ичра
Титрайди ҳар ён.
Дарахтлар вазмин боши
Самога тирак,
Улар - тун соқчилари,
Унсиз ва сергак.
Соялар - қора гилам,
Ваҳимкор, сулув,
Аста қўяман қадам,
Босади қўрқув.
Соя тилсимотида
Тураман бирпас.
Ойдинлик ҳув наридан
Чақирар бесас,
Мубҳам бир нашға билан
Тўлади кўнгил,
Янгрот, тун қалъасини,
Қайдасан, булбул?

Жимжит... Кўк сукунати
Ерни аллалар.
Дарахтлар ортидан ой
Ўтар паналаб.
Изидан эргашаман,
Қайларга борур?
Мана у, ҳайбат билан
Қаршимда ёнур.
Тўхтайман, ҳайрат ичра
Боқаман узоқ.
Шу қадар чексиз шуъла,
Чексиз бир фироқ...
О, шу сукунат аро
Тўқинади жим -
Дала, осмон, тўлин ой
Ва менинг қалбим!..
Қайтаман, дилда янгра
Тотли бир товуш.
Борлиқ ортимдан келар,
Гўё сирли туш...
Чироқсиз уйим очар
Сўлим бир ором.
Салқин тўшак ҳам гўё
Сезгиларга ром...
Ётаман, уйқу келмас,
Ўйлайман фақат.
Эшиқда ой тўлқини
Ва сирли хилқат...

1970

* * *

Гўзаллар сафидан сени излайман,
Қайда дейман, жоним, шамшод бўйларинг?
Қаршимда ҳилпираб қолади баъзан
Ўша намозшомгул атлас кўйлагинг.

Гўё аросатда қоламан шу дам,
Гўё тўхтаб қолар юрагимда қон...
Сўнгра мен чопаман, чопаман, эркам,
Биласан, ошиғинг қандай чопағон!

Йўлингни тўсишга ошиқаман бот,
Исминг ҳам айтишга жуфтлайман лабим,
Қайрилиб боқасан... ҳайҳотки, ҳайҳот,
Яна аросатда қолади қалбим!

Ўша намозшомгул атлас мавжида,
Худди сенинг каби касб этиб виқор,
Табассуми ўйнаб лаби учида
Менга қараб турар ўзга бир дилдор.

Қараши... нақ ўша сендаги қараш,
Туриш тарзида ҳам сендаги маъно.
Яна кўзларида ҳайрат аралаш
"Ёмонмассан", деган ажиб таманно.

Балки, ёмонмасман, аммо не фойда,
Аммо бу бедодлик эмасми, санам,
Мен сени кўрдимми, деганим жойда
Сенмас, сенга ўхшаш бировни кўрсам?..

Майли, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай.
Лекин, айт, ўшалар ўзни тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасин сендай.

Йўқса, ҳеч гап эмас, шу чексиз чаман,
Завқдан гуриллаган шу Тошкент аро -
Бир гариб ҳушини йўқотса чиндан,
Олисда кўз ёши тўкса Бухоро...

Йўқса, мумкин ахир, бир парипайкар
Сенинг рафтoring-ла маст айлаб уни
Рақиблар домига бошласа магар...
Ўйлаб кўр, шўрликнинг не кечар куни!

Мендан ўч олмоқчи анави жонон
Аввал хироминг-ла авраб, ҳойнаҳой,
Кейин "Эргашдинг-ку!" дея беомон -
Маломатта қўйса... аҳволимга вой!

Майлди, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай,
Лекин айт, ўшалар ўзини тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасин сендай...

1971

БИР ОШИҚ МАКТУБИ

Кошкийди, кўз тутиб йўлингга чиқсам,
Менга берилмаган бу олий ҳуқуқ.
Деразанг чертишга ҳаққим йўқ, эркам,
Қўнғироқ қоқишга яна ҳаққим йўқ.

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Фариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб,
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо...

Тамом!.. Сен бедарак, мендадир сукут,
Тамом!.. Сен жимсанки, мен ҳам безабон.
Аммо ёнмоқдадир пинҳоний бир ўт,
Мен омон истайман, топмайман омон.

Йўқ, мен сезгим учун сўрамайман ҳақ,
Нима у сен учун? Ҳеч нарса эмас.
Аммоки менинг-чун оламда мутлақ
Эрмак йўқ, наинки ҳавою ҳавас.

Нима бу мен учун: иқболим, заво?
Бахтми, бахтсизликми, билмам, бир бало.
Гар хастаҳол эсам, чиндан хастаҳол,
Гар мубтало эсам, чиндан мубтало.

Талпиниб келувдинг, кўрдим, во ажаб,
Талпиниб бошқага кетганингни ҳам.
Юрибсан ўзга бир чаманни бежаб,
Ўзга бир маконга меҳмонсан бу дам.

Буюрсин, ошиғинг ўктамдир жуда,
Аммо жоним, ўзинг инсоф билан айт.
Айттил, ҳайрат борми унинг кўзида
Хуснинг қаршисида бир дунё ҳайрат?

Буюрсин, ошиғинг ажиб бир ўғлон,
Аммо сира ошкора айладими у:
Лутфинг қаршисида олам ҳаяжон?
Ранжинг қаршисида оламча қайғу?

Шундоқ бўлса, кечир, бахтлисан, жоним,
Ёниқ таъналарим юрагимга тан.
Йўқ эса, ҳайратим ва ҳаяжоним
Саргардон қуш каби кезар беватан...

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Ғариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб,
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо.

1971

ХИЁНАТ

Асли хиёнатдан сўзламоқ оғир,
Бор бўлсин оламда ўгли диёнат.
Аммо не қилайлик, оламда ахир
Ҳамон кезиб юрар золим хиёнат...

У - инсон заҳридан кўкарган анчар,
У - одам зотиға иблис тамғаси.
Ҳамон кезиб юрар, қўйнида ханжар,
Мунофиқ созида мотам нағмаси.

Гарчанд у касофат, ёвуз, бетайин,
Башарга ўзи ҳам, юзи ҳам қора;
Унинг ҳам тарихда ўрни бор тайин:
Қора зинапоя - қора шажара...

Қора зиналарда саф чекиб қатор
Турарлар, кўзларда ёввойи кинлар,
Бизга, авлодларга кўз тикиб хунхор,
Ўша Абдуллатиф, Мажидиддинлар.

Турарлар қул Аббос, Хўжа Хомуш ҳам,
Амир Насрулло ҳам ўшалар аро.
Бироқ бир чеккада турар, боши ҳам,
Аросатда қолган султон Бойқаро...

Қора сафингизга тушсин талваса,
Хоинлар, биз сенга қиламиз исён:
Хиёнат - оламга бўҳтон бир нарса,
Хиёнатнинг умри оламда ёлғон!..

Шунда... кўтарилуру фарёд, алам, ранж,
Шунда - асрларнинг тўфони оша
Кўринур Жайхунга фарқ бўлиб Гурганж,
Кўринур кул бўлиб қўрғон Варахша.

Хиёнат заминни хун билан безар,
Лекин самога ҳам қон сочар, ёху!
Шароб деб шоирга заҳар ичкизар,
Гулоб деб олимга ичкизар оғу.

Дўзах элчиси у... мудом кўзи лўқ,
Кўзи лўқ ўлимдир - оллоҳ-акбари,
Йўқ, у ёнаётган машғал эмас, йўқ,
Хиёнат ўт қўйган Жомий мақбари...*

Жаллод ҳансирайди... Улуғбек якка,
"Ич", - деб султон тутар қора қулга қон...
Ханжар ботиб борар бола юракка,
Бола Мўмин мирзо таслим этар жон.

Хиёнат кўрсатур шундай томоша,
Хиёнат кўрсатур шундоқ бир итоб.
Ёлвориб, бас! - дейман,
Бас! - дейман,
ўша -
Шаҳидлар руҳига этаман хитоб:

Асл мардоналик қонингизда - ку,
Жонингизда, ахир, ўтли диёнат.
Айтингиз, қаёқдан пайдо бўлди у,
Қаёқдан ёпишди сизга хиёнат?!

Улар жавоб бермас, боқишар гирён,
Боқишар, дегандек: "Бу оғир савол..."
Бир оғир саволким, Форобий ҳайрон,
Бир оғир саволким, Беруний ҳам лол...

* Ўн бешинчи асрда сафавийлар Ҳирот шаҳрини олиб,
Абдурахмон Жомий қабрига ўт қўйишган.

Ўлим кундасидан бош узиб бир зум,
Нодира бўзлайди: "Қийнама, болам.
Бу жумбоқ чигалдир, бу жумбоқ - машғум,
Бу жумбоқ - ўлимдан оғир бир алам..."

Хиёнат қошида қолиб ҳайронлар,
Ўтаман асрлар баланд-пастидан.
Хиёнат дастидан инграр замонлар,
Тарих фарёд чекар унинг дастидан.

Жафокаш тарихим, дейман, юрак ғаш,
Елкангда уқубат, азоб намунча.
Манглайнинг шўрмиди, шўрлик - болокаш,
Унга хиёнатлар битибди шунча...

Тс ҳануз асрайсан у "неъматлар"ни,
Чидаминг шу қадар чексиз, муаззам.
Баъзан синайвериб хиёнатларни
Бардошим битади, қиблаи аъзам.

От, уни бўйнингдан, ирғит, улоқтир,
Сенга керак эмас бу қора тумор.
Унда жаҳаннамнинг оташи ахир,
Унда қиёматнинг қора муҳри бор!

Халқим, сен ўшанга ҳазир бўл мудом,
Ҳазир бўл, титрасин ўша қаҳрингдан,
Ахир хиёнатдир, хулласи калом,
Не-не фарзандларни юлган бағрингдан.

Сиз эса, оналар, мисоли осмон -
Энгашиб, гўдакка алла айтган чоғ,
"Оғанга хиёнат қилма ҳеч қачон",
Деган калимани тақрорланг кўпроқ.

Қиёмат йўқ, дея, дўстлар, урманг дам,
Даврон унга сира бермагай омад,
Не-не хиёнатлар кўрмади олам,
Хиёнат ортидан келур қиёмат...

1972

УЗРЛАР

Курсдошим Саид Жумаевга

Билмадим банд этиб қайси бир савдо,
Хаёлим қайларга сарсон этибман.
Кўчада, дўстимга боқмай бир қиё,
Салом йўқ, алик йўқ - ўтиб кетибман.
Сездиму оҳ уриб, изимга қайтдим,
Ёлвориб, шу замон айтдим узрлар.
Мен битта қусурга узримни айтдим,
Лекин бисотимда қанча қусурлар!..
Меҳрнинг энг юксак юлдузидир - ишқ,
Ва унинг ибтидо учқуни - парво,
Беадад бир ишқим йўқ экан-ку, хўш,
Мунча бемеҳрман, мунча бепарво!
Инсофга қўл бериб ўйласам ҳозир,
Умр қалъасини хароб этибман.
Хаёлим саргашта, кўзларим басир,
Ёшлигим ёнидан ўтиб кетибман.
Қонимда кўзғалган туйғуларки бор,
Кўрмайин шарора, билмай қонишлар,
Қолибди ҳаммаси йўлларимда хор,
Ёнишлар қолибди, қанча ёнишлар!..
Китоблар қолибди менга кўз тикиб,
Уйқучи сайёҳни кутгандай кема.
Алифбони-ку, мен ўрганибман, хўп,
Лекин ўрганмайин "алиф, лом" нима...
Ҳою ҳавасларга кетибди вақтим,
Исмим такрорлашга етибди аранг.
Йўлларда соврилиб қолибди нақдим,
Қайрилиб, бир қиё боқмабман, қаранг,
Она қишлоғимда ҳамсоя кампир
Эртақлар сўйлайин, дея Синодан.
Мени чорлайвериб шўрлик бесабр,
Кўзини юмибди ахир дунёдан...
Юртим манглайимдан ўпиб доимо,
Фарзанд, деб атаркан сармаст, яқо чок,
Ўйлаб ҳам кўрмабман, бу нечук маъво,
Бу нечук ватандир, нечук хоки пок...
Олам меники, деб ўйлаб фаразан,

Фаромуш этибман ўсган элимни.
Назарга илмабман ҳаттоки баъзан
Олмосдек жарангдор она тилимни.
Аждодлар оламга солган хитобни
Биров қора деса, биров депти оқ.
Бироқ боболарим ёзган китобни
Ўзим бир варақлаб кўрмабман мундоқ.
Сезмабман бетартиб гўнғир садодан,
"Баёт"нинг беқиёс гўзаллигини.
Сезмабман ярқироқ балон пальтодан
Беқасам тўнимнинг афзаллигини.
Жаҳондан ўтибди умримнинг ярми
Ва лекин жаҳондан на юрум, на юк.
Мен энди жаҳонда айблайин кимни,
Идроким сушт бўлса, кўзларим юмуқ?
Элу юрт кўзига, жаҳон кўзига,
(Беҳуда такаллуф, айтинг, не даркор)
Жаҳон нари турсин, ҳатто ўзига
Қайрилиб, бир қиё боқмовчилар бор!
Бир менми, бир менми, айтинг, бир менми,
Паришон, бепарво жонларга жондош?
Олти ой ёритиб баъзи бир ерни,
Олти ой ҳаттоки боқмайди қуёш!..
Мен-ку, бир белгисиз хаёлга толиб,
Қадрдон ошнамга боқмабман қиё.
Баъзан кўрса ҳамки, кўрмасга солиб,
Башарга қайрилиб боқмайди дунё!..
Қуёш кўқдан қарар жумла жаҳонга,
Жаҳон ҳам қуёшдек ўз йўлида ҳақ.
Мен ахир инсонман, агар инсонга
Бир қиё боқмасам, осийман мутлақ!
Оламда ва менинг руҳимда бугун
Хулласки, кўп эмиш турфа қусурлар.
Азизим, нима дей тасалло учун?
Узрлар сўрайман сендан, узрлар...

1973

АБДУЛЛА ҚАҲҲОР ХОТИРАСИ

Ой ҳам оғиб кетди уфукдан қуйи,
Ярим тун нафаси келади анқиб.
Мен ҳамон бошимни эгганим қўйи,
Уйинг атрофида юраман санқиб.

Бир ёнда сукунат, бир ён лиммо-лим
Совуқ сув ариқда қилар тантана.
Уйинг атрофида айланаман жим,
Айланиб дейманки, айлансам яна!..

Олис бир юдуздек деразангда нур
Менинг кўзларимга уринар бу дам.
Унда танҳоликда ёринг ўртанур,
Унда столингда ёниб турар шам...

Очиқ шкафдаги кийимларингни
Ёритиб турибди маъюс чироғинг.
Ким ҳам кия олур энди тўнингни,
Ким ҳам боғлай олур сенинг белбоғинг...

Сенга ҳаёт эди ҳақ деб ўртаниш,
Сўзларинг баъзида бол эмас. тахир.
Бир оз тахир бўлса, нима бўпти, хўш,
Лолагун шароб ҳам иччиқ-ку ахир...

Сен кетдинг, фалақда ботиб кетди ой,
Изингдан эргашди тимсоли башар*.
Бир оз яшай қолсанг, не бўларди, ҳой,
Бир оз яшай қолсанг, бўлмасди маҳшар...

Мени танимасдинг, шартмиди таниш,
Мендек мухлисларинг миллион ҳисобда.
Бизларга бас эди у гўзал ёниш
Ва сарбаст садолар ўша рубобда.

Сенга насиб бўлди аввал қалбларга,
Кейин у қабрга бориб жойланиш.

* Устоз Ойбек вафотига ишора.

Бизга ҳам қолгани кам эмас, мана
Уйинг атрофидан келиб айланиш...

Ҳа деб айланамиз, юраклар аро
Барқарор бир умид, боқий бир илинж.
Бир куни ғойибдан берарсан садо,
Бир куни қинидан қўзғолур қилич...

То абад бўлмассан шундай тошбағир,
То абад қўймасан кўзимиз ёшлаб,
Бир кун эшигингдан чиқарсан, ахир,
Қўқоний тўнингни елканга ташлаб...

1973

СИРЛАШАР

Созим, сирлаш кўнглим билан бирлашиб,
Бу оламда яхши-ёмон сирлашар.
Сайёралар ёнар кўкда имлашиб,
Денгизлар тубида маржон сирлашар.

Шамолга шивирлаб, соч ёзар сумбул,
Ўтда ёна-ёна оғоч бўлар кул,
Бўстоннинг маҳрами гул билан булбул,
Чаманда жон ила жонон сирлашар.

Сирларга тўлибдир сийнайи олам,
Баъзида шарҳига ҳайрондир қалам.
Дўст билан душманинг, бу қандоқ алам,
Айтишиб чин ила ёлгон, сирлашар.

Асрлар дардини тоғ қилиб уйиб,
Авлодлар боқарлар ўртаниб-қуйиб,
Авлодлар бахтини ўртага қўйиб,
Тарих-бобом билан замон сирлашар.

Жамол, сиринг очма, сўзинг қил тамом,
Лабларда акс этсин қўллардаги жом,
Сирларга чўмилган шу гўзал оқшом
Сенинг руҳинг билан осмон сирлашар...

1975

БИЛМАСА БИЛМАС...

Аё кўнглим, жонинг бўлсин омонда,
Хушёрлигинг мастлар билмаса билмас.
Қадрдонлар қадринг билсин жаҳонда,
Қадрни билмаслар билмаса билмас.

Тақдир насиб этмиш сенга навони,
Сен фақат сайр айла ўша дунёни.
Юлдузлар юз ювган зилол дарёни
Хазон, хору заслар билмаса билмас.

"Боғингда очилмиш ранг-баранг гуллар..."
Гул эмас, муҳаббат шарори улар,
Оташ-алангани ёнганлар билар,
Ҳавою ҳаваслар билмаса билмас.

Гўзаллик мулкидир мулки жаҳоннинг,
Жаҳон ҳам мулкингдир, гўзал достонинг.
Меҳрингни билса бас даври давронинг,
Лаҳзалар, нафаслар билмаса билмас.

Жамол, сўзингдадир жамолинг сенинг,
Меҳнат, муҳаббатда камолинг сенинг,
Ёруғдир орзию омолинг сенинг,
Бир неча нокаслар билмаса билмас...

1975

ОТАМ

Ажаб, мен армонсиз юро билмадим,
Шу буюк, мунаввар юртга муносиб.
Отам дийдорини кўро билмадим,
Ота меҳри менга бўлмади насиб...
Болажон дўстларим ҳар гал беармон
Оталар юзига сурганида юз,
Битта суйканишга кўнглим нигорон,
Қараб тура бердим бир четда маъюс...
Ўспирин аёмим ўтди йўл қараб,
Дилда дардим очди ўзга бир хумор:
Ота, деб эшиқда бир бор саломлаб,
Отини етаклаб кирмадим бир бор...

Йигитлик етишди... Янги нолиш,
Янги нидо олди юрагимдан жой.
Ота, ёнбошланг, деб узатиб болиш,
Қуйиб беролмадим бир пиёла чой...
Ҳаммаси майлига... Сўнги бор тошиб,
Сўнги армон айтар бугун насибам:
Лоақал тобути олдига тушиб,
"Во, отам!" деб фарёд чеколмадим ҳам!..
Оталар бахти мўл, оталар ашки,
Баъзан подшо бўлиб, баъзан хор бўлиб.
Подшо бўлмасанг ҳам, юрсайдинг кошки,
Шу ёруғ оламда бир оз бор бўлиб...
Тугёнли кечалар кирдинг тушимга,
Ота! - деб қичқирдим, бошдан учиб ҳуш.
Сен менинг умидвор кўз ёшларимга
Қараб тура бердинг ҳар сафар хомуш...
Қайларда ётибсан, қайда у тупроқ?
Ҳаётинг қайларда топмишдир басар?
Қабринга бир бора бошини қўймоқ
Наҳотки ўғлингга бўлмас муяссар?..
Отасиз жаҳонда яримсан, кўнгил,
Юртдан айрилсанг-чи, ғарибсан тайин.
Етим қалбдан лочин чиқмоғи мушкул,
Ғарибнинг қарчиғай бўлмоғи қийин...
Отам бўлганида, битта ҳайқириб,
Шерни кулатишга қодир бўлардим.
Отам бўлганида, шоир эмас, йўқ,
Элимга суйанчиқ, ботир бўлардим!
Бўлмасдим беҳуда хаёлга банда,
Бўлмасдим баъзида беҳудага лол,
Хуллас, толеида Камол бўлганда,
Бир оз бошқачароқ бўларди Жамол...
Бошқача бўларди бағримдаги руҳ,
Бовар этасизми, этмайсизми ё -
Бошқача бўларди ишқимда шукуҳ,
Бошқача бўларди қаршимда дунё!
Кезмасди қонимда ғуссалар, ғашлар,
Шиддат кезар эди боболарга хос.
Ўғлимга ўтарди ёруғ оташлар,

Хира бир хомушлик ўтмасди мерос.
Ҳа, ўша кўринмас найзанинг тиғи
Юракка қадалиб турмаганда кош,
Оламда камайиб бир қатра йиғи,
Оламда ортарди бир зарра қуёш!
Ахир онам бўлди шу кўйда адо,
Ёлғиз жоним эмас, куйди жонларим
Туғилмай, дунёга кўз очмай ҳатто,
Аросатда қолди укажонларим!..
Умрим-ку, ҳаддига етар беомон,
Лекин армонимга етармикан ҳад?
Жавоб бер етимга, замин у замон,
Жавоб бер есирга, самовий сарҳад!
Кимдир у, кимдир у гўдак ёшимдан
Ёшимни оқизиб, бошимни эгган?
Кимдир у отамни юлиб бошимдан,
Мени аламларга гирифторм этган?
Мени маъюсликка дучорм этган ким?
Тарихнинг қўлими, қисматнинг қули?
У ҳам бир ўғилга отадир балким,
Балки у ҳам бирорм отанинг ўғли...
Майли, ким бўлмасин, ерми, самоми,
Ё пучак бир даҳо, пучак бир талъат -
Золим падаркушдир ўшанинг номи,
Мен унинг руҳига ўқийман лаънат!..
1977

ПАХТАКОР ҚЎШИҒИ

Кўз очсам, кўзимга далам кўринам,
Фаслар фасли қувлаб, суринар.
Юрак типирчилар, юрак уринар,
Ҳей, жўяклар аро талошим менинг!

Симобий саҳардан хуфтонгача то,
Ҳар куни фалакка чиқиб беҳато,
Нур ато этасан, фақат нур ато,
Ҳей, ҳориб-чарчамас қуёшим менинг!

Менга писанд эмас селлар, бўронлар,
Қайноқ саратонлар, совуқ мезонлар,

Миллионлар кетидан яна миллионлар...
Ҳей, темир қалъадек бардошим менинг!

Умрми захматда кечмаса умр?
Пешонам теридан - манглайингда дур,
Инқилоб асри бу, қани, олға юр,
Ҳей, пўлат техникам, йўлдошим менинг!

Йиғармиз қуш бўлиб заррама-зарра,
Гоҳ яқин, гоҳ йироқ кўринар марра,
Яна бир зўр беринг, яна бир карра,
Ҳей, болажонларим, қўлдошим менинг!

Даврада тенг бўлиб, сўрайман тенгдан:
Дарё муҳаббатинг аяма мендан!
Айланай сендану ўргилай сендан,
Ҳей, Осмон, ҳей, Замин, тенгдошим менинг!

Ҳар йили ҳосилни тоғ қилиб уйиб,
Ҳар йили роҳатни эртага қўйиб,
Ҳар йили меҳнатнинг гаштига тўйиб,
Оқариб боради шу бошим менинг!..

1977

НАЖОТ МАЙДОНИ

Олам хусусида неча таълимот
Ўқидик, ўргандик, биламиз кам-кам,
Замонда макон бор, маконда ҳаёт,
Ҳаёт ичра нажот майдончаси ҳам...
Қушча чирқирайди кўқда шу нафас,
Ортида оч бургут - ажал сояси.
Қадрдон ковакка етиб олса, бас,
Нажот майдонидир унга уяси.
Ажал чангалида бўғилар гўдак,
Очлик ҳамла қилур жуда беомон.
Бир меҳрибон сийна, мунис бир кўкрак
Нажот майдонидир унга шу замон.
Кўча ўртасида биров беқарор,
Машина занжири узилмас бир зум,
Нажот майдонига етмоғи даркор,

Агар улгурмаса, улгурар ўлим.
Ажал чангалига чап бериб ҳар дам,
Чарх узра чақиндек чаппор урган эр.
Ошиқар заминга қўйсам деб қадам,
Нажот майдонидир унга она Ер...
Хулласки ҳаётмас, баётмас - ўсал
Нажот майдонисиз шу сўнгсиз ҳаёт.
Лекин нима бўлур баъзида ўшал -
Нажот майдонида бўлмаса нажот?
Бургутга чап берган қушча ҳам зотан,
Ҳавода тушмайин ажал домига,
Қадрдон ковакка етаркан баъзан
Тушган-ку чирқираб унинг комига.
Она бағрида ҳам оташда куйиб,
Гилосдек лаблари қурғаб зиёда,
Нажоткор сийнага бошини қўйиб,
Жон берган гўдаклар йўқми дунёда?
Йўқми ё хатарни оралаб жадал,
Кўзлари жовдираб мисоли овчи,
Нажот майдонига етгани маҳал
Йиқилиб, ер қучган шўрлик йўловчи?
Қўйингки, ўтжорак неча космонавт
Юлдузлар баҳрида топиб тасалло,
Замин қирғоғига мана, оқибат
Етдим! - деганида етди-ку бало!..
Она-Ер, оқшомлар оғушида лол
Ўйлайман, депсинар шу буюк жонинг.
Турмушинг, давронинг маълум-ку, алҳол,
Лекин борми сенинг нажот майдонинг?
Ҳаёт майдонингдир шу чексиз фазо,
Мураббий шу қуёш - жисмингга тирак.
Нажот майдонингдир кам эмас, расо
Сенга баъда бўлган тўрт миллиард юрак!
Шуни деб ўзингни нурга ўрайсан,
Шуни деб бошингга чирмайсан қаро.
Тўрт миллиард юракдан нажот сўрайсан,
Тўрт миллиард ҳокимга ўзинг фуқаро...
Сен нажот сўрайсан, лекин нима бу? -

Бурчак-бурчакларда қора талваса...
Она-Ер, не бўлур, нима бўлур у -
Нажот майдонингда нажот бўлмаса?
Бу машъум саволдан сесканур олам
Ва хаёл уфқида жонланур, ҳайҳот,
Фалакка чирмашган олов-жаҳаннам,
Хиросима! - деган ёниқ бир фарёд...
Фарёд олам узра бир лаҳза яшар
Ва сўнар, қуйилар қалбга тасалло:
Она-Ер, башарга нажотсан, башар -
Нажот майдонини ёндирмас асло!

1977

НИДО

1

Меҳр ҳам ўзингсан, тобон ҳам ўзинг,
Шу сўнгсиз, қироқсиз коинотта бош.
Фалакни ёндирган армон ҳам ўзинг,
Демакки, танҳосан, аълосан, қуёш!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Йироқларда юриб, келмасанг ёвуқ,
Қанча юксак бўлма, қанча ягона,
Мен сени, қуёш деб атамасман, йўқ.
Мен фақат кўзимни тўлдириб ёшга:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай қуёшга!..

2

Арш ҳам ўзингдирсан, осмон ҳам ўзинг,
Муаззам бир чодир, мовий чамбарак,
Собиту сайёрга макон ҳам ўзинг,
Демакки, онасан, паноҳсан, фалак!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Найсонингни ундан айласанг дариг,
Қанча афсун бўлма, қанча афсона,
Мен сени фалак, деб атамасман, йўқ...
Мен фақат ўртаниб, оҳ уриб якка:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай фалакка!

3

Қатра ўзингсан-ку, уммон ҳам ўзинг,
 Бир журъа ўпишинг - ерга тўтиё,
 Достонда гул очган бўстон ҳам ўзинг,
 Демакки, сеҳрсан, сафосан, дарё!
 Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
 Ўзга йўл танласанг, ўзга бир йўриғ,
 Қанча жонон бўлма, қанча жонона,
 Мен сени, дарё деб атамасман, йўқ.
 Мен фақат бонг уриб арзу самога:
 Лаънат бўлсин дейман, сендай дарёга!..

4

Фақир ҳам ўзингсан, султон ҳам ўзинг,
 Оламга эгалик сенга ярашар,
 Ишқ билан йўғрилган иймон ҳам ўзинг,
 Демакки, оқилсан, қодирсан, башар!
 Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
 Четлаб юраберсанг, кўзларинг юмуқ,
 Қанча фард бўлмагин, қанча фарзона,
 Мен сени, башар, деб атамасман, йўқ,
 Мен фақат юрагим тўлдириб қонга:
 Лаънат бўлсин дейман, сендай инсонга!

1978

ТИЛАК

УРАМ АҚМА ШОНТА

Жажжи бола, дўмбоқ ўғил
 Ширин-ширин туш кўрар.
 Тушларини чуғур-чуғур
 Сўйламоқни хуш кўрар:
 -Ойижоним, боғимизга
 Келибди бир қарқуноқ.
 Кўзларимиш хандонписта,
 Қанотлари - ярқироқ...
 Аввал боқсам, тили билан
 Соз чалибди чулдираб.
 Кейин боқсам, кўзларидан
 Ёш оқибди милтираб...
 Ойи, ўша нега ҳадеб

Чулдирайди, йиғлайди?
Ойи, ўша яна қайтиб
Келадими, келмайди?..
Жажжи бола, дўмбоқ ўғил,
Ширин-ширин туш кўрар.
Тушларини чуғур-чуғур
Сўйламоқни хуш кўрар.
Ойиси дер: - Ухла, болам,
Бирпас ухла, болажон!..
Мен дейманки, тингла, болам,
Бирпас тингла, болажон!
Туш дегани бежиз бўлмас,
У бир сайёр қуш бўлур.
Мунчоқ-мунчоқ кўзларида
Хаёл бўлур, ҳуш бўлур.
Хаёлларнинг гулбоғида
Парвоз қилур қушларинг.
Парвоз қилур орзуларинг,
Парвоз қилур тушларинг...
Умидларнинг уммонида
Ўзни ғаввос этарсен.
Осмонларга каманд ташлаб,
Юлдузларга етарсан...
Ёнишларда яшар юрак,
Ёнишларда кечар ҳол
Алпомишдек майдонларда
От сурарсан эҳтимол...
Ўшанда ҳам "Ойижон", деб
Тушларингни айттарсан,
Лекин болам, бир кун келиб,
Бу йўлингдан қайтарсан.
Фараҳли бир ойдин кеча,
Ё фараҳли субҳидам,
Ойдек тўлиб, тушларингга
Кирар зебо бир санам!
Зебо санам асир этар
Йигитларнинг мардини.
Йигит марди ойисига
Айтмас юрак дардини...

Пинҳон-пинҳон у санамнинг
Оташини туярсан,
Хаёлида ўртанарсан,
Ҳижронида куярсан...
Ҳаммасига бўлур чора.
Бўлар тайин бир дармон.
Лекин бир кун юрагингга
Келиб қўнар бир армон...
Оҳ урарсан, ўтли бир оҳ,
Бўтам, шунда нор бўлиб,
Тупроқ эмас, олам-жаҳон
Кўзларингга тор бўлиб...
У нимадир, билолмайман,
Надир унинг исмати?
Балки, башар қисматидир,
Балки жаҳон қисмати.
Балки буюк боболарнинг
Яксон бўлган юраги?
Асрларнинг тилагидир,
Наслларнинг тилаги...
Балки кўкка пайванддир у,
Балки ерга пайванддир.
Не бўлса ҳам, баланддир у,
Қуёшдан ҳам баланддир!
Армон - баланд, пастда қолиб,
Тушларингга инграрсан.
Тушларингга хўрсинарсан,
Тушларингга йиғларсан.
Мажҳул-мажҳул саволлардан
Сархуш бўлиб бошларинг,
Юзларингдан ёстигингга
Оқиб тушар ёшларинг...
Шу дақиқа умринг топар,
Болам, янги ибтидо.
Ўша дамга мен тасаддуқ,
Ўша дамга мен фидо!
Туш айтарсан тилларингга
Мазасини келтириб.
Туш кўрмаган миллионларнинг
Ҳавасини келтириб.

Уялурлар унда нурсиз
Чироқ бўлиб юрганлар.
У мунаввар армонлардан
Йироқ бўлиб юрганлар...
Умр бўйи армонларда
Ёниб юргин, болажон.
Тушингда ҳам армонларга
Қониб юргин, болажон.
Ёруғ бўлсин орзуларинг,
Тиниқ бўлсин тушларинг,
Болажоним, жаҳон бўйлаб
Учиб юрсин қушларинг!..

1978

СУВАЙДО

Буюк Навоийнинг бир луғатида
Не-не тушунчалар пинҳону пайдо.
Ўша олам-жаҳон сўзлар қатида,
Аломат бир сўз ҳам келар: сувайдо...

Юрак ўртасида нуқта эмиш у,
Қора нуқта эмиш, куйик бир нуқта.
Хаттотнинг хатидек пухта эмиш у,
Кимларда жизганак, кимларда сўхта.

Ҳижрондан туғилса - қонли бўлармиш,
Армондан туғилса - дардли қорачиқ.
Ҳамиша кўз каби жонли бўлармиш,
Ҳамиша кўз каби оламга очиқ.

Одамлар бировни буюк деганда,
Балки шу жиҳатни назарга илган:
"Хусрав кўксигаги куйик" деганда -
Саъдий сувайдони шараф деб билган.

Ҳай, инсон, йўлингда ёр бўлсин омад,
Ёр бўлсин азалдан абадгача то.
Эндиги ҳамма гап шундадир фақат:
Қалбингда жой олмиш қайси сувайдо?

Куйгансан шам каби ё машғал мисол,
Куйикдир кўксингга "дард" деб уйганинг,

Лекин сен ўртаниб-куйганда алҳол,
Юртим, Ватаним, деб борми куйганинг?

Ёнгансан, ёндирган қанча муаммо,
Муаммо ечгансан ёниб эрта-кеч.
Яшамоқ азмида ёнаркан аммо,
Элим деб, тилим деб, ёнганмисан ҳеч?

Ёнингдан бепарво ўто билмадим,
Бенасиб эмасман дардингдан башар.
Менинг ҳам юрагим жазиллар, балким
Менинг ҳам қалбимда сувайдо яшар.

Бағримга доғ қўймиш қайси бир алам?
Бу қайси аламнинг муҳри, касрати?
Ўғлини тупроққа қўймишди оғам,
Балки бу ўшанинг доғи-ҳасрати.

Дўст ҳам йиғлар эмиш ҳабиб олдида,
Юзимда кўз ёшим изи шашқатор.
Юртидан айрилган ғариб олдида
Менинг ҳам бош эгиб йиғлаганим бор...

Сувайдо жонларда яшайди мутлақ,
Биз билан келгандир, биз билан кетар.
Сувайдода мардлик акс этади, ҳақ,
Лекин номардлик ҳам унда акс этар.

Оқшомлар юраман хаёлга тўлиб,
Бошимда юлдузим бўлув ҳувайдо.
Мен унга ҳар сафар боқсам термулиб,
Шаффоф сийнасида - қора сувайдо...

1979

ҚЎҒИРЧОҚЛАР

*Тошкентда ўтказилган халқаро
қўғирчоқ театрлари фестивали муносибати билан*

Юртим чиройига бериб пардозлар
Мусаффо фалақда ёнади офтоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Келингиз, нима кўп бунда, бола кўп,
Болалар, болалар... маъсум ва мурғак.

Йўлларни тўлдириб юришар тўп-тўп,
Залларни тўлдириб чалишар чапак.
Шундоқ аломатдир бизнинг шоввозлар,
Нуқул тилларида олқиш ва хитоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Майли, тумшуғидан илинсин бўри,
Ой осмонга бурсин олтин қайиқни.
Майли, тулкиларнинг қурисин шўри,
Қуён қуваласин маймоқ айиқни.
Майли, эртақларга ишониб чиндан,
Болалар кўтарсин қийқирик, чуввос,
Лекин сиз, азизлар, ранжиманг мендан.
Мен бир оз ўртаниб, ўй сурсам бир оз.
Чунки бир ҳақиқат менга ошкор,
Чунки, мен кўз солиб кўрганман неча:
Оламда ўзга бир қўғирчоқлар бор,
Қўғирчоқбозлар ҳам бордир ўзгача.
Ҳайҳот, ўз номига улар ҳам инсон,
Улар ҳам ўзича ҳаётга машғул.
Бири ўйнатгандан ўйнатар чунон,
Бири ўйнагандан ўйнайди нуқул.
Бири, "мана мен" деб қаршингда турар,
Лекин ортидадир бошқа бирови.
Унинг изми билан манави юрар,
Унинг қўлидадир бунинг жилови...
Шундайлар жаҳонга солади ғулув,
Тузиб жаҳон аро неча "боз-боз"лар -
Одам шаклидаги қўғирчоқлару
Иблис қавмидаги қўғирчоқбозлар.
Қўғирчоқ сингари эгишиб бўйин,
Юрганлар гоҳ қора, гоҳи оқ бўлур.
Фақат гадо эмас қисматга ўйин,
Подшо ҳам гоҳида қўғирчоқ бўлур.
Ўзни тасаввурга айласанг банда,
Машриқдан Мағрибга этолсанг парвоз,
Кўзингга чалинур неча шарманда:
Пол Поту Паҳлавий, Пиночет, Самос...
Шундайлар дастидан ҳар куни тайин

Оёқ ости бўлур шарафул инсон.
Нега шундайларни кўтарар Замин?
Нега шундайларни сиғдирар Замон?
Кел энди, оламга бўлсин деб тортиқ,
Буюк эҳсонингни шайла, Истиқбол.
Замин, шундайларни кўтарма ортиқ,
Замон, шундайларни тезроқ сурақол!
Нур балқиб коинот кошонасида,
Нурларга чулғансин курраи олам.
Эларнинг қисмати пешонасида
Қўғирчоқ бўлмасин, қўғирчоқбоз ҳам.
Айёмлар нафаси бўлиб фараҳнок,
Тонгларда уфурсин боди саболар.
Шу азиз тупроқни билиб хоки пок,
Зиёрат қилгали келсин боболар.
Одамзод бўлмасин иблисга банда,
Кулгилар янгрисин мағрур, хушчақчоқ.
Қўғирчоқбоз яшаб театрларда,
Саҳнада керилиб юрсин қўғирчоқ...

1979

ШОИРГА

Дамлар ўтиб борар, кечар давронлар,
Баъзида кун ойдин, баъзан ой қаро.
Ҳаётда гоҳ сукут, гоҳи суронлар,
Ҳаётнинг шу сўнгсиз тўлқини аро
Шоирим, юрасан сен ҳам муқаррар.
Балки саодатманд, балки синиқсан.
Адолат туйғуси билан мунаввар,
Адолат туйғуси билан тиниқсан!
Лекин сен ҳам этиб инсофингни соб,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда инсоф,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Олам-ку маърака майдонга ўхшаш,
Умрлар ёнади оловларида.
Ҳаётда гоҳи сулҳ, гоҳида саваш,
Ҳаётнинг алғову далғовларида,

Шоирим, борасан сен ҳам муқаррар,
Балки увоқдирсан, балки йириксан:
Ҳақиқат туйғуси билан музаффар,
Ҳақиқат туйғуси билан тириксан!
Лекин сен ҳам агар тиланиб омон,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда иймон.
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Одам туғилади, одам ўлади,
Гоҳ қувонч, гоҳида қайғуга тўлиб.
Шундоқ бўлган эди, шундоқ бўлади,
Шу фоний сафларга сарбаста бўлиб,
Шоирим, ўтасан сен ҳам муқаррар,
Гарчи ардоқлисан, гарчи суюксан:
Шижоат туйғуси билан мукамал,
Шижоат туйғуси билан буюксан!
Лекин сен ҳам агар этиб номардлик,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб.бўлибди оламда мардлик,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

1979

УЛУҒБЕК

Кўҳак қўрғонини кучоқлаб, қуршаб,
Мажнунтолар турар, сочлари ёзиқ.
Соч ёзиб туришар санамга ўхшаб
Ва лекин қўллари самолга чўзиқ...
Бу манзил ер эмас, осмон тагидир,
Курраи Заминнинг ясат хонаси.
Бу - аршу аъзамнинг бир этагидир,
Улуғбек мирзонинг расадхонаси.
Тошинг шу маконда бўлсин деб тугал,
Келганлар кетарлар битта тош қўйиб.
Мен эсам бош уриб келаман ҳар гал
Ва лекин кетаман доим бош қўйиб...
Ҳар гал дилшод келиб, қайтаман дилхун,
Кўнглим басир бўлиб, кўзларим ботил.
Бу ерда Улуғбек шаҳиддир ҳар кун,

Муртад Абдулатиф ҳар куни қотил!
Бу ерда оқдиру қародир юзим,
Қувончу қайғуга бирдек ботибман.
Гўёки шаҳид ҳам, қотил ҳам ўзим,
Улуғбекдирману Абдулатифман.
Бу ерда гурурим бир олам-жаҳон,
Лекин маломатим жаҳонга тутун.
Бу ерда кўкларга юксалиб чунон,
Қаро ер қаърига кирибман бутун.
Бу ерда кўзларга кундай ошкор
Ва яна аёндир шунга баробар:
Осмонга етгудек маърифатим бор,
Лекин жаҳолатим жаҳаннам қадар.
-Мана, кўриб қўйинг, бизлар ким эдик! -
Мақтанмоқ бўламан, лекин тилим лол.
Қарғамоқ бўламан, қўймас Улуғбек,
Юраман довдираб, бир афтодаҳол.
Дўстлар, ҳақиқат бу, чучук ва тахир,
Яширмай ўртада кўрайлик баҳам.
Улуғбек осмондан тушмаган ахир,
Осмондан тушмаган Абдулатиф ҳам.
Улуғбек аллома эди беқиёс,
Лекин Абдулатиф ўшанинг насли.
Наҳот ўз бўйинини чопса қиличбоз.
Наҳот ханжар чекса аслига асли?
Тарихий Турон бу, яшнаб-кўкарган
Боғида битгани нуқул низолар.
Акалар укани тупроққа қорган.
Мирзолар устига юрган мирзолар.
Бу ерда отани ўлдирган ўғил,
Ота ҳам этмаган ўғлига шафқат.
Биз ўз қонимизни тўкканмиз нуқул,
Биз ўз пайимизни қирққанмиз фақат.
"Сен киму мен ким"га тақалиб иши
Аждодлар талашиб ўтган бесабр.
Юртига сифмаган Синодай киши,
Донишдай кишилар топмаган қадр...
Яхшиям, замона айлаб сарафроз,
Кўзимиз ўнгида ёришди олам.

Қонларда Улуғбек яшайди, бу рост,
Лекин яшамасми Абдулатиф ҳам?
Худбинлик гоҳида қул қилар бизни.
Жаҳолат қиламиз қанчадан-қанча.
Гоҳо таниёлмай ўз-ўзимизни
"Кимсан?" деб сўраймиз шармандаларча.
Саволни хуш кўрар одамзод хайли,
Сўраб-суриштириш одат азалдан.
Менинг қишлоғимни сўрашар, майли,
Лекин сўрашади: қайси гузардан?
Ноаҳиллик деган ёвуз бир бало
Неча бор бошларида синдирди таёқ.
Лекин биз инсофни унутиб гоҳо,
Оқни қора деймиз, тираймиз оёқ.
Ўзинг мададкор бўл, мунаввар Идрок,
Ўзинг мададкор бўл, қодир Ақлу Ҳуш.
Қонларда Улуғбек яшайберсин пок,
Лекин руҳимиздан кетсин падаркуш.
Судси фахрий саҳни юлдузга тўлиб,*
Гумбазлар устида ёнабер, қуёш.
Биз ҳам улуғ бўлиб, Улуғбек бўлиб,
Улуғлар ёнида кўтарайлик бош!..

1979

КЛУБАТРА

(Шекспирни ўқиб)

Башар тарихида ажиб бир хилқат,
Малоҳат баҳрида олмос қатрасан.
Аммоки мен учун шарқона сифат
Мужассам хаёлсан.. Клубатрасан!..
Шундоқ деб ёзибди Беруний бобом,
Шундоқ деб ёзмишлар боболар бари.
Балки гулгун эдинг, балки гуландом,
Лекин не бўлса ҳам, самовий пари.
Фотиҳ Искандарни бир нигоҳ билан
Бир ажиб ўтларга солган Равшанак**.

* Судси фахри — астрономик ўлчов асбоби.

** Равшанак — Самарқанд подшосининг қизи. Искандар унга уйланган. Клубатра ўшалар авлодидан.

Сен ўша оташдан унган ниҳолсан,
Сен ўша равзада етишган данак.
Аввал Машриқ сари, кейин басма-бас
Мағрибга эсибди тақдир ҳавоси.
Пойингда Нил ўйнар, Зарафшон эмас,
Маконинг бўлибди Миср маъвоси.
Сен шунда малика, маликул башар,
Сеҳрлар жо бўлиб ётар исмингда,
Искандар шиддати жонигда яшар,
Равшанак жамоли яшар жисмингда.
Лекин билармисан, эй жонга офат,
Лекин билармисан, эй жаҳонга жон,
Минганинг тахт эмас, санги қабоҳат,
Кийганинг тож эмас, савдойи жаҳон!
Кимга тарихдирсан, кимга томоша,
Мен учун эмассан тақдиримдан чет.
Тақдир насиб этиб, минг йиллар оша,
Учрашиб турибмиз, мана, бетма-бет...
Сенинг қисматинг-ку шундай беқарор,
Мен ҳам чок этайин энди яқони:
Сенинг-ку бир қадар суғдийлигинг бор,
Менинг ҳам қалбимда суғдийлар қони.
Ҳолингга қуяман, куймасам бўлмас,
Ҳолингга қуяман, пари пайкарим.
Рим деган менга-ку таҳдид этолмас,
Сенга таҳдид солар, таҳдид этар Рим.
Нилда тўлқин турса Римдан дарақдир,
Наҳанг қорни очса, билмайди шафқат.
Римга ғалла керак. тилло керақдир,
Араз ҳам, ғараз ҳам унга шу фақат.
Рим текин сўрайди, фақат сув текин,
Текин бермаганга етади зарби.
Ўзини улуғ деб улуғлар лекин,
Ўзини боқишга етмайди қурби...
Шуниг-чун Мисрнинг ранги қаҳрабо,
Шуниг-чун у маҳрум шону шарафдан.
Римдан офат келур... лекин ажабо
Ошиқ ҳам келармиш ўша тарафдан.
Кўйингда Антоний гадодир буткул
(Ёрлақа, Муҳаббат, уни ёрлақа!)

Амаллар, унвонлар шу оташда кул.
Фаразлар, аразлар бари бир чақа.
Оқибат сеҳрини айлади зоҳир,
Севгига сажда қил, буюк Осмон.
Номардлар наслидан мард чиқди охир,
Қотиллар қавмидан чиқди қаҳрамон...
Майдонга тикилмиш жаҳоннинг кўзи,
Майдонга ёгилур жаҳоний шараф.
Майдонда бир тараф - Антоний ўзи,
Буюк қўшин билан Сезарь - бир тараф...
Агар минг йилларни қилмоқ бир қадам
Имкони бўлсайди ушбу нафасда -
Мен ҳам шу майдонга тушардим, санам,
Ботир Антонийга бўлиб сафбаста!..
Улар Антонийни аяшди, ҳайҳот,
Лекин аяшмасди мени ҳеч қачон.
Номинг, номусингга тикардим ҳаёт,
Номинг, номусинг деб берар эдим жон...
Фалақдан бир нажот етмади сенга,
Нажот етиб келди заминдан, ёҳу!
Илон оғиз солди кумуш сийнангга,
Гулбарг лабларингга таралди оғу.
Жаҳондин кетдингу муродга етдинг,
Жаҳон ҳам қолди-ку сендан айрилиб.
Сен-ку Антонийнинг ортидан кетдинг,
Ортингда турибман, қара, қайрилиб...
Сенга заҳар қўйиб, қадаҳ тутди ҳақ,
Билмадим, менга не тутаркин соқий?
Лекин биламанки, Гўзаллик барҳақ,
Лекин биламанки, Муҳаббат боқий!
Руҳинг омон бўлсин дунёда санам.
Муҳаббат кўкида қилабер парвоз.
Машриқдан Мағрибга сабо эсан дам
Қулоғингга етсин суғдиёна соз...

1979

ҲАМЛЕТ

Эшик тақиллади, эшик олдида,
Чиқсам, бир танишдек нотаниш эди
Маъюс бир табассум ўйнаб лабида,
Таъзимга бош эгиб, Ҳамлетман, деди.
Фариб бир таҳайюр юз берди менда,
Юзига довдираб тикилдим бир зум.
Қўл бердим, қўл берди, юзи-кўзида
Ҳамон ўша-ўша маъюс табасум.
-Марҳамат!..
-Ташаккур. Вақтим зиқ эди...
Шунда ҳам лабида ўша нимкулгу.
-Кўришмоқчи эдим... Кўрдим, хайр энди...
Гамгин эди, ғоят гамгин эди у.
Кетди. Қайрилмади. Қадами дуп-дуп
Ёғоч зиналарга шарпалар ёйиб.
Ортидан югурдим. Кўринмади. Йўқ.
Ғойиб бўлган эди, бирпасда ғойиб.
Бош эгиб, йўл олдим уйимга секин,
Йўл олдим, ўзимга таъналар айта.
Эшик пойлаб ўтди кунларим, лекин
Ҳамлет эшигимга келмади қайта...
Хаёллар домига ташладинг мени,
Садо бер, ташрифинг яна раво эт.
Сени соғинаман, қўмсайман сени,
Қайларда юрибсан, жигарим Ҳамлет!
Тунлар ўй сураман, ўйларим мубҳам,
Нега бир келганча кетдинг бедарак?
Нега нишон бўлди сенга остонам?
Мендек бир бенаво сенга не керак?..
Шундоқ деб эшикка тикиламан, бас,
Яна дардим этар юрагимни фош.
Асрдош эмасмиз, ватандош эмас,
Лекин юракдошмиз, Ҳамлет, юракдош!
Сен-ку замонлардан ўтдинг ярқираб,
Мен ҳам шу жабҳада урмоқчиман бонг.
Рухинг излаб келмиш руҳимни, ажаб,
Рухим излаб борса руҳингни, не тонг...
Рухимиз ундошдир, Ҳамлет, нақадар,
Йўқса, иккимизга кўришмоқ қаён?

Сен-ку юрагингни очдинг бир қадар,
Мен ҳам этай дейман дардимни аён...
Ҳали ҳам қабоҳат яшайди ерда,
Ҳали ҳам шум фалак - жобиру жаббор,
Ҳали ҳам уйингда ўлтириб тўрда,
Жонингни олгувчи амакилар бор.
Ҳали ҳам шундайлар учрайди бот-бот,
Уларга севги - пуч, вафо - афсона.
Сени-ку. жинни, деб аташди, ҳайҳот,
Ўшалар наздида мен ҳам девона...
Сен-ку аламларга дуч келдинг талай,
Кам эмас менинг ҳам татиб кўрганим.
Лаэрт аямасдан қилич ургандай,
Менга ҳам тиф солди дўст деб юрганим...
"Ё ҳаёт, ё мамот!" - юрагинг оҳи
Ҳали ҳам юксалган самога устун.
Мен ҳам шу аламни шивирлаб гоҳи,
Гоҳида қичқириб айтаман дилхун...
"Ё ҳаёт, ё мамот!" - жонларда яшар,
Уни тумор қилиб таққанмиз гўё.
Шу сўзни шивирлаб ёд олди башар,
Шу сўзни ҳайқириб айтмоқда дунё.
Ҳайқириб турибди жаҳон бесабр,
Қўлида, қўйнида, қўнжида оташ,
Кел энди, дардларим эшитиб бир-бир,
Менга тасалли бер, Ҳамлет - жафокаш!..
Садо йўқ... Хаёллар судрайди лекин,
Кўчага чиқаман, гаройиб бир ҳол:
Биров кетиб борар, ўшани секин,
Ҳамлет, деб ўзимча этаман хаёл.
Хиёбон бошида тураман бир зум,
Аланглаб, бировни излайман ҳамон.
Ярқ этган бир нигоҳ, маъюс табассум
Мени хаёлларга бошлар бегумон...
Дўстим, давраларда мени афу эт,
Гоҳо қотиб турсам, қўлимда бода.
Не қилай кўзимга кўринар Ҳамлет,
Кўзимга кўринар буюк шаҳзода!..

1979

ҲОЛ

Салқин саҳар,
Салқин саҳар қўйнида
Майин-майин тебранади япроқлар.
Шатир-шутур ёғаётган ёмғирни
Шапир-шупур ичаётир тупроқлар.
Мен ҳам саҳар сурурига тўйиндим,
Ёмғирларга юзим ювиб, суюндим.

Салқин-салқин уфқларнинг ортидан
Қоронғули салқи бўлиб туради.
Шамол тенгиб, қанотлари ҳўлланиб,
Елпиб-елпиб юзларимга уради.
Қандоқ яхши, яланг оёқ йўл юрсанг,
Сув бўйида мазза қилиб ўлтирсанг...

Оҳ, тиниқ сув, ариқ тўла тиниқ сув,
Живир-живир мовий осмон парчаси!
Мавжларингга сочларини солибдир
Майсаларнинг, кўкатларнинг барчаси.
Мен ҳам сенга қўлларимни солайин,
Юзларимни чайиб-чайиб олайин.

Дарахтлар ҳам боқишади меҳрибон,
Чор атрофим - думбул ўрик даласи.
Яшил олам - бошим узра соябон,
Олам гўзал, мен - оламнинг боласи.
Термуламан армонли бир қуш каби,
Борлиқ-жаҳон кўзларимга туш каби...

Бир қуш каби
Овлоқда, сув бўйида
Овоз қўйиб, сайрамоқчи бўламан.
Аммо ўша яшил дала қўйнида
Яна ажиб бир қушча бор, биламан,
Мўъжаз қушим, дейман, менга садо қил,
Шу оламни юрагимга ато қил!..

1979

ОНА ТОВУҚ ВА ОЧКЎЗ ҚАРҒА ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Куз охирлаб қолган эди,
Уфурарди қора қиш.
Бирмас, ўнга бола очди
Она товуқ бояқиш.
Алпонг-талпонг юра кетди
Ола-чипор жўжалар.
Она товуқ парвонадир
Кундузлару кечалар.
Юришади палапонлар
Хазонларга ўралиб
Маржон каби тизилишиб,
Мунчоқ каби таралиб,
Она товуқ қанот қоқар,
Қанот қоқиб, ҳай-ҳайлар.
Хатарлардан огоҳ этар,
Балолардан авайлар.
Кунлар шундай ўтар эди,
Келди ногоҳ қора кун.
Пайдо бўлди қора қарға,
Қағиллаган оч қузғун.
У кўз солиб суқли-суқли,
Ютингандан ютинди.
Бир чеккада қотган кўйи
Пойламоққа тутинди.
Тошдек қотиб, тош сингари
Отилди сўнг ногаҳон.
Унинг қора чангалида
Чирқиради палапон...
Акалари, уклаари
Йиғладилар чирқиллаб.
Она товуқ боласига
Аза тутди чурқиллаб.
Йиғлай-йиғлай кўниқди у,
Кўниқмайин не илож.
Лекин яна эртасига
Пайдо бўлди ўша оч...
Яна товуқ зор қақшади

Кўкка учди ноласи,
Яна қарға чангалида
Кетди битта боласи.
Учинчи кун келди қузғун,
Тўртинчи кун қолмади.
Товуқ қанча фарёд солди,
Қарға қулоқ солмади.
Товуқ боши чиқмай қолди
Аламдану кўзёшдан.
Қарға ямлаб юта берди,
Юта берди бир бошдан.
Товуқ йиғлар: болалари
Кетаётир камайиб.
Охир битта жўжа билан
Қолди шўрлик мунғайиб.
У мунғайиб, бағри куйиб,
Ёлғизига қарайди.
Еру кўқдан фақат шуни
Аямоқни сўрайди.
Лекин товуқ тепасида
Қузғун яна айланар.
Шу биргина гўдакни ҳам
Ямламоққа шайланар.
Ана, ногоҳ шўнғиди у,
Човут солди беомон.
Унинг ёвуз панжасига
Тушди ёлғиз палопон.
Она қалби тўлиб кетди
Фарёдгаю фигонга.
Зоғ ортидан ташланди у,
Кўтарилди осмонга...
Жонҳолатда учиб борди,
Кесиб учқур шамолни.
Мен узоқдан тасодифан
Кўриб қолдим бу ҳолни.
Лекин, эвоҳ, етолмади,
Етолмади Она қуш.
Қулаб тушди, етиб борсам,
Жон берибди бояқиш...
Боқсам қарға тол бошида,

Гүё дерди: "Бопладим!"
Милтигимни олиб чиқиб,
Бир ўқ билан сопладим...
Кўрдим атай: қони оқиб,
Шалпайганча ётарди.
Жони чиқиб борардию
Ўлжасини ютарди...
Ҳайратларга чўмиб шунда
Туриб қолдим, ҳай дариг!
Балки бу ҳам бир ишорат,
Балки бу ҳам бир тарих...
Бири унда жон берибди,
Боласига ташнадир.
Бири бунда жон узади,
Ўлганда ҳам гушнадир.
У ҳам қушдир, бу ҳам бир қуш,
Оралиғи - бир қадам.
Юрагимга ниҳо тушди,
Эшитгайсан, эй одам!
Майли, она товуқ бўлиб,
Ҳаволарда бергин жон.
Лекин сира қарға бўлма,
Ўлганда ҳам ютагон...
Қисмат сени бир ўқ билан
Ағдармасин терақдан.
Насиҳатим ёдингга ол,
Айтдим уни юракдан...

1980

БАХИЛЛИК

Тонглар мужда олиб дoston, газалдан,
Келишар кулбаю кошонамизга.
Дўстим, шоирлармиз бизлар азалдан,
Меҳнат нони битган пешонамизга.
Биз учун ҳалолдир шу азим дунё,
Юраклар юлдузи - шу ёруғ Ватан.
Биздан бадавлати бўлмагай зеро,
Биздан йўқсили ҳам бўлмайди зотан...
Бизни деб чалинар чаманларда най,
Бизни деб чарх урар фалақда офтоб.

Ишқу аламларда айтилганидай:
"Пок-покиза юрак - бир қатра симоб".
Тонг каби тиниқдир биздаги амал,
Кун каби равшандир бизнинг қору бор.
Ва лекин бировлар... боқсанг бир маҳал
Ғов бўлиб йўлингда туришар қатор...
Тураблар машғум бир сояга ўхшаб,
Ис босган мўриддек ичлари тутун.
Тураблар, ияклар қалтираб-қақшаб,
Қўрқинч бир важоҳат касб этиб бутун...
Кимдир, кимлардир бу аянч оломон?
Қайси қавмлар бу, қайси аҳиллар?
Дўстим, сен уларга назар сол чунон,
Булар - бахиллардир, шўрлик бахиллар!
Эвоҳ, уларнинг ҳам илкида китоб,
Эвоҳ, уларнинг ҳам қўлида қалам.
Лекин юзларида совуқ бир итоб,
Лекин кўзларида синиқ бир алам.
Биз ҳам шу оламда тирикмиз, десак,
Олам ўшаларга тор келур гўё.
Биз ҳам шу дунёга шерикмиз, десак,
Камайиб қолгандек уларга дунё.
Не керак ўзни минг мақомга солмоқ,
Табиат бермаса, не қилсин киши?
Оллоҳ аламини бандадан олмоқ -
Инсон ҳунаримас, иблиснинг иши.
Ҳақ сўзи ишқ билан иншо, деганлар,
Қулоқ сол, эй бахил, ранглари заҳил.
Балки, бахил бўлар подшо деганлар,
Лекин шоир деган бўлмагай бахил.
Шоир бахил бўлса, ўхшар ўлатта,
Шеъриятда, ахир, саховат зоҳир.
Шоир подшо эмас, бир мамлакатта
Сигар битта эмас, минг битта шоир...
Дов билан эришиб бўлмас, даъвога,
Ҳақ иши ҳиммату ҳамият билан.
Шеър - арши аълодир, ўша дунёга
Шоирлар етарлар пок ният билан.
Бахиллик қўлидан бурда нон емак
Ўлимдан оғирдир... ўйлагил бундоқ.

Бахиллик дегани - бадбахтлик демак,
Бадбахтлик эса шу дунёмизга доғ.
Ҳорун бўлмасам-да, очдан ўлмадим,
Яшадим гоҳ тикан, гоҳи гул билан.
Лекин бахтим шуки, бахил бўлмадим,
Дунёдан ўтарман оқ кўнгил билан...

1980

САРУПО

Гапдан гап, дейдилар, масалдан масал,
Эҳтимол, бу ҳам бир башарий ҳолат:
Бир эски тўним бор, кийганим маҳал,
Танимга жон кирар, жонимга роҳат.

Сўздан сўз, дейдилар, каломдан калом,
Ўйимга етолмай, ўйлайман нуқул:
Бир эски дўппим бор, кийдимми, тамом,
Чиройим очилиб кетади гул-гул...

Одам либос билан, деганлари рост,
Либосга бурканиб юрамиз сипо,
Нимадир инсонга энг олий либос?
Нимадир башарга олий сарупо?

Халқимнинг қадимий тили бор, дуркун,
Ҳар бир жаранглаши руҳимга ривож.
Ўшани ёпиниб юраман ҳар кун,
Ўшасиз жаҳонда мен бир яланғоч.

Тилим ёруғлигим, йириклигимдир,
Башарий шу олам, даҳри-дун аро.
Тилим - бу дунёда тириклигимдир,
Ўлсам кафанимдир, жисмимда қаро...

1981

ФОХИРА

Жаннат боғларидан менинг орим бор,
Менга нима эмиш у боғи Эрам?
Оламда сенингдек ифтихорим бор,
Оламда ўзинг бор. менинг Фохирам*.

* Қадимда Бухорони "Фохира" деб аташган. Фохира — фахр мамлакати, дегани.

Маърифат аталган таркиби асос
Ўлмагай, билмагай сўлиш ва қариш:
Сенинг китобингдан бўлди сарафроз,
Сенинг офтобингдан топди парвариш...

Сени кўролмаган ғанимлар мутлақ
Кўзи тийра бўлсин, юзлари қаро.
Ҳақдан яралгансан, яшайвер барҳақ,
Эй, она Бухоро - жаҳонга оро!

1980

ОШИҚЛАР КЎПРИГИ

Сени эшитдим кўргани келдим,
Яна ўйиб кетди юрагимда қон.
Сен қайларда эдинг, мен қайда эдим,
Ошиқлар кўприги - Пули ошиқон!

Сенга қадам қўйиб, ўйларга толдим,
Яна кўзларимга ёришди жаҳон.
Яна ул санамни ёдимга олдим,
Ошиқлар кўприги - Пули ошиқон!

Сенда Мажнунлардан оҳлар таралган,
Сенда Лайлолар ҳам чекмишлар фиғон.
Дилдан яралгансан, дилдан яралган,
Ошиқлар кўприги - Пули ошиқон!

Ажиб бир эртаксан, сирли афсона,
Асрлар тилида мунгли бир дoston.
Сени куйламишлар ёна ва ёна,
Ошиқлар кўприги - Пули ошиқон!

Қабул бўлар эмиш сенда тилаклар,
Авлодлар бахтига омон бўл, омон.
Ёниб ўта берсин сендан юраклар,
Ошиқлар кўприги - Пули ошиқон!..

1980

ОШИҚОНА

Ошиқман, демакки, ташнаман фақат,
Ёлғондир сеҳрингга тўйиб-қонганим.
Аммо ҳақиқатдир оламда абад:
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Кечалар ярқирар бошимда чаман,
Юлдузлар чаманнинг анво гулидек.
Балки етмишга ҳам ёниб етарман,
Менглихон, деб ёнган Маҳтумқулидек.

Ўзимни имтиҳон айладим қанча,
Ўзингсан оламда чин инонганим.
Хўш, олам нимадир, олам менимча,
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Ўтмиш ўтиб бўлди, келар келажак,
Эътироф этаман, қани тонганим?
Лекин шу дунёда мангу қолажак -
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим...

1981

САВОЛ-ЖАВОБ

Гоҳо юлдуз бўлиб, шам бўлиб гоҳо
Кечалар ёнаркан шоирнинг жони,
Сўрди у: нимадир шу буюк дунё,
Нимадир шу буюк сирри ниҳоний?

Савол оғир эди, ахтариб жавоб,
Бошига шодлигу ғамлар сочилди.
Қай бир азиз фурсат, қай гўзал асно
Очилди пардаи асрор, очилди...

Дунёни чамалаб, этди сарҳисоб,
Ажаб ҳикмат экан шу буюк дунё,
Аввал меҳр экан, сўнгра бир инсоф,
Кейин ҳиммат экан шу буюк дунё!..

1981

ИБРОҲИМ МЎМИНОВ САБОҒИ

Кўнглим осмонида ҳамиша кундуз,
Ёниқ юлдузларнинг йўқдир сабоғи.
Унда энг чароғон, энг ёруғ юлдуз -
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

Ҳақ-ҳақиқат бўлсин юзингга кўзгу,
Тафаккур ва иймон - йўлинг маёғи.
Сен маёққа интил, мардона бўл, бу -
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимга зийнатдир ғайрат ва чидам,
Меҳнат-машаққатнинг йўқдир адоғи.
Адо бўлгунингча олға бос, бу ҳам -
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Ҳалол ҳамнафас бўл аҳли тамизга,
Ҳар иш, ҳар юмушнинг бордир сўроғи.
Бу бизга, бу сизга, бу ҳаммамизга -
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Жуда табаррукдир шу она тупроқ,
Унда боболарнинг кўзи-қароғи.
Сен унинг шаънини баян тут, шундоқ -
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимлар учрайди такаббур, тунд юз,
Боқсанг очилмайди қошу қабоғи.
Афсус, кор қилмабди уларга, афсус,
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Устоз бўл, ота бўл энг асларга,
Ҳамият тоғи бўл, ҳиммат булоғи.
Бу энди келажак кўп насларга -
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

1981

ҚАЁНДА?

Кўнглим, яна олам, дейсан ўксиниб,
Ғам чекмасанг, ғамсиз олам қаёнда?
Бани Одам дейсан, амалга миниб,
Амалга минмаган одам қаёнда?

Вафоси ёлгоннинг ваъдаси бўлиб,
Инсофи йиртиқнинг ҳамёни тўлиқ.
Олганда Ҳотамтой топилар улуғ,
Аммо берганда-чи, Ҳотам қаёнда?

Номард, эл деганда, ўзини ўйлар,
Орифлар жаҳонга элини сўйлар.
Мотамга ўхшайди баъзи бир тўйлар,
Лекин тўйга монанд мотам қаёнда?

Жамол, бўлолмадим хублардан хуброқ,
Аламим бор, лекин армоним кўпроқ,
Онам-ку мана шу бир ҳовуч тупроқ,
Лекин тупроқ бўлган отам қаёнда?..

1981

ҲАЛИМА НОСИРОВАГА ШЕЪРИЙ МАКТУЪ

Опа, эслайсизми, ёдингиздами,
Боғларга бурканган олис Шофиркон?
Сўлим оқшом эди, сарҳовуз бўйи
Ажиб мўъжизага бўлмишди макон.
Халойиқ жам эди, ҳаммаёқ тирбанд,
Ўртада саҳнадек ёруғ шоҳсула.
Бир маҳал бир ажиб назокат билан
Сиз чиқиб келдингиз даврага, опа.
Чапаклар чалинди, кўзлар чарақлаб,
Чолғулар бирикиб, бирдан чеқди ун.
Шунда ашулага сиз очдингиз лаб
Ва жумла дунёни қоплади афсун.
Бошланди даврада ёниқ бир наво,
Юракларни кабоб эттувчи хониш.
Йўқ, бу наво эмас, хониш эмас, оҳ,
Бу бир ёниш эди, буюк бир ёниш!
"Ушшоқи Ҳалима" янграр эди, бас,
Оламга сочарди садоларини.
Мен сармаст термулиб, кўрар эдим маст
Бу жонсўз нағманинг адоларини...
Менга ҳаёт эди сиз айтган "Баёт",
Сиз - буюк хонанда, мен - чўпон бола.
Менинг юрагимда қолди умрбод
Ўша оқшомдаги най билан нола.
Ўтли замзамалар юракда қолди,
Қолди руҳим аро ёниқ бир қуёш.
Неча бор ҳаваслар, ҳислар йўқолди,
Қолди инжу бўлиб кўзларимда ёш.
Қўшиқлар куйланса, қулоқ соламан,
Оҳанглар кўкида бўламан сайрон.
Ўша хонишларни қўмсаб қоламан,
Ўша ёнишларни тополмай, ҳайрон.

Энди қўшиқларда чақнамайди ҳис,
Сўзи ҳам тушмайди созига лойиқ.
Саҳнада ўзини унутмас ҳофиз,
Бепарво тинглайди уни халойиқ.
Юракдир, дард ила илҳомдир қўшиқ,
Лекин буларни ҳеч андиша этмай,
Гоҳо бақриришар қуруқдан-қуруқ,
Гоҳо маърашади уялмай-нетмай...
Гул деб қўлимизга тутишар тикан,
Лекин ҳижолат ҳам бўлишмас сира.
Санъат бор экану санъат бор экан,
Санъатнинг бутунги номи - халтура...
Опажон, бу сўзлар жарангдор эмас,
Не керак уларни шеър қилиб ёзиш?
Келинг, кексаликни отинг бир нафас,
Оташин наволар топсин навозиш.
Шофиркон ҳали ҳам ўша Шофиркон,
Сиз - буюк хонанда, мен - чўпон бола.
Келинг, юракларга қуйилсин тамом
Ўша оқшомдаги най билан нола.
Муаззам саҳнага чиқинг бу замон,
Сурур дарёлари оқсинлар тўлиб.
Яна наво тузинг бизга, опажон,
Нафосат юдузи - Ҳалима бўлиб!..

1982

ТЎҶСОН БОБОНИНГ ЭВАРАСИ ҲАЁТЖОНГА АЙТГАНЛАРИ

Тонг оқариб қолди оппоқ,
Кўзингни оч, тур, болам.
Ғўзалари бодроқ-бодроқ
Пахтазорга юр болам.
Сени кутиб пайкалларда
Фириллайди шўх сабо.
Майли, бир оз жуздонингда
Кутиб турсин "Алифбо".
Кутиб турсин китобларинг,
Дафтарлару қаламлар.
"Беш" олганда қийқириқлар,
"Икки" олса, аламлар...

Эҳде болам, ёшлиқда-чи,
Биз ҳам қулоч ёзганмиз
Фарҳод ГЭСини бунёд этиб,
Чўлда канал қазганмиз.
Эсиз, энди қариб қолдим,
Бўлмаса, бел букардим.
Этак-этак олтин териб,
Хирмонларга тўкардим.
Олти миллион икки юз минг -
Аҳдимиз бор беришга.
Олти миллион икки юз минг
Бармоқ керак теришга.
Болам, ўзинг мададкор бўл,
Мадад элга - кучингдир.
Қардошларни кийинтириш
Байналминал бурчингдир.
Балки, қўлинг тирналади,
Балки, бетинг қирилар.
Зарар йўқ, унга дарҳол
Дори-дармон сурилар.
Балки, белинг толиқади,
Толиқса ҳам, тоқат қил.
Марра сари қадам-қадам
Интилишни одат қил.
Бир кун кўкка туташганда
Пахтамининг хирмони,
Карнай-сурнай садолари
Босиб кетар дунёни.
Она-Ватан олар шунда
Сени иссиқ бағрига.
Сен борарсан карвон билан
Иваново шаҳрига.
Бошланади тантаналар,
Табриклару олқишлар,
Мажлисларда нутқ сўзлаб,
Қўлни қўлга олишлар.
Ёд этилар, болам, шунда
Сенинг ҳам зўр меҳнатинг.
Жўяклардан-жўякларга
Чеккан буюк заҳматинг.

Баракалла, азаматим,
Омон бўл, деб алқисса,
Пешонангдан ўпиб қўяр
Холагинанг Маруса...

1982

ЭЛЬБРУС

Бўйингни ўлашга учқур, асабий
Бургут хаёлнинг ҳам қанотлари суст.
Мен бугун ожиз бир чумоли каби,
Пойингда турибман, буюк Эльбрус...
Абадий виқорсан, азалий ҳайбат,
Табиат яратган муаззам қўрғон.
Замин-ку пойингда пояндоз абад,
Фалак бошинг узра ўзи соябон.
Вулқонлар яшармиш сенинг бағрингда,
Аммо бошингда-чи, оппоқ мангу қор.
Пишқирган селларинг, дарёларинг-ла
Сенинг ҳам жаҳонда сиёсатинг бор.
Самовий маъвосан, мунаввар гўша,
Парилар яшаган макон, айтайин:
Агар шу дунёда фаришта бўлса,
Унинг ҳам макони ўзингсан тайин.
Ўша, жаҳон аро оловлар ёққан
Тарих ҳам пойингда кечирмиш умр.
Прометей қони кўксингга оққан,
Сенинг тошларингга тирмашган Темур.
Кимлар сени кўриб, муродга етган,
Кимларнинг бошига етган матлаби.
Гитлер ҳам қошингга бир келиб кетган,
Тарих курагида супринди каби...
Жаҳон марказида турибсан гўё,
Жаҳоний қисматлар устингга қалаш.
Тиниб-тинчимайди тегрангда дунё,
Жаҳоний кураш бу, жаҳоний талаш.
Ҳақни талашади инсонлар бугун,
Адолат талашар, инсоф талашар.
Одамзод фарзанди борки, куну тун
Жаҳонда ҳаққини талашиб яшар.

Майли, кураш ўзи ҳаётга тирак,
Лекин танги бўлсин майдонда баҳо.
Тубанлик ўзини тутмасин юксак,
Пучаклик ўзини этмасин даҳо.
Кавказ тоғларига эй олий падар,
Агарчи тошдирсан, дардим этай фош.
Сохта буюклардан бездим нақадар,
Сохта юксакларга қолмади бардош!
Инсоннинг ҳиммати тошдан ҳам пастми,
Ўзинг изоҳ бергил менга, Кўҳи Қоф,
Юксаклик белгиси софлик эмасми,
Буюклик белгиси эмасми инсоф?
Ажабо, шундайлар учрайди баъзан,
Фойда деб инсофга солишар тугун.
Ўшалар номусни ёд этиб чиндан,
Надомат ўтида ёнмасми бир кун?..
Яшил арчазорлар қўйнида сайрон
Кезаркан кўкўпар чиройингга лол,
Мен сенга дардимни айладим аён,
Мен сенга сиғиндим, эй буюк Тимсол!
Алвидо, Эльбрус, яхши қол энди,
Янги манзилларга бугун етаман.
Мармар ҳаволаринг, шукуҳларингни
Бағримда авайлаб олиб кетаман.
Фалакни қучганда алвон субҳидам,
Мағрибдан Машрикқа эсганда сабо,
Абадий юксаклик, софликларингдан
Менинг юртимга ҳам насиб эт, бобо!

1982

ЮРТИМ

Қуёш битта, ҳар бир юртнинг қуёши бор.
Осмон битта, ҳар бир юртнинг осмони бор.
Замин битта, ҳар бир юртнинг тоғу тоши,
Жаҳон битта, ҳар бир юртнинг жаҳони бор.

Ўзбекистон, айрилмагин қўёшингдан,
Ўзбекистон, айрилмагин осмонингдан,
Ўзбекистон, тупроғингдан жудо бўлма,
Айру тушма, юртим, турфа жаҳонингдан...

Ҳар бир элнинг бошида бир жудоликлар,
Жудоликлар келса, бошинг омон бўлсин.
Ўта берсин подшоликлар, гадоликлар,
Озодлигинг, юртим, сенга имон бўлсин.

Нурли-нурли айёмларинг бўлиб турсин,
Насиб этсин сенга олтин саҳроларинг,
Овозингга тўлиб турсин, тўлиб турсин,
Юртим, чаман водийларинг, дарёларинг...

1984

ХУРОФОТ

Уйимиз ёнида қомати расо,
Оқбадан терак бор, ажиб бир сулув.
Ҳар куни бир қулоч ўсади гўё.
Тўртинчи қаватга етиб қолди у...
Шу теракка боқсам, кўнглим ёришар,
Шу теракка боқсам, айланар бошим.
Лекин бир санобар ёдимга тушар,
Ёдимга тушади битта тенгдошим...
Улар севишдилар энтикиб, ёниб,
Тирилгандай бўлди Отабек-Кумуш,
Висол гаштини ҳам сурдилар қониб,
Орзу-умид ила қурдилар турмуш.
Ва лекин бошларга йиқилди қайғу,
Аллам тиғи қилди юракларни қон.
Қизлари туғилди - майиб ва мажруҳ.
Ўғиллар туғилди - ношуд, нотавон...
Энди хотин йиғлар... эри шу ора -
Қисматини қарғаб, ичар дамба-дам.
Тўхта, қисматингни қарғама, жўра,
Тўхта, улгурасан сипқоришгаям...
Майли, сўзларимни олавер малол,
Майли, масхаралаб, майна қил, бироқ:
Ғофилни изласанг - кўзгуга кўз сол,
Иблисни истасанг - қадаҳингга боқ!
Не-не хурофотлар битдилар буткул,
Лекин етиб келди ўзга хурофот;
Бир қултум ароқдан - чеҳрамиз гул-гул,
Бит стакан ароқ - бизга мукофот.

Мен кўриб, ҳар сафар аламга тўлгум,
Шоирлар ичади - не бўлса, бўлар...
Олимлар ичади - қистайди кулгим.
Ўсмирлар ичганда йиғлагим келар...
Ароқ бўлди бизга нон билан туздек,
Шароб пиёласи ҳамиша қўлда.
Ичкилик бобида азамат ўзбек
Бугун қардошларни қолдирар йўлда...
Байрам-тантана кўп, маърака-мавруд,
Бизга баҳонадир йил оши ҳатто,
Ичамиз - миядан тарқамасдан дуд.
Ичамиз - эс оғиб, йиқилгунча то.
Топишиб олганмиз Лайли-Мажнундак,
Сафарга чиқмаймиз, бўлмаса ароқ.
Ҳатто мажлисда ҳам отамиз жиндак,
Ҳатто тўшақда ҳам кайфимиз тароқ...
Бизга торлик қилар, ичсак, кўча-кўй,
Чойхона, ошхона қилади озлик,
Ҳар куни тўй деймиз, тўғри, оти тўй,
Аммо, аслида у - ичкиликбозлик...
Нутқлар сўзлаймиз, қўлимизда жом,
Ич, деймиз, агарда йигит бўлсанг, ич!
Оталар олдида - нимжонмиз тамом,
Боболар ёнида - бўйимиз қарич.
Полвонлар учрайди лекин ҳар қалай,
Полвонмиз айниқса бўлганда пиён.
Бизда чемпионлар оз деманг, бай-бай,
Ичкилик бобида кўшлар чемпион.
Буюк шахматчилар бизда йўқ магар,
Аммо биз ичганда, ичамиз босиб.
Ичкилик бобида берилса агар,
Гроссмейстер номи бизга муносиб...
Эшит, эй биродар, мана, келди гал,
Бағримга ханжардир - қадди ёйлигинг.
Тилладан, пахтаю пилладан аввал
Ақлу идрокингдир - миллий бойлигинг!
Ақлу идрокингни совуриб оғу,
Сени кўча-кўйда қилди томоша.
Оқибат аслингга човут солди у,
Оқибат наслингни айнитди ўша!..

Йўқ, мен таъна эмас, тавбалар дейман,
Бағримни ўртайди оналар оҳи.
Мажруҳ гўдакларнинг ғамини ейман,
Мени ваҳималар ўрайди гоҳи...
Шунчалар ичамиз, кун ўтган сайин
Даврага зеб бериб, қадаҳни бежаб.
Шундоқ кетаверса, юз йилдан кейин
Ёппа овсар бўлиб қолсак, не ажаб!..
Не-не хурофотлар битдилар буткул.
Лекин етиб келди ўзга хурофот.
Наҳот, қолаверсак шу офатга қул?
Наҳот, истиқболга шудир мукофот!
Мен-ку аҳволингга кўз солиб дилхун,
Ичма, заҳри мор, деб қўлингни тўсдим.
Кайф устида бўлган авлодинг бир кун
Сени лаънатларга кўммасми, дўстим?..

1984

ОҚИБАТ

Бу йўлда учратиб кўрдилар мени
Ҳар кимки учради йўлда, кўрдим мен.
Башарий имонинг бутунми, яъни,
Оқибатинг борми, дея сўрдим мен.

Оқибат йўлига тикиб гаровлар,
Ютқиздим, ютиб ҳам ютмадим унча.
Оқибат кўрсатди менга бировлар
Иш битиб, эшаги сувдан ўтгунча...

Ва лекин, эй кўнглим, унутма зинҳор,
Унутма, бу дунё - тошу тарозу.
Тошу тарозу бор, эл бор, улус бор,
Шундан бошқасини айлама орзу...

Одамлар учрайди, юзлари шувут,
Қадамига ўлчаб босар қарични,
Шуларнинг шаънига ёғдирмасми юрт:
"Оқибатинг қурсин!" деган қарғишни.

Агар қўйиб берсанг, бировлар илдам
Нафсига юртини айлагай фидо.

Шуларнинг шаънига эмасми ҳар дам:
"Оқбатинг куйсин!" деган бир нидо.

Халқ кечар, ҳикмати кечмас жаҳондан,
Шундоқ бўлиб келган азалдан-азал:
Баъзан оқибатсиз дўсти-ёрондан
Оқибатли рақиб минг бора афзал.

Келар асрлардан мардона бир сас:
Тоғлар бу дунёда тургуси абад.
Шу мовий самода юлдузлар сўнмас,
Халқнинг юрагида яшар оқибат!..

Кўнглим, сен шуларни унутма зинҳор,
Унутма, бу дунё - тошу тарозу.
Тошу тарозу бор, эл бор, улус бор,
Шундан бошқасини айлама орзу...

1984

УМИДЛИ ДУНЁ ҚЎШИҒИ

Олуца бутотида дўмбоқ бир олуцадек
Бир қушча ўлтирибди, Машрикқа термулиб зор.
У қўёшни кутади, кўксига тепиб юрак,
Шу кичкина юракнинг дунёдан умиди бор.

Унинг боши устида шивирлайди бир япроқ,
У ҳам кўзини узмай турар Машрик томондан.
Унинг ҳам юрагида яшаш деган иштиёқ,
Унинг ҳам умиди бор шу умидли жаҳондан.

Намиққан, ҳўл тупроққа икки тиззасини тираб,
Ўша кун чиқар ёққа тикилиб турар одам.
"Ё раб!" дейди ҳар замон, "Офтоб!" дейди пичирлаб,
Интизор кўзларида умидлари бир олам...

Тиним билмас шу жоннинг қўёшдан умиди ҳақ,
Лекин озмунча эмас ўртада масофаси.
"Умидим сарвари" деб қуёшни кутар илҳақ,
Ҳазрати Одам бошлиқ жону жонзот ҳаммаси.

Ана, уфқ кўксига шафақдан урилар ниш,
Япроққа шуъла тушиб, ёришиб кетар фалак.

Қанотларини силкиб, қушча бошлайди хониш,
Одам ўз юмушига ёпишади жонҳалак...

Умидли шу дунёда шундай бошланади кун,
Қуёш осмон тоқига кўтарилар ловуллаб.
Қитъалар ёришади, тоғлар бўлиб лолагун,
Дарёлар денгизларга қуйилади шовуллаб...

Шуълаларга фарқ бўлиб ярқирар чўлу чаман,
Ҳаммаёқда ҳукмрон ҳаёт деган зўр тилсим.
Тунлари юдузларга термулиб тўялмайман,
Эрта яна порлайди менинг умид юдузим!

Ҳаёт корхонасида шундай кечади айём,
Эртасига кўз тикиб, бунда боқийдир башар.
Фақат одамизодмас, жону жонзот батамом
Эртани кутиб яшар, эртани кутиб яшар!

Оналар нон ёпади, оталар экар экин,
Бировга саҳар сулув, бировга кун ўртаси.
Миллион йиллар кечади, миллион йиллар ва лекин
Умидли шу дунёнинг битмайди ҳеч эртаси.

Онг билан ёришган қалб, ишқ билан йўғрилган жон
Эртага етайин, деб баъзан қонлар ютади.
Муҳаббатнинг умиди эртадан жаҳон-жаҳон,
Ҳатто нафрату алам эртага кўз тутади...

Эй сен, миллион йилларнинг тўфонин ёриб тикка,
Ўзининг ўзлигини сақлаб келолган жоним,
Нега қалтираб қолдинг, не учун бу таҳлика,
Эртанинг умидидан айрилдингми, жаҳоним?..

Наҳотки ер юзида якунга етиб ҳаёт,
Энг сўнгги эртасига етиб келибди башар?
Йўқ, бу афсона эмас, хурофот эмас, ҳайҳот,
Дунёмиз эшигини қоқиб турибди маҳшар!..

Миллион йиллик маърифат - меҳнат, ижод, машаққат,
Жаҳоний интилишлар наҳотки бўлса бир пул.
Наҳотки еримизда қойим бўлиб қиёмат,
Буткул қору боримиз куйиб кул бўлса буткул?

Атлантика уммони наҳот ҳайқириб-тошиб,
Евро-Осиё оша Тинч уммонга қуйилса?
Шимол муз океани ўз сарҳадидан ошиб,
Ҳинд уммонига етиб, тўфон бўлиб уюлса?

Алҳазар, минг алҳазар! Одамизод дегани,
Шунчалар жоҳил бўлиб, шунчалар тушгайми паст!
Башарият бошига солиб шу ваҳимани,
Дағдаға қилиб турган бир тўда балойи нафс!

Жаҳон ҳалокатига наҳотки бўлса сабаб
Одамизод қавмидан чиққан иблис бедоди?
Ўз она бешигидан атом гулхани ясаб,
Жизганак бўлиб ёнса наҳот одам авлоди?

Наҳотки шу дунёдан, дунёдаги ҳаётдан,
Ҳаётдаги нажотдан устун келса манфаат?
Эй гушна кўзларини айирмай коинотдан,
Жаҳонга мушт қадаган зўравонларга лаънат!

Темзами, Миссисипи, Волгами ёки Аму -
Шарқираб оқа берсин, сира тинмасин, дейман.
Кичкина шу еримиз - Қуёшга кумуш кўзгу,
Ҳай-ҳай, зилол ойна чил-чил синмасин, дейман!..

Биламан, шу жаҳонда инсоннинг умри қисқа,
Лекин башар бор бўлсин, яшаб-яшнасин дунё,
Мендан сўнг ҳам кун балқиб, табиат яшнамаса,
Мен бахтсизман бир уюм тупроқ остида ҳатто...

Ҳой, сен, шўрлик урушқоқ, худбинликда тошбағир,
Бу дунёда ҳар кимса экканини йиғади.
Ҳаёт деган асрорни сен яратмадинг, ахир,
Бас, уни йўқотмоққа қандай ҳаддинг сиғади?!

Ҳаммамиз одамлармиз, бизникидир шу дунё,
Ер деб аталган макон ҳаммамизники демак.
Шунчалар палидмисан, шунчалар бахти қаро,
Ўз уйига ўт қўяр қайси нодон, кўрнамак?

Инсонлар, ҳой, инсонлар, овоз қўйинг баралла,
Уруш пайида юрган нокаслар бадном бўлсин.

Таъналар тоши билан боши бўлсин дабдала,
Оналарнинг оқ сути уларга ҳаром бўлсин!

Биз уруш кўрган халқмиз, ҳамон бағримизда ўқ,
Юртимиз шаҳидларнинг муқаддас хоки поки.
Уруш солган жароҳат ҳали битганича йўқ,
Ҳали битмаган буткул кўксимиз алам чоки...

Қуёшли шу тупроқда нону насиба тайин,
Тинчлик, омонлик керак, бизга не ҳожат уруш?
Ҳар бир халқ, ҳар бир улус ўз ерига хўжайин,
Бола-чақаси билан бахтиёр бўлса на хуш!

Умидли шу дунёдан умид аримасин ҳеч,
Ўғилларимиз куёв, қизлар келинчак бўлсин.
Ҳамроҳимиз китобу рубоб бўлиб эрта-кеч,
Тоғларда кўк чашмалар, боғларда чечак бўлсин...

Олуца бутоғида дўмбоқ бир олучадек
Бир қушча ўлтирибди, Машрикқа термулиб зор.
Тинчлик-омонлик, дейди кўксида тепиб юрак,
Шу кичкина юракнинг дунёдан умиди бор...

Биз, ахир, инсонлармиз, ёруғ жаҳон олдида
Масъулмиз, тинчлик бўлсин ҳамиша эзгу ният.
Еру осмон олдида, замин-замон олдида
Тоабад юзи қаро бўлмасин башарият!..

1984

УЧАР ТАРЕЛКАЛАР

Мовий сайёрамиз бошида бирдай
Қуёш чарақлайди, юлдузлар шайдо.
Яна... гоҳ кўриниб, гоҳи кўринмай,
Учар тарелкалар бўлишар пайдо...

Ҳар гал шу хабардан дунё энтикар,
Энтикиб, фалакка кўз тикар муштоқ.
Қитъалар, ўлкалар кўкка кўз тикар,
Шовур-шувур бўлиб кетар ҳаммаёқ...

Мен ҳам кўз соламан самоларга лол,
Кўксимда ҳаяжон, ҳадик ва севинч.

"Кўриниб қолмасми?" деган бир хаёл,
"Кўриниб қолса-я..." деган бир илинж...

Кундуз кечиб, аста қораяр оқшом,
Ой елкан ёзади коинот узра.
Мен яна фалакка йўлайман салом,
Деразамга келиб қўнади Зухра.

Ётаман интиқиб, кўкка термулиб,
Ёғар кипригимга шаффоф ёғдулар.
Шунда коинотнинг элчиси бўлиб,
Ҳузуримга тушиб келишар... улар.

Улар киришади соядай бесас,
Мунис ва мунаввар қиёфаларда.
Улар яқинлашар... орамизда, бас,
Бир қадам қолади ва мовий парда...

Қўлимни чўзаман, титрайман нега?
Кўксимдан отилар бўғиқ бир фиғон...
Қисмат муҳр босган ўша пардага
Қачон қўлинг егар, жафокаш инсон!

Дунёга келганда ожиз эдинг сен
Яна сайламишди тақдир тошбағир:
Кўз очган чоғингда ёлғиз эдинг сен,
Қадам босганда ҳам якка бир сағир.

Дунёга боқдингу саволга тушдинг,
Кўрдинг шу жаҳонни қўрқинч ва холи.
Ўша кун бир ажиб хаёлга тушдинг,
Юрагингга тушди Тангри хаёли...

Меҳнатми машаққат, дўзахми маҳшар,
Унинг номи билан топдинг тасалло.
Улғайиб, Тангрини тарк этдинг, башар,
Сени ҳам гўеки тарк этди Оллоҳ...

Энди бу дунёда ишинг "урра" дир,
Жаҳон йўлларида ўз-ўзингга бош.
Сен кўтарган чангдан осмон хирадир,
Сен кўтарган чангдан тийрадир қуёш.

Кўкка нарвон қўйиб, юлдузни уздинг,
Сеҳрлар, амаллар қўлларингда жам.
Билмадим, дунёни буздингми, туздинг,
Ҳар қалай, бузмоққа тайёрсан, хўжам.

Қўлинг қон тўкишдан чарчамас сира,
Ўз-ўзинга ганим, ўз-ўзинга ёв...
Шунчалар маърифат, билим, мафкура -
Наҳот чеколмаса йўлларингда ғов?

Шунинг-чун мен бугун кўкка қарайман,
Шунинг-чун фалакка термуламан жим.
Юлдузлар, самолар, сиздан сўрайман,
Қайда, деб самовий биродарларим?

Менинг оғаларим, айтинг, қайдасиз?
Башар ёлғиз, деган гаплар афсона.
Қайси юлдуздасиз, қайси ойдасиз,
Қайси қиёфада, ким бўлманг яна -

Фалак эчилари, ҳакамлар, келинг,
Ташвиш, талвасалар топсинлар абас.
Якка яшайверсин Худойим лекин.
Одамзодни ёлғиз қолдириб бўлмас...

1985

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Тушунтириш хати ёздим мен бугун,
Яна ишга солдим эски ҳунарни.
Тушуниксиз сўзлар билан бус-бутун
Тушунтирмоқ бўлдим бир нималарни...

Бошлиғим тикилиб қаради менга,
Тушунтириш тайёр, кетмайди зўрлик.
Бир нима демади... У ҳам бировга
Тушунтириш хати ёзади шўрлик!..

Энди бу нуқтани мушоҳада қил,
Одам боласига тутмагил осон.
Эҳтимол юз мингдир, балки миллион йил
Тушунтириш хати ёзади инсон...

Олис авлодларга айлаб хитоблар,
Тошларга хат чекди одамзод насли.
Бугунги газета, журнал, китоблар
Тушунтириш хати эмасми асли?

Биз хатта суяниб яшаймиз тамом,
Таяниб турфа сўз, ибораларга.
Тушунтириш хати ёзамиз давом
Не-не маҳкамалар, идораларга...

Нутқлар сўзлаймиз жўшқин, жангари,
Мажлислар юкидан эгилар ватан.
Мажлис, музокара қарорлар бари -
Тушунтириш хати эмасми зотан?

Тушунтириш хати ҳар хил аталар,
Салмоғига қараб этилар тақдир.
Ҳукуматлар ёзган турли ноталар
Тушунтириш хати бўлмай, нимадир?

Тушунтириш хати тарқатар дунё
Ортиб кемаларга, тайёраларга.
Тушунтириш хати жўнатдик ҳатто
Олис юдузларга, сайёраларга...

Хуллас, шу нуқтани мушоҳада қил,
Одам боласига тутмагил осон.
Эҳтимол минг йилдир, балки миллион йил
Тушунтириш хати ёзади инсон...

Қоғоз қоралайди, битади нома,
Лекин сен башарнинг аҳволига боқ:
Шунча тушунтириш, битим, шартнома,
Шунча ишончсизлик, адоват, нифоқ...

Энди бу ёққа бур гапнинг ровини,
Элар, элатларни қўятур бу дам.
Шунча тушунтириб, бир-бировини
Тушуниб етдими иккита одам?..

Мен қайрилиб боқсам аждодларимга,
Улар тушунтирмоқ бўлишар бирдак...

Мен шеър ёзяман авлодларимга,
Тушунтириш хати ёзаман демак.

Эй шарафли наслим, мана, шеърим шай,
Майлига, айла ё айлама шафқат,
Дунёни тушуниб-тушунтиролмаи
Ўттан аждодингни маъзур тут фақат...

1985

ЖИНОЯТ ВА ЖАЗО

Унинг шеъри эди хаёлларга зеб,
Яшарди мардона, ҳалол ва сахий.
Ҳақиқат элчисидирсан ерда деб,
Балки қулоғига етмишди ваҳий...

Шеър муқаддас эди, калом муқаддас,
Ошиб ўта олди тариқатларни.
Шу гўзал муҳитда оларкан нафас,
Инсонларга айтди ҳақиқатларни.

Исми давраларда айланиб қолди,
Мухлислар орттирди шаҳарлик, кўйлик.
Бир кун не бўлдию хаёлга толди,
Оғир келди унга ҳақиқатгўйлик...

Хиёнат шикваси ўт олди ҳисда,
Шу ўтни дамба-дам пуфлаб турди у.
Аввал мухаммасда, кейин мажлисда
Ёлгон калимага сўзни бурди у.

Ёлгонлар тўқиркан яна жонҳалак,
Бағрида тугёнлар топдилар қазо.
Шу замон қаҳрини кўрсатди фалак,
Унга қойим бўлди муқаррар жазо:

Аввал подшо эди - гадо бўлди у,
Аввал шоир эди - маддоҳ бўлди у...

Энди "аллома" деб аташар уни,
Шогирдлар ёнидан гердайиб ўтар,
Довруқ, дабдаба деб кечади куни,
Хушомад қилади, хушомад кутар...

1985

ДЕЙДИЛАРКИ БИР ҚИШЛОҚДА...

Дейдиларки, бир қишлоқда
Яшар экан бир одам.
Бир озгина ҳалол экан,
Бир озгина муттаҳам.
Ўша жиндак ҳалоллиги
Буткул тарк этиб уни,
Қўшнисининг товуғини
Ўғирлабди бир куни.
Шўрлик товуқ нечук бўлиб
Тушар экан дастига,
Хиппа бўғиб, яширибди
Бостирмаси остига...
Лекин бу гап ёйилибди,
Бўлиб ҳар ён овоза.
Қоқилибди ҳар бир эшик,
Ҳар бир дарча, дарвоза.
Бошланибди югур-югур,
Қидир-қидир, ков-ковлар.
Бир-икки бор шубҳа билан
Боқишибди бировлар...
Ўғри эса қалтирабди
Қўрқув босиб дамба-дам.
Шу алфозда ўт қўйибди
Ўз мулкига муттаҳам.
Похол томли бостирмаси
Гурра ёниб кетибди
Олов яна шиддатланиб,
Уйига ҳам ўтибди.
Ёнгин яна авж олибди,
Талпинибди йироққа.
Бир касофат касри билан
Ўт кетибди қишлоққа...
Шундай бўлар виждонини
Жигилдонга урганлар.
Фош бўлмасин сирим, дея
Ваҳим ичра юрганлар.
Улар бир пайт ўғри каби
Тупуришган имонга.

Энди агар қўйиб берсанг,
Ўт қўйишар жаҳонга.
Уларга-чи, дунё бўлса,
Лекин одош бўлмаса,
Кўмилганлар очилмаса,
Юраклар фош бўлмаса.
Шу туфайли таҳдид солиб,
Этишади хитоблар.
Улар учун воситадир
Минбарлару китоблар.
Улар учун ҳамма нарса
Воситадир, во дариф.
Мададкор бўл ҳақиқатта,
Буюк замон - муаррих!
Шундайларни сўроқ айла,
Шундайларга савол бер.
Ҳақиқатни яширганлар,
Кўмганларга завоқ бер!..

1985

ДЕЙДИЛАРКИ, БИР ШАҲАРДА...

Дейдиларки, бир шаҳарда
Бир киши бўлган экан.
Айниқса бир бечорага
Кўп жабр қилган экан.
Лекин ўша жабркорга
Бир кун ажал етибди.
Кейин ўша бечорага
Бундан хабар етибди.
Аввалига ишонмабди,
Ишонмаса, на чора.
Туриб-туриб "йўғ-эй" дебди,
"Наҳот?" дебди бечора.
Ўзини минг шубҳа-гумон
Хаёлларга қорибди.
Ва ниҳоят, у марҳумнинг
Эшигига борибди.
Овоз қўйиб чақирибди
Айтиб унинг отини.
Ичкаридан "вой, уйим!" деб

Дод солибди хотини...
Шунда бир оз ишонибди,
Ишонмасдан на чора.
Лекин яна "йўғ-эй" дебди,
"Наҳот?" дебди бечора.
Яна кўнгли гаш бўлибди
Бориб шубҳа-гумонга.
Кейин шартга йўл солибди,
Қабристон томонга.
"Фалончининг қабрини бир
Кўрсам эди", дебди ул.
"Мана бу", деб бир қабрни
Кўрсатибди қоровул.
Шунда бир оз ишонибди,
Ишонмасдан на чора.
Лекин яна "йўғ-эй" дебди,
"Наҳот?" дебди бечора.
Шубҳа-гумон ёпирилиб,
Совурибди сабрни.
Қоровулга ялинибди,
Очтирибди қабрни.
Таниш юзни кўриб, унинг
Аҳволини сўрибди.
Секин туртиб, бир-икки бор
Силкитиб ҳам кўрибди.
"Наҳотки сиз марҳумдирсиз,
Тирик эмас, ўлик тан?!" -
Дея қанча қичқирса-да,
Ун чиқмабди ўлиқдан.
Шунда тамом ишонибди,
Ишонмасдан на чора.
Эгилибди, хўрсинибди:
"Раҳмат!" дебди бечора.
"Шу дунёга келиб сиз ҳам
Аломат иш қилдингиз:
Хайриятки, кўз юмдингиз
Хайриятки, ўлдингиз...
Ҳимматингиз намоёндир
Шу хизмат - шу самарда.

Не қилардик бизлар бугун
Ўлмасангиз агарда..."
Шу сўзларни айтиб яна
Таъзим бажо этибди.
Ва дунёдан мамнун бўлиб,
Ўз йўлига кетибди...

1985

ДЎСТЛАР ВА ДУШМАНЛАР

Дўстларинг кўпми, деб сўрашар баъзан,
Дўстларим оз эмас, мен сизга айтсам.

Дўстимдир бошимда юксалган фалак,
У менга соябон, мовий чамбарак.

Дўстимдир фалакда порлаган офтоб,
У менинг руҳимга аталган хитоб.

Дўстимдир осмонда кулиб турган ой,
У менинг кўнглимга очилган чирой.

Дўстимдир чақнаган, ёруғ юлдузлар,
Менинг кўзларимга тикилган кўзлар.

Дўстимдир ложувард, шалдироқ сувлар,
Менинг юрагимга оққан инжулар.

Дўстимдир кўкларда ўйнаган қушлар,
Менинг кипригимдан узилган тушлар.

Дўстимдир пишқирган, баҳорий селлар,
Оҳудек талпинган ўйноқи еллар.

Далалар, адирлар, боғлар, чаманлар,
Дарахтлар, чечаклар, барги суманлар -

Дўстимдир, дўстимдир ҳамма-ҳаммаси,
Қурту қумурсқанинг алвон нағмаси...

Шоирнинг дўстидир мунис оналар,
Азамат йигитлар, шўх жононалар.

Шоирнинг дўстидир барча болалар,
Ҳаёт бўстонида ўсган лолалар...

Шоирнинг дўстидир шу буюк жаҳон,
Ундаги ҳар битта заҳматкаш инсон.

Хуллас, шу мухташам, ёруғ дунёда
Дўсту азиларим ҳаддан зиёда.

Агар санайверсам, саноғи бўлмас,
Саноғи бўлса ҳам, адоғи бўлмас...

Душманларинг кўпми? - сўрашар тагин,
Кўп эмас, бор менинг битта душманним.

У ўжар, такаббур, ёвуз, бешафқат,
Менга машаққатлар ортади фақат.

Гоҳо таҳдид этиб, йўлдан оздирар,
Бўлмагур гапларни гоҳо ёздирар.

Мени аламларга бошлаган ўша,
Гоҳо кўзларимни ёшлаган ўша.

Таъна тошларини тинмай отар у,
Мени бошқаларга элиб сотар у.

Ўтса ҳамки йиллар, ҳафталар, ойлар,
Менга кун бермайди, йўлимни пойлар.

Уни деб кечалар ҳаловатим йўқ,
Уни деб кундузлар фароғатим йўқ.

У менга ҳамроҳдир қабргача то,
Миллионлар ичида бўлса ҳам ҳатто,

Мен уни танийман, адашмас кўзим:
Дунёда ягона душманним - ўзим!..

1985

АДАБИЙ ТАНҚИД

Ҳазил

Ҳамзага элмадинг аввал эътибор,
"Ўтган кунлар" бўлди қўлларингда хор.
"Меҳробдан чаён" ҳам чиппакка чиқди...
"Обид кетмон"даги пучакка чиқди...
Уриб, "Қутлуғ қон"нинг бошини ёрдинг,

Кейин "Навойи"ни тупроққа қординг.
Сароб бўлиб қолди дастингдан "Сароб",
"Жалолиддин"ни ҳам айладинг хароб.
Арузни ёмонлаб, ерга урдинг сен,
"Алпомиш"ни ҳайдаб, нари сурдинг сен.
"Мирзо Улуғбек"ни қийноққа олдинг,
"Тобутдан товуш"ни тобутга солдинг...
Шунчалар қон тўкмиш қаламинг сенинг,
Айт-чи, нимадандир аламинг сенинг?
Қўлингда ҳамиша шайдир бешотар,
Магар бобонгмидир Муқбил тошотар?
Гарчи буюкларни таёқладинг сен,
Лекин пучакларни ардоқладинг сен.
Қилмишинг бўйладир, ишинг бу тахлит,
Баракалла сенга, адабий танқид!..

1985

ИМКОНИЯТ ВА МУМКИНИЯТ

"Адабий танқид"га насрий илова

ТАНҚИДЧИ. Устоз, адабиётимизнинг долзарб масалалари устида бир фикрлашиб олсакмикин, дейман...

ЁЗУВЧИ. Марҳамат.

ТАНҚИДЧИ. Мен яна тарихий мавзуга қайтибсиз, деб эшитдим.

ЁЗУВЧИ. Фурқат ҳақида роман ёзаяпман...

ТАНҚИДЧИ. Айни муддао! Шу муносабат билан, тарихий асарда ҳаққонийлик масаласида нодир фикрингизни эшитмоқчи эдим.

ЁЗУВЧИ. Бажону дил. Менимча, тарихий асарда ҳаққонийлик деган гап энди эскириб қолди. Аслида-ку, уни олимлар ўйлаб чиқаришган... Энди шуни ҳадеб сақич қилиб чайнайвермасдан, янги истилоҳ билан алмаштириш керак. Чунончи, тарихий асарда имконият ва мумкиният, деган ибора билан.

ТАНҚИДЧИ. Жилла тушунмадим...

ЁЗУВЧИ. Ҳозир тушуниб оласиз. Мен ўз тажрибамга суяниб гапираман. Масалан, мен Фурқат ҳақида ёзаяпман.

Биласиз, Фурқат Туркияда бўлган. Бу - имконият. Хўш, Фурқат бир сакраб, Францияга ўтиши мумкин эдими? Мумкин эди! Хўш, у Парижда бўлганида Бальзак, Стендаль, Виктор Гюго, Золя, айниқса, Жорж Санд билан нега учрашмасин? Ахир, у хотинларни яхши кўрар эди-ку...

ТАНҚИДЧИ. Тўғри.

ЁЗУВЧИ. Шошманг, бу ҳали ҳаммаси эмас, Фурқат ҳаттоки Диккенс билан ҳам учрашган.

ТАНҚИДЧИ. Йўғ-ей, у Англияда бўлмаган шекилли...

ЁЗУВЧИ. Англияни қўя туринг. Лекин унинг Ҳиндистонда бўлгани тарихий ҳақиқатми?

ТАНҚИДЧИ. Тарихий ҳақиқат.

ЁЗУВЧИ. Мана сизга - имконият. Диккенс сафар қилиб, инглизлар қўли остида бўлган Ҳиндистонга бориши мумкин эдими? Мумкин эди. Хўш, у Ҳиндистонда бўлганида нега Фурқат билан учрашмасин?

ТАНҚИДЧИ. Дарвоқе, мумкин экан.

ЁЗУВЧИ. Ҳа, имконият бор жойда мумкиният бор!

ТАНҚИДЧИ. Мана бу зўр гап! Цитата қилиб олса, арзийди.

ЁЗУВЧИ. Сабр қилинг, бу ҳали ҳаммаси эмас. Фурқат Лу Синь билан ҳам учрашган.

ТАНҚИДЧИ. Хитой ёзувчиси Лу Синь билан-а?

ЁЗУВЧИ. Ҳа, худди ўша Лу Синь билан! Ўйлаб қаранг, Фурқат Қашқарда яшаган, шундоғми? Баракалла! Хўш, у Хитойнинг бошқа вилоятларига саёҳат қилиши мумкин эдими? Мумкин эди. Ана шу саёҳати даврида у Лу Синь билан учрашиб, гаплашиб қолса-чи?

ТАНҚИДЧИ. Лекин бир андиша бор-да...

ЁЗУВЧИ. Тарихий асарда андиша-пандишангиз кетмайди, уни йиғиштириб қўясиз.

ТАНҚИДЧИ. Йўқ, мен айтмоқчийдимки, улар бир-бирининг тилини тушунмаса, қандоқ қилиб гаплашади?

ЁЗУВЧИ. Ана холос! Шу ҳам андиша бўпти-ю... Лу Синь уйғурлар билан шундоқ девор-дармиён яшаб, уларнинг тилини тушунмаган, деб ўйлайсизми? Тушунган. Хўш, уйғурчани тушунган одам ўзбекчани тушунмайдими?

ТАНҚИДЧИ. Бундан чиқдики, улар ярим уйғурча, ярим ўзбекча қилиб гаплашишган экан-да?

ЁЗУВЧИ. Баракалла. Аммо бу ҳали ҳаммаси эмас. Улар ижодий ҳамкорлик ҳам қилишган.

ТАНҚИДЧИ. Масалан, қандай?

ЁЗУВЧИ. Масалан, Машраб ҳақида опера ёзишган.

ТАНҚИДЧИ. Йўғ-ей, жилла бўлмаса, музикали драма денг...

ЁЗУВЧИ. Азизим, хитойлар музикали драмадан операга ўтган асраёқ ўтишган эди.

ТАНҚИДЧИ. Қойил-е, домла! Менингча, китобингиз, ижодий фантазия эътибори билан, чексиз бир асар бўлади...

ЁЗУВЧИ. Сир бўлса ҳам айтақолай, тарихий асарда ёзувчи учун имконият ва мумкиният чек-чегара билмайди, буни бемалол ёзишингиз мумкин.

ТАНҚИДЧИ. Ёзаман, домла! Эртагаёқ "Тарихий асарда ижодий имконият ва мумкиният" деган мавзуда бир мақола тайёрлайман. Йўқ, бу ҳали ҳаммаси эмас. Мен буни бир шогирдимга кандидатлик диссертацияси қилиб берман. Бу - илм дунёсида катта шов-шув, ёш қаламкашлар учун ижод мактаби бўлади. Ўз тажрибангиз билан адабиётимиз ва адабий тафаккуримизни олға сурганингиз учун ташаккур, устоз!

ЁЗУВЧИ. Арзимамайди...

1985

* * *

Кечди бир лаҳзада ул ширин дийдор,
"Хайр" деб йўлингга жўнадинг сен ҳам.
Лекин ёринг қолди йўларингда зор,
Қайрилиб, орқангга қара, эй санам.

Мактабга кетасан чошиб-пиддираб,
Митти бўйларингга садқа бўлсин жон.
Лекин ойинг қолди бунда мўлтираб,
Қайрилиб, орқангга қара, болажон.

Узоқда бир жилға кўрибсан, тенгсиз,
Сен энди ўшани чизмоққа моҳир.
Лекин оёгингда чайқалар денгиз,
Қайрилиб, унга ҳам қараб қўй, шоир.

Сенинг ҳақиқатинг мен учун мушкул,
Учқур юлдузмисан, йилдирми ё?
Шунчалар еласан, лекин ҳар тугул,
Қайрилиб, орқангга қара, эй дунё!..

Агарда "йўқ" десанг, бу - сенга ўқдир,
Уни кўкрагингдан олувчи бўлмас.
Сенга ҳам қайрилиб қаровчи йўқдир,
Сенга ҳам термулиб қолувчи бўлмас...

1988

* * *

Йўқ, биз аямадик дунёни асло,
Айтдик рост гапларни роса чайналиб.
Тириклик бешиги бўлмиш шу дунё
Кетиб бораверди қалқиб, чайқалиб...

Ерга ҳам, кўкка ҳам келтирмай имон,
Айтдик чин сўзларни яна ямланиб.
Омонлик уйи деб аталган жаҳон
Кетиб бораверди кўзи намланиб.

Ҳа, биз ўзимизни алдадик кўпроқ,
Айтдик бир нималар яна гулдираб.
Диёнат мулки деб аталган тупроқ
Ҳамон кетиб борар оғиб, гулдираб...

Энди истиқболда кўринар олов,
Энди ахтарамиз ҳаётга нажот.
Энди қайда деймиз умидга гаров,
Энди тополмаймиз сабрга сабот...

Одамлар, бас энди, инсофга қайтинг,
Умид ҳам, нажот ҳам сизга шу фақат:
Энди ҳақиқатни баралла айтинг,
Дунёни қутқариб қолар ҳақиқат...

1988

РОЗ

Қараб-қараб ҳайронаман:
ажаб дунё, ажаб дунё!..
Йиғлаб туриб кулсак баъзан
кулиб туриб йиғлаймиз гоҳ.
На хаёлдан хаёл воқиф,
на кўнгилдан кўнгил огоҳ.
Баъзи кунлар жафо билан,
баъзи тунлар сафо билан...

Жафо билан, сафо билан
ўтиб борар умри азиз,
Алвон-алвон кўчалардан
кетиб борар умри азиз.
Бир кун етар манзилига,
етиб борар умри азиз,
Ўшанда ҳам олган ёки
ололмаган баҳо билан.

Саводхонман деганларда,
баъзан тайин хат-савод йўқ,
Китобхонман деганларда
гоҳо тайин эътиқод йўқ.
Хомсут эмган бандаларга,
кўнгил, унча эътиמוד йўқ,
Кеча сенга сиғинганлар
бугун боқар ҳаво билан.

Юрагингда олам яшар,
кўзларингда олам зоҳир,
Қувонч-қайғу сеҳри билан
ўзинг соҳир, сўзинг соҳир,
Бу дунёда боқий фақат
бир хуш наво, дейди шоир,
Кўнгил, кетсам - кетайин мен,
сен яшайвер наво билан!..

III

*Жоним оламларинг зиёда бўлсин,
Ахир, мен биламан аламнинг кучин.
Ботир ҳам тупроққа қоришар баъзан,
Қайтадан оёққа қалқимоқ учун...*

МЕНИНГ УВОҚ ШЕЪРИМ – МЕНИНГ ДИЛПОРАМ

(Сахкизликлар)

Қаршингда турибди умрим бир куни,
Менинг увоқ шеърим - менинг дилпорам;
Тонг сийлаган, оқшом опичган уни,
Бир сатрида севинч, бир сатрида ғам.

Агар ғамгин бўлсанг, севинчим - нажот,
Шод бўлсанг, ол, мана, ғамимни бердим.
Қанотинг бўлайин, сен ҳам бўл қанот,
Ҳамдардинг бўлайин, бўлгин ҳамдардим...

* * *

Онам учун аввал армон эдим мен,
Сўнгра мен талпиндим қучоқларида.
Кўзидан ёш бўлиб қуйилдим кейин,
Ва аста эридим дудоқларида...

Орзу оташида, иссиқ қучоқда
Етишган, эй шеърим, эй жонон ўғил,
Шу буюк дунёдан кўз юмар чоғда
Менинг кипригимдан нур бўлиб қуйил...

* * *

Уфқдан бўғриқиб чиқаётган ой,
Хуморингман, кўтар олтин баркашинг.
Шу мудроқ оқшомга ўзинг бўл Ҳумой,
Бутоқлардан оқсин ипак оташинг.

Ана, само бўйлаб ёйилди зарҳал,
Шуълалар қаршимда ёндилар майин,
Кўзим қароғини тўлдириб аввал,
Кўнглим булоғига оқдилар кейин...

* * *

Истардим, юдузли, тимқора оқшом
Мени аста айлаб бандан асир,
Бир нозли ёр каби кўнглим этиб ром,
То барқут тонггача шивирласа сир...

Истардим, шафақли фируза саҳар
Ёғдуга тўлдириб кўзим ва кўнглим,
Бўсадан манглайим этиб мунаввар,
Бир оқсоч онадек кўрсатса йўлим...

* * *

Кўриб қолдим ногоҳ, юксақда ўсган
Болаликдан ошно кекса бир гужум,
Ҳисобсиз бурушиқ - ажинларидан
Кўз ёши оқизиб туради юм-юм.

-Ҳой, бобой, не бўлди, ҳолинг паришон,
Нега хўрсинасан, нечун изтироб?
-Ковагимда бир пайт ёвуз бир илон
Чумчуқ уясини этмишди хароб...

* * *

Баъзи орзуларим шўх парвозидан
Шалпайиб йиқилар мисоли варрак,
Мен уни қўймайман, ушлаб ипидан,
Томларга судрайман, бўламан ҳалак.

Томдан учирсам ҳам, елга тўш бериб,
Баландлаб кетганда йиқилар атай.
Кўзёши қиламан шунда ўлтириб,
Варраги учмаган ўқсик боладай...

* * *

Кўкка боқиб, сукут сақлайди замин,
Ерга боқиб, осмон сақлайди сукут.
Кўкнинг сукутида қанчалар мазмун,
Ернинг сукутида қанчалар ўғит...

Кўқдай бўлса ҳамки юксақ, баркамол,
Ердай сукут сақлаб туради оқил,
Бир пас сукут сақлаб, ҳолингга кўз сол,
Бир пас сукут сақлаб, оламга боққил...

* * *

Бахт - болғадир, дўстим, одамзод - маъдан,
Ўттувчи ҳар лаҳза ўтмас бесамар.
Ҳаёт жабҳасига солиш-чун бардам
Бизни пиштади даврон-чилангар.

Инсонни тоблайдиган замон сандони:
Кимдан пулат унар, кимлардан темир;
Кимдан қилич унар, кимдан қалқони,
Кимлардан ўт унар, кимлардан кўмир...

* * *

Кўзда ёши билан кулади бола,
Илҳом асир этган шоирга монанд.
Шоир ҳам боқармиш ёруғ оламга
Боланинг мусаффо кўзлари билан.

Ажаб сеҳрлидир бу икки дунё:
Бир пасда севинчу бир пасда қайғу.
Бири эрмак излаб, топади маъно,
Бири эртак сўйлаб, айтади орзу...

* * *

Менга отам мерос қолдирди жаҳон:
-Ўзинг салмоқлаб кўр, ўзинг баҳола,
Дардларини топиб ўзинг давола,
Бағрини қуёшга айла ошиён...

Мот этди жаҳоннинг шавкати мени,
Ярим умрим ўтди баҳолаш билан.
Дардларини топдим... Умрим қолгани
Ўтмасайди ёлғиз даволаш билан...

* * *

Пайдо бўлдимми, бас, қаршимда қатор
Эшиклар тақа-тақ ёпилар фақат.
-Одамлар, ҳой, тўхтанг, сизда гапим бор,
Одамлар, бир нафас сабру қаноат...

Мен нон сўрамайман, сўрамайман мол,
Пул ҳам сўрамайман, ошиқманг унча.
Бир савол сўрайман, фақат бир савол,
Киши саволдан ҳам кўрқарми шунча?..

* * *

Она-Ер айланиб, миллиард ёшини
Сенинг бунёдингга харж этди, инсон.
Қуёшдан олгани ишқ оташини
Оқибат бағрингга айлади эҳсон.

Ўт олдингу ўтсиз олмадинг нафас,
Ўт яратдинг ўтли жонингга монанд.
Қалбингдаги ўт-ку ганжи муқаддас,
Қўлингдаги ўтдан қўрқаман...

* * *

Мени сескантирар гоҳида зимдан
Мўралаб югурган калтакесаклар.
Мени сескантирар гоҳи изимдан
Яширин отилган увоқ кесаклар.

Тутақиб кетаман, номус, андиша
Хиппа бўғиб олар, бироқ йўқ шубҳам,
Агарда биқинмай, тик келар бўлса,
Олишардим ҳатто аждар бўлса ҳам...

* * *

Шом эди. Бировни этдилар дафн,
Заранг, совуқ ернинг бағрини ўйиб.
Қора лашкар каби босиб келди тун,
Қолди ёлғиз қабр дардли қорайиб.

Тун оғиб, юлдузлар ёш тўкиб милт-милт,
Ой нури синаркан мозор тошида,
Соядай судралиб келди-да бир ит,
Ўксиб уввос солди қабр бошида...

* * *

Шодлик - ўйноқ, оҳу, арслондир - ғазаб,
Лоқайдлик - совуқ ва қўрқинч бир илон.
У лоқайд, оламга боқар бетараф,
Тўйда ҳам азада бирдай совуққон.

Етиб кел бошига, ҳакими ҳозиқ,
Етиб кел бошига, севинч ва қайғу.
Қаҳ-қаҳ уриб кулсин, инграсин ёниқ,
Ўт бўлсин, сув бўлсин - одам бўлсин у...

* * *

Бир она қақшатар ўз боласини,
Бола шўрлик йиғлаб, солади фифон,
Босолмайман мен ҳам дил ноласини,
Мен ҳам бола янглиғ ўксик, нотавон.

Бегона жон эмас, титраб, қақшаган,
Менинг жоним ўксиб, чекади азоб.
Гўё болалигим келиб қайтадан,
"Қутқар!" деб ёлвориб ёш тўкар шу тоб...

* * *

Юксак чўққиларда ҳали юрмадим,
Лекин кўз юмсаму этсам ихтиёр,
Қоялар қаршимда бўй чўзади жим,
Тоғлар ястанади мағрур, сервиқор.

Толеимда юксак тоғим эдинг сен,
Меҳринг оташида ёнарди офтоб.
Мунаввар чехрангни қўмсайман, лекин
Хаёлим уфқида кўринар сароб...

* * *

Боланинг бошидан гул ҳиди келар,
Қуёш ҳиди келар, нур ҳиди келар.
Кўз юмиб симирсам, ота кўнглимга
Минг йиллик истиқбол умиди келар.

Ҳар эшиқдан эсар шу хушбўй насим,
Ҳар гулшанда кезар шу ширин нафас;
Дўстларим, одамзод билмайди тиним
Ҳаёт бўстонида шу шаробдан маст...

* * *

Ўйласам, лаҳзада замон мужассам,
Заррада беқиёс қудрату амал.
Ўйласам, шу борлиқ, бу кўҳна олам
Маънолар олами экан мукамал.

Булутда ниҳондир ногаҳоний сел,
Ўтдан дарак берар мудраган учқун.
Маънолар... мен сизни териб, муттасил,
Қалбим дастгоҳида тўқийман мазмун.

* * *

Нега мен баъзида маъюс, безабон?
Сизга баён этсам, дўст-ҳамдамларим,
Мазмундорлигини пеш айлаб мудом,
Ортимдан юради дарду ғамларим.

Менга шодлик беринг теран, улуғвор,
Токи шодон бўлай, бўлмай афтода.
Менга шодлик беринг ғамимдай дилдор,
Менга шодлик беринг ундан зиёда...

* * *

Юзма-юз туришар бола ва сиймо,
Юзма-юз туришар эрмак ва алам.
Сиймонинг юзида беқарор маъно,
Боланинг қўлида беомон қалам.

Қалам шафқат этмас, бўяр беибо,
Сиймонинг ёшини оқизар дув-дув...
Бола қаҳ-қаҳ урар, лекин ажабо,
Менинг юрагимга чўқади қайғу...

* * *

-Мени келтираркан ёруғ дунёга,
Она, тор келдими ҳимматинг сенинг?..
На зўр ақл бердинг, на зўр ирода,
Фақат юрак бўлди ато этганинг...

-Болажон, берганим оламга арзир,
Нима бор ишқ тўла дилдан зиёда?
Олмос каби ақл китоблардадир,
Курашларда яшар пўлат ирода.

* * *

Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Юрагим қаҳрдан тош бўлиб кетар.
Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Кўзларим меҳрдан ёш бўлиб кетар...

Қаҳрим нишонаси - кўнглим тошини
Эритиб ташлайман кўз ёшим билан.
Меҳрим нишонаси - кўзим ёшини
Юракда асрайман бардошим билан...

* * *

Бунёднинг қўлида ишқ машъали бор,
Барбоднинг қўлида нафрат қиличи.
Иккиси солишиб ўсди шиддаткор,
Ўсди икковининг қудрати, кучи.

Қилич ярқирайди, ёнади машғал,
Бунёд чекинмайди, чекинмас Барбод.
Барбоднинг бошига солмасанг ажал,
Нечук Бунёд бўлдинг, азиз одамзод!

* * *

Дўстим, тунда туриб, уфқларга боқ,
Нур тошар гоҳи шўх, гоҳи асабий.
Оналар ухлмас, оналар уйғоқ,
Бедорликнинг буюк тангриси каби.

Муаззам заминни ой нури эмас,
Шу кўзлар зиёси чулғамиш бутун.
О, агар оналар кўз юмса бирпас,
Жаҳон қопқосига ёприлади тун...

* * *

Уч қаптар талпинар, уч чинни қаптар,
Пастда, тонг нурида дарёлар порлар.
Қанотлар ярқираб, енгил рақс этар,
Олдинда уфуқлар, олис диёрлар.

Уч қаптар талпинар, уч чинни қаптар
Нурдан, муҳаббатдан яралган олам -
Уч маъсум юракда яшнаб акс этар,
Уч қошиқ қон аро кезади шу дам...

* * *

-Тақдир, нега мени инсон яратдинг,
Кўксимда шодлигу ғамдан юз нишон?
-Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгил деб ҳирс нима, нимадир ҳайвон.

Тақдир, нега мени меҳмон яратдинг,
"Ярқ" этган чақиндек кечгум бегумон?
-Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгин деб ишқ нима, нимадир инсон...

* * *

-Ажаб дарё кўрдим, сувга лиммо-лим,
Шарқираб оқолмас, ёқолмас чироқ...
-Дунё - дарсхонадир, ҳаёт - муаллим,
Кўрган-билганларинг барчаси - сабоқ.

-Ажаб донэ кўрдим, донғи зўр олим,
Оқил бўлмадим деб чекади фироқ.
-Дунё - дарсхонадир, ҳаёт муаллим,
Кўрган-билганларинг барчаси - сабоқ...

* * *

Биламан, ювошлик доим бехатар,
Бебошлик баъзида эмас бешиён.
"Йўқ" дейиш гоҳида қийин нақадар,
"Хўп" дейиш аслида ҳаммадан осон.

Тумандан жалани кўраман афзал,
Билмайман, нима бор унда мен учун,
Баъзилар "хўп" дея мудраган маҳал
"Йўқ" деб сурон солгим келади нечун?..

* * *

Давра зич, ўртада палов муҳайё,
Шом чоғи бўғриққан шафақ мисоли,
Ҳазрати оловни мақтаймиз, аммо,
Не кечди бечора қозоннинг ҳоли?

То палов пишгунча ўша сўзондир,
Тагида гуриллаб ёнади олов.
О, шоир қалби ҳам куйик қозондир,
Раҳм этиб, ҳолига боқсанг-чи, бирров...

* * *

Бола эканимда хаёл - овунчоқ,
Юлдузлар ёқарди ёш юрагимда.
Менга тутқич бермай гижинг бир тойчоқ
Ҳадеб айланарди теварагимда.

Умр йўлларида қолмадим яёв,
Яқин бўлиб қолди йироқ осмон.
Аммо ўша тойчоқ тутқизмай жилов,
Менинг атрофимдан айланар ҳамон...

* * *

Саҳар. Хонам ичра гўдак шарпаси,
Эркам, қизалоғим, энгашиб шу он
Юзимга термулар, шивирлар майин,
"Дадам уйқуда", деб ўйлар бегумон.

Шеърим ҳам саҳарлаб келади гоҳо,
"Дадам уйқуда", деб қилар табассум.
Мен эсам қучоғим очаман ногоҳ,
"Болам", деб бағримга босаман шу зум...

* * *

Бир кифтида оқшом, бир кифтида тонг,
Зулмат ва зиёнинг қоқ ўртасида -
Туради тоғдайин азамат инсон,
Юлдузлар - қуёшлар рўпарасида.

Руҳини қуршамиз ажиб бир ҳолат,
"Тангрим" деб атаркан ер ҳам, само ҳам.
У бовар айламас, чекар хижолат
Ва оқсоч онасин ёд этар ҳар дам...

* * *

Менга қисса айтар донишманд бир чол
Юз йиллик кечмиши савдоларидан.
Замонлар гуриллаб кўринар яққол
Заҳматкаш қалбининг нидоларидан.

"Тонг отди, кун ўтди, етишди оқшом,
Жабру жафоларни унутдим бутун".
"Унутдим?" Ажабо, шу қийин калом
Кўксидан қалтираб чиқади нечун?

* * *

Меҳринг дариг тутиб, ғазаб айлама,
Бир бурда нонингни қўя тур нари.
Қаҳринг оташида ёнмасман, аммо,
Меҳринг қатрасида чўкаман, пари.

Бирпас шафқат билан эгил бошимга,
Кўзимга термулиб, айла табассум,
Туш, десанг, тушаман худди дўзахга,
Ён, десанг, ловуллаб ёнаман шу зум...

* * *

Дунё экан, мағрур бошим
Маъюсликка гирифтор.
Маъюсликка йўқ бардошим,
Мағрурликка йўқ қарор.

Кўнглим айтар: қилма қайғу,
Аҳли шеъри шуурсан.
Мағрурсанки, маъюдирсан,
Маъюссанки, мағрурсан...

* * *

Баъзан сўлди, гамга тўлди,
Лекин ўлмади кўнглим.
Орсизлар-ла ош-нон бўлди,
Ошно бўлмади кўнглим.

Бу дунёда насибам ҳам,
Хазинам ҳам кўнглимдир.
Ҳукм айласа: ҳаёт менга;
Ҳукм айласа: ўлимдир...

* * *

Биз ерни атаймиз саховатпеша,
Ва лекин бизни ҳам, ризқим, дейди Ер.
Ерни еб яшаймиз биз-ку ҳамиша
Ва лекин бизни ҳам бир кун ейди Ер.

Шуни эсда тутинг, ёру йўлдошлар,
Қарангиз, бу қандоқ демиш бўлади:
Ем бўлган бир кун емоққа бошлар,
Еганлар бир кун емиш бўлади...

* * *

Мен ҳам бир сайёдман, қаршимдадир сайд,
Камоним, камоним, қилт этмағил то -
Сен фақат юракни мўлжал ол, фақат,
Сен фақат юракка ургин бехато.

Токи учиб бориб дардимнинг тоши
Яна бир кўнгилни айласин парканд.
Оқсин кўз ёшимдек кўзининг ёши,
Фарёди қўшилсин фарёдим билан...

* * *

Сен оқшом балқиган ҳилоладек ҳур,
Мен аста ёприлган тундай қароқчи.
Қаршингда юдузлар чақнаб кўринур,
Бу - менинг кўзларим, йўлингда соқчи.

Бошинг узра ёйиб зулмат чодирим,
Минг кўз билан сенга термуламан жим.
Сени шаффоф, мени қаро қилган ким?
Қалбим, муҳаббатим, жоним сўроқчи...

* * *

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи газабга тўлиб-тошган дам.
Кўраман кўзингда тимқора само
Ва унда чақинлар талошини ҳам...

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи севинчга тўлиб-тошган дам
Кўраман кўзингда нурли бир дунё,
Уфқида иқболим қўёшини ҳам...

* * *

Бир кун эшигимдан кирдинг меҳрибон,
Оқибат истабсан кўнглим роҳини,
Бўронли кўксимга бош эгиб, эй жон,
Тингладинг жимгина ишқим оҳини.

Аслида бу хаёл... бўлиши гумон,
Ва лекин кўнглимнинг бир гўшасида -
Яшайди шу орзу, шу гўзал армон,
Шафқат-мурувватинг андишасида.

* * *

Тушингда йиғладинг яна ўқсиниб,
Кун бўйи лабингга қўнмади кулгу.
Тун аро кўзингни уйқуда кўриб,
Ёшингни маржондай оқизган ким у?

Айтиб бер, мен уни ҳайдай куч билан,
Агар ожиз эсам, этай илтижо.
Азиз остонангга қўймасин қадам
На мавҳум надомат, на қўрқинч рўё...

* * *

Ўргансанг, мени ҳам ўрайди фиरोқ,
Севинсанг, кўзимга сиғмайди зиё.
Сен - оқин сув эсанг, мен - икки қирғоқ,
Аммо иккаламиз - сирли бир дарё.

Яшнасанг, шу замон руҳим чароғон,
Мунғайсанг, шу нафас мунглиман мен ҳам.
Мен гар замин эсам, ўзингсан осмон,
Аммо иккаламиз, сирли бир олам...

* * *

Мен уни изладим, изладим дилхун,
Тубига етмоққа айладим ният.
Қанчалар бўғилдим, оқибат бир кун
Қаршимда очилди ўша моҳият.

Унга қарайману айланар бошим,
Яна чорасизлик йўлимни боғлар.
Қай тарафдан боқмай, оқизар ёшим,
Қай тарафдан боқмай, кўнглимни доғлар.

* * *

Мени севинч кутар, кутар табассум,
Гарчанд руҳим баъзан шикаста, синиқ.
Шеър оқар, қумрининг кўзидай маъсум,
Шеър оқар булбулнинг ёшидай тиниқ.

Жоним, аламларинг зиёда бўлсин,
Ахир мен биламан аламнинг кучин,
Ботир ҳам тупроққа қоришар баъзан,
Қайтадан оёққа қалқимоқ учун...

* * *

Достон чиқармагил зарбулмасалдан,
Майли, даврон сенга берибди навбат,
Шундоқ бўлган эмас азал-азалдан,
Шундоқ бўлавермас абадул-абад.

Бугунгача босганим тупроқ, деб магар,
Кибрингни кўкларга осиб юрибсан.
Аммо билармисан, ўзинг муқаррар
Ўзингни тупроққа босиб юрибсан...

* * *

Ёзиб ҳаволарда музаффар қанот,
Ошиб сел карвони - булутларингни,
Она Ўзбекистон, кўрдим мен кушод
Нурдан уқа тутган уфуқларингни...

Улуғ табиатдан улуғ насибам,
Тарихдан ҳиссамга тушган макон шу!
Дедим-да, ифтихор яшнатди қалбим,
Кўз ёшларим оқди мисоли ёғду...

* * *

-Она Ўзбекистон, сендан сўрайман,
Неларни ўйлайсан шу фараҳли тун?
-Жумла мамлакатта нон берсам дейман
Кийинтирсам дейман уни бус-бутун...

-Она Ўзбекистон, орзули чаман,
Қаергача ётар меҳринг поёни?
-Мен жумла дунёга нон берсам дейман,
Кийинтирсам дейман жумла дунёни...

* * *

Нафратни дунёга келтирди одам,
Кейин нафрат тўқди одам қонини.
Одамзод қайталаб ўтда ёқса ҳам,
Нафрат бўшатмади гирибонини.

Жанг борар, ўртада муҳаббат қалқон,
Кураш давом ётар, битмас ҳеч қачон.
Инсон битган кунни нафрат адодир,
Нафрат битган кунни адодир инсон...

* * *

Яна кўзларимга жаҳон қоронгу,
Яна кўнглим титрар унинг ваҳмидан.
Тил дебон аталган қилич зарбию
Қилич деб аталган тилнинг заҳмидан.

Дунёдек кўп қадим бу зарбулмасал
Наҳотки яшаса тургунча дунё?
Табиат шамширдек тилдан ҳам аввал
Шафқатли дил берсанг бўлмасми раво...

* * *

Мени ўраб олди қайтмаслик дарди,
Мунаввар шу замин, шу гўзал замон,
Шу оқшом шукуҳи, шу тонг талъати
Оқар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

Мени ўраб олди қайтмаслик дарди,
Шу жонкаш - жафокаш ҳар битта инсон
Кўзида меҳнату малолат гарди,
Кетар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

* * *

Уйимиз томида хумчаларда май
Ажиб садо бериб, қайнарди тинмай.
Мамнун пичирларди бобом раҳматлик,
Мастана боқарди ўзи ҳам билмай.

Менга насиб этди ажиб бир замон,
Минг йиллик май каби жўшади даврон.
Шарбат косасига лабим тегмасдан,
Маст бўлиб боқаман, ўзим ҳам ҳайрон...

* * *

Дурашшон юдузлар шомдан то саҳар
Шивирлашар тинмай: гўзалдир инсон.
Инсон юдузларга термулиб ҳар гал,
Шивирлар: ҳар юдуз ўзи бир жаҳон...

Мен юдуз - инсонлар аро ўй суриб,
Мўъжиза кутаман ҳар бир қадамда.
Одамлар қалбини юдузда кўриб,
Юдузлар жамолин кўриб одамда...

* * *

Сен менинг кўксимга бош қуйсанг магар,
Боғларда шамол ҳам бошлайди жавлон.
Сойларни тўлдириб оқур нилуфар,
Нилий юдузларга тўлади осмон.

Сен менинг кўксимга бош қуйсанг магар,
Оламни қуршайди ажиб бир рўё.
Тоғлардан юксалур ёниқ садолар,
Менинг атрофимдан айланур дунё...

* * *

Кун оққан, туш билан оқшом ораси,
Овлақ қияликда бир соя ётар.
Сояда бир қатра шабнам донаси,
Шабнамда бир ажиб ҳикоя ётар:

"Қуёшни орзиқиб кутдим тун бўйи,
Кундуз ҳам бўлмадим ғамдан осуда.
Мана шу бир бурда соя туфайли
Мўлтираб ётибман замин кўксида..."

* * *

Шеър қилиб айтишга арзимас балким,
Бир дам эътиборга балки арзимас.
Лекин мен паришон ўйлар ичра жим,
Баланд остонада қотдим бир нафас.

"Қопоғон кўппак бор, бўлгин эҳтиёт!" -
Деган таҳдид турар... О инсон, инсон,
Ўзингга ўхшаган жонларни, наҳот,
Ит билан қўрқитиб яшайсан ҳамон...

* * *

Чаманлар сайрига қўяркан қадам,
Кўзимга кўринар қуюнли саҳро.
Қуюнли саҳрога қадам урган дам
Хаёлимни босиб келади дарё.

Чароғон хонада тураман бирпас,
Мени чорлар чексиз тундаги фироқ.
Аммо тун бағрига кирганим нафас
Имлар олислардан мунис бир чироқ...

* * *

Она-Ер, ҳар куни олам уфқига
Кўз ёшинг оқизар баҳри уммонлар...
Баҳри уммон бўлиб қўзғолмас нега
Сенга банда бўлган тирик инсонлар?

Она-Ер, она-Ер, бошингда тутун,
Бағрингдан отилар ўтли вулқонлар...
Ўтли фарёдингдан бир кунмас-бир кун
Тикка қўзғолмасми ўлик инсонлар?..

* * *

Зўравон яшармиш ожизни талаб,
Ғолиб ҳам мағлубни этармиш тилка.
Бу бир қонун эмиш... Рост бўлса шу гап,
Мен сенга қаршиман, диалектика!

Шу агар рост бўлса, ёлгон шиквадир
Оламда башарий инсоф деган гап
Гар инсоф бўлмаса, иймон нимадир?
Нимадир Ҳазрати Инсон деган гап?..

* * *

Тун осмони мухташам, кенг,
Ҳаётида сукунат.
Шуълаларнинг ипак, майин
Қанотида сукунат.

Тилсиз уммон, тубсиз уммон
Фарқ айламиш оламини.
Мен бағрида ўксик, нолон,
Сўроқлайман онамни...

* * *

Тонг нурлари пайваст бўлар
Ойдан оққан жилога.
Насим эсар, борлиқ кулар.
Қизчам боқар дунёга.

Чексиз мовий уфуқ сари
Чорлаб ўтар турналар.
Қизчам кулар, нигоҳлари
Нур мавжига уланар...

* * *

Риё хунарини мен ўрганмайман,
Қўйинг, бети қурсин ўша хунарни.
Чанглар, ғуборлардан асраб-аяйман
Мен юрак аталган тоза гавҳарни.

Уни айтиб турсин лабимда кулгу,
Уни айтиб турсин кўзларимда ёш.
Қора қабргача шаффоф бўлсин у,
Порлаб уфуқларга ботгандек қуёш...

* * *

Қалбимда ҳамиша безовта ғашлик,
Бағримда ҳамиша нотинч ҳарорат.
Мумкин эмас бунга мудом чидашлик,
Ўртаниб кетаман: қани қаноат?

Кўнглим бу аламдан бўларми холи,
Бўларманми бир кун бахт билан тўлгин?
Гоҳо шиддаткорман дарё мисоли,
Гоҳида тураман хазондай сўлгин...

* * *

"Ухла, қўзичоғим, бир нафас ухла,
Эртага элтаман кўп йироқларга..."
Онанинг сўзига ишонар бола,
Тушида тирмашар баланд тоғларга.

Хаёлларим суйиб, шивирлар баъзан:
"Эртага етасан, толе бўлур ёр..."
Уйқуга чўмаман, яна тонг билан
Мовий уфуқларга термулгали зор...

* * *

Осмон бошимизга ўзингсан паноҳ,
Мовий сарҳадинга термуламан жим.
Сехринг-ла, юракда яшайди аммо
"Қулаб тушмасайдинг..." деган бир ваҳим.

Она-Ер, ўзингсан оламда танҳо,
Мунаввар уфқингга термуламан жим.
Меҳринг-ла юракда яшайди аммо
"Қулаб кетмасайдинг..." деган бир ваҳим.

* * *

Дастурхон устида бир коса таом
Интизорлик тортиб, фиғон қилади.
Хаёллар бошимни банд этиб тамом,
Ўтган кунларимни баён қилади.

"Шу ҳам инсофданми, қурбонинг кетай,
Умрим ўтмоқда", деб ёлворар таом.
Мен дейман: сабр айла, бир оз фаҳм этай,
Энди умрим қандай этади давом...

* * *

Мен сени танидим, эй гўзал дунё,
Сўнгсиз чиройингга кўз солдим мафтун.
Бағримга ёғилиб минг бир тасалло,
Умидим қасрини бунёд этган кун...

Мен сени танидим, эй кўҳна дунё,
Сўник чиройингга кўз солдим дилхун.
Бағримга ёғилиб минг битга бало,
Умидим қасрини барбод этган кун...

Шундайлар бор ҳали, шундайлар кўпроқ,
Тил билан яшарлар, фақат тил билан.
Ўша яшатувчи тилидан мен йироқ,
Оламда яшарман фақат дил билан.

Ўксиниб "сен мени севмайсан" дема,
Мен сени севаман, жоним, дил билан.
Дил билан севаман, лекин инжима,
Айтиб беролмасам уни тил билан...

Томчи тикиллайди ... челақ тубидан
Таралар шарпадек заиф бир садо;
Садо туғилади, лекин дафъатан
Ҳаёт шовқинида бўлади адо...

Лаҳзалар кечади навбат-банавбат,
Етим қатралардек бесас-бесурур.
Орзу бўлиб яшар юракда фақат
Туташ гулдуродай янграган умр...

Гавҳар тақибдилар итнинг бўйнига,
Ит эса йиғлармиш оқизиб ёшни:
"Ёронлар, гуноҳим не эди нега
Бўйнимга осдилар шу совуқ тошни!"

"Тош" ҳам йиғлар эмиш жўр бўлиб унга:
"Ахир кучуука ҳам энди гавҳарми?
Ёронлар, гуноҳим не эди, нега
Бошимга ортдилар бундоқ аламни!.."

Сени ёндирдилар, сени сотдилар,
Неча бор қатлингга ичдилар қасам.
Ва лекин ўзлари қонга ботдилар,
Ва лекин ўзлари топдилар барҳам.

Сен эса жаҳонда собитсан ҳамон,
Собитсан, ватанлик шарафинг оқлаб.
Келганлар ҳолига боқасан ҳайрон,
Кетганлар ёдини ёдингда сақлаб...

* * *

Бир боққа ўт кетди қўрқинч, беаёв,
Чинорлар гурсиллаб йиқилди беҳол.
Шамол изғиб, ёнғин соларкан талов,
Оловга бурканди ёшгина ниҳол.

Ёнаркан, жонланди ширин тушлари,
Етук дарахт эмиш... О, гўзал рўё!
Бошида чарх уриб жаннат қушлари
Олтин меваларин чўқирмиш гўё...

* * *

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Оламга келармиш фақат фард бўлиб,
Лекин сочилармиш бир кун гард бўлиб,
Юракни ёқармиш кейин дард бўлиб...

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Мард бўлиб яшагин, фақат мард бўлиб.
Кейин сочилсанг ҳам майли гард бўлиб,
Кейин ёндирсанг ҳам майли дард бўлиб...

* * *

Кўҳна уй бузилди... тўкилди жарга
Тош поралар худди яраланган қуш.
Қуюқ тўзон аро янгради шунда
"Ҳой бепарво инсон! - деган бир товуш. -

Кечмишинг, ҳасратинг ҳар тошимга жо,
Кимлигинг сўйлайди мендаги кукун.
Бугун-ку беписанд кўмасан, аммо,
Аммо яна қазиб оласан бир кун..."

* * *

Бир қушча йиғлайди бўғот тагида,
Увоққина қалби қайғуга тўлиб,
Не ажаиб, бир қатра ёш пардасидан
Олам кўринади ёшга гарқ бўлиб...

Бир қушча қувнайди бўғот тагида,
Увоқдина қалби қувончга тўлиб.
Не ажаб, бир зарра нур пардасидан
Олам кўринади нурга фарқ бўлиб...

* * *

Сенинг ишқинг менга бир коса сувдир,
Лабларим қовжираб, боқаман ташна.
Ичмасам - шарбатдир, ичсам - оғудир,
Ўзинг нажот кўрсат, ўзинг йўл бошла.

Ишқинг - тоғлар аро гўзал оҳудир,
Отсам - дилпораман, отмасам - дилхун.
Жоним, ишқинг менга ажаб қайғудир,
Тортсам - савдойиман, тортмасам - мажнун...

* * *

Бўронлар танимни отди ҳар тараф,
Чақмоқлар бағримни ёқди беомон,
Сенинг остонанга баргдай қалтираб,
Йиқилдим оқибат беҳуш, бедармон.

Чалажон ётибман... Лекин бир орзу
Менга жон бағишлар, эшит, жонона.
Яна бўронларга дучор бўлсаму
Сенинг остонанга йиқилсам яна!..

* * *

Бир ҳикмат етибди Луқмон ҳақимдан:
Кимлардан "оҳ" қолар, кимдан "ух" қолар...
Кимдан давлат қолар, сўз қолар кимдан,
Кимлардан сўз аро ёниқ руҳ қолар.

Кун эмас, йил эмас, асрлар эмас,
Дунё ошиб келар безовта шу руҳ.
Сенинг юзларингни ёндирган нафас,
Менинг нафасимни ёндирган шуқуҳ...

* * *

Туғилдингу ўзни дунёга солдинг,
Дунё йўлларида ўтасан шошқин;
Ҳай-ҳай, жоним, ўзни дарёга солдинг,
Дарёда талотум, дарёда тошқин...

Тўлқинлар суради, пойлайди хатар,
Наҳанглар пишқирар, тортади ўпқон.
Чўкиб, фарқ бўлишинг бир кун муқаррар,
Ўшангача мард бўл, мардона бўл, жон!..

* * *

Шекспир - буюк пир... Қаламга олмиш
Не-не фожиалар, фалокатларни.
Олмос қалам билан дафтарга солмиш
Инсон руҳидаги қабоҳатларни.

У ёймиш оламга фасона қилиб,
Мен таржима қилдим, ўйларим толди.
Лекин Шекспирни баҳона қилиб,
Ўша қабоҳатлар ёқамдан олди...

* * *

Ўлиб кўрганим йўқ, дейишар баъзан,
Мен эсам баъзида ўлиб ҳам кўрдим.
Сен билан аразли кунларда, санам,
Жондан жудо бўлиб, тупроққа кирдим...

Ўлганлар тирилмас дейишар яна,
Мен эса воқифман ўзга бир сирдан.
Сен билан ярашган куним, жонона,
Мен яна тирилиб турдим қабрдан...

* * *

Кездим неча ўлка, неча бир диёр,
Тоғлардан ошаркан, талпинди жоним.
Ўша тоғлар оша яшнаб шуълавор,
Сен менга кўриндинг, Ўзбекистоним.

Юрдим саёҳатлар сеҳрига қониб,
Денгизларда суздим, битди армоним.
Денгиз уфқида ҳам юлдуздай ёниб,
Сен менга кўридинг, Ўзбекистоним...

* * *

Шоир, китоб ёздинг ёстиқдай қалин,
Юз минг тираж билан нашр этдинг, бас.
Ўқиб чиққан мард бормикин, билмадим,
Ўқийдиган номард лекин топилмас.

Уни икки киши ўқиди эснаб,
Ҳар қалай, китобинг кўрсатди кучин.
Ўзинг ўқиб чиқдинг сатрини санаб,
Танқидчинг ўқиди мақтамоқ учун...

* * *

Мудом ҳайвонларни қаҳрамон қилиб,
Масал тўқиб юрар ўзича инсон,
Мудом ўзгаларни гуноҳкор билиб,
Ўзини санайди мусича инсон.

Худбинлик, хиёнат, ифво, адоват -
Ўқисанг, ҳаммаси ҳайвонларга хос.
Ҳайвонда не қилсин шунча қабоҳат?
Ўзимники, дея айтавер рўй-рост...

* * *

Анави олимми? Эски таниш-ку,
Ўзни ҳар куни бозорга солар.
Манфаат савдоси билан машғул у,
Манфаат сотар ва манфаат олар.

Ўзига ўхшайди топган шогирди,
Устоз амри билан жавлон уради.
Айтинг, қайси бошни ёрай деб энди,
Қўлида тошини шайлаб туради...

* * *

Хаёлимда ёзилажак
Шеърларимнинг сўзлари.
Улар - гўё туғилажак
Болаларим кўзлари.

Улар ёнар, яшнаб кулар
Атрофимда чарх уриб.
Осмонимда юлдуз улар,
Тўёлмайман термулиб...

* * *

Хўрозлар қичқирар чўзиб, басма-бас,
Саҳар самосида бетиним: қу-қу!..
Йўқ, бизни уйғотган хўрозлар эмас,
Азиз боболарнинг ўлмас руҳи бу.

"Ҳадеб ётаверма гафлатта тўлиб",
Деб бизга ўшалар қичқирар дилхун.
Болам, сахарларда бир садо бўлиб,
Мен ҳам қулоғингга етаман бир кун...

* * *

Зўр бўлсанг, ҳаёнинг тасвирини чиз,
Кейин, андишанинг сувратини сол.
Бусиз сенга исм берган бу элнинг
Қалбини қоғозга туширмоқ маҳол.

Юксалиб туради бошингда осмон,
Боқиб, етолмайсан унга кўз билан.
Сен-ку сувратини чизолмай, ҳайрон,
Айтиб беролмадим мен ҳам сўз билан...

* * *

Айтилмас сир экан, дўстларим, дунё,
Айтилса, сирлиги топаркан барҳам.
Дўстимга сиримни сўйладим ногоҳ,
Магар айтиб қўйдим душманимга ҳам...

Айтган сўзим бўлди ўзимга ғаним,
Бирмас, икки карра бағримга ботди,
Ўқ қилиб отганди аввал душманим,
Кейин дўстим уни тош қилиб отди...

* * *

Яна еру кўқдан юрагимда баҳс,
Ажиб жумбоқ ила яна мен дилсўз;
Она-Ер бағрида оларкан нафас,
Осмон, нега сендан узолмайман кўз?

Яна еру кўқдан юрагимда баҳс,
Ажиб жумбоқ ила яна мен дилсўз;
Осмон огушида учганим нафас,
Нега она-Ердан узолмайман кўз?

* * *

Ажаб, қандай қилиб йўлдан озишни
Кўрсатмоқ бўлади менга баъзилар.
Қандай қилиб шеъру дoston ёзишни
Ўргатмоқ бўлади менга баъзилар.

Уларга сўз айтиш мушкул, улар "зўр",
Гап уқдириш эса қийиндан-қийин.
Ҳой, сен она бўлсанг, битта туғиб кўр,
Туғишдан дарс бериб юра бер кейин...

Ўйлаб кўрсанг, ҳаёт ўзи,
Умр ўзи - бир лаҳза.
Лекин қандай машаққатли,
Синов лаҳза, сир лаҳза.

Бир лаҳзада қайғу, қувонч,
Кўз ёши ва табассум.
Жоним, менга раҳминг келсин,
Жоним, айла тараҳҳум!..

Асфальт йўлни аста супурар шамол,
Пилдираб-пилдираб учар хазонлар,
Ҳаёт йўлларида шундай бемажол,
Пилдираб юрмаса эди инсонлар...

Дарё шоввулайди тўлқин туфайли,
Ёнбошида ариқ оқар шилдираб.
Умрим, дарё бўлгин, ариқ бўл, майли,
Лекин кўз ёшидек оқма милтираб...

Отам дийдорини кўролмадим мен,
Онаси з ўссам-да, бўлмадим етим.
Онам деб еримга эркаландим мен,
Отам деб элим-ла ифтихор этдим.

Кўрсатмасин, агар бир кун беомон,
Еримдан, элимдан айирса ҳижрон,
Бошимга йиқилган етимлик тоғи
Яксон этар эди мени шу замон...

Тун аро бир япроқ шивирлар шодон:
Ел, мени сийласанг, сийлайман мен ҳам,
Ишқи жон ўқийди, қуёшга жаҳон:
Кел, мени сийласанг, сийлайман мен ҳам.

Нурга пешвоз чиқиб боради борлик,
Тунга вафо айлар гўзал субҳидам.
Мен ҳам шивирлайман, ҳисларим ёниқ;
Бахтим, сен сийласанг, сийлайман мен ҳам...

* * *

Булутларни чирмаб ёнади шафақ,
Қорамтир ўрмоннинг ҳув орқасида.
Тек қотиб туради мисоли дарахт,
Она оҳу зангор сув ёқасида.

"Сукунат, раҳм айла гўдакларимга!"
Деб дилда мавжланур ҳаяжонлари.
Ўрмон сукут сақлаб боқади унга,
Хўрсиниб сув ичар болажонлари...

* * *

Ҳар сафар кўзғайди менда ҳаяжон,
Ҳофиз навосида калом титроғи.
Кўз юмсам, қулоқда жаранглар ҳамон,
Ёримнинг интизор "салом" титроғи.

Тингласам, жонимга бағишлар жаҳон
Онам оғушида "болам" титроғи.
Ҳайҳот, қилич солар жонга беомон,
Дўстим сасидаги алам титроғи...

* * *

Эй юдуз, пирпираб, кўзим аврама,
Сеҳри - жилоларинг бари беҳуда.
Сендек гўзал оташ, ёниқ бир жилва,
Кўпдан чўкиб ётар кўнглим тубида.

Хаёлим уфқида чақнаган юдуз,
Бир куни кафтимда порласа зора.
Шуни деб ёнаман, шуни деб ёлғиз,
Йўқса, ҳаёт нечун, умр чикора...

* * *

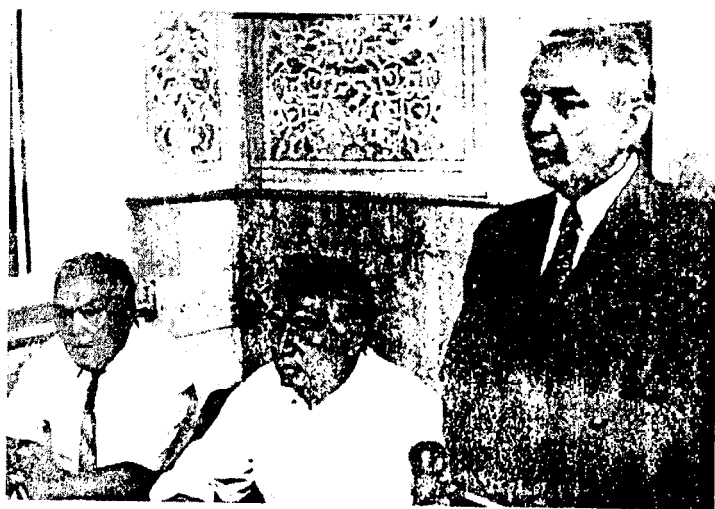
Хиёбон ёнидан ўтанинг маҳал,
Қара, бирпас қийғоч кўзларинг сузиб.
Унда жон ўртагич ажиб садолар -
Менинг хаёлларим юрибди кезиб...

Шоирнинг ёшлиги.

Шоир турмуш ўртоғи Воҳида Ҳамидова билан.

Ўзувчилар уюшмасида ижодий мулоқат.

Бухоро. Ёш шоир устоз Ойбек ва унинг рафиқаси
Зарифа Саидносирова билан.

Ҳиндистон, Патна (собиқ Азимобод) шаҳри
кутубхонасида Мирзо Абдулқодир Бедил асарлари
билан танишув.

Пукхадар,
 элпакхадар,
 но маарга тулд,
 Сем,
 манту лямблар,
 жонжон!
 Сем, манту квантлар,
 жонжон орам,
 Азаз Эбедилсон,
 Оважи!..

—ооооо—
 —ооо—
 о
 о

1976 Яил, декабрь.

Сўзлар
1976 йил
26.12.77
М

«Армон» достонининг
 сўнги саҳифасида
 устоз Миртемир
 дастхати.

Jamal KAMAL

Jamal KAMAL est né en 1938. Il a travaillé comme chercheur à l'Institut de Langues et Littérature de l'Algérie. Il a été le directeur de l'Union des écrivains. Parmi ses œuvres, citons Alam Kuru Yaou (L'âme du Monde entre dans mon cœur) et Hassan wa Ay (Hassan et la Lune).

Note explicative

J'ai écrit aujourd'hui une note explicative,
 me servant une fois encore de mon vieux truc.
 Avec l'aide de mots courts
 j'ai essayé d'expliquer quelque chose...

Mon patron me regardait attentivement
 mais la note explicative est prête - et il ne s'en soucia pas une seconde
 Il n'a rien dit... Il écrit ainsi
 des notes explicatives pour quelqu'un, pauvre bougre!

Maintenant, réfléchissez bien à cette chose,
 ne croyez pas que la vie est facile pour l'enfant de l'homme.
 Depuis un million d'années peut-être,
 l'humanité écrit des notes explicatives.

S'adressant à de lointains descendants,
 l'homme a écrit les pierres de sagesse,
 les journaux nauséabonds, les romans, les livres,
 ne sont-ils en fait des notes explicatives?

Nous vivons, consultant nos vies à ces notes,
 nous croisons dans les mots, les phrases et les proverbes,
 Nous écrivons tout le temps des notes explicatives
 à des adresses et des bureaux sans nombre.

Nous faisons des discours émus et hardis,
 notre mère patrie pleure sous le frug des réunions,
 Mais les réunions, les conférences, les résolutions ne sont que des
 notes explicatives.

On juge différemment les notes explicatives
 leur sort est à la mesure de leur impuissance
 Les mots écrits par les gouvernements
 ne sont que des notes explicatives.

Le monde passe son temps à trouver des notes explicatives,
 des cartes et des avions pleins des notes,
 nous avons écrit nos notes explicatives
 même aux étoiles et aux planètes lointaines.

- 178 -

«Тушунтириш хати»
 шеърининг
 Парижда босилган
 франсузча нусхаси.

Хиёбон ёнидан ўтганинг маҳал
Қара, бирпас қийғоч кўзларинг сузиб.
Япроқлар оралаб ёнади машғал...
Олов муҳаббатим юрибди кезиб.

* * *

Шоирлар, муҳаббат яловчилари,
Майли, дарё бўлсин меҳр ила шафқат,
Лекин, сиз, тинмағур дил овчилари,
Нафрат борлигин ҳеч унутманг фақат.

Шоирлар, эй нафрат яловчилари,
Замин қаҳрлидир, ўтлидир само...
Лекин, сиз, даҳри-дун оловчилари,
Муҳаббат борлигин унутманг асло!..

* * *

Қовун бозорида бир тўда чоллар
Қаҳ-қаҳлаб кулишар бир-бирин туртиб.
Тинмасдан серкиллар тўрва соқоллар,
Босволди ширасин кўкракка суртиб.

- Эсингдами, Эшмат, хўроз жанглари?
Ит уриштиришлар эсингдами, ҳай?..
Уларнинг қора кўз неваралари
Боқар бу сўзларга сира тушунмай.

* * *

Узоқдан тоғ бўлиб кўриндинг олдин,
Чўққиси булутга етган тоғ бўлиб.
Кейин тепа бўлиб кўриндинг... Кейин...
Бир майдон кўланка, қора доғ бўлиб.

Яқинлашиб боқсам ҳовузсан гўё,
Гирдида ҳар турли тиканлар ўсган.
Синчиклаб қарасам ҳовузмас ҳатто,
Лой учун қазилган хандак экансан...

* * *

Шоир, ҳақиқат деб ўтдинг бир умр,
Золимлар умрингга етказди завол.
Бугун экранларда ўзингни кўриб,
Лол бўлиб қолардинг ўзинг эҳтимол.

Эпчил каратистсан, контрабандист,
Авлодинг шу кунни бошинга солди.
Бир қошиқ қонимдан ўтсанг, айтаман,
Энди бир космонавт бўлишинг қолди...

* * *

Унга қолса, тутун, тутантириқ кам,
Дунёга тамаки экиб ташласа.
Фақат тамакимас, бошқаларни ҳам
Қоғозга ўраса... чекиб ташласа...

Чекмаса, аламлар ўрайди уни,
Юраги сиқади, уфлайди,
Кейин сўриб-сўриб қора тутунни,
Бировнинг юзига пуфлайди...

* * *

Довруқ, дағдағалар, даъволарки бор,
Билмадим, не бўлди, қаёққа кетди...
Унволлар, нишонлар қатор бар-қатор,
Ҳаммаси ҳеч бўлди, тупроққа кетди.

Бир сўзи қолмади дунё тошида,
Бир кимса эсламас уни шу палла.
Ундан ёдгор бўлиб қабр бошида
Қолди қаққайганча совуқ бир калла...

* * *

Яна алдашдими, ранжитишдими?
Олдинга ўтдими яна муттаҳам?
Қўй, мунча ўкинма, дунёнинг иши
Баъзан арзимабди ўртанишга ҳам.

Боши кўкка етсин, қуя бер уни,
Лекин унутма сен, эй асл инсон.
Аслим ўзингсан, деб умид кўзини
Фақат сенга тикиб турибди жаҳон!..

* * *

Ҳай дунё, ҳай дунё, аврадинг мени,
Аввалбоши неча ўгитлар билан.
Кейин севги билан бойладинг, кейин
Болам кўзидаги умидлар билан.

Ҳай дунё, ҳай дунё, аягил мени,
Кўрган тушларимни ёлғонга йўйма.
Дунёйи боумид, дейишар сени,
Энди ўзинг мени ноумид қўйма...

* * *

Шоир бетоб ётар, бориб кўринглар,
Ҳолини сўранглар, чекмасин қайғу.
Бошида бир нафас суҳбат қуринглар,
Бир нафас жаҳондан фориг бўлсин у.

Жаҳоннинг жони, деб аталган ҳаққа,
Фанимлар ўқ узар, кўрсатмай ўзни.
Жаҳоннинг жонига отилган ўққа
Шоир тутиб берди кўксини...

* * *

Шеърим, туғилгансан хуш айёмларда,
Шу ёруғ дунёда ўғлимсан, қизим.
Қоронғи саҳарлар, тийра шомларда
Суюниб юраман сенга, юдузим.

Мендан олдин ташлаб кетма дунёни,
Сен ҳам солма энди бошимга алам.
Бошлаб чиққан эдинг сафарга мени,
Ўзинг кузатиб қўй сўнгги йўлга ҳам...

1965-85

IV

*Мир Алишер хоки пойин
Кўзга суртарман, Жамол,
То ёзай деб кўз нурим бирлан
Гули раъно газал...*

ҒАЗАЛ

Солди шайдоликка жонимни
Ажаб шайдо ғазал,
Солмаса жонимга шайдолик,
Нечун пайдо ғазал?

Етди жонимга хуморим,
Оташ истарман, рафиқ.
Сипқорай жонимга оташдек
Неча паймо, ғазал.

Ё гўзал саргашта этмиш,
Ё ғазал деб, ўйламанг,
Ёр бошимга солди савдо,
Солди сўнг савдо, ғазал.

Масти шайдолик билан
Боқсам фалакка кечалар,
Ярқирар бошимда юлдуз
Мисрали, анво ғазал.

Тунда юлдуз ёшидек
Гулшанга тим-тим томдию
Ёнди сўнг тонгларда ял-ял
Товланиб зебо, ғазал.

Дўстларим, Зухро ғазалга
Шоири Тоҳир керак,
Шоири Мажнун тилайдир
Биргина Лайло ғазал.

Бор ривоят, мулки оламини
Муқаррар этди-ю,
Тузди сўнг ул арши аъло
Устида Оллоҳ ғазал.

Мен замона ўғлидирмен,
Мен ғазалхон наслиман,
Менга ҳам гулбонги булбулдин
Келур дунё ғазал.

Гоҳи Машриқдин келар ул,
Гоҳи Мағрибдан равон,
Мағрибу Машриққа бирдек
Севгили, жоно ғазал.

Ҳайф эмасму менга ёшлик,
Бу муҳаббат, бу олов,
Ёзмасам сармаст бўлиб,
Ошифта, истиғно ғазал.

Мир Алишер хоки пойин
Кўзга суртармен, Жамол,
То ёзай деб кўз нурим бирлан
Гули раъно ғазал...

ОЙ

Бир санам янглиғ тикарму
Кўқда олтин кашта ой,
Бир санам, деб ё фалак
Саҳросида саргашта ой?..

Ишқ деган оташ ёнарму
Кўқда тунлар ой бўлиб,
Ё ёнарму субҳи-шомлар
Ишқ деган оташда ой?

Ой ширин жонимга улфат,
Ёр каби маҳваш менга,
То кўрибман улфати жоним -
Ўшал маҳвашда ой.

Дилбарим, кокилларингга
Чирмашибдур бу кеча
Манглайингга шуъла танғиб,
Нур билан чирмашда ой.

Соч эмас, киприкларинг ҳам
Чирмашибдур ой билан.
Энди билсам, шул сабабдан
Ҳар кеча титрашда ой.

Эй Жамол, то ойга еткизгил
Хаёлинг авжини,
Авжи ўн саккизда ёринг,
Авжи ўн тўрт ёшда ой...

КЎКЧАДА

Кўкчада мўъжаз эшикли
Боғу бўстон ҳовлича,
Ҳовлича саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча.

Олмаю олучаларга
Мен қиё боқмас эдим,
Биз яшардик айру-айру,
Яъни ҳар ким ҳолича...

Бир маҳал мўъжаз эшикни
Очдингу кирдинг кулиб,
Тимқоронғи шом эди, дилбар,
Яноғинг холича.

Боғ аро шаҳду шакарни
Неча сўрдим - сўрдиму
Сўрмадим оламда бир шарбат
Дудоғинг болича.

Жилмайиб Зухро кўринди
Қўшнининг деворидан,
Болқиди ул ҳам муҳаббат
Аҳлининг иқболича.

Лаҳзада кечди ва лекин
Қолди дилда бир умр.
Барчаси васли висол,
Нашъу намо тимсолича.

Кўкчада мўъжаз эшикли,
Боғу бўстон ҳолича,
Воҳ, унинг саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча...

БОҚСАЛАР ЖОНИМГА, ЖОНО...

Боқсалар жонимга, жоно,
Кўзларинг юлдуз бўлиб,
Кўзларимга нур тарайдир
Кечалар кундуз бўлиб.

Айланур бошимда осмон,
Эврилур қошимда ер,
Ой бўлиб, юлдуз бўлиб,
Раъно бўлиб, наргис бўлиб.

Очмагил лаълингни, жоно,
Менга меҳринг сочмагил,
Сочилиб кетмай баногоҳ
Битта жоним юз бўлиб.

Кетмагил, ошиққа бундоқ
Доғи ҳижрон этмагил.
Йўлларингга кўз тутармен
Ранги рўйим бўз бўлиб.

Менга сенсиз кун қародир,
Менга сенсиз тун қаро,
Мен саҳарларни нетармен
Яккаю ёлғиз бўлиб?

Эй нигоро, ой жамолинг
Кўйида юрган Жамол,
Сенга етганда туrolмас
Бир замон сенсиз бўлиб...

СОЯЛАР

Кипринг остида, ёрим,
Мунча тутқун соялар?
Термулиб кўрдим мудом:
Кун соялар, тун соялар...

Гул юзинг гул-гул оқизган
Шуълалар гулгун эрур,
Не ажаб гулгун яноғинг
Узра гулгун соялар.

Турфа-турфа ёғду ичра
Ошиён тутмиш жаҳон,
Маскан этмиш ҳам бу оламни
Гуногун соялар.

Оҳ, у оқшом менга доим
Сирли бир афсонадек,
Ёндим илк илҳом ўтида,
Айтди афсун соялар.

Соядек чўл кезди Мажнун
Лайлидан бир соя деб,
Пойига бош урди хўнграб
Мисли мажнун соялар.

Эй башар, рўшнолик истарсен,
Бироқ ортингдадир.
Гоҳи ҳорфин, гоҳи дилхун,
Гоҳи қузғун соялар.

Эй чинорлар, қартайибсиз,
Бир қарашда пойқадам,
Не учунким пойингизда
Шунча сўлгин соялар.

Ул кўнгилким тоабад
Сеҳри нафосат конидир,
Кони ичра шуълаларга
Бўлса уйғун соялар.

Ногаҳон онам фироқи
Дилда қўзғалган чоғи
Ёпинурсиз не учун
Гардиши гардун соялар?

Эй Жамол, нур эътиқодинг
Нурли тўғон айла сен,
Босса бағрингни баногоҳ
Мисли Жайхун соялар...

АЙЛАНМА КЎП

Давра ичра масти олам,
Масти жон, айланма кўп,
Масту мафтундир бу жонингга
Жаҳон, айланма кўп.

Айланур бошим маним ул
Доманинг давронидин,
Ҳам қолурман бир боқишга
Нотавон, айланма кўп.

Чарх урарда, ўйлаким,
Сен бир томон, мен бир томон,
Ёлборурман сен томонга:
Мен томон айланма кўп.

Чархи ўй, чархи хаёл
Жонимдадир, қонимдадир,
Эй менинг жонимда ўт,
Жисмимда қон, айланма кўп.

Ёлборурман мен Заминга
Жумла инсон номидан,
Биз башарга ошиёнсан,
Ошиён, айланма кўп.

Гар омонликсан ва лекин
Суръат ичра беомон,
Эй омонат, суръат ичра
Беомон айланма кўп.

Ер-ку, шафқатлар жаҳони,
Шафқат ичра жонажон,
Бошимиз узра муаллақ
Осмон, айланма кўп.

Айланувчи еру осмон
Ичра умри жовидон...
Кўзларим олдида умри -
Жовидон, айланма кўп.

Тингла, тарих, ҳур замонлар
Ичра ҳурдир бу замон,
Тут муқаррар шу замонни,
Шу замон, айланма кўп.

Ким севинчлар чоғи ҳам
Айлаб Жамолга жилвалар,
Кипригим остида кўз ёшим
Ниҳон айланма кўп...

ОҲ, ГЎЗАЛ ФАРҶОНАНИНГ

Оҳ, гўзал Фарғонанинг
Ҳусни бугун қандоқ эмиш,
Ҳар тараф осмон эмиш,
Осмонга етган тоғ эмиш.

Тоғ эмиш чексиз чаман
Фируза боғлар қўйнида,
Боғ эмиш, боғларда ёнган
Лолақизғалдоқ эмиш.

Парпирар эрмиш уфуқлар,
Товланиб ҳам турланиб,
Термулиб турсанг уфуққа,
Турна арғимчоқ эмиш.

Сап-сарик сувлар оқармиш,
Тип-тиниқ эрмиш само,
Қип-қизил қирларга зийнат
Ям-яшил япроқ эмиш.

Чайқалармиш, чайқалармиш
Қўшчинорлар чирмашиб,
Бўз теракларнинг шамоли
Бол эмиш, қаймоқ эмиш...

Тоғ кезармиш бир париваш,
Боғ кезармиш бир санам.
Кўзлари кундай ёришган,
Юзлари яшноқ эмиш.

Кундузи кезганда унга
Тиллақош эрмиш қўёш.
Кечалар кезганда унга,
Ой кумуш балдоқ эмиш.

Неча бир жонлар уни деб
Ўртаниб, жондин йироқ.
Неча бир диллар уни деб
Кул эмиш, тупроқ эмиш...

Бир кўриб, жоно, Жамолинг
Чекди андоқ бир наво,
Ҳолини кўрганлар айтсин,
Ҳолати қандоқ эмиш...

БУЛУТ

Талпинур қушдек зилолий
Кўқда оппоқ пар булут,
Пар булут, байзо булут,
Раъно булут, кавсар булут.

Талпинур укпар хаёлим,
Талпинур жоним, не тонг,
Парпираб қошингда ўйнар
Чинни бир каптар, булут.

Мен ғазал ёзсам, қуёшнинг
Нурлари бўлсин қалам,
Сен - само саҳнида менга
Тоза бир дафтар, булут.

Мен сенга дардимни айтай,
Сен менинг ҳолимни сўр,
Оҳ уриб лекин кўзингни
Этмагайсан тар, булут.

Шу ёруғ оламда битта
Ғойибим бор, ғойибим,
Ғойибимни сен сўроқлаб,
Мен учун ахтар, булут.

Воҳ умр айёмидан
Ойлар ўтар, йиллар ўтар,
Мен ҳамон мустарман унга,
Мен ҳамон мустар, булут...

Топмасанг ёким унинг
Устига бахмал ёпмасанг,
Кел, Жамол, ёшингни арт, деб
Менга туттил бар, булут...

ШОҲИМАРДОН БУЛБУЛЛАРИ

Шоҳимардон, мунча ҳам
хушхон экан, булбулларинг,
Сутдек ойдин кечаларда
жон экан булбулларинг...

Келса меҳмон, боши узра
тонггача чаҳ-чахлашиб,
Новдаларда марварид,
маржон экан булбулларинг.

Бошим узра лаҳза-лаҳза
ёндилар, ўртандилар,
Куйганимни ё магар
билгон экан булбулларинг.

Бу жаҳонда бир жаҳон эрмиш
азалдан сўзу соз,
Мен-ку тупроқман, вале
осмон экан булбулларинг.

Тингладим мен, англадим мен
лолу ҳайронлар қолиб,
Воҳ, менинг ҳолимга ҳам
ҳайрон экан булбулларинг...

Мен учун дорул - ҳаётдир,
менга қисматдир ватан,
Қисматимдан бир ажаб
эҳсон экан булбулларинг...

Ҳар тарафда шарқираб
оқ чашмалар, кўк чашмалар,
Чашмалардан сув ичиб,
сайрон экан булбулларинг.

Чашмадек кўнглимда қолди
булбулистондан наво,
Кўрса орзу, кўрмаса -
армон экан булбулларинг...

НАҒМАСИ

Майсазор қўйнида тинмайди
Тиниқ сув нағмаси.
Ҳушни элтар гоҳи гирён,
Гоҳи кулгу нағмаси.

Гоҳи ҳижрон шомида учган
Наводек бенаво,
Гоҳи шўху жилвасоздир,
Мисли ҳинду нағмаси.

Бир томонда сабзаларга
Сув сепар оҳу шамол,
Бир томонда қушчаларнинг
Турфа "ҳу-ҳу" нағмаси.

Ҳар бутоқда бир навою
Ҳар булоқда бир садо,
Не ажабдур ҳар бирининг
Айру-айру нағмаси.

Дил ёқар бу пардалардин
Дилга ором мунг оқар,
Қўзғолур қонимда ҳар дам
Қанча орзу нағмаси.

Жўралар, бир дам кўзимда
Ёш кўриб, айб айламанг,
Дил кўйига мунча монанд
Келди, ёҳу, нағмаси!..

Мангулиқдин қиссалар айтди
Жамолга, оҳқим,
Тоғаро жонон табиатнинг
Бу мангу нағмаси...

ТАЛПИНДИ-КУ

Чақнади чақмоқ баногоҳ
Осмон талпинди-ку,
Ҳой, ширин жоним, сени
Кўрганда, жон талпинди-ку.

Беқарор кўнгила, деган
Каптарга кўксим ошиён,
Чарх уриб учди ўшал қуш,
Ошиён талпинди-ку.

Шу замон тушди юракка
Ишқ деган овозалар,
Ишқ демам, жонимда -
Савдойи жаҳон талпинди-ку.

Кўз билан кўнглим етаклаб
Келди қошингга, санам,
Сезмайин қолдим, қўлим ҳам
Сен томон талпинди-ку.

Сеҳри ишқинг бирла энди
Шоир ўлсам, не ажаб,
Мисралар ҳам ўзни сўзон -
Айлабон талпинди-ку.

Кипригингдан, вой яна -
Отдинг Жамолни бегумон,
Кўзларинг устида абрўйи -
Камон талпинди-ку...

СЕН БУГУН УЗГАН БУ ЯПРОҚ

Сен бугун узган бу япроқ
Кеча бир тупроқ эди,
Сен бугун босган бу тупроқ
Кеча гул-япроқ эди.

Сен-ку тингларсан бу сўзни
"Бир гапий" деб тонг аро,
Дида оқ эрди-ю оқшом
Лабда бир титроқ эди.

Айланармиш чархи даврон,
Бас, нечун қилгунг гумон,
Нур била тўлган бу дунё
Гардуни офоқ эди.

Ул чаманким, гул чаман ичра
Чаманлик кўрки бор,
Бошида қизғин қуёш
Кўқсида янтоқ эди.

Ул чечакким, кундузи
Порлар қуёшга рўбарў,
Тунда хомуш бир тугунчак,
Гунчайи мудроқ эди.

Ул паривашким саҳарлаб
Қувди бизни уйидин,
Кеча кўп ошифтаҳол эрдию
Кўп муштоқ эди.

Ким рақиб эрди тунов кун,
Энди дўсти бебадал,
Кимки агёрдир бу айём,
Кеча чин ўртоқ эди.

Қилма таъна, мен ўқитдим деб
Камолот дарсини,
Ким, унинг зеҳни камолот
Илмидин чарчоқ эди.

Айланур гардиши даврон,
Титрагувчи жинчиروق,
Бир куни авжи самода
Чақнаган чақмоқ эди.

Эй Жамол, қилма маломат,
Гар тириқдир, гар ўлик,
Ким, биров тўмтоқ эди-ю,
Ким, биров тўқмоқ эди...

МАШРАБ МОНОЛОГИ

Воҳки, дунё йўл босар
Шаддодланиб, шиддатланиб,
Мен боқурман ул сари
Ҳайратланиб, ҳасратланиб.

Берди охир Карбалодин
Суврату сийрат манго,
Кўзларимда даҳри дун
Сувратланиб, сийратланиб.

Мен-ку, менман, элга эддек
Суврату сийрат қани,
Ўтса умри бир умр
Меҳнатланиб, заҳматланиб?

Бир тараф афғон чекарлар
Меҳнату заҳмат билан,
Бир тараф даврон сураб
Роҳатланиб, ишратланиб.

Бир тараф афтодаҳолдир,
Ҳоли кун-кундан ёмон,
Бир тараф довруқ солар,
Шуҳратланиб, шавкатланиб.

Бу замонда аҳли давлат
Эл сотар, иймон сотар,
Файрилар бирлан мудом
Хилватланиб, улфатланиб.

"Эрк" деганлар сўндилар
Гурбатда беному нишон,
"Бахт" деганлар битдилар
Бўхтонланиб, туҳматланиб.

Мазлумо, беҳуда кутма,
Тутма, золимдан умида,
Келмагай инсофга у
Раҳматланиб, шафқатланиб.

Нобакорлар бошида
Ўтдек муқаррар бўл, қасос,
Қол, кейин олам аро
Ибратланиб, ҳикматланиб.

Машрабо, айёми гам
Таърифи топмас интиҳо,
Неча сўз айтсанг агар
Нафратланиб, нафратланиб...

БАҲОР

Баҳор равшан қуёшни ўзига
Зебу ҳашам этмиш,
Қуёшдан ранг бериб, еру
Самони муҳташам этмиш.

Чечаклар мавжини ошиқ кўнгил
Мавжида жам айлаб,
Чечаклар қонини, эй жон,
Менинг кўнглимда жам этмиш.

Сеҳрлаб сойда сув, гулшанда гул,
Саҳрода сумбулни,
Сипо этмиш, сулув этмиш,
Сафо этмиш, санам этмиш.

Нечук ошуфта маъно бу,
Нечук нозу таманно бу,
Гаҳи ҳайрона ҳам этмиш,
Гаҳи мастона ҳам этмиш.

Ёруғ кун узра бир дам
Тийра оқшом пардасин тортиб,
Қорайган шом қучоғин
Лаҳза ўтмай субҳидам этмиш.

Ҳаёт офтобини кундуз
Дилимда ишқи жон айлаб,
Муҳаббат юлдузин шеърим уза
Ҳар кеча шам этмиш.

Кўринг, олам юзига қўндириб
Юз минг табассумлар,
Жамол мужгонини илҳом сурури
Бирла нам этмиш...

ГЎДАК ҚУШ ТАЛПИНАР

Гўдак қуш талпинар ҳайрона қотган
Ошиён ичра.
Менинг руҳим дамо-дам талпинар
Ошуфта жон ичра.

Юрибман ердаким манзилга етган
Бир хаёл истаб,
Хаёлим манзили аммоки
Чексиз осмон ичра.

Хаёлим манзилини бир йўла
Кўздан ниҳон этмиш,
Шафақким, шуъла солмиш
Шу шароби аргувон ичра.

Не тонгдир, мен шароби аргувон, деб
Шуъла сипқордим.
Ки сўзлай, неча бир сўз
Неча дўсти нуктадон ичра.

Рафиқ, менга ҳақиқат бобида
Бир-бир гумонинг айт,
Ҳақиқат нур сочармиш дур бўлиб
Баҳри гумон ичра.

Элим, камтарлигинг қўй,
Тутма ўзни сен жаҳондин кам,
Жаҳон ҳам бир жаҳондир
Неча юзлаб бир жаҳон ичра.

Агар-чи, баъзиларнинг эътиқоди
Тида такрордир,
Жамолнинг эътиқоди қалб аро,
Қон ичра, қон ичра...

ҚОРАЙГАН КЎК УЗА...

Қорайган кўк уза шўх парпираб
Шом юлдузи ёнди,
Бутоқлар ел билан шов-шувлашиб,
Ҳар ёна силкинди.

Ажаб титроқ соларкан жон аро
Бу юлдузу япроқ,
Хаёлим лочини силкинди-ю,
Кўкларга талпинди.

Кўнгил, кўз сол, муаллақ
Бошинг узра гумбази олам,
Муаззам гумбази оламаро
Оламни кўр энди.

Салом, эй мулки борлиқ, ассалом,
Эй хонайи хуршид,
Чиройинг кўзларимга қатра-қатра
Нур бўлиб инди.

Чароғон гардишингга термулардим
Ҳар нафас ҳайрон,
Не бўлди, кўнглим ўксинди,
Хаёлим жилаваси синди...

Не ваҳшатлар муборак сийнанг узра
Солди тўфонлар,
Не тўфонлар бошингда чарх уриб,
Даҳшатаро тинди.

Нечун, олам, бағир қонинг аталмиш
Ҳазрати Одам,
Ҳамиша қон ютиб жанглар,
Балолар ичра юлқинди?

Нечун, айт, тилда лаънат, кўзда ёш-ла
Отди тош сенга
Асрлар қанча фозил, қанча шоир.
Қанча қувғинди?

Нечун, айт, оғушингни маскани
Иқбол деганларга,
Муқаррар бол дейиб гардуни даврон
Оғулар сунди?

Қўй, эй олам, ўкинма энди
Равшан бўлди истиқбол,
Саодат шуъласи бошинг уза
Мардона елпинди.

Жамол, гулшанда эврилганни
Сен ел деб хаёл этма.
Ки олам нурли айёмлар
Умиди бирла хўрсинди...

УМИД

Олам ичра кимга еру
Кимга осмондир умид,
Кимга оламдек муқаррар,
Кимга армондир умид.

Кимки саҳрони чаман истар,
Умид дарёси бор,
Ким ёниб кўзлар фалакни,
Юлдузистондир умид.

Мен умид ўғлониман,
Ошдим хатарлар тоғини,
Отамен, энди довон
Ошгувчи ўғлондир умид.

Бу ҳаёт уммони кенгдир.
Кенг умидлар баҳри ҳам,
Кимга имкон, кимга даврон,
Кимга тугендир умид.

Ўйла, жон берди Улуғбек,
Қон тутар душманни лек,
Занглаган эгри қиличга
Сачраган қондир умид.

Шамси анвардир тилим, деб
Элга келтирди имон -
Ул Навоийким, башарга
Нури иймондир умид.

Тонгла кел, деб ул паривашга
Саломлар йўладим,
Тунда боргум, деб жавоб айтди,
Шабистондир умид.

Сен умидга банда бўлма,
Сен умидлар шоҳи бўл,
Кексалар дер: гоҳи раҳмон,
Гоҳи шайтондир умид.

Кимга қатра, кимга денгиз,
Кимга бир дунё қадар.
Ким учун оғриқли тандин
Чиқмаган жондир умид.

Ўз эли-ла ифтихор этса,
Жамолга айб эмас,
Ўтса гар минг йил жаҳондин,
Ўзбекитсондир умид...

НОДИРИ ДАВРОН АТАЛМИШ

Нодири даврон аталмиш
Ул таманно мард эмас,
Мард эмас, лекин маломат
Этгудек номард эмас.

Тиргизур мардлик билан,
Ўлдирса номардлик билан,
Энг ёмони - дардмандлар
Дардига ҳамдард эмас.

Лутф этгандай бўлар
Ҳолимга гоҳо кўз солиб,
Аслида бошимга тўзон -
Чиқса, унга гард эмас.

Турмуши роҳат-фароғатдир,
Саҳарлар чеккани -
Оташин завқу сурур эрмас-ку,
Оҳи сард эмас.

Воҳ, таманно юрса у,
Оламда танҳо турса у,
Шарти шулким, бошқа барча
Муддаойинг шарт эмас.

Эй Жамол, ҳар неки бўлсин,
Лекин ўлсин манфаат,
Манфаат кутганда, йигларсан,
Куярсан, дард эмас...

ЁНАР КИПРИКЛАРИМ...

Ёнар киприklarим нур торидек
Юлдуз чароғинда,
Ичарман тоза бир сув орзунинг
Ойдин булоғинда.

Кўрарман орзуда юлдуз боқишли
Нозанин сиймо,
Тилармен, ишқи розим янграса
Бир дам қулоғинда.

Қабо киймиш кумушранг, титратар
Бу жисму жонимни -
Кукунларким кумушдан, ялтирар
Қошу қабоғинда.

Қорайган шом уза шўх чақнаган
Зухро эмас, улким
Латофатдирки, яшнар маҳвашим
Кўзи қароғинда.

Ҳаёт сарманзили пойиндадир
Ёримниким, тонг йўқ,
Ҳаёт сарчашмаси гул баргидек,
Шаккар дудоғинда.

Ажаб мафтунлигим бор, лаълидан
Жон бўсасин олсам,
Ажаб мажнунлигим ҳам - чорасиз
Қолсам фироғинда.

Фақат менму бунингдек ишқаро
Жавлон уриб кезган,
Кезарлар аҳли олам ишқида,
Ё иштиёғинда.

Жамол эшик қоқаркан -
Ҳар қадамда, боқмангиз ҳайрон,
Юрарман юрт сўраб, ул нозанин
Ёрим сўроғинда...

БЎЛМАС

Лабингдек лаълийи майгун
Юзингдек бўстон бўлмас,
Менингдек сенга бир дилташнаю
Ошуфта жон бўлмас.

Сен, эй сен, дилбари золим,
Кўрибку, сезмадинг ҳолим,
Бу ҳолимдан баёнлар айласам,
Дардим аён бўлмас.

Хаёлинг еру осмон, деб
Хижолат айлама, жоно,
Сенингсиз менга на еру
Сенингсиз осмон бўлмас.

Не толеким, жаҳонда мен учун
Ишқи жаҳонинг бор,
Ўшал оташ жаҳонинг бўлмаса,
Менга жаҳон бўлмас.

Қошимдан нозу истиғно билан
Кетдинг, ёмон бўлди,
Қошимга нозу истиғно билан
Келсанг, ёмон бўлмас.

Жамол истар омонлик
Мубталолик ўтидин ҳар дам,
Билар бечора лекин, унга -
Бу ўтдин омон бўлмас...

ҲАЙ-ҲАЙ, НА ГЎЗАЛ...

Ҳай-ҳай, на гўзал кўзгуда
Жонона кўринди,
Бай-бай, не малоҳат ила
Афсона кўринди.

Сиймин тани атласда ёниб,
Кўксида кокил,
Қўлида ажаб лолаю -
Паймона кўринди.

Ораста чаман бағрида
Эврилди сабодек,
Юлдуз каби кўк саҳнида
Сайрона кўринди.

Ўлтирди-ю, термулди зилол -
Чашмага бир зум,
Ҳайратки, ўзи ҳуснига
Ҳайрона кўринди.

То тузди наво, айлади
Сўзона, демангким,
Ёндирди-ю куйдирдию ўзи -
Ёна кўринди.

Гулшанга оёқ қўйди яна,
Яшнади гулгун,
Майдонга қадам ташлади,
Мардона кўринди.

Тонг йўқки, Жамол ёнса
Бухорода бу оқшом,
Кўзгуда ўшал дилбари
Фарғона кўринди...

БИРАМ НОЗИК, БИРАМ НОЗИК...

Кийибсиз шуъладин кўйлак,
Бирам нозик, бирам нозик.
Тақибсиз лоладин баргак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Турибсиз ғоз этиб кўкрак,
Учишга чоғли каптардак,
Қарашлар жодую хуркак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Узун киприклару гулгун
Дудоқлар - ғунчаю хандон,
Чизилган жонли тасвирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Кўзингиз осмонида
Хаёлдан жилвалар кўрдим,
Тараф йўқ, барчаси бирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Паришон сочингиз бирлан
Кўнгилда ҳисларим ўйнаб,
Шивирлар тонгда ёмғирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Ўтар кунлар, кечар тунлар,
Юракда гул очиб, куйлар
Ўша афсонаю эртак
Бирам нозик, бирам нозик...

"ТАРАФИННАН"

(Хоразм йўлида)

Биз - телба кўнгил, ошиғи -
Шайдо тарафиннан,
Сиз ишвали ул наргиси
Шаҳло тарафиннан...

Биз - аҳду вафо, оху фиғон
Хайлига мансуб,
Сиз - ғамза адо, нозу
Таманно тарафиннан.

Биз - севги биёбонида
Қайс лашкардирмиз,
Сиз - шиква хиёбонида
Лайло тарафиннан.

Биз - ишқу висол кўйида
Саҳройи самумдек,
Сиз - субҳи сабосиз,
Дали дарё тарафиннан.

Биз - ишқзада, оташзада,
Ҳижронзада булбул,
Сиз булбули маст орзуси
Раъно тарафиннан.

Сиз - зеби жамол бобида
Дунёйи жаҳонсиз,
Ҳой, борми назар биз сари
Дунё тарафиннан?..

Ёндирмадими мактубимиз
Сизлари бир бор,
Оташ эди-ку, ҳар сўзи
Маъно тарафиннан...

Оҳлар урамиз биз яна
Ушшоқи Бухоро,
Келгайму, дея ул пари
Хиво тарафиннан...

КЎК

Кўк ёнар бошимда порлаб,
Ой ила юлдузли кўк,
Чўл ётар пойимда яшнаб,
Лолаю наргисли кўк.

Май симиргандек ажаб
Сархушлигим бор, ўйлаким,
Кўкда олтин тусли саҳро,
Ерда ёлқин тусли кўк.

Боқ, яшар кўк узра кўк ҳам,
Кўк яшайдир кўкаро,
Ҳар қаричда жонли осмон,
Ҳар чечакда ҳисли кўк.

Ер менинг жисмимда барҳақ,
Тинмағур жоним эса -
Гоҳи мовий юзли оқшом,
Гоҳи оташ изли кўк.

Қирмизи кўйлак кийиб,
Чиқсанг мабодо, эй санам,
Ястанур пойингни истаб,
Зар уқа қирмизли кўк.

Кўк ювар кокилларингни,
Кўзларингни кўк ювар.
Ёприлиб ўпгай оёғинг,
Нурли япроқ, исли кўк.

Соябондир бир ўтовдек
Бошинг узра шу фалак,
Сен чироқ ёққан ўтов ҳам
Мисли кўқдир, мисли кўк.

Бу Жамолни сен синоат чоғи
Ҳеч айб этмагил,
Шеър дебон пойингга тўкса
Бир қучоқ ялпизли кўк...

КУН

Боқ, кабутардек жаҳоннинг
Бошида парвона кун,
Парпирар бир дам бўлай деб
Сен билан ҳамхона кун.

Сен саҳармардон туриб,
Бахтинг сари мардона юр,
Ким, келар бахтингни бошлаб,
Сен томон мардона кун.

Тонгда шудрингдин гулобу
Тушда оташдин шароб,
Шомда дарёи шафақдин
Лим тўла паймона кун.

Тонгда маъсум бир санобар,
Тушда савдоли санам,
Шом тароватдан чамандек
Яшнаган жонона кун.

Тонгда оташ найнаво у,
Тушда тўлқин достон,
Шом мунаввар бир ривоят,
Сирли бир афсона кун.

Тонгда ёрқин бир тафаккур,
Тушда манглай узра дур,
Шом фароғат шуъла бирлан
Порлаган пешона кун.

Сен бани одам эурсан,
Шу буюк Олам - уйинг.
Тонг - ёруғ остона бўлса,
Нур тўла кошона - кун.

Сен садаф эрдинг саҳарлаб,
Субҳидам топдинг зиё,
Тонг ақиқ этгач куёшдин,
Айлади дурдона кун.

Тун чиройдир қошларингга,
Сочларингга тун чирой,
Кўзларингга она кундир,
Юзларингга она кун.

Сен умрни мўътабар бил,
Йил деган - бир дона йил,
Ой деган - бир дона ойдир,
Кун деган - бир дона кун.

Май - азалдан дафъи савдо,
Май азалдан баҳри ғам,
Майлига, майхона бўлсин,
Бўлмасин ғамхона кун.

Эй Жамол, боқсанг диёрингга,
Кўрарсан ҳар замон,
Бир тараф - кунгай Бухоро,
Бир тараф - Фарғона кун...

КИРДИ КЎКЛАМ КЎНГЛИМА...

Кирди кўклам кўнглима
Фируза оқшоми билан,
Шуъласи жонимга тушди
Лолагун жоми билан.

Мен-ку, барқут бағрида
Бир лаҳза ором истадим,
Воҳки, оромим йўқолди
Лаҳза ороми билан.

Шабнам эрмас, эврилиб
Гулшанга кўнмиш осмон,
Ё магар боғ чирмашибдир
Кўкка ишкоми билан.

Олмазор кўйнида тўлган
Ой нечук саргаштадир?
Во ажабким, ерда юрмиш
Ой деган номи билан.

Ишқаро саргашталиқ
Бир кун муқаррардир, деди,
Ғунча андоми билан,
Япроқ яшил доми билан.

Ким, Жамол оқшом паноҳида
Қасамёд айлади,
Ишқ илмин ўрганурга
Ишқ - илҳоми билан...

ШУЪЛАДИР, ЧЎҒДИР ЧАМАНДА

Шуъладир, чўғдир чаманда
Гул эмас, ғунча эмас,
Бўлса бордир-ку, бироқ
Унча эмас, унча эмас...

Гарчи гуллар шуъладекдир,
Ғунчалар ҳам чўғ каби,
Юзи ой, юлдузи ўт,
Лаблари гулгунча эмас.

Настарин кулгуси хушдир,
Лекин у сирли санам -
Бир боқиб, лаб учида
Ноз ила кулгунча эмас.

Ишқ тайин ерда азалдин
Гарчи истиғно тайин,
Ҳар қалай, мунча эмас,
Мунча эмас, мунча эмас...

Навбат ўтказма, муҳаббат -
Майи қуй ошиқаким
Жоми тўлгунча эмас,
Ризқи тўкилгунча эмас.

Ёр фироқ этса, сабот кўрсату
Сабр айла, Жамол,
Бу ажаб нозу адолар
Сенга ўлгунча эмас...

ҲАРИР

Ёпинибдир бизни шайдо -
Этгали жонон ҳарир,
Ёпинурку гоҳ шафақдин
Боғ ҳарир, бўстон ҳарир...

Кўзларингни ул ҳарирда
Икки шўх наргис десам,
Икки зулфинг - икки юзда
Икки гул райҳон, ҳарир.

Воҳки, жононим, жамолингни
Ҳарир ичра кўриб,
Бир маҳал оламга боқсам,
Ер ҳарир, осмон ҳарир.

Гул юзингни ул ҳарир ичра
Тасаввур этдию,
Тонг-саҳар тутди қуёшга
Шуъладин алвон ҳарир.

Кўксинг узра марвариддан
Ҳалқаи инжу кўриб,
Кўр, баҳор солмиш чечаклар
Бўйнига маржон ҳарир.

Ул ҳарирдан бир қиёлаб
Боқишинг армон менга,
Лабларингдин бир табассум
Бир гўзал армон, ҳарир...

Мен, Жамолингман, ёнарман
Кўзларингга термулиб,
Отса, отсин кипригингдан
Найзайи пайкон ҳарир...

ДЎСТЛИК ҲАЗАЛИ

Бизда дўстлик чин муҳаббатнинг
Улуғ дунёсидир,
Бағрида оққан саодатнинг
Тиник дарёсидир.

Шу гўзал дарёга лаб очдию
Бўлди дуриёб,
Бу Ватаннинг неча гулшан
Боғидир, саҳросидир.

Боғ ила саҳро наинким,
Нурли дўстликдин нишон,
Юртимизнинг ҳар чаманда
Наргису раъносидир.

Қалбимизда эл-элатларга
Садоқат жавҳари,
Қонимизда шу шарофатнинг
Асл кимёсидир.

Биз учун равшан қуёш ости
Шу олам бир китоб,
Жонажон дўстлик, биродарлик
Унинг имлосидир.

Дўст бўлиб, дўстлик чаманзорин
Яратдик, шул сабаб -
Юртимиз аҳли башарнинг
Зебидир, зебосидир.

Ёзди дўстликка Жамол
Ширин ғазални гўё,
Аслида айтган шивирлаб
Булбули гўёсидир...

КЎНГЛИМ ИЧРА

Кўнглим ичра не умидларнинг
Ажаб парвози бор.
Ҳам умидлар ичра кўнглимнинг
Ширин эъзози бор.

Ноумид айлар умидлар гоҳи,
Бўлмам ноумид.
Ким умид ҳам бир санамким,
Нози бор, ғаммози бор.

Ишқ ҳақи, бўлгин саломат,
Эй умидим сарвари,
Ўзга парводан бу кўнглининг
Қачон парвоси бор.

Мен севинчга толиб эрсам,
Сен - ўкинчлар соҳиби.
Чўктирурман мен ўкинчларни,
Севинч дарёси бор.

Гавҳари ишқ меңда бўлса,
Сеңда уммондир итоб,
Ғарқ этар бўлсанг, ғарибнинг
Жон деган ғаввоси бор...

Улки, ағёр ноумид деб
Бизни бадном айлади,
Бас, нечун бу шовқинию,
Шўриши, ғавғоси бор?

Ғар умид йўлбошчим эрса,
Ифтихор йўлдош эрур,
Кўнглим ичра ифтихорларнинг
Ажаб аълоси бор.

Ҳур диёрим бошида эрк байроғидир,
Бағрида -
Англа: қирмиз, англа: аҳмар,
Англа: сурх тиллоси бор.

Бу чаман булбуллари кўп,
Айру-айру навқирон,
Эркини бор, Ўткири бор,
Қўйки, Абдуллоси бор...

Ифтихор бирла умид нақлини
Чўздинг, эй Жамол,
Бас десангким, чин сўзимнинг
Нақди, индаллоси бор.

Изтироб айларда дилнинг
Оҳи бирла оташи,
Ифтихор айтарда тилнинг
Боли бор, ҳалвоси бор...

АВЖИДА

Ярқираб юлдуз ёнодир
Менга осмон авжида,
Воҳ, яна юлдуз ёнодир
Менга шу жон авжида.

Менга осмоним керақдир,
Менга шу жоним керақ,
Термулиб қолсин кўзим
Боққанда ҳайрон авжида.

Балки армонимда ёнган
Юлдуз эрмас, шамчиноқ,
Шам чиноқ бўлгай ахир
Ёнганда армон авжида.

Шоиро, кўнглим уйини
Бир мунаввар этмадинг,
Ҳар неча номингни ёздинг
Шеър дустон авжида.

Шеър иши-ку бериёликдир,
Ахир қандоқ қилиб,
Сен риё қилсанг, каломинг,
Порлагай шон авжида?

Арз этарсен кўжда ойингдан,
Чиройингдан кейин,
Менга айт аввал, қуёшинг
Борми виждон авжида?

Гар қуёшинг дилда бўлса,
Кўзда ёшинг айб эмас.
Айб эмас соҳиб ҳунарлар
Юрса даврон авжида.

Умр ўзи-ку бир ғазалхонлик эмиш,
Билдинг, Жамол,
Кел, камол касб айла сен ҳам
Бир ғазалхон авжида...

ПАХТАКОРИМ

Қайси гулшан шу гўзал,
Фируза осмонингча бор?
Қайси бўстон шу кумуш -
Сарҳадли майдонингча бор?

Қайси хуршид шу тиниқ -
Осмонда офтобинг каби?
Қайси шиддат шу буюк -
Майдонда жавлонингча бор?

Қайси шарбат пайкалингда
Қатра шабнамдек лазиз?
Қайси шабнам манглайингда
Реза маржонингча бор?

Қайси тўлқин сен далангта
Бошлаган дарёдайин?
Қайси дарё талпинишда
Тинмаган жонингча бор?

Қайси чўлпон лўппи-лўппи
Юлдузингдек жилвагар?
Қайси тошқин тизма-тизма
Тилла карвонингча бор?

Қайси денгиз денгизингдек
Тўлқини тоғ узра тоғ?
Қайси Помир сен яратган
Пахта хирмонингча бор?

Қайси ҳиммат бу жаҳонда
Ҳимматинг янглиф буюк,
Қайси шавкат шу муборак -
Шавкату шонингча бор?

Пахтакорим, ўзлигингни
Сарҳисоб этсанг бугун,
Қайси кечмиш Ўзбекистон
Ўзбекистонингча бор?

Шавкату шонингга шеър айтар
Жамол, ўғлинг, вале,
Қайси олқиш элу-юртдан
Раҳмат олгонингча бор?

ЎТ

То ёнаркан чарх уриб,
Ҳар лаҳза осмонимда ўт,
Ёнмасинму бир қуёшдек
Барқ уриб жонимда ўт?

Ўт - азалдан ўтли жавлондирки,
Мен - ўт бандаси,
Ишқ азалдан ўтли туғендирки,
Туғенимда ўт...

Кўзми ул, оташми, жоним,
Кўрганим киприк аро,
Кўрганим оташ экандир,
Кўрки, мужгонимда ўт.

Ул куни бердинг кўзинг бирлан
Лабингдин бўсалар,
Боққа кирсам, энди наргис
Бирла райҳонимда ўт.

Сув эмас, оташ ичарман
Сенга шайдолик билан,
Сенга ошнолик билан
Ошимда ўт, нонимда ўт.

Ҳар қадам, ҳар дамда жонон
Меҳри бирла сеҳр этар.
Сеҳри даврондир, муҳаббат -
Отли давронимда ўт.

Ён, менинг жисмимни тўлдир,
Майли, ёқсанг, ёқ фақат,
Эй менинг қалбимда ўт,
Жонимда ўт, қонимда ўт!..

Шарҳи ишқинг ҳам муқаррар
Ўт бўлур бир кун, Жамол,
Жилвагар бўлса бунингдек
Кўнгил олгонимда ўт!..

ҚАРАШ

Бор экан оламда анво -
Кўз каби анво қараш,
Шан боқиб, шодон қараш, ё
Ёт боқиб, яғмо қараш.

Бир қарашда пайқагайсан
Бир қарашнинг аслини,
Хуш қараш, хомуш қарашму,
Шўх қараш, шайдо қараш.

Бир қиё савдоси солди
Бир санам савдосига,
Шул сабабдин кўзларимда
Бир ажиб савдо қараш.

Кўкда юлдуздан чаман бор,
Ерда дарёдан наво,
Менда Мажнундан асар бор,
Сенда бор Лайло қараш.

Тонгда Зухродан зарофат,
Тунда Хулкардин чирой,
Меңда Машрабдан аломат,
Сеңда бор шахло қараш.

Ой қараш ҳам бир нигоҳдир,
Кун қараш ҳам бир нигоҳ.
Қай бири - аъло қарашдир,
Қай бири - авло қараш...

Ноз боқиб, тарсо қарашму
Бузди ороминг, рафиқ,
Ё кулиб, раъно қараш ул,
Ё тўниб, маъно қараш?

Оҳ, қараш, дейсан гаҳи сен,
Воҳ, қараш дейсан гаҳи,
Баъзиларга таъна айлаб,
Айтасан: эвоҳ, қараш!..

Тўхта ошиқ, бузма маъшук
Кўнглиниким, нораво:
Ёш қуйиб дарё қарашга
Ер ютиб, саҳро қараш.

Сен башарсан, боқ башар янглиғ,
Ярашмайдир сенга
Тангридек оллоҳ қараш ҳам,
Бўридек суллоҳ қараш.

Эй Жамол, билсанг, камолин!
Офтобдек дил ёқиб,
Кун кезиб, дунё қарашдир,
Тун кезиб, дунё қараш...

ЖЎРАЛАР...

Жўралар, бошимни баңд этган
Бало кўнглимдидир,
Мубталоман, мубталолиғ
Мубтало кўнглимдадир.

Шеваи шайдолигим деб,
Ул парини сўйламанг,
Шеваи шайдолигим ҳам,
Аввало кўнглимдадир...

Майл қилдим, иштиёқ элти мени
Ишқ боғига,
Эҳтирос ёшимни тўқди,
Илтижо кўнглимдидир.

Ишқ мени ўтларга ёқди,
Мен уни ёқмай нега?
Энди ўртарман кўнгилни
Ишқи то кўнглимдидир.

Ҳар неча боқдим, бу дарднинг
Интиҳосин кўрмадим,
Воҳи, билдим ибтидою
Интиҳо кўнглимдидир.

Эй Жамол, бир дам юзингда шуъла,
Бир дам соялар,
Ўйлаким, ҳар дам чақинланган
Само кўнглимдидир...

АЁ, ДЎСТИМ...

Аё дўстим, сенинг меҳринг
Менинг мулки паноҳимдир,
Қувонсам - қаҳқаҳам, ҳасрат -
Чекарда ўтли оҳимдир.

Садоқат уйини алломалар
Чин қиблагоҳ дерлар,
Азизим, дил уйинг токи тирикман,
Қиблагоҳимдир.

Саҳарлар болқиган кўк тоқида
Чўлпон эмас танҳо,
Ки дўст, деб интизорлик ўтида
Ёнган нигоҳимдир.

Хиёнат йўлига борсам,
Разолат чоҳига ботсам,
Узинг бошимниким шу лаҳза,
Бўйнимда гуноҳимдир.

Хаёлдан сувратинг кечса,
Дилимдан хўрсиниқ учса -
Сени деб анбарин боғларда
Эврилган сабоҳимдир.

Аё дўстим, Жамолдан меҳри-ёдингни
Дариф тутсанг,
Қуёш эрмас фалақда,
Ўтли афғон, оҳ-воҳимдир...

СЕВГАНИМ

Севганим дилдора қизларнинг
Ажаб дилдораси,
Кўнглим ичра ишқининг ҳар дам
Кумуш фаввораси.

Нақди жон этсам, таманно бирла
Айлар қасди жон,
У кўнгил оворасидир,
Мен унинг овораси.

У итоб осмонида бир моҳитобдир,
Мен эсам -
Ошиғи бечораларнинг
Ошиғи бечораси.

Лутф ила гоҳ шод этар,
Гоҳ ғамзаи бедод этар,
Кўнглим ичра меҳрининг
Ҳам лоласи, ҳам хораси.

Дам умидлар ҳамдамимдир,
Дам гумонлар маҳраим,
Мен эсам шу икки манзилнинг
Ажиб сайёраси.

"Ҳой кўнгил, ҳолинг нечук!" - деб
Таъна этсам, дейди ул:
Меҳрининг хумморидурман,
Қаҳрининг хуммораси.

Майлига, ҳар дам кўзим бирлан
Дилимда тут макон,
Эй дилимнинг равшанию
Кўзларимнинг қораси!

Бир куни ошиқ Жамолни
Улфат этса, тонг эмас,
Нозу истиғнога мунча
Ёра бўлган ёраси...

ҚОЛДИ УМРИМ КЎКЛАМИ...

Қолди умрим кўклами
Кечмиш йўлим сўқмоғида,
Қатра нуру қатра кўз ёшим
Ёнар япроғида...

Қатра-қатра шабнамида
Шодлигимдир ёширин,
Ёшириңдир ҳасратим ҳам
Қатра-қатра доғида.

Қатра-қатра нур тўкиб,
Бошимда ёнди юлдузи,
Ўпдим илҳом қатрасини
Гунчайи титроғида.

Маст этиб кўнглимни бир дам,
Яшнади армонларим,
Акс этиб жонон фаслнинг
Чақнаган чақмоғида.

Ҳисларим селларга қўшдим,
Оқди анҳори азим,
О, ўзим саргашта қолдим
Термулиб қирғоғида.

Эй Жамол, ёзинг етишди,
Битди умринг кўклами,
Бир парининг бир нафаслик
Бўсайи қайноғида...

ТУШИБ КЕЛАР

Кўрдим, чаманга бир пари
Сиймо тушиб келар,
Мен ташнаву танҳо эдим,
Танҳо тушиб келар.

Очгил қучоғинг, эй кўнгил,
Лутф айла, осмон,
Авжи фалақдин мен сари
Зухро тушиб келар.

Бўлди муқаррар бир ажиб
Кўйларга тушмагим,
Тушмас баланддан ул пари,
Эвоҳ, тушиб келар.

Нозик табассумлар билан
Тушган сайин санам,
Кўнглимга неча оташин
Маъно тушиб келар.

Кўйида куйган ташналаб
Сахро эдим магар,
Саҳрони сувга тўлдириб
Дарё тушиб келар.

Айб этманг энди бўлмаса
Дунё билан ишим,
Қошимга ишвалар билан
Дунё тушиб келар.

Бошингга тушган ҳар нечук
Савдони қўй, Жамол,
Бошингга бошдин севгию
Савдо тушиб келар...

ЭТОЛМАДИМ

(Бобурга назир)

Мамнун бўлиб, бир кимсани
Мамнун этолмадим,
Мафтун бўлиб, бир кимсани
Мафтун этолмадим.

Кечди кўзимдин олам аро
Неча лайливаш,
Лекин бирига ўзимни
Мажнун этолмадим.

Сеҳр этди соз чалиб мени
Неча яхшилар,
Эвоҳки соз чалиб ўзим,
Афсун этолмадим.

Оламини ўйладим гаҳи,
Олам синоати
Қошимга келди бош эгиб,
Талқин этолмадим.

Гул фасли лола очдию,
Мен эсам яна
Гул ўсдириб, чеҳраларни
Гулгун этолмадим.

Ҳар ким бир шевага ўзни
Этди мубтало,
Мен ўзимни бир шевага
Тутқин этолмадим.

Ҳамиша иззатимни-ку,
Тутдим устивор,
Лекин ҳимматимни ундан
Устун этолмадим.

Ҳай-ҳай, этолмадим, дема,
Таънангни қўй, Жамол,
Мумкин этолмасимни мен
Мумкин этолмадим...

ҚУЁШ КАМАРБАСТА

Баҳор таманно-таманно
Юриб аста-аста,
Қуёш гулхонасидин
Тизди элга гулдаста.

Ясанди, лолазор бўлди
Тамомий чўлу чаман,
Кийимлар ораста бўлди,
Хаёллар ораста.

Шифо тилагинг эса, тур,
Тонг жамолига термул,
Ариқлар қўшиғини тингла
Бирпас, хотири хаста.

Боқингиз олам ҳуснига,
Руҳиятчи жононлар,
Қўл-қулга пайваста бўлсин,
Жон-жонга пайваста.

Ҳаёт кўкаламзорига
Муборак бўлсин қадаминг,
Эй яшил майса, гиёҳ,
Ниҳоли навраста.

Офтобдан назар етсину
Дарёдан гуҳар етсин,
Гузар айламасин лекин
Нопоку нокаста.

Наврўз муборак, наврўз,
Эй азиз ёру диёр,
Асл чиройинг била боз
Кўриндинг атласда.

Сайри боғ чаманларга
Дўстларинг чорла, Жамол,
Кўнгиллар хизматига
Қуёш камарбаста...

СЕН БОШҚА, МЕН БОШҚА

Битармиз иккимиз ҳам бир китоб,
Сен бошқа, мен бошқа,
Этармиз иккимиз ҳам бир хитоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Кечиб наҳрул ҳаёт, шўх давраларда
Қад тутиб шамшод,
Ичармиз иккимиз ҳам бир шароб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Боқиб гулчеҳра тонгларга,
Юраклар ёнса, тонг эрмас,
Яширганмиз кўнгилга офтоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Муяссар бўлмаса орзу,
Муқаррар бўлмаса матлаб,
Чекармиз иккимиз ҳам бир азоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Ёзиб ишқу аламлардан,
Қаноатли қадамлардан,
Берармиз оқибат бир сарҳисоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Умид уммонисан, дўстим,
Жамолни ноумид этма,
Бўлармиз шу Ватанга мустажоб,
Сен бошқа, мен бошқа...

КЕЧА АНЖУМ ДАВРА ТУТМИШ...

Кеча анжум давра тутмиш
Тўлган ой атрофида,
Суҳбат этмишлар муҳаббатда
Мурувват бобида.

Сен мурувватсиз эмишсан,
Эй малоҳатлиғ пари,
Келмадинг ораста оқшомнинг
Сўлим маҳтобида.

Интизорлик учди гулларнинг
Муаттар оҳидин,
Интизорлик тошди булбулнинг
Ёниқ рубобида.

Гоҳ кўриндинг сув юзинда,
Гоҳ кўриндинг шуълада,
Гоҳ кўриндинг сояларнинг
Сийнайи кимхобида.

Қуйди ёмғир, ювди дардимни -
Тамом, деб ўйласам,
Ҳасратим акс этди селларнинг
Кумуш ҳалқобида.

Эй Жамол, олам соғинчингдин
Хабар топди қуёш,
Қолди буткул мулки олам
Шуълалар гирдобида...

БЎЛМАГАЙ

То куюк жоним хаёлинг
Бирла машғул бўлмагай,
Лол қолурман соядек,
Кўнглимда булбул бўлмагай.

То такалум этмасанг
Боғимда гўё булбулим
Чин бўлур бедиллим,
Кўнглимда кўнгил бўлмагай.

Бўлмагай кўнглим самандардек
Ҳавойи ишқ аро,
То унинг остида оташ,
Устида кул бўлмагай.

Сочи сунбул деб, хаёлим,
Сочилурсан ҳар замон,
Ким демишким, бу замонда
Сочи сунбул бўлмагай...

Мен ғазал деб оқибат
Ёздим неча арзномалар.
Балки маъқул бўлгай унга,
Балки маъқул бўлмагай.

Бас, умидворсен, нечун
Маъюсу малулсан, Жамол,
Чун умидворлар сира
Маъюсу малул бўлмагай...

КЎНГЛИМ ҚУШИ ТО...

Кўнглим қуши то манзили
Маъвога етишди,
Булбул каби гул қошида
Фаввога етишди.

Воҳ-воҳки, гулим, чеқди дилим
Ҳар кеча қайғу,
То заҳмат ила бир кеча
Раънога етишди.

Ёндирма, кабоб айлама,
Куйдирма мени, ишқ,
Куйдирма, кўнгил сен каби
Савдога етишди.

Ҳижрон, нари тур, ошиқа
Сўз очма жафодин,
Ошиқ сенинг изминг ила
Саҳрога етишди.

Фарходни қара, қайғуда
Ширин, дея нолон,
Мажнунни қара, уйқуда
Лайлога етишди.

Дилбар, яна киприк била
Шаҳлони яширма,
Лаб ташна бу ёринг
Ўша дарёга етишди.

Бир карра назар солдию
Айрилди жаҳондин,
Бир карра нигоҳ ташлади,
Дунёга етишди...

Ҳай-ҳай, не саодатки,
Жамол меҳри вафо деб,
Тошкентда наво чекса,
Бухорога етишди...

ЧАЛМА СОЗИНГНИ, МУҒАННИЙ...

Чалма созингни, муғанний,
Чалганинг титратмаса,
Жазб этиб жонларни, дилга
Жазза-жазза ботмаса.

Чалма созингни, муғанний,
Сайрабон булбул каби,
Сеҳр этиб кўнгилад чаманни,
Уйқудан уйғотмаса.

Торларинг тебратма ортиқ,
Ўйла, ундан не мурод,
Тебраниб, урганда тўлқин,
Тўлқини тебратмаса.

Баҳра йўқ жонимга бир дам
Баҳри созингдан, нетай,
Чайқалиб, бир дам хаёлим
Баҳрини чайқатмаса.

Чулғаса бошимни савтинг,
Яхши, лекин не самар,
Маст этиб, бўйнимга ёрим
Сочини чулғатмаса.

Босма, нолон пардаларни,
Парчалаб ғам тошини,
Гоҳ тасалло ёши бирлан
Бир нафас йиғлатмаса.

Бер, ичай санъат зилолини,
Ва лекин, хуш эмас,
Ташналаб ичганда, меҳри
Шу замон чанқатмаса.

Эй Жамол, синдир қаламни,
Қўй, ғазал даъвосини,
Не наволар мавж уриб,
Назмингда ўйнаб ётмаса...

БОНГ УРАР ГУЛШАНДА БУЛБУЛ...

Бонг урар гулшанда булбул,
Гулга булбулдан ривож,
Не қилур гулшан аро ул,
Ётмаса гулдан ривож.

Сўйлама, жоно, сўзингни
Ғамзага жўр айлама,
Ким, менинг шайдолигимга
Шу ширин тилдан ривож.

Ёрга осмондан қамар бор,
Ойга офтобдан самар,
Унга-ку улдан ривождир,
Бунга ҳам булдан ривож.

Кимга меҳнатдан шарофат,
Кимга заҳматдан зафар,
Ким бировларнинг илинжи -
Бир сиқим пулдан ривож.

Кимга оташдан заволу,
Кимга ёлқиндан камол,
Менга кўнгилдан таназзул,
Менга кўнгилдан ривож...

Равнақингни тонг била тундан
Тилармишсан, кўнгил,
Тонгга оқилдан тараққий,
Тунга ғофилдан ривож.

Эй нигоро, ою йилларнинг
Ривожин истама.
Етмаса кундан ривож,
Ойдан ривож, йилдан ривож.

Мен-ку жонимдан ривожинг
Истадим, жононасан,
Сенки дилдорсан, тилармен
Мен сенга дилдан ривож.

Майлига, ўтларга отгил,
Ишқаро ёндир мени.
Гар тилар бўлсанг мабодо
Бир ҳовуч кулдан ривож.

Эй Жамол, ҳар дам буюклар
Назмини ёд айлаким,
Сенга - Ҳофиздан ҳарорат,
Сенга - Бедилдан ривож...

СЕНГА ЕТСИН, СЕНГА...

Сенга етсин, сенга бу -
Шикаста ашулаларим,
Сенинг қўлингдасан, жоно,
Жаҳонда ўлар-қоларим.

Севинчу сурурим сўрмаким,
Кетдилар бир томон,
Кетдилар бир томон яна
Тарк этиб кулгуларим.

Эвоҳки, ҳажрингда яна
Дардинг тортамен,
Юрсам изимдан эргашур
Соядек қайгуларим.

Тарк эт бу можаронию
Тин ол, кўнгил, десам,
Амримга қўзғолон қилур
Юракда туйгуларим.

Оху кўзинг орзусида
Мунчалар ёниб,
Кезар хаёлларим менинг,
Саргашта охуларим.

Жамол, во ҳасрато! - дея
Ёш тўкса инжима,
Кўп эрмиш ҳасратинг билан
Юракда инжуларим..

БИР ДОНА, БИР ДОНА

Санобар, майлими берсам
Савол, бир дона, бир дона,
Бошимдин кетмайин қолди
Хаёл бир дона, бир дона...

Аё сен, шунчалар жон офати,
Куйдирмажондирсан,
Манам ошиқману -
Ошуфтаҳол бир дона, бир дона.

Жафочи кўзларингдек бормикин
Оламда бир юдуз,
Эгилган қошларингдек ҳам
Ҳилол бир дона, бир дона.

Сенингдек бир париваш
Не нафар, деб эҳтимол этдим,
Эшитгил эҳтимолим,
Эҳтимол бир дона, бир дона.

Шамолдек бир нафасда ғойибу
Бир дамда пайдомен,
Менга Фарбу Жануб
Шарқу Шимол - бир дона, бир дона.

Паризодим, камолинг кўйида
Юрган камолинг кўп,
Жамолинг кўйида лекин
Жамол бир дона, бир дона...

ВАСЛИНГ АРО ЁНСАМ ФАҚАТ...

Васлинг аро ёнсам фақат,
Ҳажринг аро куйсам нетай?
Ё муниси жонинг бўлай,
Ё садқайи жонинг кетай...

Эй маҳлиқо, додим сенга,
Ўтлар қўйиб, қочмоқ нега?
Ишқ дарсини ўргат менга,
Ё кел буён, мен ўргатай...

Сен Шоҳсанам, мен бир Фариб,
Раҳм этмадинг ҳолим кўриб,
Токайгача оҳлар уриб,
Токайгача ғамлар ютай?

Шаҳрим аро қўйсанг қадам,
Ранжу фиरोқ бўлгай адам,
Охир муродинга, санам,
Сен етгин-у, мен ҳам етай.

Очмоқ бўлиб дил розини,
Сузсанг кўзинг шаҳлосини,
Шум айрилиқ саҳросини
Мен бирйўла ҳатлаб ўтай.

Эй, сен гўзал, нозик адо,
Сенга тану жоним фидо,
Ё сен "Жамол!" - деб чек нидо,
Ё мен сени овоз этай...

ТАБАССУМЛАР

Дилрабо, лабингизда
Дилрабо табассумлар,
Гул юзда сафо кўрдик,
Марҳабо, табассумлар.

Бирма-бир бўлар секин
Сухбати висол, лекин
Аввало табассумлар,
Аввало табассумлар...

Лаълингиз аро кўрсам,
Менга не саодатдир
Тонг аро табассумлар,
Шом аро табассумлар.

Мен нечун табассумни
Кўзларимга жо этмай,
Кўнглингизни кўнглимга
Этса жо табассумлар.

Ишвали табассумлар
Ой бўлиб ёнар гоҳи,
Гоҳи парпирар шамдек
Илтижо табассумлар...

Севги - нурли бир хона,
Қўйни гул ва дурдона,
Дурми ё такаллумлар,
Гулми ё табассумлар?

Гоҳи банд этар кўнглим
Ошно, гўзал юлдуз,
Ошно, гўзал юлдуз -
Ошно табассумлар...

Дод этар Жамол ҳар дам
Ишвали балолардан,
Не бало латофат бу,
Не бало табассумлар!..

САҲАРЛАРДА

Бошим узра ноз айлаб,
Кулди моҳ саҳарларда,
Айладим ўшал ойга
Илтижо саҳарларда...

Сен, сафоли, шўх улфат,
Менга чирмашур, англат,
Не шарора, не шиддат,
Не бало саҳарларда?

Ярқ этиб, учиб кўздан,
Кўзни чорлагай издан,
Бир ишора, бир ишва,
Бир имо саҳарларда.

Мен ёнсаму, мен куйсам,
Дардимга даво борму?
Ўзни сийласа, ўзни
Дилрабо саҳарларда.

Тунларда гўзал менга
Раҳм айламади, майли,
Раҳм айласа не бўлгай
Гоҳ-гоҳ саҳарларда.

Бор, уйқусидан уйғот,
Ўйна, сочини тўзғот,
Тимқаро қараш ёнсин
Тимқаро саҳарларда.

Ошиғинг Жамол, деб айт,
Ташнайи висол, деб айт,
Оҳини ижобат эт,
Чекса оҳ саҳарларда...

КЕЧА

Ўйла, тоғ бошида танҳо
Мудраган оҳу кеча,
Оҳудек сузгун, сумансо
Кўзлари ёғду кеча.

Орзудек бошимда порлар
Юлдузу ой гулшани,
Кўк магар кўнглимни сўйлар
Бу кеча, орзу кеча.

Дуррасидир шуълаафшон,
Домани шабнамга фарқ,
Шуълаю шабнам либосли
Не ажаб инжу кеча.

Кундуз - ул равшан қуёшдир
Заъра-зарра порлаган,
Милтираб гулшанга оққан
Қатра-қатра сув - кеча.

Не хаёлотларни таҳрир -
Айлаган бурро қалам,
Не саодатларни тасвир
Айлаган кўзгу кеча.

Кимга туйғу, кимга эрмак,
Кимга бир баҳри сурур,
Кимга рўёлар жаҳони
Тин кеча, уйқу кеча.

Кимга бу оламда мутлақ,
Шоми йўқ кундуз - хаёл,
Ким учун собит хаёлдир
Субҳи йўқ, мангу кеча.

Умри инсон - субҳу шом ичра
Қуёшли кун эмиш,
Субҳ агар шомга мубаддал -
Айласа, қайғу кеча.

Кўзларимга кеча-кундузлар
Қоришди ишқ аро,
Қайси кундуздир бу кундуз,
Қай кечодур бу кеча?

Жоду кўз ёринг келармиш
Бу кеча сеҳр этгали,
Эй Жамол, билсанг бу энди
Сеҳр ила жоду кеча...

ЖОНО ҲУКМИДА

Йўқ ажабким, аҳли дунё
Аҳли доно ҳукмида,
Бор ажабким, аҳли доно
Аҳли барно ҳукмида.

Тўхта, кўнгил, ҳайрат ичра
Мунча жон куйдирмагил,
Не малоҳатдирки, гулшан
Бўлса раъно ҳукмида...

Ҳукми олам ичра - идрок,
Ҳукми идрок ичра - мен,
Мен яна бир ўтли туйғу,
Ўтли маъно ҳукмида.

Сўрмангиз ҳолимни ҳаргиз,
Ихтиёринг қайда, деб,
Ихтиёрим ёр аталмиш
Бир таманно ҳукмида.

Базмингизда лаб ўтирмаққа
Мажолим йўқ маним,
Лабларим ҳам гоҳи бўса,
Гоҳи мино ҳукмида.

Ёр менинг додимга етгил,
Қўлларингдан бир ўпай,
Қўлларингдан, бўлса бўлсин,
Майли, ҳино ҳукмида.

Дардима дармон етарму
Бир куни, эй меҳрибон,
Бу сенинг ҳукмингдадирким,
Йўқки, Сино ҳукмида.

Жон дебон жонингни жононингга
Топширдинг, Жамол,
Воҳки, жонинг, жонажонинг
Энди жоно ҳукмида...

ШАБНАМ

Лола баргига кўнган
Дур қатра, зилол шабнам,
Сенга бир саволим бор,
Келмасин малол, шабнам.

Сен қатра тароватсан,
Барг узра омонатсан,
Бас, нечун нигоҳингда
Шунчалар хаёл, шабнам?

Айрилиқ яқиндир деб,
Шунга кўзларинг намми,
Ё ўзи хаёлчанми
Ишқ аро висол, шабнам?

Кўз ёши эмассан, йўқ,
Ўпганда саҳар чоғи
Ёр дудоғидан сўрган
Менга қатра бол шабнам.

Бенасиб эмасдирсан
Шум ният рақиблардан,
Қасд этар қуёш сенга,
Қасд этар шамол, шабнам...

Коинотни сайр айлаб,
Гулшанга саломат қайт,
Пок экансан, оламда
Етмагай завол, шабнам.

Тонгларда гўзал лола
Васлини ғанимат бил,
Умрингни сафарларда
Ўтказма увол, шабнам.

Ёр кўксига бир оқшом
Дур бўлиб қўнар бўлсанг,
Бўса бирла болингни
Нўш этар Жамол, шабнам...

ҚАДАҲ

Қатра-қатра ёш тўкарди
Мисли бир Лайло қадаҳ,
Ҳам чекар меҳру вафодин
Оҳи вовайло қадаҳ...

Бас, ҳаёт базмидадирсан,
Майпарастсан, ўйлаким,
Умри инсон ҳам мисоли -
Нур тўла паймо қадах.

Тонг - лабо-лаб жом эса,
Оқшом - тўла паймонадир,
Кун - яна танҳо қадахдир,
Тун - яна танҳо қадах.

Лаҳза-лаҳза ҳар нафас ҳам
Бир қадахдир, эй рафиқ,
Сипқорурмиз гоҳи шодон,
Гоҳи ғамосо қадах...

Кимга шавкат - бир қадахдир,
Шон - қадахдир ким учун,
Менга дилбар шеъру илҳом,
Савти Насрулло - қадах!

Бас, ҳаёт базмида маст -
Эрсам-да, аммо, йўқ, демам,
Ногаҳон яшнаб узатса
Ул кўзи шаҳло қадах.

Нози дилдор - бир қадахдир,
Бир қадахдир - рози дил,
Лекин устозлар каломи -
Чин қадах, аъло қадах.

Ул қадахким, кимки хушёр
Эрди, хушёр айлади,
Худписанд мастларни аммо
Айлади расво қадах.

Дўст қадах сунди Жамолга,
Тарки истиғно керак,
Тенг бўлурми бунга, ё Раб,
Тутса гар дунё қадах!..

БУХОРОДАН, БУХОРОДАН

Бу чексиз давлати маъмур -
Бухородан, Бухородан.
Бу тенгсиз санъати манзур -
Бухородан, Бухородан.

На хушдр, тонгаро масрур
Мисоли шуълайи биллур,
Таралса нафмаи танбур -
Бухородан, Бухородан.

Не тонгдир, тонг ила тенгқур
Бўшатса ҳар куни минг қур.
Ҳовучдан зар, этақдан дур -
Бухородан, Бухородан.

Табиат интиҳоб этган,
Саховат беҳисоб этган,
Бу не мўъжиз аломатдир -
Бухородан, Бухородан.

Нигоҳи сизни лол этса,
Сўзи ошифтаҳол этса,
Билинг, бу орази сухсур
Бухородан, Бухородан.

Элим, дарёлигинг дебочасин
Минг йил баён айлаб,
Муҳаммад Наршахий айтур:
Бухородан, Бухородан.

Табобат илмида Сино,
Нафосат бобида танҳо,
Дамо-дам бўлдилар машқур
Бухородан, Бухородан.

Жаҳонга рўбару келса,
Жамолга шарҳ ҳожат йўқ,
Шу басдир, сўйласа мағрур:
Бухородан, Бухородан...

ЮЛДУЗИМ

Бошинг узра айланур
Минг турли дунё, юлдузим.
Айламиш шу баҳри нур
Бағрингни кимё, юлдузим.

Гоҳи Чўлпонсан мунаввар,
Гоҳи бир Зухройи зар,
Гоҳи маъюс, жилвагар,
Сузгун Сурайё юлдузим.

Гоҳ намоёнсан фалақда,
Гоҳ фазо ичра ниҳон,
Ким учун пинҳон ва лекин
Кимга пайдо юлдузим.

Лол қолурман: кўзларингда
Шуълаларму, жилвалар?
Боқишингда неча маъно,
Не таманно, юлдузим.

Тун аро килрикларингдан
Кипригимга нур эмас,
Сочилур нурдек табассум,
Нур тасалло, юлдузим.

Мен-ку, ҳайронинг боқиб,
Сен ҳам менинг ҳолимни кўр,
Мавж урар теграмда дунё -
Баҳру дарё, юлдузим.

Нечаким юлдуз чарақлар
Кўқда олмос порадек,
Бурқираб-биқсир Заминда
Шунча ғавво, юлдузим.

Гоҳи бир дам шафқат айла,
Ол қўлим, кўнглим ёрит,
Ёлвориб, жоним куйиб,
Этсам тавалло, юлдузим.

Лабларим тўккан табассум,
Кўзларимнинг ёшида -
Менга ҳамроҳ бўлки, мен ҳам
Сенга ҳамроҳ, юлдузим.

Бору барҳақ бўл, бақо бўл,
Бўл саодатдин нафас,
Бўлмагил армон ва ё -
Алдоқчи, рўё, юлдузим.

Сен ажиб рамзи камолсен -
Ким, нидо айлар Жамол,
Ён мунаввар, ён мунаввар,
Юлдузим, ҳо, юлдузим!..

ВАТАН

Мен ҳаёл осмонида
Ҳар лаҳза парвоз айладим,
Мен умид уммонида
Кўнглимни ғаввос айладим.

Мен ҳаёт дарёсидин
Жонимга сипқордим сурур.
Мен муҳаббат мулкидин
Топдим ўзимга баҳри нур.

Мен садо бердим, чаманда
Гунчалар берганда сас,
Мен гўдакларнинг муаттар
Бўйидин олдим нафас.

Мен севинчлар ичра ёндим
Қатрада юдуз кўриб,
Сеҳр аро қолдим наволар -
Мавжида денгиз кўриб..

Оқибат не-не саодатларни
Айлаб интиҳоб,
Эй Ватан, сенсан саодатбоши! -
Деб қилдим хитлаб.

Сен омонсанки, юракда
Шунчалар шавқу сурур,
Сен омонсанки, жаҳоннинг
Жилваси кўнглимдадир.

Ул қуёшким, кечалар
Уфқинг уза қўйганда бош,
Бош қўярман мен оёғинга,
Севинчдан кўзда ёш..

Не муборак лаҳзаким, мен
Ифтихоринг англадим,
Ҳам кўнгил дунёсида
Меҳрингни мумтоз айладим.

Ҳам бу кўнглим то буюк -
Ишқингдин этмишдир наво,
Ул навосиз бенаводир,
Бенаводир, бенаво!..

ТАРИХДА

Элим, қатлингга қасд этган
Ёвузлар озми тарихда?
Илондек судралиб етган
Жосуслар озми тарихда?

Фанимлар келдилар тиф ўқталиб,
Ё замбарак судраб,
Қутайба, Фон Кауфман,
Кайковуслар озми тарихда?

Келишди барчаси нонингни еб,
Қонингни ичмакка,
Наҳанглар, аждаҳолар,
Ялмоғизлар озми тарихда?

Талон бўлдинг, элим,
Занжирга тушдинг, нотавон бўлдинг,
Диёнатга тупурган
Шум даюслар озми тарихда?

Ўзингдан чиққанинг ҳам гоҳ
Ўзингга сирмади ханжар,
Мунофиқ тўтилар, зоғлар,
Товуслар озми тарихда?

Ёмонлар эгдилар бошинг,
Фанимлар тўқдилар ёшинг,
Суриб, сургунга ҳайдашлар,
Ҳибслар озми тарихда?

Фигон қилдинг, элим,
Қуликка қарши қўзғолон қилдинг,
Оловли йилларингдан
Ўтли излар озми тарихда?

Курашга йўлади иймон,
Курашда қўлади иймон.
Курашчи мард йигит,
Мардона қизлар озми тарихда?

Бугун қасдингга душманлар
Заводларда заҳар ишлар,
Заҳарни чора билган
Чорасизлар озми тарихда?

Азиз жонинг омон бўлсин,
Элим, кўнглингни чўктирма.
Сени деб жонидан кечган
Азизлар озми тарихда?

ДАМ ЎТАР, ДАМЛАР ЎТАР...

Дам ўтар, дамлар ўтар,
Ўнлар ўтар, юзлар ўтар,
Кеча-кундуздек умрдан
Кеча-кундузлар ўтар...

Дамба-дам тўлқин бўлиб
Ўтгай замон, кетгай замон.
Ерда дарёлар ўтарлар,
Кўқда юлдузлар ўтар.

Ўтмаган ким бор жаҳонда,
Кетмаган ким бор яна?
Боғда булбуллар ўтарлар,
Сувда қундузлар ўтар.

Ўтдилар не-не азизлар,
Оҳки, бир-бир кетдилар,
Кўзларимдан лаҳза-лаҳза
Ул қаро кўзлар ўтар...

Ўчмагай осмонда офтоб,
Сўнмагай кўнгилда ишқ,
Гарчи кўнгилдан неча
Излар ўтар, ҳислар ўтар...

Эзгулик қолгай жаҳонда
Ярқираб юдуз мисол,
Шум мунофиқлик, хиёнат,
Таъна-афсуслар ўтар...

Қол, элим, сен ҳам жаҳонда
Ўтмасу кетмас бўлиб,
Балки бошингдан неча
Кунлар ўтар, кезлар ўтар.

Эл омон бўлса жаҳонда,
Тил саломат, дил омон,
Шоиро, ҳар дам дилингдан
Шу ширин сўзлар ўтар...

ШУ КУННИНГ ШЕЪРИ

Чилпора бўлган шу фалак -
Осмон эмиш,
Дилпора бўлган шу Замин -
Борлиқ - жаҳон эмиш.

Ҳей, қайдасан, Одам Ато,
Бузрук Абулбашар?
Наслинг жаҳонда бу сана
Соҳибқирон эмиш...

Одам-ку топди дунёда
Фанодин омон,
Энди шу дунёга ўзи
Беомон эмиш.

Агар қўйиб берса борми,
Ер - кунпаякун,
Агар қўйиб берса худди
Охир замон эмиш...

Миллион йиллик машаққату
Захмат, ақл-зако,
Ҳаммаси ҳеч эмиш, гўё,
Ройгон эмиш...

Наҳотки одам боласи
Шунчалар ёвуз,
Наҳот у шунчалар яна
Нотавон эмиш?

Балойи нафс эмиш
Одамни ўтга ташлаган,
Виждон, адолат ўқлари
Пахтавон эмиш.

Одам одамга эмишми
Шунчалар юҳо?
Бирор муросага келиш ҳам
Даргумон эмиш...

Қўзғол, буюк Диёнат, эй,
Қўзғол, Ақл, Имон,
Қатлингга қасд этган неча
Беимон эмиш.

Жаҳонга қотил ўлмоқдин
Ҳазар қил, алҳазар,
Инсон, бу инсонлигинга
Имтиҳон эмиш.

Инсоф қил, ахир, шу Замин
Сенга деб фақат -
Фалак пештоқида осилган
Ошиён эмиш!..

НЕ АЖАБ ОФАТИЖОНСАН...

Не ажаб офатижонсан
Менга, жонон-жонон,
Мен боқиб сувратинга
Ҳар куни ҳайрон-ҳайрон.

Гоҳ тўниб икки кўзинг
Мен сари маъюс-маъюс,
Гоҳ қулиб икки юзинг
Мен сари хандон-хандон.

Сени кўрмоққа магар
Кундузи саргашта қўёш,
Неча юлдуз сени деб
Ҳар кеча сайрон-сайрон.

Боғланибдир, гўзалим, зулфинга
Бу телба кўнгил,
Айлама телба кўнгил
Мулкани вайрон-вайрон.

Гар мени англамасанг,
Меҳру вафо айламасанг,
Бу тириклик, бу жаҳон
Ҳаммаси армон-армон.

Сенга боққанда Жамол ёнида
Бир шуъла кўриб,
Ой сочар шуъласини
Тунлари маржон-маржон...

МАЖНУНТОЛ

Эй чаман ичра назокатли
Гулим, мажнунтол,
Ўрма сочингни зилол -
Сувга солибсан тол-тол...

"Кел, санам", деб сенга сув
Бетида тўлқин-тўлқин,
"Юр, пари" деб яна бир -
Бошқача аврайди шамол.

Тонг отар эрди кулиб,
Жумла жаҳон кўзгу эди,
Сен кўриндинг, малагим,
Кўзгуда афсона мисол.

Ай сеҳргар, балки сеҳр этгали
Кўқдан тушдинг?
Тушди кўнглимга менинг
Ўзгача ҳис, ўзгача ҳол.

Ёпинибсан, гўзалим,
Барги ҳаё, барги ҳусн,
Ҳам нигоҳингда, гулим,
Шунча фусун, шунча хаёл.

Севгининг толи ўзинг,
Рамз ила тимсоли ўзинг,
Неча ошиққа хитобсан,
Неча маъшукқа савол.

Соядек турдию оҳ урдую
Юз бурди, дема,
Суврати кетди, ўзи -
Соя бўлиб қолди Жамол...

УЛ САНАМНИНГ КЎЗИ КУЛГАЙ

Ул санамнинг кўзи кулгай
Ўзи кулмасдан бурун,
Ўзи кулгайму санамнинг
Кўзи кулмасдан бурун?..

Учратиб қолдим кеча -
Гулшанда гул узганда ул,
Гул ўпиб сийпар санамни,
У эгилмасдан бурун.

Узмагил гулғунчани,
Шахло кўзингни сузмагил,
Шабнами гул баргидин
Бир-бир узилмасдан бурун.

Не бўлур қошимга келсанг,
Бир ажиб савдо бўлиб,
Бир ажиб савдоларинг
Бошимга келмасдан бурун.

Бўлмагай, йўқ менга олам,
Унга кўнглим тўлмагай,
Тимқаро кокилларинг
Қўйнимга тўлмасдан бурун.

Не бўлур ҳолим маним, оҳ,
Ёнсаму ёндирмасам,
Шу бўлур ошиққа иш -
Севсанг севилмасдан бурун.

Ишва бирла ёр агар -
Ўлдирса, ошиқ инжимас,
Кел, ўзинг ўлдир Жамолни
Ўзи ўлмасдан бурун...

БАДИҲАЛАР

Кимда ишқ савдоси бордир,
Унда орзу гул бўлур,
Аввали гул бўлган орзу
Охири булбул бўлур.
Гулни гул, булбулни булбул
Айлаган бўстон эмас,
Гулни гул, булбулни булбул
Айлаган кўнгил бўлур...

* * *

Кўзларингдан зарра ёғду,
Лабларингдан қатра нам -
Етмади васлинг аро
Кўнглимга ҳам, жонимга ҳам.
Кўзларинг ҳам, лабларинг ҳам
Тенга оташ отдилар:
Қайта-қайта, лаҳза-лаҳза,
Дафъа-дафъа, дамба-дам...

* * *

Тан - иморатдир, жаҳонга
Айлаган ҳуснингни фош,
Сеҳр этар ҳар дам ҳаво, сув,
Сеҳр этар ҳар дам қуёш.
Гарчи меъморинг - табиат,
Лек ўзингдирсан мудом
Сўнгги уста, сўнгги рассом,
Сўнгги бир ҳайкалтарош...

* * *

Сен Бухоройи шарифдирсанки,
Эрмас бесабаб,
Етти иқлимга еринг -
Нурхонаю, дурхонадир.
Гул билан оташга жонинг
Чулғанибдир, не ажаб,
Бир тараф - оташ Қизилқум,
Бир тараф - Гулхонадир...

САНАМО

Санамо, севгини мен
Кўнгилда гавҳар билдим,
Кўзларинг шуъласини
Кўзимга сарвар билдим.

Сочларинг силсиласи
Тоғдаги сунбулми, нигор.
Қоматинг сувратини
Сарву санобар билдим...

Юрагимни гаҳи мен,
Ўйлаки, соҳилдаги тош,
Тилагимни гаҳи мен
Кўқдаги каптар билдим.

Ишқ дедим, ишққа етишдим
Мен жаҳон ичра кезиб,
Не саодатки, уни
Йўлимга раҳбар билдим.

Айлади васлу висол -
Йиллари умримни узун,
Айрилиқ соатини
Умрга аждар билдим.

Кундузингдан, гўзалим,
Кунларим офтоб-офтоб,
Юлдузингдан яна -
Тунларни мунаввар билдим.

Сен чақирсанг, сенга "жон"
Устига "жон" дейди Жамол,
Чунки меҳрингни, санам,
Жонга баробар билдим...

ҲАДДИН ЖАФО

Бизга, жоно, биз тарафдин
Ўтганинг - ҳаддин жафо,
Ўтганинг-ку майли, боқмай
Кетганинг - ҳаддин жафо.

Сен кетарсан, мен қоларман
Йўлларингда термулиб,
Кўзни ҳайрон, дилни вайрон
Этганинг - ҳаддин жафо.

Дарди ҳижронинг, санам,
Кўнглимда ҳижрон тошидир,
Тош олиб, бошимга боз
Ирғитганинг - ҳаддин жафо.

Мен-ку ҳар дам бошинг узра
Силкинарман барг каби,
Сочларингни сен яна
Силкитганинг - ҳаддин жафо.

Битди бор сабру қарорим,
Эй муҳаббат, қўй мени,
Қўй мени, бошимга бундоқ
Битганинг - ҳаддин жафо.

Эй Жамол, севдинг санамни,
Бир замон андиша қил,
Севмаган ёрдин мурувват
Кутганинг - ҳаддин жафо...

ЎПАЙ

Кўз солиб кўкка, мунаввар
Баҳри-денгизни ўпай,
Энгашиб гунчада зар қатра -
У юлдузни ўпай.

Эврилиб лола саҳарлар
Кўйида мисли сабо,
Боғда ялпизни ўпай,
Боғчада наргисни ўпай.

Ой ила юлдузни қўйдим,
Менга дилдор бўлса, бас,
Ўтпараст, оташпарастман,
Мен нечук музни ўпай?

Кимга ёр - гулдаста, лекин
Менга у гулхан каби,
Ўт дея ул юзу, оташ дея
Бул юзни ўпай.

Гўзалим қўлида ханжар эса,
Ханжар - тилагим,
Нону туз бўлса мабодо,
Нон ила тузни ўпай.

Ўпайин лаъли дудоғинию
Шукронасини,
Оҳ, деса, "оҳ"ини, афсус, деса,
"Афсус"ни ўпай.

Мен, Жамол бир кеча
Ўсмирлик аро ўзни кўриб,
Бўлгуси ҳамраҳи жонона,
Ўшал қизни ўпай...

СЕН КЕЛМАСАНГ

Қўзғолур кўнглимда минг бир можаро
Сен келмасанг,
Тортадур равшан қуёшим ҳам қаро,
Сен келмасанг.
Тун каби бирдек қоронғу кўзларимга
Субҳу шом,
Тонг аро сен келмасанг, оқшом аро
Сен келмасанг.
Чирмашиб занжир мисоли лаҳза-лаҳза
Ҳар нафас -
Жонга солгай юз жароҳат, минг яро,
Сен келмасанг.
Боғда гуллар йиғлагай, ҳам булбулим
Жон тиғлагай,
Ҳам шамоллар увлагай мотамсаро,
Сен келмасанг.
Гул жамолингни кўрарга ўт бўлиб
Ёнган Жамол
Кул бўлур, эй сочи-зулфи анбаро,
Сен келмасанг...

БИР КЕЧА

Қўшиқ

Бир кеча кўнглим уйи шодон эди,
Булбул ўқиб, қумри ғазалхон эди,
Манзилимиз ер дема, осмон эди,
Шул кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

Тоғ эди, тоғ бошида орзу каби
Нашъали бўстон эди, бўстон эди,
Сўйлар эдим, сўйлар эдим мен тўлиб,
Ул эса хандон эди, хандон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.

Бошида юлдузли, мусаффо фалак,
Пойида тўлқинли Зарафшон эди,
Ой бўлиб оламга боқаркан малак,
Кузлари чўлпон эди, чўлпон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.

Маскан эди бизга само, беҳазил,
Ўйларимиз - орзую армон эди,
Нур ила оташда ёниб икки дил,
Нур тўла, оташ тўла даврон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

БЕБОКЧА

(Фузулийга назира)

Лабларингми ё магар жонимда орзулармидир?
Юзларингми ё ўшал оққан тиниқ сувлармидир?
Кўзларингми ё чаман саҳнида оҳулармидир?
Оташин меҳрингми бу, ё сеҳру жодулармидир?
Ҳайратингми ё менинг кўнглимда "ёху"лармидир?

Жон дедим, жонон хаёлингдан сира айрилмадим,
Келдилар меҳнат-машаққатлар, назарга илмадим,
Сендан ўзга бир пари-пайкарга парво қилмадим,
Ой-йиллар термулиб боқдим юзингга, билмадим,
Шуълаларми ё ширин лабларда кулгулармидир?

Қайси бир дилбар малоҳат ичра танҳо сенчалар,
Қайси бир зебо санам бўлмиш таманно мунчалар,
Қайси бир гулшанда бўлгай бўйла раъно ғунчалар,
Қайси бир булбул чаманда нола айлар шунчалар,
Қумриларми ё менинг бағримда "ҳув-ҳув"лармидир?

Кечди умрим ишқ аро васлингни истаб субху шом,
Бор эса умрим яна, васлингни истарман давом,
Соқидё, тутгил муҳаббатдин менинг илкимга жом,
Шеър аро кўрсат жамолдинг, шоири ширин калом,
Сўзларингми ё санам кўксида инжулармидир?

* * *

Паривашга кўринмоқ эрди матлаб,
Кўриндим, ул паризод ҳам кўринди.
Умидим шамчироғи ёнди яшнаб,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Ўзингни мубтало бўлмоққа шай қил,
Кўзимга ул қаро кўзлар уринди.
Қилар ишни хижолат айламай қил,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Очиди кўзларимга нурли олам,
Хаёлим уфқидан тоғлар суринди.
Карам қилгил, иноят айла сен ҳам,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Муҳаббатни таманно қил, таманно,
Сабр деб шунчалар ётдинг, тур энди,
Яна ёндиргали юз очди раъно,
Ёнайлик, мунисим, жоним, юр энди...

ФАЙЗУЛЛА ХЎЖАЕВ КЎЗЛАРИ

Ажаб бир суврате, дўстлар, боқиб мен ҳар сафар дилсўз,
Ажаб бир чиқнаган сиймо, ажаб бир порлаган юлдуз,
Бу кўзлар мунчалар шаҳло, бу кўзлар мунчалар маъюс,
Бу кўзлар айласа ҳар неки ошкору ниҳон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон айлар...

Бу кўзлар таърифиде лабларим қурғаб, тароват йўқ,
Бу кўзлар оташида ўртаниб жоним, ҳаловат йўқ,
Бу кўзларсиз менга оламда сарват йўқ, саодат йўқ,
Бу кўзлар айламиш ҳолимни андоқким, ҳамон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон айлар...

Бу бир маъвоки, мен кўнгил узиб, ташлаб кетолмасман,
Бу бир дарёки, мен поёнига ҳаргиз етолмасман,
Бу бир маъноки, мен такрор ўқиб, талқин этолмасман,
Ва лекин тоғ этиб кўксим, умидим осмон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон айлар...

Гурур бу, эътиқод бу, жабҳаларда шонли нусрат бу,
Мунаввар орзулар йўлида етган ранжу касрат бу,
Ватан бу, чорасиз кўзларга чўккан мангу ҳасрат бу,
Булар бирликда гоҳи куйдириб, бағримни қон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон айлар...

НАВОИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Йўқ, чақиндин эрмас ул осмон қизил, сориг, яшил,
Ё шафақдин ҳар тараф рахшон қизил, сориг, яшил,
Ё чаманда лолаю райҳон қизил, сориг, яшил,
Хилъатин то айламиш жонон қизил, сориг, яшил,
Шуълайи оҳим чиқар ҳар ён қизил, сориг, яшил.

Зарра шафқат деб ўтиндим мен мунаввар моҳдин,
Бир ишорат деб кутиндим боз ўшал даргоҳдин,
Воҳким, додимга имдод етмади дилхоҳдин,
Гулшан этгим ишқ саҳросин самуми оҳдин,
Ким эсар ул дашт аро ҳар он қизил, сориг, яшил.

Нолишим тонгларда дардимнинг қамолидан эрур,
Кипригим чанги ҳужумларнинг шамолидин эрур,
Барчаси савдойи ишқимнинг қамолидин эрур,
Орази, холинг била хаттинг хаёлидан эрур,
Кузларимнинг олдида даврон қизил, сориг, яшил.

Топмадим ҳаргиз омонлик лабларинг бедодидин,
Ёш тўкармен кеча-кундузлар кўзинг жаллодидин,
Вой, инондим, сенча золим йўқ башар авлодидин,
Шишадек кўнглимдадир гулзори ҳуснинг ёдидин,
Тобадонинг аксидек алвон қизил, сориг, яшил.

Лаҳзада оташмену, сувмен ҳамоно лаҳзада,
Лаҳза-лаҳза жисму жоним, боқки, бундоқ ларзада,
Соқиде, қаршингда турган бир ғарибу ғамзада,

Лаългун май тутқил олтин жом бирлан сабзада,
Ким булардан яхши йўқ имкон қизил, сориф, яшил.

Гарчи чин сабру қаноат ёр эрур беҳад, валеқ,
Ҳам неча дўсту анис ғамхор эрур беҳад, валеқ,
Чораи карвонда гарчи нор эрур беҳад, валеқ,
Фақраро берганлик душвор эрур беҳад, валеқ,
Хирқада тикмақ эрур осон қизил, сориф, яшил.

Эй қалам, сургин рақам, роҳатни зинҳор истама,
Эй кўнгил, илҳоминг иста, ўзга дилдор истама,
Эй Жамол, шеър зийнатига шамси анвор истама,
Эй Навоий олтину, шингарфу, зангор истама,
Бўлди назминг рангидин девон қизил, сориф, яшил...

БОБУР ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Не давронлар ўзим-ла маст эдим, мастона ўйнардим,
Ёпишди қайданам бу доғи сўзон, бу бало дардим,
Ўзингсан барчасига чин сабабкор, нозпарвардим,
Хазон япроғи янглиғ гул юзинг ҳажрида сарғардим,
Кўриб, раҳм айлагил, эй лоларуҳ, бу чехрайи зардим.

Ялиндим, бир асиру бандадирман, ҳукминги юргиз,
Иноят расмини кўрсат, тараҳҳум таврини кўргиз,
Бунингдек бемурувват бўлмагай-ку лолаю наргис,
Сен, эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек ҳаргиз,
Оёғингга тушиб, барги хазондек мунча ёлбордим.

Демасман, нози истиғно кўйида энди кам-кам қол,
Дегайман, бу ярошур, ҳар нафас, ҳар лаҳза, ҳар дам қол,
Ярошур, дилрабо, саркашлигингга мангу маҳрам қол,
Латофат гулшанида гул каби сен сабзу ҳуррам қол,
Мен арчи даҳр боғидин хазон япроғидек бордим.

Қорайган ой, қуёшу, юлдузимдин эл танаффулда,
Паришон пойма-пой, мажҳул сўзимдин эл танаффулда,
Сени деб ёлвориб боққан кўзимдин эл танаффулда,
Хазондек қон ёшим, сориф юзимдин эл танаффулда,
Баҳор ранги, биҳамдуллоҳ, улусдин ўзни қутқардим.

Демишлар, ишқа етган кимсалар оламда ўлмайди,
Нетай, васли-висолсиз бу тириклик менга бўлмайди,

Муродим жоми бир кун базмаро илкимда тўлмайди,
Не толедир мангаким, ахтари бахтим топилмайди,
Фалак авроқини ҳар нечаким дафтардин ахтардим.

Жамол, ишқ деб авайлаб юрганинг бир дуру гавҳардир,
Муяссар бўлдинг охир васлига, у моҳи анвардир,
Не гам, энди ўшал ишқи жаҳон умрингга сарвардир,
Улуснинг таъну таърифи менга, Бобур, баробардир,
Бу оламда ўзимни чун ёмон, яхшидин ўткардим...

ФУЗУЛИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Сеҳр айламиш то бир ажаб нозик-адо мани,
Солмиш, кўрингим, не ажаб ўтларга, оҳ, мани,
Ё дард, кўйида оқибат айла фидо мани,
Ёраб, балойи ишқ ила қил ошно мани,
Бир дам балойи ишқдин этма жудо мани.

Ё ишқ, ҳифзу ҳимоятингни аҳли дарддин,
Андоқ меҳри бағоятингни аҳли дарддин,
Ҳам ул тариқи оятингни аҳли дарддин,
Оз айлама иноятингни аҳли дарддин,
Яъники, чўх балолара эт мубтало мани.

Отқил мани оташлара, бер бўйла рсҳатим,
Самандардек ўтлар кечиб, ёнмоқ - саодатим,
Шу кўнгил - шоҳидимдир, шу олам - шаҳодатим,
Ўлгунча кўтарма асло балодан иродатим,
Мен истарам балони, чуни истар боло мани.

Тилагимни васлу ҳажраро ғурбатда қилма суст,
Талабимни қалбу қон аро қудратда қилма суст,
Туғёнимни тошир-тошир, шиддатда қилма суст,
Тамкинимни балойи муҳаббатда қилма суст,
То дўст таън этиб, демая бевафо мани.

Ошир юракда шавқини шавқи баҳориминг
Ейгил овозасин яна оламда бориминг,
Олиб раҳматин бу кўнгил, ошифта-зориминг,
Гетдикча ҳуснин айла зиёда нигориминг,
Келдикча дардига батар эт мубтало мани.

Айла кўнгилни шуъламакон фикратиндаким,
Оқсин кўзимдин шуъла тамом ҳасратиндаким,
Жонимни тобла андоқ ҳижратиндаким,
Ўйла, заиф қил танимни фурқатиндаким,
Васлина мумкин ўла етурмак сабо мани.

Ё ишқ, бир дам санамимга ёвуш, додим санго,
Шафқат сол кўнглига, яна еткиз кўнглим анго,
Жамолни ёр васлига муяссар этсанго,
Наҳват қилиб насиб Фузулий каби манго,
Ёраб, муқайяд айлама мутлақ манго мани...

МАШРАБ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Менга моҳи талъатинг кўрмоққа энди ҳад эмас,
Лаб очиб, дардим баён этмоққа ҳам рағбат эмас,
Ўлтирибман зору гирён, юргали ҳолат эмас,
Чун қўлим бирла оёғим боғламоқ ҳожат эмас,
Мен ўлимга розидурмен, тургали тоқат эмас.

Манглайим шўрдир азалдин, сен яна шўр айлама,
Кўзларим ҳам тийракомдир, энди сен кўр айлама,
Жавру бедодинг-ку бундоқ, шиддатинг жўр айлама,
Мунча шиддат бирла бошим кесгали зўр айлама,
Баски, одам қонини тўкмак сенга тоат эмас.

Ёнди жоним ҳажр аро, сўнмоқни бир дам билмади,
Кулфату, ранжу аламни ўзгадин кам билмади,
Ўтди шу ҳасратда ёзим, ўтди кўклам билмади,
Умр-чун барқи ҳаводис, ғофил одам билмади,
Ою кун оромига бир лаҳзаи фурсат эмас.

Ёрини йиғлатмаган ёри гуландом қайда бор?
Ишқ аро айёми ғамдир, ўзга айём қайда бор?
Мен каби ошиққа маъшукдин тўла жом қайда бор?
Лашкари хунрез бўлса, сабру ором қайда бор?
Мажнунни девоналарнинг шоҳига роҳат эмас.

Тўхта, ошиқ, оқибат кор қилди афғонинг сени,
Ким, қилич сирмаб, бошингга етди жононинг сени,
Боракалло, тиф аро қолди, Жамол, жонинг сани,

Чун муборак бўлсин, эй Машраб, қизил қонинг сени,
Хўп иш бўлди сенга, жон берганинг офат эмас...

ФУРҚАТ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Саҳар сайрашларингдин боғ аро минг созу сас, булбул,
Тилармен, менга ҳам етгайму деб сендин нафас, булбул,
Не бўлди, чаҳ-чаҳинг сушт бу сафар, девона, маст, булбул,
Чаманда гунчадин бўйнингга тақмишсан жарас, булбул,
Магарким, ўзга гулшан рихлатин қилдинг ҳавас, булбул.

Ёниқ овозалардин не учун ўзни тийибдирсан?
Ва ё гул ҳажрида бошдин-оёқ буткул куйдирибсан?
Умрлар сайрамоқдин қон бўлиб, балки тўйибдирсан,
Магар бўлдинг бараҳман, жомаи азроқ кийибдирсан,
Белингга боғла энди гулни торидин марас, булбул.

Қўйиб шабнамни, оташ ичмагунча ошиқ ўлмассен,
Ва оташдин тўнинг ҳам бичмагунча ошиқ ўлмассен,
Учиб додинг, фалакни қучмагунча ошиқ ўлмассен,
Фигон беҳуда, жондин кечмагунча ошиқ ўлмассен,
Ўзини ўхшатиб парвона бўлмас ҳар мағас, булбул.

Чўзиб гулбонгларингни, гоҳида санжоб билмайсен.
Сабо агёрлик айлар, кўзларинг пурхоб, билмайсен.
Олур гулгунчадин илк бўсани офтоб, билмайсен.
Урарсан ишқ лофин, шевайи одоб билмайсен,
Қилибсан олғали ором, гул шохин чакас, булбул.

Бали, кечди умрлар, кечмадинг бир ўтли армондин,
Вале тинди умрлар, тинмадинг тонгларда афғондин,
Кўнгил ҳам узмадинг, минг офарин, тақдирга исендин,
Бу исён лаззатидирким, жудо бўлган гулистондин,
Асири дом бўлдинг ҳам гирифтори қафас, булбул.

Кел, эй ошиқ, чамандин юз буриб, сўз очма гурбатдин,
Чиқар бошингни ҳам ҳижрон деган беҳуда кулфатдин,
Тузиб чин давраи ушшоқ Жамолдек неча улфатдин,
Сабоқ олиб ўқиғил матла-ул-анвор Фурқатдин,
Бутунги, файзи йўқ илҳонларингни айла бас, булбул...

ЭРКИН ВОҲИДОВ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Дўст демиш ўтмиш-азал минг бир масал, афсона ҳам,
Дўст демиш кечмиш ҳама мардона ҳам, мастона ҳам,
Ғолибо, "дўст!" деб жаранглар базмаро паймона ҳам,
Дўст билан обод уйинг, гар бўлса у вайрона ҳам,
Дўст қадам қўймас эса, вайронадир қошна ҳам.

Не машаққатлар куйиб кул бўлди жоним жазмига,
Дўст мадад бўлди унинг ҳам аҳдига, ҳам азмига.
Дўст қўшар оташни кўнглимининг навою назмига,
Интизор ҳар уй диловар, дилқушолар базмига,
Гар оёқ қўйса қабоҳат, йиғлагай остона ҳам.

Аҳди комил бирла тузсанг суҳбати оромижон,
Бўлса мавзу ишқ аталмиш рози дил, илҳоми жон,
Энгашур бошингга даврондек қуёшли осмон,
Яхши дўстлар даврасида очилурсан ҳам замон,
Кўркни шода ичра топгай марварид дурдона ҳам.

Нега ўйларсан, рафиқ, ошкор сирим пинҳона деб,
Меҳр уйи бир ёна бўлса, ишқ уйи бир ёна деб,
Сўрмагил, дунё сенга мактабми ё майхона деб,
Сўрма мендин, ким дилоро, дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадир, жонимдадир жонона ҳам.

Уз кўнгилни бўлмагур андишалар бозоридин,
Узмагил меҳрингни дўстинг меҳрининг гулзоридин,
Нолима гулғунча узганда чаманнинг хоридин,
Қочма ростгўй дўстларнинг қоҳишу озоридин,
Қадди рост шамнинг тилидин ўртанур парвона ҳам.

Дўст учун заҳмат чекар чоғингда зарра чекма ноз,
Дўст учун офтоб мисоли ҳар тараф меҳрингни ёз,
Худнамо, худбин касофатларга шундай эътироз:
Дўст қидир, дўст топ жаҳонда, дўст юз минг бўлса оз,
Кўп эрур, бисёр душман, бўлса у бир дона ҳам.

Чин умр ишқи тамоийдир, ҳавас деб ўйлама,
Чекканинг ҳасратни меҳрингга эваз, деб ўйлама,
Ҳар неча севдинг, севилдинг, энди бас, деб ўйлама,

Ким сенга ҳамроз эмасдир, боғараз деб ўйлама,
Гоҳи душманлик қилурлар, қўл сиқиб дўстона ҳам.

Сев, Жамол, дўстингни севгил, ўз-ўзинг суйма ва лек,
Келмаса дўстинг, юракда яккалик туйма ва лек,
Ахтариб дўст ўзни минг андишага қўйма ва лек
Дўсти содиқ йўқ экан, деб ўртаниб, куйма ва лек,
Меҳр уйинг кенг очсанг, Эркин, дўст бўлур бегона ҳам...

ЎЗБЕКИСТОН

(Қасида)

Қачон кўз очдим, оташли осмонинг қачон кўрдим?
Қачон кўрдим, қачон ёндим, қачон куймоққа
улгурдим!..

Чаманда бош қўйиб япроқларингга, нашғалар сурдим,
Гаҳи мажнуншиор юрдим,
Гаҳи мастона оҳ урдим,
Қачон бўлди буларнинг барчаси,
эй онажон юртим?..

Билолмасман... Фақат ошиқмену ошуфтаҳол менда,
Ўтар умрим қуёшинг қаршилаб, умри висол менда,
Ичиб дарёларингдан, ташнамен, нўши зилол менда,
Мунаввар бир хаёл менда,
Муқаррар бир савол менда:
Нечук жонон ватансан бу жаҳонда,
жонажон юртим!..

Ажойиб бир саволсан, истадим, мен ҳам жавоб айлай,
Жавобим кашф этиб, саргашта кўнглим офтоб айлай,
Муаззам шу жаҳонга кимлигинг айтиб, хитоб айлай,
Шитоб айлай, шитоб айлай,
Сени заррин китоб айлай,
Асрлар қошида сеҳринг сўроқлаб,
ўй суриб турдим...

Жавобим келди бир-бир неча ошкору ниҳонлардан,
Қоронғу, номи йўқ юлдуз каби олис замонлардан,
Фалакка ваҳма солган, жабҳалар, жанглар,
суронлардан,

Жавобим келди бир дунё,
Ва лекин қонмадим асло,
Агарчи тарихинг Бобур каби
дафтардин ўткардим...

Овозинг келди кўкни тилкалаб ўтган қуюнлардан,
Қуюнлар қўйнида машғал бўлиб ёнган фунунлардан,
Баёту шеър каби саргашта савдою жунунлардан,
Овозинг келди пайдар-пай,
Севиндим, тингладим тинмай,
Кўринди сувратинг, гирёнаю гирёна термулдим...

Асрлар кечди... лекин қолди фарёду фиғон сенда,
Замонлар ўтди, лекин ўтмади ҳуррам замон сенда,
Даҳо бирлан буюклик топмади ҳаргиз омон сенда,
Булуллар қуршади бошинг,
Ғанимлар тўқдилар ёшинг,
Ўқиб қиссангни, юртим, ғуссалар,
Ғамларга ғарқ бўлдим.

Муборак интиқомга кўз тутардинг... Етди соатлар,
Музаффар Ҳуррият келтирди бошингга саодатлар,
Йиқилди, хонумони кул бўлиб ёнди қабоҳатлар,
Балолар топдилар барҳам,
Очилди нурли бир олам,
Мунаввар оламингга кирдим
офтоб билан тўлдим...

Ғаразлар, кирдикорлар, шум адоват фитнаи қосир,
Неча бор ғов келиб сенга, йўлингга бўлдилар ҳозир,
Ва лекин синди ханжарлар, муродлар бўлмади ҳосил,
Супурдинг барчасин, сурдинг,
Бутун оламга бонг урдинг:
"Бу қўрғон устивордир, мен уни
қоним билан қурдим!"

Бутун ўктамлигингни кам эмас, буткул жаҳон айтар,
Камолдинг авжини авж пардаларда назми жон айтур,
Улуғбек юдузи сарманзилини осмон айтар,
Қуёшдек шавкатинг бордир,

Туганмас давлатинг бордир,
Менинг ҳам безавол бахтим шуки,
бахтинга йўғрилдим.

Ҳалол, ҳотам табиат сувратинг тенгсиз гўзал этмиш,
Ҳалол, мардона меҳнат боғларинг қанду асал этмиш,
Ҳалол, мардона дўстлик довуруғинг байту ғазал этмиш,
Ёзай юз бора, минг бора,
Юрак бу, менда не чора?
Тилаб илҳомларингни, ҳар саҳар
гулшанга юз бурдим.

Кезиб гулбоғларингни, айласам фикримни жамбаста,
Буюклик, эзгулик, олий саховат сенга пайваста,
Борига чин сабаб, фарзандларинг анвойи гулдаста,
Шунинг-чу мангу дилбарсан,
Тўлишган моҳи анварсан,
Бу не олий саодат менгаким,
бошингдин ўргилдим!..

Муборак байраминг, бошингда осмондек Ватан пайдо,
Азиз ғойибларинг - устози шеър, арбоби фан пайдо,
Кўрарга қоматингни неча минглаб орзуманд пайдо,
Севикли Ўзбекистонсан,
Қуёш назмида дostonсан,
Ки, мен ҳам зарра бир хокинг,
келиб пойинга ўлтирдим!..

УМР

Ўтар умрим, оқар дарё,
Кечар дарёда бир тўлқин,
Урар жонимга бир оташ,
Эсар кўксимга бир салқин,
Дамодам янги бир ёлқин,
Дамодам янги бир талқин,
Бу бир сирри ниҳонийдирки,
Ошкор этмасам, бўлмас...

Менинг ҳолимга боқ: ҳар лаҳза
Қуш бошқа, қафас бошқа,
Қафасдин ҳар замонда
Янграгувчи созу сас бошқа,
Келар ҳар бир ҳавас - бошқа.
Кетар ҳар бир нафас - бошқа,
Бу такрорни яна бир бора
Такрор этмасам, бўлмас.

Қараб турсанг, қараб турмас,
Қуюндек айланар дунё,
Қўринмас бир оловда ўртанар,
Балки ёнар дунё,
Ёнар дунё, ёнар дунё,
Шафақдек товланар дунё,
Бу тилсимдин ўзимни чин
Хабардор этмасам, бўлмас.

Дариғо, деб умр карвонига
Мен қанча қичқирдим.
Вале ул қайрилиб бир боқмади,
Мен термулиб турдим,
Етар, бас, шунча оҳ урдим,
Югурсам, балки улгурдим,
Етиб карвонга бир кун,
Ўзни сарбон этмасам бўлмас...

1970-1985

V

*Она кута-кута сўнди, уларни,
Лекин сен кутасан, жонажон.
Сен кутасан шаҳид ўғлонларингни,
Азиз Ўзбекистон, онажон...*

ЖАМИЛА

(Достон)

*Жазоир халқининг жасур, ватанпарвар
ҳизи Жамила Бухиред жасоратига
бағишлайман.*

1

Неча йилким Жазоирнинг
кўкида булут,
Отишмадан дала-қирнинг
кўксида булут.
Саҳарларга уланади,
жанг оқшомлари,
Ловумайди асрларнинг
тош эҳромлари.
Кулбаларни кўкка отар
бомба ларзаси,
Гўдакларни чирқиратар
ўт ваҳимаси...
Халқ босқинчи панжасида
жафокаш ботир
Асрий қуллик занжирини
парчалаётир.
Сочаётир ёв устига
офат дўлини,
Мард йигитлар дадил тўсиб
душман йўлини,
Жанг қилишар, ҳайқиришар
"Эрк дедими, эрк!
Ҳаёт йўли бизлар учун
токайгача берк!.."
Фарёд билан тош учади,
тупроқ учади,
Ўқ учади, новда билан
япроқ учади.
Тўзон босган ҳаволарда
кўринмас қуёш,
Жамиланинг кўзларида
халқа-халқа ёш.

Тепасида гувиллайди
бир гала қузғун,
Ер силкинар, портлаш...
Ана, хароба, бузғун -
Уйлар аро қиз чопади
гўёки беҳуш,
Ўнгми ёки асир этар
даҳшатли бир туш?
Молми, жонми, бари ёнар,
қумга қорилар,
Бўғотларга олов кетиб,
синар харилар.
Борлиқ инграб чақиради
халоскорини,
Қиз қалбига тўлдиради
оҳу зорини...
Бас зулми тақдир дейиш,
бас тоқат, чидам!
Токайгача ёқиламиз
бамисоли шам?
Ватан учун жангга кирмоқ
фарзанд учун фарз,
Эрк номига ёвни қирмоқ
мен учун ҳам қарз!..
Юрагида олам-олам
ғалаён билан,
Томирларда қон кўтарган
зўр тугён билан.
Қиз киради таниш эшик,
таниш хонага,
Ўксиб-ўксиб дил ёради
мушфиқ онага:
Онажоним, пайхон бўлган
диёрга қара,
Диёрдаги ҳисоби йўқ
мозорга қара.
Сийнасида қанча алам,
қанча уқубат,

Бари менинг юрагимда
қаватма-қават.
Гарчи кураш бўлмас қонсиз,
бўдмас қурбонсиз,
Она, менинг жим туришим
тамом имконсиз.
Машъум қуллик кишанини
синдирмагунча,
Кўзлардаги ғам ёшини
тиндирмагунча,
Олмагунча манфур ёвдан
қасос, интиқом,
Тинчимаيمان, ёлғон эса,
оқ сутинг - ҳаром!..

Ана, мағрур қад кўтарди
она муштипар,
Қад кўтарди, фарзандига
бўлди рўбарў.
Нигоҳида аксланган
сўнгсиз асрлар
Халқ чеккан ғам, дарду алам
халқ чеккан қайғу
Кўрсатарди қудратининг
бутун кучини,
Кўрсатарди дилбандининг
буюк бurchини...

2

Бу қандай бонг, қандай шовқин,
бу қандай доврुक?
Она-Ватан бахти учун
пайдар-пай доврук.
"Эрк!" садоси гуриллади
ҳамма тарафда,
Қиз келади қурол тутиб,
мардона сафда.
Ўрмон ичи алғов-далғов,
чанг, тутун, олов,

Қўрғошинга ютоққандай
ташланади ёв.
Қиз сесканмас, писанда этмас,
босар тепкини,
Ёвга учган ҳар ўқида
ғазаби, кини.
Дам югурар, дам эмаклаб,
суринар дадил,
Файрат, ғазаб, ҳаяжондан
сапчиб тепар дил.
Қора шаҳло кўзларида
чақнайди яшин,
Олишувга кўтарилар
шердек оташин.
Ўқ селидан дарахтларнинг
барги тўкилар,
Қиз дўстлар-ла ҳамласини
ҳамлага улар.
Югураркан, елкасига
тиф каби кескир
Зарб урилар... Бутун атроф
айланди гир-гир...
Қалин ўрмон кўлкаланиб,
кўкка туташди,
Пальмаларнинг бутوقлари
булутдан ошди.
Кўз ўнгида тебранди ер,
тебранди фалак,
Кўз ўнгидан учиб ўтди
ҳадсиз камалак.
Арраланган чинор каби
оғир йиқилди,
Йиқилдию аччиқ оғриқ
бағрини тилди.
"Наҳот!.." даҳшат чақмоқ каби
учди онгидан.
"Йўқ, ўлмайман!.."
Теваракни қоплади туман...

О, қон билан алвонланган
майса-гиламлар,
Нега пинҳон тутмадингиз
ярадор танни?
Сизни босиб, яқинлашди
машъум қадамлар
Хушсиз ётган эрксеварни
асир этгани...

3

Қора қалъа, қора зиндон,
темир панжара,
Тутқун бўлган Жамиланинг
кўкраги яра...
Диққинафас камерада
ўрмалайди тун,
Эрксеварнинг усти юпун,
сочлари тўзғин.
Бундаги ҳар қора девор,
ҳар қора бурчак,
Милтираган қора чироқ,
кана, ўргимчак.
Суяқларга сингувчи зах,
темир исканжа,
Пастак шифтда илонбошли
ярқироқ ханжар -
Бир йилдирким асирага
ҳамхона, сирдош,
Ажал ҳар кун қиз бошига
ирғитади тош.
Лекин қанча қамчи, қийноқ,
қанча тепки, дўқ,
Жамиланинг айтар сўзи:
йўқ дедимми, йўқ!
Мен ватанни сотолмайман,
шудир шиорим -
Озод бўлсин зулмингиздан
элим, диёрим!..

Ўйларимга етолмайман,
эй соҳибжамол,
Қайдан келди юрагингга
шунчалик оташ?
Ўтган йили қизалоқ деб
аталган ниҳол,
Қайдан келди юрагингга
шунчалик оташ?
Айт, бу олов Африканинг
офтобими ё,
Болаликдан вужудингда
ўрнашиб қолган?
Ё зангори Ўрта ернинг
чарчамас, сайёҳ
Тўлқиними, қудратини
қалбингга солган?..

О, кўк денгиз соҳилида
гўдак давронлар,
Қандай тотли, қандай маъсум
кечарди онлар.
Тенгдошлар-ла чуғур-чуғур
беозор ўйин -
Билан қизча банд бўларди
уззу кун бўйи.
Баъзан мовий тўлқинларни
қирғоққа суриб,
Пароходлар ўтар экан
оғир ўкириб,
Кузатарди сув бетида
қоп-қора изни,
Сўрар эди:
-Қайга элтар бананимизни?
-Париж деган жойга, болам,
Хўжайинларга...
Яна сўрар: нега элтар,
ойижон, нега?
Оҳ, шу сўроқ, жон ўртовчи
ҳаққоний сўроқ -

Улғайса-да, маъсум қизнинг
тилида қолди,
Оҳ, шу сўроқ, замирида
алам билан доғ,
Ажралмади, Жамиланинг
дилида қолди.
Нега халқи шунча юпун,
шунча хокисор?
Гадо каби юраги хун,
қўшиғида зор?
Нега гўзал Жазоири,
битмас хазина
Ёт оёқ-ла топталади
гўёки зина?
Оқила қиз шуни ўйлаб,
ҳисларга ботди,
Шуни куйлаб, вужудини
ўтларга отди...
...Жанг қиласан, дов йигит,
Шер йигит, олов йигит.
Қалин ўрмон ортида,
Тулпорнинг қанотида.
Ватанингни фанимдан
Пок этгунча тўхтама.
Душманларинг кўксини
Чок этгунча тўхтама.
Унутма хурмоларнинг
Синдирилган шохини,
Қул қилинган жонларнинг
Фарёдин, оҳини.
Қайнаб юракда ўчинг,
Ортсин билақда кучинг.
Юртга қуёш келтирсин,
Олмос каби қиличинг!..
Куй учади, панжарадан
кўкка оқади,
Куй учади, лочин каби
қанот қоқади.
Ботирларни жангга йўллаб,

зафарга чорлаб,
Чарх уради, қўшиқ эмас,
оташ тўла қалб...
Лекин шу дам эшик очар
мустамлакачи,
Совуқ-совуқ визиллайди
резина қамчи.
Малла аскар бир ўшқириб,
йўл бошлар жадал,
Яна сўроқ, эҳтимол бу
етмишинчи гал...
Яна ўша дудли хона,
ғижирлаган пол,
Яна ўша тунд башара,
тахдидли савол.
Хириллайди маст офицер:
- Шерикларинг ким?
- Қани, гапир!
- Қайда улар?
Маҳбус ҳамон жим.
-Қани гапир, жиноятга
қачон қўшдинг бош?
Нафрат ўти қаҳрланган
денгиз бўлиб тош!
Келинг, сўзлар, ўтли сўзлар,
сафга тизилинг,
Найза бўлинг, ёв кўксини
найзадай тилинг!
"Равшан кунни тун дейишдек,
беҳад разиллик!
Наҳот, жаноб, сиз оппоғу
мен - жиноятчи?
Жазоирни қон қақшатиб,
сўрдингиз илик,
Наҳот, жаноб, сиз оппоғу
мен - жиноятчи?!
Мен сиз каби гўдакларни
қўйдек бўғизлаб,
Чаманларни топтаб, хазон

этганим йўқ-ку!
Мен сиз каби ўзгаларнинг
юртини талаб,
Шаҳарлардан вабо судраб
ўтганим йўқ-ку!
Майли, отинг!
Майли, осинг!
Майди, қовуринг!
Этларимни тўғраб-тўғраб,
қаҳқаҳа уринг!
Ниятим пок, қуёш янглиф
сўнмас шиорим:
Озод бўлсин зулмингиздан
элим, диёрим!..."
Чинқириқ-ла чанг солинди
анвойи гулга,
Жамилани улоқтириб
темир стулга.
Қиз кўксини азоб ила
этмоқ учун чок,
Унинг гуддай танасига
уладилар ток...
Қандай даҳшат!
Томирига киргандек аёз,
Ўқтин-ўқтин тўлғандию
титради дир-дир...
Тўхта, жаллод!
Тўхта, олчоқ!
Тўхта, эй ифлос!
Қара, қизнинг ёноқлари
қонсиз, кўкимтир...

4

Турмада тун, ким инграйди,
ким чекади оҳ,
Маҳбус зору ноласига
фақат ой гувоҳ.
Ой нурида темир қафас,
одамхўр қафас,

Эрксевар қиз огир-огир
олмоқда нафас.
Қўллари шол, оёқлари
зил, моматалоқ,
Олучадек лабларида
қон ва кўкиш доғ.
Эгнида кир, ғалвир каби
чилпора кўйлак,
Йигитларни мафтун этган
сочлари хурпак...
Зах бурчақдан тўлин ойга
боқар маъсума,
Кўнгли нолон... О, Жамила,
асло ўксима!
Тингла, юртни қопламоқда
кураш довули,
Майдонларда совурилиб
истибдод кули,
Ўт олмоқда, портламоқда
юз йиллик ғазаб.
Асрий қулик ёнаётган
майдонга қараб -
Отилмоқда, жанг қилмоқда
дўст-ўртоқларинг,
Ёв ҳолини танг қилмоқда
ҳамқишлоқларинг!
Тингла, баланд тоғлар ошиб,
жаҳон оралаб,
Янграмоқда эрксеварга
эрк, деган талаб.
Оталарнинг кўзларидан
ғазаб ёғади.
Оналарнинг сўзларидан
ғазаб ёғади.
Шу ғазаб бор Осиёнинг
қумлоқларида,
Шу ғазаб бор Сирдарёнинг
қирғоқларида -
Эрк қуёши нурга кўмган

олтин еримда,
Ўзбек ўғли қўшиғида,
менинг шеъримда...
Тоғ ёнида дарё тошса,
тошларни сурар,
Халқ довули келгиндини
хасдек учирар.
Жазоирда порлоқ тарих
бошланур, ишон,
Унда мангу порлаб турар
сен қозонган шон!..

1958

ТОШТУҒЁН

(Достон)

*Бугун Бухородан қалбини излар,
Излар минг йўлларга кирган хаёлин...
Зулфия*

I

Май

зумрад самоларга ёғдирар тинмай -
Қуёшдан оташ тўла нурномаларни.
Гул билан, чечак билан чулғамиш атай
Чўлларни, чўллар аро афсоналарни...
Ярқираб кўк тоқига чиқади офтоб,
Афсона бургут каби ёнмоқни ўйлаб.
Қаҳ-қаҳлаб, юксаклардан этаркан хитоб,
Шамоллар сурон бошлар Ўртачўл бўйлаб.
Қорайиб, қўшин каби босар яйдоқ гув,
Гув ўтар!.. Боқсанг издан кўзинг қорайиб,
Гув кетар... бўталоқнинг бақиргани-ю,
Қўзичоқ ноласини борлиққа ёйиб...
Баланд қир этагига мук тушар, мана,
Нарёғи - жаннатдайин маъво этаги.
Шу ерда тинар ваҳший сурон, тантана,
Бошланар саболарнинг майин эртаги.
Кейин - кўз етгунча боғ, далажон, дала...
Кўпирар ерда шарбат, ишкомларда май.
Тунда ой, кундузлари қуёш - машғала,
Миришкор олтин йиғар, бол йиғар тинмай...
Йўқдир бахмал ёпинган уфқларга чек,
Қуёш аминдир бунга, осмон ҳам амин,
Ҳайрат, ҳаяжон ичра боқади Ойбек,
Қанотлари остида бухорий замин!..
Самолёт - кўк баҳрида кумуш бир кема,
Зилол мавжларда сузар енгил чайқатиб.
Шоир шод, ёноғида - нурдан жимжима,
Самовий саёҳатнинг гаштини тотиб...
Ана, Зарафшон оқар, келинчак дарё,
Яшил бир кашта каби каноралари.
Олдинда - нақ сирли туш, нақ гўзал рўё,
Ялтирар бобо шаҳар миноралари...

Каналлар!.. О, уфқдан - зар уқа каби
Отилиб, шуъла янглиғ таралиб бутун,
Жон бермиш саҳроларга...: Амунинг қалби -
Очибди ҳар гўшада яшил бир тугун...
Шерозий бўрк остида ёнар чақин кўз,
Бир нигоҳга қамрайди Ойбек ўлкани:
"Нақадар сирли диёр! Етишмайди сўз...
Бежизмас Бухоройи-шариф дегани!.."
Шоирнинг лабларида ёнар табассум,
Сирғалар манглайида нур билан соя.
Кўзида бўстон каби очилар бир зум -
Роман!.. У ёзилажак буюк ҳикоя!..
Бухоро тарихидан ... Эй жаҳон оша,
Минг йиллар адоғида қайнаган тарих,
Сен шоир юрагида қон бўлиб яша,
Ойбекдан асрорингни тутмагил дариф!..
Қаламдан жисмларга жон бергувчи у,
Дилларни яшнатгувчи удир бегумон.
У бахш этар, истаса, тошга ҳам туйғу,
Кўз ёши қатрасида кўргизар уммон...
Самолёт ўзни бирдан булутга олар,
Сўнг пастлаб, чизабошлар узун доира.
Мана, у ҳайбат билан ҳайқириқ солар
Жоменинг тоғдек юксак гумбази узра...
Ҳансираб тушиб келар толиққан лочин,
Чир учар нафасидан шағаллар, тошлар -
Замин қаршилар уни ёзиб қулочин,
Бош силкиб қолар ҳарён гуллар, оғочлар.
Сўнгги умтилув, мана - қўналға, манзил,
Пропеллернинг ҳорғин нолиши аро -
Ойбек дов қоматини кўтарар адил,
Боладек сурон солар: "Етдик! Бухоро!..
Жилмаяр шоирига ҳамроҳи - ёри:
"Намунча ошиқасиз... Кутинг бир нафас".
Шоирнинг кўзларида юрак баҳори -
Шодон бир табассумки, тавсифга сифмас!..

II

Эх, бу орзу дегани - мунчалар буюк,
Орзули жон дарёдай талпинар ҳарён.
Орзудан - юрагида қуёш каби юк,
Орзудан - тоғдек бўлуғ бағрида туғён!..
Орзу аргумоғида югурар хаёл,
Тирмашиб чиқар ҳатто сайёраларга,
Орзудан дунёларга ёғдирар савол,
Нажот истаб мазлуми-бечораларга...
Орзулар бўронида учар эди у,
Офтобдек орзуларга кўринмасди чек.
"Қутлуғ қон" орзу эди, "Навоий" - орзу,
Орзудан офтоб ясаб яшарди Ойбек...
Тарихлар қўрғонини ортиб елкага,
Истиқбол ўлкасига отди қулочин.
Замонлар билан сузди елкама-елка,
Асрларнинг қирови оқартди сочин...
Кўзида - мозийлардан не манзаралар,
Қулоқларида янграр не-не мулоқот,
Кўксида - қисматлардан ғамлар, яралар,
Онгида - тарихлардан мукамал ҳаёт...
Йўлчининг изтироби, Гулнор азоби,
Алишер қайғусини тортди қанчалар.
Уйғонган ва яшарган Шарқнинг хитоби
Илҳоми гулшанида очди ғунчалар...
Гарчи кексайиб қолди, сочлар кумуш ранг,
Гарчи алвидо айтди тўкин-сочин ёз,
Ҳамон дил танбурида сабуҳий жаранг,
Юрак- - қарчиғай каби, тилақда - парвоз...
Бир кеч заъфар боғчада кезарди танҳо.
Кеч куз ёйганда ҳар ён асл кимёсин,
Оғочлар қуршовида тинглади шайдо
Орзу кабутарининг янги нидосин...
Эзгу титроқ қўзолди кўнгил қаъридан,
Чулғади борлиғини ширин бир оғриқ.
Илҳом шами лов этиб ёнди янғидан,
Юрагига сиғинди, ёлборди ёниқ:
"Эй менинг титраб турган ганжи-ниҳоним,
Сирларинг яна бир бор очасанми, айт?"

Дурларинг олам аро сочдингку, жоним,
Мана, янги бир олам... сочасанми, айт?
Эй менинг сор лочиним, толиқмадингми?
Зангори уфқларга учамизми, айт!
Унда бир юлдуз яшар, қуёш ҳамдами,
Ўша шан юлдузни ҳам қучамизми, айт!..."
Мана, "хув!" деб шоирни қучоқлар шамол,
Ним ёруғ ҳужрасига қайтар у ҳуррам.
Киприклардан нур тошар, кўзлардан хаёл,
Бармоқлари қидирар қоғоз ва қалам...

III

Ўтди ойлар, яна у - шоири-сарбаст
Шўнғиди тарихларнинг дарсхонасига.
Яна у қулоқ тутди, хаёл билан маст,
Ўтмишнинг мунгли, мудроқ ҳангомасига...
Яна у пири муғон - қари мунажжим
Ойбекка сирли-сирли ҳикоят айтар.
Дам кулар, дам соядек титраб қолар жим,
Дам толе юлдуздан шикоят айтар...
Тарих - тун қўйнидаги қора бир олам,
Устида асрларнинг алвон пардаси.
Ўша парда ортида тинмайди бир дам
Ширакайф машшоқларнинг ҳижрон нағмаси...
Ўша тун дунёсига Ойбек қўл солар
Ва олис асрларнинг зах чўнқиридан -
Қалбларни, қисматларни қутқариб олар
Гоҳ шафқат, гоҳи афсус-надомат билан...
Чанг босган чехраларга тутар у чироқ,
Аритар яноқлардан даврон гардини.
Мудроқ қошу кўзларга термулар йироқ.
Тинглар тош дудоқлардан юрак дардини...

...Мана, минг йиллар оша қайнаган ҳаёт,
Ваҳшатлар қўйнидадир яна Бухоро.
Юраклар - оёқ ости, умрлар - барбод,
Кўк тутунли, қуёшнинг кийими қаро...
Ғазнавийлар босқини!.. Ўт ичра шаҳар,
Биров шу аросатда кечиб жонидан,
Чўғланган сандиқларни қутқармоқ бўлар

Ёнфиннинг аждаҳодек олов комидан...
Сандиқлар ловулайди... Уларда китоб!
Уларда маърифатнинг буюк кимёси...
Нечун у фарёд уриб, чекмасин хитоб,
Ёнмоқда унинг бағри, унинг дунёси!..
Чиқиб кетгудай ҳатто қинидан юрак,
Китоблар тутар ҳарён: ўнгу сўлида.
Ё Оллоҳ, бу нимадир?! Қўллар жизғанақ,
Ловулаб китоб ёнар ҳатто қўлида!..
Ойбек шивирлар ғамгин: "Эй буюк сиймо,
Эй фикр паҳлавони, эй баҳодир қалб...
У яна тасаввурда кўради: Сино -
Машъум гулханлар аро кезар телбалаб.
Мана, мук тушади у, ожиз, бемадор,
Ва оппоқ дасторига ўт сачрар шу дам.
Таралар тутун аро такрор ва такрор:
"Дариф, водариф!" - деган инграниш, алам...
Шоир хўрсинар аждод-олимга дардкаш:
"Нақадар фоже умр! Не қисмат, эвоҳ!
Сенку бир оташ эдинг, замон ҳам - оташ,
Сўнди у, сўнмагайсан, эй асл даҳо!..

Лавҳалар, манзаралар оқади тинмай,
Гоҳо эш эса, гоҳо бир-бирига зид.
Зангори соҳилларда тонг ёришгандай,
Ёришиб келар кўзга буюк бир муҳит.
Шундай бошланар дилда ажиб бир ижод.
"Лозим азми Бухоро! Лозимдир сафар!" -
Дер шоир, уфқларга термулади шод,
Ўша шан уфқларда - қадимий шаҳар!..

IV

Мана у, самолётдан энтикиб чиқар,
Эшикни қошлар алпдай қомаги ила.
Ойбек! Нақ олтмишда ҳам нигоҳи чақнар,
Қуюқ қош, йигит яғрин, сочлар фатила...
Буюк бир саркардадек азим шаҳарга -
Боқаркан, чехрасидан оқар виқор-нур,
Муҳаббати гаровдир улуғ зафарга,

Шоир бу кўрғонни ҳам забт эта олур!..
Хув, уфққа чизилган олтин лавҳадек,
Шафақ алангасида кўринар шаҳар.
Лочин кўзлар қисилган... Боқади Ойбек -
Бир зум... Не кечинмалар мавжида яшар.
Бирдан кенг сиймосида тошар табассум,
Дўстлар, мухлислар билан тўлмишдир майдон.
Кучар, кўл сиқар, ўпар боладек маъсум,
Қай тил билан меҳрини айласин баён!..
Шодликдан, таассуротдан кипригида ёш,
Шогирдлар оқимида ошиқар шоир.
Дўстлар ҳордиққа чорлар, унда йўқ бардош:
"Йўқ, шаҳарни кўрайлик, кўрайлик ҳозир!.."

Не тонг, бир ёлқин каби ярқираб жоним,
Завқимни самоларга сочсам шу нафас.
Менинг афсона юртим, менинг маконим,
Шу буюк учрашувнинг шавқи билан маст.
Бухоро, эзгуликдан - бошингда офтоб.
Бухоро, толеингда шон юлдузлари.
Қутлуғ тупроғинг яна кўзларга тавоб,
Унда - Ойбек излари, Ойбек излари!..

Паст-баланд иморатлар, боғчалари-ла
Шаҳар шом туманида келади юзиб.
Яғрин ташлаб улуғвор, юзида шуъла,
Ойбек ойнақдан боқар кўзларин сузиб..
Мана, шув ўтар ёндан посбон минора,
Урилар юзга қайноқ шаҳар нафаси.
Карвон қушдек талпинар, ногоҳ ярқираб -
Очилар кўчаларнинг жонли лавҳаси..
Шаҳар шом тўлқинида... Ранглар, оҳанглар,
Шоир ҳис оғушида - завқдан асабий.
Силкиб жингалак сочин, ҳар ён аланглар,
Жонон манзараларни ичар май каби..
Бир пайт таққа тўхтатар машинасини:
"Етар танни эркалаш, оёқни аёв!
О, кўринг бу бўёқлар хазинасини,
Дўстлар, бобо шаҳарни кезайлик яёв..."

Улкан ҳовуз бўйида ҳайратга тўлиб,
Юксак мадрасаларнинг савлати аро:
"Бухоро!" - дейди мастдек, кўзлари кулиб,
Яна оҳ тортган каби: "Қадим Бухоро!.."

Шоир номи бу юртда самоларга тенг,
У янгатмиш дилларнинг адоларини.
О, мен тингладим ҳарён мафтун қалбларнинг
"Бу - Ойбек! Ойбек!" - деган ниждоларини...
Майин қорақўлий бўрк манглайда кўркам,
Қўллар орқада, юзда - ярашиқ виқор.
Кенг, ҳаво ранг плашда боради ўктам,
Бош таъзимда, қадамлар - йирик, салмоқдор...
Пастқам бир жин кўчага шартта йўл солар,
Чойхона. Ойбек келмиш!.. Дув турар ҳамма.
У сўйлар: "Машраб бунда айтган ғазаллар,
Мушфиқий лабларидан тошган қаҳқаҳа..."
"Балки шу кўчангиздан ўтгандир Сино..." -
Дер шоир, босолмайди ҳаяжонини,
Болқийди кўзларида латиф бир маъно,
Ойбек севар бўлажак қаҳрамонини!..
Мовий шом туманида Бухорога боқ.
Гумбазлар, миноралар хаёлот ичра -
Сузгандек... унда мунда ёнаркан чироқ,
Жонланар тушдагидек ажиб манзара.
Тоқи Саррофон... Шоир кўзида ёлқин,
Қанотлар шовқинини тинглаз бир нафас,
Кабутарлар чарх урар ҳу ... шипга яқин,
Ғойиб бир дарё каби шовулар гумбаз...
Оят-ривоят айтиб боқар равоқлар,
Ойбек юрар, кўзида чуқур ўй, хаёл.
Улуғбек мадрасаси ... чақнар, ярақлар,
Сийпаб тош супаларни супурар шамол...
- Бир кеча тунай шунда! - дер шоир, лекин
Сархуш бир йўлчи каби термулар ҳар ён,
Минора орқасидан ой кулар ёрқин,
Бошлар ҳамроҳларини ўшанга томон.
Жоме тоmidан ойга, шаҳарга боқар,
- О, мен бу манзарага тўймайман асло!..

Яна Синодан сўйлар, ўйлари оқар,
Ойбек қалби - ой қучиб, пишқирган дарё...

V

Минора устидаги тўлин ой каби
Тўлишар бу ўлканинг сўлим баҳори.
Зарафшон тошар, нечун тошмасин қалби,
Мана, неча кундирким, Ойбек - бухорий...
Шоир мадрасаларни, тимларни кезар,
Ўрганар кошинларнинг олов каштасин.
Ой болқиб, оғочларга сочар экан зар,
Симираб боғчаларнинг салқин нафасин.
Гоҳо шўх кулиб дейди: "Рубоб келтиринг...
Мен - соқий, ичинг чинний косаларда май!..."
Гоҳо кексалар билан бошлайди гурунг,
Сўрар, синчиклар, ўйлар, қайд этар тинмай...
Баъзида ҳаяжондан тиллари дуақ,
О, неларга қодирсан дилдаги оташ!
Кўзлари ола-кула, сўзлари юлуқ.
"Аҳҳа!..." дер ва кучаниб: "Яш-ши!" дер яккаш...
Ойбек хаёлчан... Ойдек манглайида нур,
Айтинг, ким буни ёлғиз хаёл деб атар?
Хаёлни асрларга элтади шоир,
Хаёл ҳам асрларга шоирни элтар...
Хаёл ҳукмдори у, истаса, оху,
Истаса, арслонлар ҳам сўйлар афсона.
Хаёл уфқида қалқиб кўринади, хув,
Бир қишлоқ... кўп қадимдан номи Афшона.
Офтоб чарақлар унда олтин тўр ёйиб,
Жаранглар болаларнинг сурон кулгуси.
Биттаси тўхтар, мана, боқар жилмайиб,
Ойбекнинг кўзларига тўқинар кўзи...
"О, бу кўзлар, - дер шоир тийрақдир мунча,
Юлдуздай ёник, яна шабнам каби пок.
Кун келиб, бу кўзларда тошар тушунча
Ҳам қуёш парчасидек ловулар идрок..."
Йиллар сел даракчиси - шамолдай ўтар,
Сино ўсади тинмай, улғаяр дунё.
У дунё асосини кафтида тутар,

Чор унсур: сув ва оташ, тупроқ ва ҳаво...
У - олим, ўлкаларга солар овоза,
Юксак чўққилар узра силкитар қанот;
Ҳам унинг лабларидан учар ҳар лаҳза -
Порлоқ уч калима: ишқ, ҳақиқат, ҳаёт!..
"Инсон - зоти шариф, - дер, - инсон - мўътабар;
У ишқнинг гулчамбарин бошига кийиб,
Ҳақиқат машъалини ёқсин ҳар маҳал.
Ҳам ҳаёт бўстониин сайр этсин тўйиб!.."

Бир машъал ёқди тонгдек ақлдан ўзи,
Ҳақиқат осмонида порлайдир ҳамон.
Замон аждари лекин йўлини тўсди,
У ғурбат саҳросида қолди саргардон..
Севги гулчамбарин ҳам совурди оғу,
Айрилиқ дўзаҳида ёна ва ёна -
Куйиб кул бўлди қалби!..

VI

Лекин қани у?..
Қани ҳусн париси? Қани Дурдона?
Бухоронинг сим-сиёҳ тун осмонида
Юлдуз бўлиб ёнарди Дурдона бегим.
Эртақдаги у машҳур мулки Канъон-да
Бунчалик латофатни кўрмаган балким..
Унинг ишқида ҳар дам куярди Сино,
Жондан, жаҳондан ортиқ суярди Сино.
Беморларга ҳар куни унинг каломи -
Малҳамди, унга ёлғиз Дурдона малҳам.
Қашшоқ-бечораларга ўшанинг номин -
Ёд этинг дуода деб улашар дирҳам.

Қизнинг зеҳни, забони ҳуснидай порлоқ,
Тўқирди гоҳи гулдек нафис ғазаллар.
Ўқирди ошиғига ... сасида титроқ,
Ой оламга юз очган оқшом маҳаллар.
О, у дамлар сурури!.. иқбол қуёшин -
Яшил боғча қўйнида кучарди кўнғил.
Ёруғ қисмат пойида шукрона ёшин -
Оқизиб, йиғламоққа ҳозир эди ул!

Қизнинг отаси - довдир, қари амалдор,
Ичини чақса ҳамки рашкнинг илони,
Ҳақимга эшигини ёпмасди зинҳор,
Висол соатларига бўлмасди мони.
"Бир куни куёв бўлур", - деган андиша
Чолни "марҳаматлар"га ундар ҳамиша.

Севишган юракларнинг севинчи - дунё,
Тўй яқин! Кўрилмоқда шошқин тарадду.
Лекин бу қандай офат, бу қандай бало -
Ёприлса юрт устига ногаҳоний ўт!
Ҳазнавийлар босқини!.. Ҳар ёнда қирон.
Кесиш, бурдалаш, талаш, топташ - сиёсат.
Гузарлар, бозорларда ваҳший бир сурон,
Жоҳил уламоларда - давлат, раёсат.
Ўшалар ҳукми билан не-не китоблар
Отилар осмон бўйи қора гулханга.
Сино шу оташгоҳда қаҳрини тоблар.
"Мана, ол!" - дея сўнгра сочар султонга.

Маҳмуд Ҳазнавий ҳар он ўч олмоққа шай,
Қаёққа борсин Сино? Ҳар ёнда хатар.
Дўсту ёр "ҳижрат" дейди куйиниб бирдай,
Даҳшатли овозалар кун-кундан баттар.

Хешу ақрабо билан хўшлалар. Кейин -
Таниш дарчани қоқар тун ярим маҳал.
Қучар ёрини бир пас, эркалар ғамгин:
- Ҳижрон буюрмиш бизга тақдири азал...
Дурдона нақ соядек сассиз, садосиз -
Турар ... Тиз чўкиб ёрнинг қучар оёғин.
Сино қалтирар, қизни бағрига босиб,
Қайноқ кўз ёшлар ювар унинг ёноғин...

Мана, тун ўтар йўлда, оппоқ тонг отар,
Олимни ҳайдар чўлга ғурбат шамоли.
Қадалиб ҳижрон тиғи бағрин қонатар,
Ёр қолди унда йиғлаб, не кечар ҳоли?
Эсга тушар ёр битган янги ғазал-байт,
Мана ... Йўқ, ғазал эмас, мактуб, ажабо.

Ёри берганди кеча хайрлашув пайт,
Ўқиркан, даҳшат босиб, қичқирар: "Эвоҳ!"
Қайирар от бошини ... Мулозим гаранг.
Нима гап?" "Ҳайда! - дер у, - Бухоро томон!"
Отлар кўтарар чўлда булутдайин чанг,
Туёқлар зарбасидан титрар биёбон.

Дурдона мактуб ила ҳасратга тўлиб,
Уни бир фалокатдин этмишди огоҳ:
"Жоним, мен оташингда ёндим шам бўлиб,
Энди ижозат айла, ўчай, алвидо!
Дадам шўрлик - амалдор янги султонга -
Инъом этилганимни сўйлади кеча.
Ишқим - имоним энди ботсинми қонга?
Мен ундан айрилгунча, жонимдан кечай.
О, бир ҳамроҳинг бўлиб битгунча умр
Парвоз айламакни мен этгандим орзу.
Фалак бир савдо солди бошимга оғир,
Ич! - деб қўлларимга ҳам тутқазди оғу!..
Шаҳар чеккасидаги қабристонга жим -
Етарлар тун палласи. Машъум сир аён!
Шам ёнур ёр қабрида .. яна аллаким. -
Қуръон оятларидан таралар фиғон...
Сино тиз чўқар, дув-дув қуйилар ёши,
Ингранар, ун чекмакка мажолсиз, аммо.
Ёрини қучоқлайди!.. Айланар боши,
Чарх урар ер ва қабр, чарх урар само!..

* * *

Ойбек хаёл қўйнида ўлтирар мубҳам,
Боқаркан, дилдорини босади ҳайрат;
Нега шоирнинг бутун кўзларида нам?
"Ғамгин, ғамгин, ғамгин!" - деб шивирлар фақат...

VII

Оёққа ўралишган шўх қизалоқни
Эркалаб, бир зум кўкка кўз ташлар шоир
Бирдан севинч, ҳаяжон яшнатар уни:
"О, ҳангома бошлайди бу кеча ёмғир!"

Ёмғирни севарди у, ёмғир кўтарган -
Ўша девдай баҳайбат булутларни-да.
На гўзал! Чақинлардан ўкириб осмон,
Тинмасдан жала қуйса тим-қаро тунда!

Уфқнинг пастқам, мовий деворин ошиб,
Булутлар... лашкар каби келишар, ана.
Бирин олдинда сардор, тутундай тошиб.
Жулдур этаги юзга теккудек, мана.
Юксалган миноралар, гумбазлар узра -
Суришиб, самони ҳам этарлар қамал.
Сўнгра бошланар ғовур, таҳдид, пўписа,
Ярқираб унда-мунда ёқилар машғал.
Сўнг ҳужум!

Ҳужум!..

Мовий, шодон бир ҳужум!
Ерда ҳам, самода ҳам шаррос сел тошар.
Шоир жилмайиб, завқдан антикади жим,
Ҳар ёнда зилол парда. Қаёқда шаҳар?
Тун бўйи ҳаволардан шаррослар ёмғир.
Тун бўйи ҳассос қалбга қуйилар хаёл.
Уйқу йўқ, хаёлларда учади шоир.
Кутар саҳарда уни сирли бир висол.

* * *

Уфуқ очилиб келар. Булутлар оқар,
Мана, юксак, қадимий кўрғон устида -
Турар шоир, сел ювган шаҳарга боқар.
Заҳматқаш, у сеҳркор - қўллар кўксида.
Ойбек бир ҳаёт қадар олди қалбига
Бу ўлканинг сумбул ранг, ипак шомини.
Юдузи ҳам юракдан нур сочар унга,
Олмоқчи энди қалбга биллур тонгини.
Сирлашмоқчи юзма-юз ўлтириб, зотан,
"Қизлар" ва "Торобий"да сирлашди қанча.
Тарихга, тафаккурга Бухоро - ватан,
Шоир симирсам, дейди, энди тўйгунча.
Ёмғир тинган, ҳув олис - уфуққа яқин
Учар шўх булутлардан сўнгги ҳайқириғ.
Чор минор тепасида тонг кулар ёрқин,

•
Чор бакир гумбазида ярқирар ялиф.
Миллион қалблар қуёши, юлдузи, ойи -
Бахш этмиш бу шаҳарга сўнгсиз эҳтирос.
Ранглар ва шаклларнинг сўнгсиз чиройи -
Сўйлар ойга, қуёшга, юлдузларга роз.
Бухоро - асрлардан асрларга бонг,
Сино, Наршахийлардан сўнмас овоза.
Асрдан-асрларга очганку ҳар тонг
Расо ўн икки ёққа буюк дарвоза.
Ўша дарвозалардан кирган галма-гал:
Тун ва тонг, сув ва оташ, ўлим ва ҳаёт.
Гоҳида фарёд чекиб порлаган машғал,
Гоҳида машғал бўлиб янграган фарёд.
Қуёш, нур душманлари аламга тўлиб,
Машғал кўтарганларга ичкизган оғу.
Гоҳ Сино, гоҳи Дониш, гоҳ Айний бўлиб.
Ва лекин ёна берган, ёна берган у!..

Ойбек Парижни кезди, кезди Римни ҳам,
Не-не шаҳарларга у бўлмади асир.
Лекин Бухоро бошқа, бу бошқа олам,
Ҳайқирган уммон каби бунда буюк сир.
"Ажабо!" - дейди шоир ҳовлиқиб, шошиб,
"Товба!" - дер яна ширин табассум ила.
Ҳар ёнда чўққилари булутдан ошиб,
Қалашган тоғлар каби, буюк силсила.
Гумбазлар - нақ самога отилган тўлқин,
Бўлурму бир сўз билан айласа баён?
Шоир ташбиҳ излайди, юзида ёлқин,
-Тош тугён! - дейди тошиб, - тош қотган тугён!
Йўқ, бу миноралармас, тугёндир тамом,
Улуғ халқ кўксидаги оташ тўла қалб.
Тош бўлиб отилгану, тилаб интиқом,
Бағритош самоларга турар ўт қалаб!
Тебранмас, қимирламас, силжимас, синмас,
Шундай чўнг, шундай собит, шундай безавол!
Асрлар - оёғида меҳмон бир нафас,
Замонлар боши узра кўчкин бир шамол.
Шоир шивирлар яна: шаҳарми, тилсим?
Зангори уфуқларми, дарёми, ёху!

Шу юксақдан Синога кўринган балким,
Ибсолга суг эмизган меҳрибон оху* ...
Бирдан қуйилар қалбга ёниқ бир армон:
Сино-ку шу диёрнинг жигарпораси.
У олис Ҳамадонда берар экан жон,
Турган кўз ўнгида шу шаҳар қораси.
Бухоро - буюкларнинг умридек барҳақ, -
Деб хаёл денгизини тоширар шоир:
Тарихлар кўрғонини қура олган халқ
Истиқбол иморатин қурмоққа мохир!

Шундай сирлашди улар, хандон уриб субҳ,
Тонгга юз тутганида фируза саҳар.
Бир ёнда - Ойбекдайн шоир-файласуф.
Бир ёнда - Бухородек файласуф-шаҳар...

VIII

На гўзал! Ол шафақни қутлаб шодумон,
Қушчалар тонг машқини чалар айвонда.
Ўрни бўш, ётоғида кўринмас меҳмон,
Дўстлар излашар, қани, шоир қаёнда?

Булутдай иморатлар ҳар ёнда юксақ,
Йироқдан боқар энди қалъаи-қадим.
Ойбек тўзғитиб сочин, кўтариб кўкрак,
Яшил хиёбонларда ташлайди одим.
О, бу гул-чаманларда тўлғиндир ҳаёт -
Япроқлар чапагию, қушлар сасига.
Қуш мўл жойда ҳаёт мўл, дейди шоир шод.
Хаёли учар бир дам "Тайр қиссаси"га**
Қандай соз муқояса: афсона ва қуш,
Афсонадек чирқирар қушларнинг қалби.
Асрдан-асрларга гурр этиб келмиш
Афсоналар - бир тўда каптарлар каби.
Муюшда дўстлар пешвоз. Қўлларида гул,
Лабда табассум ила қўйишар қадам
"Мен янги Бухорога асирман буткул!" -
Деб шоир, шогирдларин қучади ҳуррам.

* Ибн Синонинг «Саломон ва Ибсол» қиссасидаги ривоятта ишора.

** Ибн Сино асари.

IX

Мана у, кучоқ очиб, "Хайр!" - дер хурсанд,
Мезбонларга жонини этгудек фидо.
Ситамкор бу лавҳани қандай ёзай мен,
Аслида "Хайр" эмас, экан "Алвидо!"
Торобий тепасидек - баланддан боқиб,
Олисдаги шаҳарга термулар бир он.
Шаҳар ҳам боқар унга уфқдан қалқиб.
"Тош тугён!" - дейди шоир, ҳамроҳлар ҳайрон.
"Тош тугён!" - дея яна шивирлайди ул,
Шогирдларга юзланар, кўзларида нам.
Хабар бергил ғойибдан, изоҳ бер, кўнгил,
Не хаёллар кечмишди кўнглида бу дам?
Нега ёш бўлиб оқди кўзининг нури?
Ёки кўзлари билан айтдимиди видо?
Балки, бу ёзилажак асар сурури,
Балки, бу - буюк қалбада сирли бир нидо!
Ҳайҳот, ким билар буни? Бўлмагай жавоб,
Жавобсиз жумбоқлар ҳам бор-ку дунёда.
Фақат битилмай қолди у гўзал китоб,
Қолди орзулар яна тўзғиб, афтода.
Бахтлиман, Бухоронинг сеҳрида ёниб,
Кезаркан, алп қомати - азим қоядек,
Мен унинг сиймосига термулдим қониб,
Мен унинг изларидан юрдим соядек...
Ойбек юрган йўллардан ўтаман яна,
Унинг кўзлари билан боқаман ҳар ён.
"Тош тугён!" - дейман, лекин, кўрингим, мана,
Шоир ўзи ҳам энди - тош қотган тугён!
Булар - китоблар эмас, тугёндир тамом,
Буюк зот кўксидаги оташ тўла қалб.
Тош бўлиб отилгану, тилаб интиқом,
Бағритош ажалга ҳам турар ўт қалаб!
Бухоро куйчисини кутади, эвоҳ,
Ҳамон бағрида унинг шоир нафаси.
Оқшомлар оғушида таралар ногоҳ -
Яшил хиёбонларда саси, шарпаси.
Ғамгин ўйларим яна чарх урар, тинмас,
Ойбек-ку - шу диёрнинг жигарпораси.

У сўнги алвидо пайт, у сўнги нафас
Ўтган кўз ўнгидан шу шаҳар қораси...
Ҳайхот, нималар ёздим? Эй азиз рўё,
Муборак у нафасинг ўтирма мендан.
Маъзур тут айбларимни, ўзинг бер баҳо,
Зотан, дуо ҳам - сендан, қабул ҳам - сендан...

Бухоро, 1971 йил, сентябрь

ЭШИКДА ОЙ ТЎЛҚИНИ

(Достон)

Сеҳрли ой,
Савдоли санам,
Саҳарларнинг соҳибжамоли,
Табассуминг остида олам
Сеҳрланган қўшиқ мисоли...
Кулишингдан... жилдироқ сувга
Жим-жим оқиб тушар шуълалар.
Тоғлар чўмиб зилол уйқуга,
Тилсим бўлиб ётар далалар...
Бошлайсан ошиқни,
маъшуқни
Таманнойи висол йўлига,
Тўкасан олтининг,
кумушларингни
Уларнинг кўзига,
кўнглига...
Руҳим уйин очаман ҳар гал,
Дейман, ойдин мавжинга тўлай.
Мавжларингга тўламан, гўзал,
Айтиб беролмасам, не қилай...
Сийнанг узра қўйганда оёқ,
Сен албатта, совуқ жисмсан.
Лекин башар лабидан ҳар чоғ
"Мен гўзал!" - деб учган исмсан.
Ойсан, жоним,
Ойсан ҳар тугул,
Гавҳарсан фалакнинг бўйнида.
Сени кутиб, мудрайди булбул
Қоронғу чаманзор қўйнида...

1

Йигит юрагимнинг қатида
Яшар бола хотираларим.
Азизларим, азизаларим,
Нодирларим нодираларим...
Кумуш сандиқларда
Сақланар улар,

Бирам ажиб, бирам галати.
Кўзларимда завқи,
нашъаси яшар,
Лабларимда мазаси-тоти...
Бир гал денг...
Ҳали ҳар орзиқар кўнглим,
Саратон палласи... мен муштдек бола.
Қўл чўзсам, ҳозир ҳам етгудек қўлим,
Латиф ва хаёлий манзара...

Тун ярим,
Тўсатдан уйғониб кетдим,
Туртиб уйғотгандай биров атайин.
Атрофга аланглаб, тонг қотдим,
Ҳайратга чўмардим боққанним сайин...
Умрим бино бўлиб,
(Олти ёшдайдим),
Кўрмагандим бунақасини.
Ой ҳовлига кўниб, очмоқ бўларди
Эшикнинг нимқия табақасини,
Уй қоронғу эди,
Уй қоронғу...
Ҳовлида-чи, эртақ-афсона.
Ой дарёси тошарди худди,
Олтин қирғоқ эди бизнинг остона..
Ҳаяжондан
Жимирлаб танам,
Эртақдан кўз узмай, оҳиста турдим.
Оҳиста-оҳиста ташладим қадам,
Ўша олтин қирғоққа юрдим...
Сўнгра туриб қолдим
Сирли соҳилда,
Бошдан ҳушим учиб, хаёлим учиб.
Икки қўлим - икки кесакида,
"Дарё"га ботганча оёғим учи...
Кейин бир оёғим
"Ботирдим" унга,
Кейин бошқасини... Ана мен -
Ой дарёси - сирли тўлқинга

Ғарқ бўлдим,
ғарқ бўлдим тамоман!..
Ой супада
"Шип-шип" юрган кўйи,
Кезиб юрдим шундай шодумон.
Кўзларимга сингиб ойнинг нури
Ухлаб қолдим саҳарга томон...

2

Бир гал... том бошида
Аста финғиллаб,
Юлдуз ўяр эдим хивичга.
Катта йўлдан
Бизнинг боққа қараб,
Кела берди уч-тўрт бричка.
Терга ботган отлар,
Ғалати одамлар...
Шапкаси чармдан... йилт-йилт этади.
Ғийқиллаб-ғийқиллаб ғилдирақлар
Худди бизнинг боққа келиб тўхтади...
"Ҳо-о-о, хўжайка!"
Овоз берди бири,
Бувим чиқди, турди сўйлашиб.
Кейин алақандай қутиларни
Ташийбошладилар
қўллашиб...
Бироздан сўнг яна:
Тақир-туқир, тақир-туқур...
Аравалар қайтишди изга.
Кам эмас, бир чорвоқ асалари
Ва қоровул қизни қолдириб бизга...
Турарди у...
Алақандай ғамгин,
Кетган аравалар изидан боқиб.
Мовий кўзларига тивит рўмолдан
Тушганди сочининг бир тола оқи...
Эғнида
Кўйлакка ўхшаш бир нима,
Устида пахталик, эски жужунча

Оёғида кигиз этик - пийма,
Қўлида жигарранг жажжи тугунча...
Кейин бувим бошлаб,
Уйга киришди,
Қўшнилар чиқишди: "кўрайлик".
"Тил билмас шўрлик", деб ачинишди.
Лекин тан беришди: "чиройлик!"
Кўрпачада
Эплаб ўлтиролмамай,
Хижолат ҳам бўлди, қизарди андак.
"Ўрисмикин, хохол?"
Шунда тушунди қиз,
Секингина сўз қотди: "полак"...
Поляк қизи экан,
Вой, бечора!..
Ҳамма таажжубда термулди бир дам.
Кимдир луқма солди:
"Гитлер газанда
Хонавайрон қилган полякларни ҳам.."
Қашқар пиёлада
Хўплаб кўк чойни,
Бувим бир нарсани эслади шунда:
"Биласан, қизимка, менинг Мансурбойим
Жанг қилади ҳозир сенинг юртингда..."
Тушундимми ёки...
Ҳар қалай,
Бир нималар, деди, жонланиб,
Кўзида ёш бўлиб қуйилмоққа шай
Намчил туйғуларнинг юлдузи ёниб...
Сўнгра жим қолдию,
Жилмайиб аранг,
Юзидан сидирди қайғу булутин,
Кимдир секин деди:
"Сочларини қаранг,
Сочлари оқариб кетибди бутун..."

3

Бола осмонимнинг
Юлдузи Нина,

Қайлардасан ҳозир?.. Қандоқ биламан?
Хаёл эшигини очиб жимгина,
Кел, жоним, бир нафас кўрмоқ бўламан...
Чеҳрангни ёритган кўзларинг сенинг
Бирам шахло эди, бирам ғалати.
Хаёлга чўмганди юзларинг сенинг,
Ҳайрат эди ўша денгизнинг оти...
Уруш бўронида хасдек чирпираб,
Олис бир ўлкада гул очган ниҳол,
Алифдек қоматинг бор эди ажаб,
Маъюс эдинг, лекин мунаввар хаёл...
Оппоқ рўмол ўраб боғимиз аро
Паришон шуълалар ичра юардинг.
Ўша мовий кўзлар - кўк денгиз аро
Билмадим, қизгина, кимни кўрардинг.
Майин тўлғонишлар билан ҳар онда
Қулоққа келарди овозинг сенинг.
Кўзларим олдида, боғда, айвонда
Юришларинг сенинг, парвозинг сенинг...
Осмон бағри мовий рангларга тўлиб,
Боққа тушганда ҳам қоронғу хуфтон,
Асал қутиларга парвона бўлиб,
Қўлинг бўшамасди рамка-чорчўпдан...
Сокин туш пайтлари хаёлинг учиб,
(Изингдан эргашиб кўрганман неча).
Ариққа тушардинг, зилол сув кечиб,
Кета берар эдинг бошинг эгикча.
Гоҳо ярим тунлар жимжит ҳовлини
Ларзага соларди аччиқ бир фиғон.
Бошингга борарди бувим ҳовлиқиб,
Уйғониб боқардинг хомуш, паришон...
Эҳ, Нина, айрилиб манзил-хонадан
Бошингга тушмаган не ҳижрон-алам?
Билардик, бир йўла ота-онадан
Аросатда жудо бўлганингни ҳам...
Ўзига банд этиб не бардошларни
Бағрингга чўкмишди қайғулар тоши.
Оқизмоқ бўларди ўша тошларни
Қайноқ кўз ёшларинг кўпириб-тошиб...

Бизнинг оилага комил бир аъзо
 Бўлиб кирди кам-кам Янина гўзал.
 Мен уни жонимдан ардоқлаб аммо,
 Мен унинг бошига орттирдим жанжал...
 Шишган қулоғимнинг "қасоси" учун
 Тош, кесак тўлдириб бир кун этакка,
 Ишга солдим бутун болалик кучим,
 Болари қутисин қилдим "атака" -
 Арилар чақишди
 Хунхор, дарғазаб,
 Гўё қуюн, гўё сахро кўчкини.
 Ўйлаб туришмади, босишди чуваб,
 Ёнбошда, арқонда турган эчкини...
 Қўшнининг эчкиси
 Маъраб жон ҳолатда,
 Арқонни узгудек югурди ҳар ён.
 Сўнгра "гурс" йиқилди аросатда,
 Боғни тутиб кетди чанг-тўзон...
 Жавлон кампир
 Хабар топиб келди,
 Қахру газабидан титради томлар.
 Нинанинг бошига дўлдай ёғилди
 Таъналар, қарғишлар, дашномлар...
 Шундай хижолатга қўйдим мен уни,
 Гуноҳи йўк эди "тирноқча".
 Худи шу жанжалнинг эртаси куни
 Сигиримиз туғди ола бузоқча.
 Тўрт кунми, беш кунми ўтди шу гапдан
 Унут бўлди жанжал, кудурат, гина.
 Бир куни туш маҳал ҳовли тарафдан
 "Она! Онажон!" - деб қичқирди Нина.
 Эшикка югурдик,
 Нина айвонда,
 Қўлида сут тўла сопол қўшқулоқ.
 Имо қилар эди ҳовли томонга
 Ранглари оқарган, лаблари титроқ...
 Супада...
 Қадамин шаҳд билан босиб,

Келарди азамат, аскар бир ўғлон.
Бир қўлин, негадир бўйнига осиб,
Бир қўлин чўзганча, кулиб биз томон...
Бувим: "Болам!" - дея,
Айрилди ҳушдан,
Мен ҳам сурон солдим: "Тоға! Тоғажон!.."
Тоғам қайтган эди қонли урушдан
Ҳовлимиз бир пасда бўлди тўпалон...

5

Ўша йил
Ёзмисан ёз бўлди роса,
Еру кўкка сифмай файзи-чиройи,
Катта дош қозонда пишди ҳалиса,
Бувим қилиб берди "худойи".
Тоғам ишга шўрғиб кетди тамоман,
Тегирмон қуришди қуйи қишлоқда.
Сув тегирмон эмас, мотор тегирмон,
"Гуп-гуп-гуп" ургани қулоқда...
Атайлаб кўргани бордим неча бор,
Қизик, қараб турсанг, эсинг оғади.
Чирилаб айланар темир филдираклар,
Ленталар шовулаб оқади...
Бир қути тепада
Шипга тегай-тегай
Қимирлаб туради, оти "дўл".
Пастда, унга дон етказолмай,
Нуқул қичқиришар: "Бўл-ҳа-бўл!.."
Эртадан кечгача одам аримайди,
Бола деганику, тумонат.
Тегирмон - уй шўрлик титраб-қалтирайди,
Унга ачинишар: "Омонат!.."
Тегирмонга саҳар жўнайди тоғам,
Лекин қайтар фақат ярим оқшомда.
Бувим уйда кутар тайёрлаб таом,
Бизлар Нина билан кутамиз томда...
"Қораси" кўринар кўзга бир замон
Оқариб гард-ғубор "упа"дан.

Аввал кўприк,
Кейин дарвоза-долон,
Кейин чала ойдин супадан...
Мана у,
Солдатча этикларини
Гурс-гурс қоқиб, кейин уйга киради.
Нина шунда аста қўзгалган кўйи,
Алмисоқ нарвондан тушиб боради...
Кейин ичкарида овоз:
Ғўнғир-ғўнғир...
Тоғам дастурхонга ўзни шайлайди.
Узоқ ювинади: шилдир-шилдир...
Ярасин янгидан бойлайди,
Нина қарашади...
Кўраман шуңда
Дока бойлаб, тортган қўл-қулочини.
Деразада, чироғ шуъласида
Юзини, солланган ўрим сочини...
Нимадир сўзлайди,
Кулади..
Сирли кўринади йироқдан.
Бир пайт "шип-шип" босиб чиқиб келади,
Кўзимни узаман чироқдан...
Енгил, аммо,
Қизгин олади нафас
Тўшакка чўқади ҳансираб, огир.
Ўзимни уйқуга соламан бир пас,
У эса чимчийди, "муғомбир!"
Юзимга
Юзини қўяди секин,
Юзлари, юзлари.. ёнади лов-лов.
"Совуққотдим", дейди қўнишиб, лекин
Ўзи шуңдай олов... шуңдай олов!
Қизнинг
Узун-узун бармоқлари,
Иссиқ кафтларини севаман.
Улардан анқиркан бол ҳиди,
Бошим айлангандай бўлади баъзан...
Дўнг пешонам тутган

Кокилимни -
Силайди, хаёли алақаёқда.
Живирлаб қолади бир пайт ой нури
Бошимиз устида, япроқда.
Ёришган бутоқни
Тортқилаб аста,
"Томоша"га машғул бўламан кейин.
Қолсиз, унсиз ётган қизнинг юзида
Шуълалар, соялар бошлайди "ўйин".
Томга ёнбошлаган
Тутни паналаб,
Ой чиқиб боради фалакка.
Боғлар-боғчаларни ёна-ёналаб
Кейин фалак узра ёнади якка...
Оламни ўзига
Айлайди шайдо,
Оламга сочади кумушлар.
Шунда ой нурида бўлади пайдо
Нина билан мен кутган қушлар..
Ҳар кеча ўтарлар
Қилмайин канда,
Борарлар жанубдан шимолга қараб.
Ойга етиб, унга салом айтганда,
Қанотлар ятираб кетар, ятираб...
Уларнинг изидан
Термулган кўйи
Қиз қотиб қолади ҳайкал мисоли.
Тиззасин қучоқлаб, шивирлаб лаби,
Мовий кенгликларга оқиб хаёли...

6

Тўйгами, мажлисга
Кетганда бир кез -
Тоғам... Полиз қолди ёлғиз бошимга.
Мени қўрқмасин, деб полизда ёлғиз,
Нина чиқиб ётди қошимга.
Полиз гўзал,
Полиз элитар ҳушим,
Айниқса шу сокин,

оқшом паллалар.
Буқиниб ётишар палак ичра жим.
Бегзоти, шерози, бўрикаллалар...
Тун гўзал...
Осмонда юлдуз: живир-живир,
Тингласам, кўзимни кўқдан олиб ман,
Япроқлар қўйнида шамол: шивир-шивир...
Шулардан маст бўлиб, ухлаб қолибман...
Уйғонсам,
Бир ойдин, бир ойдин!..
Ой чиқиб, қувибди туннинг қорасин.
Тоғамнинг қўлини тиззасига олиб,
Нина бойлар эди унинг ярасин.

Шундай ёниқ эди,
Шундай тиниқ,
Гўё ой парчаси эди юзлари...
Тоғам термуларди унга беқониқ,
Ажаб сарҳуш эди кўзлари...
Бир маҳал
У қизнинг қўлларин тутиб,
Ўзига яқинроқ сурмоқчи бўлди.
Нина унамади, сочин силкитиб,
Чекинди, чайқалди, шўх кулди...
Сўнг ўзи энгашди, ажабо,
Тоғамнинг кўксига кафтини қуйиб,
Болани суйгандай эркалаб, суйиб,
Бир нималар сўраб, этди илтижо...
Ағрайиб қолибман...
Пайқашмайди ҳам,
Оламда ўзларин сезишар якка.
Қўрқувми, ҳаяжон чулғайди танам,
Бурканиб оламан тўшакка...
Шу кеча уйқумга,
Оромим бузиб,
Кириб-чиқди ғалати тушлар.
Тун эмиш... Осмонга чиқармиш юзиб,
Нина билан мен севган қушлар.
Ҳадеб учишармиш,

Ҳадеб учишармиш,
Ойнинг атрофидан айланиб.
Бир боқсам... битгаси самолёт эмиш,
Шўнғий бошлаганмиш ваҳима солиб.
Бомбалар портлармиш,
Бомбалар!..
"Лоп" этиб олови сўнармиш лекин.
Хўпиқиб уйғонсам, сутдай саҳар,
Тоғам кўкка қараб ухлайди сокин.
Қошлари чимрилган..
Шундай сулув!
Ҳар замон бир ширин тамшаниб қуяр.
Атроф жимжит, фақат тўлқин уриб сув,
Ху, катта ариқда шовулар..
Тасаввур этаман..
Ой нурида сув
Жимиллаб мавж урар майса қирғоққа.
Ўша зилол сувдай тиниқ бир уйқу
Оқизиб кетади мени йироққа..

7

Кейин нима бўлди?..
Ишқнинг дафтари
Ҳар кун оча берди янги бир вароқ.
Кунлар ўтаберди, кун ўтган сари
Нинанинг юлдузи ёнди ёрқинроқ..
Жисмини чулғади
Латиф бир оташ,
Гул очиб, чиройи бўлди зиёда.
Мовий кўзларида офтоб аралаш
Порлади баҳорий шўхчан ифода.
Орзулар, умидлар
Қанотида қиз
Бахтлар осмонида учиб юрарди.
Билардим, бировнинг исмини ёлғиз
Лаблари шивирлаб айтиб турарди.
Ҳали Зухро кўкда
Юммасдан кўзин,
Қуёш уфқларга боқмасдан шайдо,

Юзларида ўйнаб саҳар ёғдуси,
Богда малак каби бўларди пайдо.
Юрарди малақдек
Тоза ва маъсум,
Тонгги шабнам ювган қутилар бўйлаб.
Гулбарг лабларида яшнаб табассум,
Оташ кўзларида имолар ўйнаб...
Гуллардан
Маржондек шудринг-садафни,
Силкитиб, ортарди севинч-сурури.
Сезардим, ҳар замон полиз тарафни
Яширин изларди кўзининг қири...
Унут эди гўё,
Кулфат, мусибат,
Унут эди гўё айрилиқ, ҳижрон.
Севги оташида ёнарди фақат,
Фақат топган эди шу оташда жон...
На ойдин тунларда
Сурурига чек,
На шўх хаёлига жилов, банди-баст,
Тоғам Зухросини топган Тоҳирдек
Яшарди севгининг сеҳри билан маст...
Мен-чи? Шамол бўлиб,
Елардим мен ҳам,
Япроқлар қўйнида ўзни нутиб,
Бувимнинг: "Тезда тўй қиламиз", - деган
Ширин гапларига қулогим тутиб.
Нинани "янгам" деб
Ҳар куни атай,
Мақтаниб қўярдим жўраларимга.
"Янга" деган сўзнинг латофатга бой
Янгроқ садосини севардим жуда...

8

Бир куни
Эрталаб районга тушиб,
Нина шомда қайтди шу кетганича.
Толиққандай эди, ранглари ўчиқ,
Менга келтирибди расм китобча.

Хужрасига кириб
Ечинди карахт,
Суйканиб, севинчим сўзладим.
Бошимни силади, қарасам бир пайт
Жиққа ёшга тўлди кўзлари...
Сабабин сўрасам,
Айтмади,
Хомуш тураберди бошини эгиб,
Эртаси эрталаб, нонушта пайти
Қўлини куйдирди қайноқ чой тўкиб...
Ҳамма ҳайрон эдик
Ҳолига қараб,
Лекин етолмасдик ҳақиқатига.
Кўзида ёш билан куларди ажаб,
Кулгуси ўхшарди йиғига...
Бошига тушгандай
Мушкул бир савдо.
Оламга мўлтираб боқарди.
Кўринмас гулханда ёнарди гўё,
Кўринмас гирдобда оқарди.
Фақат бешинчи кун
Тарк этди уни
Оғриқли хаёллар, хайрият.
Ёришди руҳида шу куни
Бир қарор, бир тўхтам,
қатъият!..

9

Шу кеча оймума
Бироз шом еди,
Қора чизиқ эди ҳар ниҳол-новда.
Тоғам нимагадир паришон эди,
Тоғам нимагадир безовта.
Ҳа, деб тўлғанарди,
Бувим сўзича:
"Билмадим, нима жин урипти".
Қани, Нина бўлса, дердим қошида,
Бир боқсам, қошида Нина турипти...
Чиқаётган ойнинг
Қизғиш шуъласи

Юзин ёритарди бошқача.
Ясаниб олганди чамаси,
Бошида нопармон дуррача...
"Мансур, жоним!" - деди,
Қолди жим...
Тоғамнинг кўксига бошини қуйиб.
Тоғам ҳам нечундир ичдан олиб тин,
Қизнинг сочларини силади суйиб...
Бир пайт
Чўнтагидан хат олди Нина.
Туртиниб, бир нима сўзлади аранг.
Қувониб қутлади тоғам аввалига,
Кейин қотиб қолди ҳангу манг...
"Наҳот!" - деди кейин
Чеккандай фиғон,
Кўзларини узмай қизнинг юзидан.
"Шундай..." деди Нина, лекин шу замон
Ёши оқиб кетди кўзидан...
Мазмуни -
Чекса-да кулфат ва хўрлик,
Балолар ёғса-да кекса бошига,
Тирик қолган экан онаси шўрлик,
Қизини чорлапти қошига!..
- Отанг ҳалок бўлди,
Тортиб не алам,
Бағрим тўла қон! - деб ёзибди.
Ўзинг суюнчиқсан, кела қол болам,
Кўзим нигорон! - деб ёзибди
Шу он нафасларим
Бўғилгандайин,
Типирчилаб қолди кўксимда юрак!..
Бундан чиқди... Нина кетади тайин,
Бундан чиқди... кетмоғи керак!..
Ғариб эди тоғамда аҳвол,
Тебраниб турарди эгтанча бошин.
Нинада ҳам ғаройиб бир ҳол.
Табассум қиларди,
Оқизиб ёшин...
Шу кеча
Яна бир иш бўлди қизик.

Мени ва тоғамни қолдириб ҳайрон,
Нина қўшиқ айтди, сирли бир қўшиқ,
Ўртанган саслари ёдимда ҳамон.
Куйларкан шикаста
Нимовоз билан,
Тоғамнинг юзига юзин сурди у,
Кейин айтиб-айтиб сидқи роз билан
Қўшиқ маъносини тушунтирди у.
Юртидан йироққа тушган бир кимса,
Унинг байтларида очибди тугун.
Юртини соғинган экан алқисса,
Нинанинг ёдига тушибди бугун...

"Висла дарёсининг ўнг қирғоғида
Этаги уфуққа туташ ўрмон бор.
Туташ ўрмонзорнинг энг овлоғида
Бир қаср азалдан вайрона ётар...
Вайрона саҳнида ўсар қизил гул,
Ўша қизил гулни қумсайди кўнгил!..

Олтин буғдойзорлар устида яккаш,
Айланиб туради шамол тегирмон.
Буғдойзор бир тараф ботқоққа туташ.
Бир тараф кетганча ям-яшил сайҳон.
Яшил сайҳонаро ўсар қизил гул,
Ўша қизил гулни қумсайди кўнгил!..

Кўҳна Варшаванинг тор кўчасида
Ажаб қўрғонча бор, зумрад бўёқли.
Зумрад қўрғончанинг даричасида
Осма гулхона бор, барра япроқли.
Барра япроқ аро ўсар қизил гул,
Ўша қизил гулни қумсайди кўнгил..."

Сўнги бор қалтираб,
Тинди қўшиқ ҳам,
Нина жимиб қолди. Тоғам жим.
Жимиб қолган эди наздимда олам,
Дукиллаб уради юрагим!..
Улар ухламади тонггача,
Мен ҳам ухламадим, ўйладим.

Кўрпага бурканиб олганча,
Куйиниб-куйиниб йиғладим...

10

Эртасига Нина
Хайрлашди чин,
Қуш каби шайланиб олис йўл сари.
Бир титроқ бор эди жисмида лекин,
Оқариб титрарди лаблари...
Хайрлашди бир-бир,
Навбатма-навбат,
Ахир тиялмади кўзда ёшини...
Бувимга етганда ... неча бир фурсат
Кўтаролмай қолди бошини...
Мени қучиб, ўпди,
Кўнглим безиллаб,
Ёшли чехрасига назар солмадим.
"Унутма" дегандай бўлди шивирлаб,
"Унутмам" дедими... била олмадим.
Бувим ҳам йиғларди,
Пичирлар эди,
Тиллари қовушмай дуодан ўзга.
Тоғам Нина билан бирга жўнади,
Кузатиб қўйгани поездга...
Боққа чиқсам...
Ҳаммаёқ бўм-бўш,
Хувилаб қолибди тахта сўрилар.
Шафтолига қўниб йиғлайди бир қуш,
Йиғлаб учар эди асаларилар..
Тоғам шомда қайтди,
Қош қорайган чоғ,
Бир хил бўлиб кетдим ҳолига қараб,
Туз ҳам татимади, ўй суриб узоқ,
Ариқ бўйларида юрди тентираб...
Мен полизда
Ёлғиз хаёл сурдим,
Ажаб манзаралар кўрдим қоришиқ,
Поезд учиб борар... ундан ҳам олдин
Учиб борар аммо сирли бир қўшиқ...

Нина кириб борар
Варшавасига,
Юртининг шамоли сочин силайди.
Онасини қучар, лекин шу дамда
Мансурини эслаб, йиғлайди...
Нина кетди,
Кетди авжи латофат,
Қолди йўларида термулиб кўзлар.
Чамамда, унчалик куймади фақат
Қишлоқдаги бўй етган қизлар...
Нина кетди,
Буткул кетмади аммо,
Кетди бир нималар қолдириб.
Бир нималар қолди кўзим, кўнглимда
Мени хаёлларга толдириб...
Йиллар ўтди..
Мен ҳам ўнгланиб аста.
Эсимни, ҳушимни ўнглай бошладим,
Мен ҳам ватанимга бўлдим дилбаста,
Мен ҳам гўзалликни англай бошладим.
Ойдан ой ўтдию,
Йилдан йил ўтиб,
Ёндирди бағримда ўтли туйғулар -
Ўша Ойдан оқиб, Нинани ўпиб,
Менинг юрагимга кирган ёғдулар...
Ўтли туйғуларни
Изладим яккаш,
Ўтли туйғуларнинг басири бўлдим.
Оқибат, тўлин ой, ой юзли маҳваш
Ва ойдин оламнинг асири бўлдим...
"Сехрли ой,
Савдоли санам,
Саҳарларнинг соҳибжамоли,
Табассуминг остида олам
Сехрланган қўшиқ мисоли..."
Ўша сехрланган қўшиқни
Айтиб беролмадим мен фақат
Ҳамон хаёлимда ўпаман уни,
Лабларимда оташ тароват... 1974, февраль

АРМОН

(Достон)

*Онам Ҳожалбегим Муллоҳўжа
қизининг азиз хотирасига бағишлайман.*

Уч ойдирким,
Совуқ хабар бесабр,
Қишлоқ бўйлаб чарх уради шитобда:
"Шириин кампир кўз юммоқда кўп оғир,
Шириин кампир жон беролмай, азобда..."

Бу мушкулга
На тадбир бор, на чора,
Бўлса, айтинг, қайси қутлуғ китобда?
Қийин кунга қолди буви бечора,
Уч ойдирким, жон беролмай, азобда.

Раис хомуш,
Фамгин боқар бухгалтер,
Бир қайғу бор қоровулда, миробда:
"Шириин буви, Шириин буви... кўп оғир!
Шўрлик ҳамон жон беролмай, азобда!..."

Чоллар маъюс,
Йиғлашади кампирлар:
"Бандасининг ҳоли шундай хароб-да!
Нажот бермас ёсин, дуо-такбирлар,
Шириин бувиш ... жон беролмай, азобда!..."

Шу ишора,
Шу алам бор беомон
Уфуқ сари оғаётган офтобда:
"Тўзим берсин.. Тўзим берсин... Кўп ёмон!
Шўрлик ҳамон жон беролмай, азобда!..."

Қуёш ботар,
Шафақ ёниб, чўғланар,
Оқшом чўқар... Лекин худди шу тобда -
Биров ўлим тўшагида тўлғанар,
Шириин она жон беролмай, азобда!..

* * *

Шамчиروق ёқишди
Уйда қўшнилар
Хастанинг юзига
Қўнди шуълалар.
Ётарди у, оппоқ -
Тўшакда оппоқ,
Гўё яшин урган
Хазон бир япроқ!
Кўзлари юмиқди...
Ажин юзида
Паришон шуълалар
Аста ўйнарди.
Қуюқ, қиров қошлар,
Кумуш киприклар
Кўринмас оловда
Кўйиб-ёнарди.
Ҳиқичоқ тин берган
шу ором дамда
Олис бир шарпага
Қулоқ солгандай,
Олис бир шарпани
Илғаб олгандай,
Диққат ва орзиқиш
Бор эди унда...
Танҳо шам ёруғи
Мўъжаз хужранинг
Деворлари бўйлаб
Лип-лип сирғанар.
Чала, нимёруғда
Бурчак-бурчақда
Сандиқ, сопол кўза,
Эски офтоба,
Бир-икки жом... яна -
Алланималар
Милтираб кўринар,
Ва ғойиб бўлар...
Яна, шам ёрдузи
Шолча, кигизнинг

Сўник гулларига
Тегиб ўтарди.
Жимжит оқшом эди,
Эшикда шамол
Хазон япроқларни
Шитирлатарди...
Худди шам ёнида,
Пастак курсида
Бир коса сув ажаб
Жимиллаб турар.
Гоҳо парвоналар
Кўзи қамашиб,
Ўзини шамгамас,
Косага урар...
Мўътабар хастани
Қуршаб ҳар ёндан,
Дока рўмолларни
Ҳимариб ғамгин,
Кекса кўзларида
Ҳасрат-мунг билан
Уч-тўрт кампир шунда
Ўлтирар сокин...
Бир тола пахтани
Ҳўллаб дамба-дам,
Бириси беморга
Сув томизади.
Шивир-шивир суҳбат
Тўхтамай бир дам,
Белгисиз қирғоққа
Аста сузади...
Бири сўзлар худди
Бир йил муқаддам
Кўргани тушининг
Кароматидан,
Бири "Хатми Қуръон"
Шарофатидан...
Лекин нима бўлди?
Инграниб хаста,
Яна беҳол-беҳол

Тўлғаниб қолди?
Ҳиқичоқ бошланди,
Тинчи йўқолди.
Қурушқоқ лаблари
Жуфтланиб аста,
Бўлиниб-бўлиниб
Чиқди бир овоз,
Эвоҳ, завол чоғи
Айтилган бу роз
Тинглаган жонларни
Даҳшатга солди...
- Шўрлик йўқлаяпти
Кенжатойини! -
Деди ёқа ушлаб,
Кайвони буви.
Ҳамма изтиробда
Эгди бошини,
Ажинлардан оқди
Аламнинг суйи...

* * *

Боғиафзал - Шофирконда кўҳна қишлоқ,
Жуда машҳур ҳусайнию олучаси.
Чорбоғчалар туташ-туташ, сокин, овлоқ,
Бир чеккада Ширин кампир ҳовличаси.
Билқиллаган арава йўл, ундан нари -
Кеча-кундуз шовиллаган лойқа ариқ.
Сал узаниб, йўл бурилар кўприк сари,
Кўприк эса мудом қийшиқ, лойга қорик.
Бу ерларнинг оғуши кенг, осмони кенг,
Шивирлайди Қизилқумнинг шамоллари.
Шох ташлаган мажнунтоллар қўрғонга тенг,
Ҳилпирайди яшил-яшил рўмоллари.
Ариқ бўйи, кўприкбоши баъзан сурон,
Хуноб бўлар шофёр ёки аравакаш.
Бир гилдирак сувга кетса, аҳвол ёмон.
Авзга чиқар ҳай-ҳайлашу отни саваш.
Шу кўприқдан ўтишади солиб шовқин,
Қора-қура болажонлар, ака-ука.

Қайбириси магазинга гугурт учун,
Қайбириси дори учун аптекага.
Баъзан шунда бошлашади тўпалонни,
Тойчоқланиб, мушукланиб, кучукланиб...
Лекин сира тарк этишмас "Ассалом"ни,
Қайбириси "Ашшалом" дер чучукланиб...
Ширин буви алиқ олар, таҳсин айтар,
Ўлтираркан эшик таги - остонада.
Уни кўрар, кимки бундан ўтиб қайтар,
Ўлтирганин, қўллар доим пешонада.
Сочи оппоқ, киприклари, қоши оппоқ,
"Ойинг қайда, Жўравойнинг жажжи ўғли?"
Савол бериб, жавобига солмас кулоқ.
"Собирмисан? Сигирларинг нима туғди?"
"Манави ким? Сингилчангми? Ҳафизами?"
Баракалла, Соливойнинг эркатойи!..
Ҳой, қизалоқ, отинг нима, Нафисами?
Келмаптими магазинга ҳинди чойи?..
Болажонлар катта-кичик ёки тенгқур
Тизилишар кўзларини жовдиратиб.
Кампир билан суҳбат қизир: чуғур-чуғур,
Тарқалишар сўнгра елиб, йўл чангитиб.
Йўл-гузарга жимлик чўкар. Ширин буви
Ўлтиради ёлғиз ўзи остонада.
Қимир этмай, олисларга боққан кўйи,
Ўлтиради, қўллар пана пешонада.
Олисларда йўллар, дарахт тизмалари,
Туташ-туташ далалару уфуқ, осмон.
Уфуқ ости, осмон ости ундан нари
Манзил-манзил ёруғ олам, улуғ жаҳон!
Алақайдан пайдо бўлиб эвараси
Бир нима деб гужурлайди... Буви хомуш.
Ичкаридан яна келар унинг саси,
"Нима дейди бола-пақир? Бирон юмуш..."
Кампир ўзни унутади. Хаёллари -
Учишади олис-олис, баланд-баланд.
Унут бўлар бола, қишлоқ, дала - бари,
У юзма-юз қолар танҳо олам билан!
У оламга шивирлайди, олам унга -

Ҳасратини, аламини, ғуссасини.
У оламга шивирлайди, олам унга -
Оналиги, оламлиги қиссасини.
Олам унга умид айтар, у оламга -
Бағишлайди қалби, увоқ жуссасини.
Олам унга таскин айтар, у оламга -
Қисматиға тушган аччиқ ҳиссасини...

* * *

Унда олам эмас,
Ёлғиз олам эмас,
Оламлар ёнарди,
Оламлар!
Осмон ёнар эди,
Ер ёнар эди,
Одамлар ёнарди,
Одамлар!
Ёндирувчи эди,
Куйдирувчи эди,
Кул қилгувчи эди
Қадамлар!
Фашист печкасида
Жанг майдонида
Одамлар ёнарди,
Одамлар!
Босиб келар эди
Ғаним беомон,
Босиб келар эди
Ғамлар, аламлар!
Фронт орқасида,
Нафрат ўтида -
Одамлар ёнарди,
Одамлар!
Босиб келар эди
Қаттол ёв билан
Ҳар неки,
барбодлар,
барҳамлар!
Меҳнат фронтида,
ўч оташида -

Одамлар ёнарди,
Одамлар!..

* * *

Эл-юрт қўзғалди,
Ватан қўзғалди,
Юраклар гуриллаб,
Аманга олди,
Буюк халқ борини
Майдонга солди,
Фашист газандалар,
Титранг бу замон!..

Мамлакат ҳайқириб,
Уммондек тошди,
Жанггоҳлар оташи
Қўкка туташди,
Ботирлар ёв билан
Кун-тун савашди,
Қўшилмай бир четда
Турар қайси жон?..

Аввало тўнғичи
Шайланди жангга:
"Онажон, ҳеч нима
Бўлмайди менга...
Бир кўрсатиб қўяй,
Ўша душманга!
Келин неварога
Сиз бўлинг посбон..."

Кейин ўртанчага
Етишди навбат,
Ажаб йигит эди -
Қарчиғай сумбат,
"Онажон, ғам еманг,
Қайтаман албат!" -
Деди-да, жанг сари
Юрди паҳлавон.

Бир йил ўтар-ўтмас,
Айни субҳидам,
Қалқиди онанинг
Кўзларида нам,
Жўнади фронтга
Кенжатоий ҳам,
Йиғлаб, йўл бошида
Қолди меҳрибон...

Фарзандлар ўт кечар
Жангда мардона,
Колхозда иш-ташвиш,
Чопиқ, ягана
Келини - йўлдоши,
Тер тўкар она,
Бир қўлда ўроғу
Бир қўлда кетмон...

Ўтга ўт туташди,
Жангларга жанглар,
Тунларга тунлару,
Тонгларга тонглар.
Ҳадемай, Ғалаба -
Савти жаранглар,
Аммо, нима бўлди
Сенга, онажон?!

Уруш деб аталган
Қора қабоҳат
Унинг ҳам бағрига
Солди жароҳат.
Хат олди кетма-кет
Учта "қорахат",
Онанинг бошига
Йиқилди осмон!..

* * *

Табиат,
Онага

Шафқат қил,
Сабр бер,
Тўзим бер,
Чидам бер.
Табиат,
Онага
Шафқат қил,
Қонли
Ярасига
Малҳам бер!
Уч ўғил!
Уч ўғил!
Уч ўғил!!
Бу қандай гап ахир,
Қандай қабоҳат!
Онага
мадад қил,
мадад қил,
Ахир, онасан-ку,
табиат!..

* * *

Аввалига уч ой ётди алангада,
Ҳушдан оғиб, куйиб-пишиб, алаҳсираб.
Кейин қотда гўё муздек ялангида,
Вужудини титроқ босиб, талмовсираб.
Ахир бир кун кўзин очди гашти пешин,
Кўринарди йиққан каби ақлу ҳушин.
Бир пайт аста гудурлади: "Ёлғон, ёлғон,
Учовидан битгаси-ку омон қолган.."
Лекин ўзни талвасада отди, ҳайҳот,
Қишлоқ узра кўтарилди доду фарёд:
"Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон,
Учовидан битгаси-ку омон қолган!
Учовини туққан эдим қонга ботиб,
Учовини боққан эдим заҳмат тортиб.
Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон,
Учовидан битгаси-ку омон қолган!..
Отасидан қолган учта сағир эди,

Учови ҳам менга юрак-бағир эди.
Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!.."
Тўшак узра мук тушдию қолди жимиб,
Қоқ-қовжироқ кўзларини ёшга кўмиб,
Куйиб-пишиб шивирлади: "Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!.."
Йиғлайверди, кўз ёшларин селдай қуйиб,
Кимдир деди: қуйинг, йиғлаб олсин тўйиб!..

Ундан бери келиб кетди неча баҳор,
Йиллар кечди карвон каби қатор-қатор.
Йиллар оша, йиллар оша: "Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!.."
Йигит етиб, сафга кирди невараси,
Дастёр бўлди, мана, тўнғич эвараси,
Дилда ҳамон ўша армон: "Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!.."
Йиллар кечар макон тутиб остонада,
Йўл қарайди, қўллар ҳамон пешонада...
Юрагида ёлғиз умид: "Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!.."

* * *

Она кўп яшади...
Илғай олмасди-
Ортга боқиб, умр учи-қирини.
Йигирма бешдайди
Ёвуз босмачилар
Чавоқлаб кетганда эрини.
Чавоқлаб кетганли лағнатилар,
Шўрлик қонга ботиб,
Берган эди жон.
Жон бераркан
Излаб кўзлагани,
Кўзлаб,
Сўзлагани эди: уч ўғлон!
Қирқ беш йил ўтибди...
Лекин қайдадир,

Қайлардадир ҳозир
ўша учовлон?
Қачон пок бўларкин
бойқушлардан,
Босқинчидан
шу буюк жаҳон?!
Она кўз тутарди,
Она кутарди...
Умид бахш этарди...
шу ёруғ жаҳон,
Бир кун эмас, бир кун
Бир кун эмас, бир кун -
Кириб келар, дея ўша уч ўғлон...
Кутишга розийди она
минг йил ҳам,
Миллион йил ҳам
кутишга рози.
Бир кун эмас, бир кун,
Бир кун эмас, бир кун -
Лоақал биттасин
кўрсайди!..
Лекин ўлим яқин,
ўлим жуда яқин...
Мана, эшитилар саси,
сўроғи...
Энди нима бўлар?..
Энди нима бўлар?
Энди нима бўлар
бундан буёғи?!
Наҳот, кўрмай ўлса?..
Бир бор кўрмай ўлса?
Бир бор кўрмай туриб,
Таслим этса жон?..
Ахир у она-ку!..
Бу қандай бедодлик!..
Ваъда этганди-ку
Ер билан Осмон!..
Лекин Ер сўзламас
Осмон ҳам хомуш,

Умиддан чақнамас
"йилт" этган чақин.
Осмону заминни
зулмат қопламиш,
Демак, ўлим яқин,
жуда ҳам яқин!..
Мана, у...
Ҳар ёқда
шом шарпасидай
Қора увадасин
судрайди.
У аввал
бидирлаб
эврасидай,
Онани
Оромга ундайди.
Кейин...
Маҳкам тутар
унинг ёқасидан,
Кейин
кутиради
аламдан.
Она "йўқ!" дер қатъий,
Она исён қилар,
Она болаларин
сўрар оламдан!..

* * *

Докторлар: "Умид йўқ,
инфаркт!" - дейишди.
Лаблари кўкарди,
Қовоқлар шишди.
Фарқ этолмай қолди
Кун билан тунни,
Поёнсиз бир оғриқ -
Олами уни
Оташ алангали
Бағрига олди.
Тили ғализланиб,

Ғўлдираб қолди.
Бир куни чақириб
Неварасини,
Яна келинию,
Эварасини,
Рози-ризалик ҳам
Сўргандай бўлди.
(Ўлимга ижозат
Бергандай бўлди.)
"Алвидо!" ҳам айтди,
Лекин шу замон
Кўз ёшлари сачраб,
Ерга тўкилди.
Бироқ кўп ўтмади
Оналик меҳри
Бошлади қайтадан
Буюк ғалаён.
Она бундоқ таслим -
Этолмасди жон!
Она жанг қиларди -
Даҳшат беомон,
Ажин манглайида -
Ажалнинг муҳри...
"Қийналиб кетди-ку,
Бечора!" - дея
Кампирлар неча бор
Фолин очдилар,
Ирим бўлсин, дея
Остонасига
Мозор тупроғини
Ҳатто, сочдилар.
Бариси бефойда.
Ажал енголмас,
Оловда чирпанар
Онанинг жони.
Гўё сарҳад билмас,
Сира сарҳад билмас
Онанинг
Ажалга

Исёни!
У оламдан
Ҳисоб-китоб сўрар,
У адолат сўрар
ўлимдан.
Олам хомуш,
Ингранар ажал:
Нима келарди деб
Менинг қўлимдан!..
Шундай ўтиб борар
Ҳафталар, ойлар,
Оловда чирпанар
Шўрликнинг жони.
Ҳали сарҳад билмас,
Ҳали давом этар -
Онанинг
ажалга
исёни!..

* * *

Тун ярим. Тўлин ой -
Терақдан пастда,
Тин олгандай бўлди
Бечора хаста,
Кайвони кампирлар
Аввал "уф-уф"лаб,
Кейин ҳар томонла
Қолдилар ухлаб.
Иримга ёқилган
Шамнинг шуъласи -
Паноҳида эди
Она ҳужраси...
Бир маҳал кўзларин
Очди-да хаста,
Инганиб, ўрнидан
Қўзғолди аста.
Тин олди қурушқоқ -
Лабларин ялаб,
Сўнгра ташқарига

п

Чикди эмаклаб.
Чайқалиб, супада
Суринди анча,
Маъюс боқар эди
Унга қўрғонча.
Онанинг ҳолига
Боқарди ҳайрон,
Пастак ошхонаю
Бостирма айвон...
Не машаққат ила
Етди-да, ана,
Таниш остонага
Бош қўйди она...
Бир пайт бош кўтарди
Яна ҳансираб,
Олисга, ой қўнган
Уфуққа қараб,
Бор кучини йиғиб,
Не алам билан:
"Ҳа-ёт-жо-он!" - деб
Инграб чиқарди овоз,
"Му-род-жо-он!" - деб
Мунграб чиқарди овоз.
Сўнг "Пў-лат-жо-он!" - деди
Шу оҳангга мос...
Эвоҳки, бу чорлов,
Аламли бу роз,
Уфуқнинг бағрига
Ханжардек ботди,
Жимжит қўрғончани
Тамом уйғотди...
Ҳамма югуришиб
Келдилар шу чоғ,
Кимдир ўксиб-ўксиб
Йиғлади узоқ...

Табиат,
онага

шафқат қил,
Қаҳрингга
олдинг-ку,
қаҳрингга.
Етар, бас,
қийнама,
мадад қил,
Ол энди
шўрликни
бағрингга!..
Куйик бир шам каби
Мильтираб қолди,
Куйик бир шам каби,
Айлагин шафқат.
Онанинг
жонига
таскин бер энди,
Ахир,
онасан-ку,
табиат!..

* * *

Эртаси кун Она бир-бир исмин айта,
Болаларин чорлайверди қайта-қайта.
Айтар сўзи: "Болам, болам, болам!" эди,
Эшитганга алам, алам, алам эди...
Йиғилишди қишлоқдаги кампир-чоллар,
Йиғилишди раис бошлиқ оқсоқоллар.
Кенгашдилар, айтиб гапнинг сирасини,
Онажонга кўмаклашмоқ чорасини.
Топиларкан ҳар мушкулнинг бир чораси.
Онажоннинг учта шаҳид дилпораси -
Сувратида уч йигитни шайладилар,
Белларига қайиш камар бойладилар.
Она бир гал "Ҳаётжон!" - деб чорлаган он
Ичкарига қадам қўйди Ҳаёт - ўғлон..
Она шўрлик сифдиролмаё севинчини,
Алпонг-талпонг қучмоқ бўлди тўнғичини.
Бўғиларди, бўғиларди нафаслари,

Кўтарилиб-тушар кўкрак қафаслари.
Қани энди дилбандига тўя қолса,
Қани энди кўзларига жойлаб олса..
Болажоним, болажоним, келдингми? - дер,
Кутиб адо бўлганимни билдингми? - дер.
Бу дунёда борлигингни билар эдим,
Билардимки, бир кўришни тилар эдим,
Аттанг-аттанг, бир озгина кечикдинг-да,
Икки ойми-уч ой аввал келганингда
Суюнчига ўзим ҳар ён чопар эдим,
Сенга атаб иссиқ нонлар ёпар эдим.
Келганингга қилар эдим тўй-маърака,
Келар эди бутун қишлоқ, ака-ука!
Болагинанг эр етишди чин баҳодир,
Кўрмадингми, кўзларингга чалингадир?
Келингинам кўрмадими келганингни?
Билармисан, неваралик бўлганингни?
Неваралик бўлиб қолдинг, болам, суюн,
Энди менсиз ўтказасан унинг тўйин..
Ҳа, эскириб қолди, болам, бизнинг кўрғон,
Қайтадан қур иморатни..
- Хўп, онажон!..
Укаларинг унутмагил, қур ёнма-ён
Уларга ҳам икки манзил..
- Хўп онажон!..
Катта уйнинг сандиғида дўппи, чопон,
Бориб, даров кийиб олгин..
- Хўп, онажон!..
Қуруқ-қоқшоқ қўлларини Она очиб,
Дуо қилар, кўз ёшларин сочиб-социб..

"Онажон!" деб Мурод кирар,
ҳасратзада -
Она қолар яна ажиб талвасада.
Лабларида ярим йиғи, ярим кулгу,
Билмас эди: йиғласинми, кулсинми у?..
Бўйларингга ўзим қурбон бўлай, дейди,
Эгил кўпроқ, нафасингдан олай, дейди.

Ҳижронингда не кунларни кечирмадим,
Фигонингда не тунларни кечирмадим!
Киранг эдинг, болам, доим тушларимга,
Юранг эдим келолмайин ҳушларимга...
Пешонамда бор экансан: шукур, шукур,
Агар шукур деёлмасам, мен ношукур...
Ўқ ялади ўнг юзим, деб, полвон болам,
Ўзган эдинг, изи ҳатто қолмаптиям.
Бир гап айтай, болам, лекин, ўқсинмагин,
Ўша ёлгон "қорахат"дан бир йил кейин
Хосиятинг уйимизни ташлаб кетди,
Ташлаб кетди, кўзимизни ёшлаб кетди.
Аmmo болам, сен ўқсинма, қилма парво,
Қизлар борки, бир-биридан сара, зебо,
Пайсалга ҳам солавериб, чўзма ўйинг,
Шу кузақдан қолдирмагин никоҳ тўйинг,
Ҳаёт аканг толеингга қайтди омон,
Ҳар бир ишда маслаҳат сол...
- Ҳўп, онажон!..
Ҳа, ўзингга қурмоқ бўлсанг ҳовли-қўрғон,
Аканг билан ёнма-ён қур...
- Ҳўп, онажон!..
Катта уйнинг сандиғида дўппи, чопон,
Бориб, даров кийиб олгин...
- Ҳўп, онажон!..
Қуруқ-қоқшоқ қўларини Она очиб,
Дуо қилар кўз ёшларин сочиб-социб...

* * *

Энг охири кенжатоий кириб келар,
Енгил-енгил қадам ташлаб, юриб келар.
Она боқиб, ҳаприқади куйик жони,
Ўша-ўша навниҳоли - Пўлатжони!..
Қоши қуюқ, қарашлари сузуккина,
Ҳатто аскар кийимда ҳам нозиккина.
Келар экан қўлин чўзиб "онажон"лаб,
Она унга бағрин очар "болажон"лаб.
Боласининг бошин олиб сийнасига,
Сочларини суртар сўник дийдасига.

Ҳой, яхшилар, ўнгимми ё тушим, дейди.
Эсим бутми, ўзимдами ҳушим? - дейди.
Уч ўғлимни омон кўрдим, омон кўрдим,
Йиғи қурсин, йиғламайман, ёмон кўрдим,
Дейди, яна ёшлар қуйиб, бўзланади,
Бўзланади, боласига юзланади:
Болагинам, ўзгармабсан сира-сира,
Буңдоқ хат ҳам ёзмадинг-а, ора-сира.
Хатларингни кутиб, онанг адо бўлди,
Дийдорингни бир кўришга гадо бўлди!
Ҳа, майлига... Ўзинг келдинг - менга давлат.
Ахир, ўрнинг босармиди бир энлик хат.
Кўзларимга суриб, болам, бирин-бирин,
Асраб қўйдим китобларинг, дафтарларинг.
Дўхтирликка ҳавасларинг баланд эди,
Кечиктирмай, вақт борида ўқи энди.
Токчадаги хумчойнақда йиққанам бор,
Олиб қўйгин, бир кунингга яраб қолар.
Ҳа, мабодо қурмоқ бўлсанг ҳовли-қўрғон,
Аканг билан ёнма-ён қур...
- Ҳўп, онажон!..
Катта уйнинг сандиғида дўппи, чопон
Бориб, дарров кийиб олгин...
- Ҳўп, онажон!..
Қуруқ-қоқшоқ қўлларини Она очиб,
Дуо қилар, кўз ёшларин сочиб-социб...

* * *

Тамом!..
Аламлари битди ҳаммаси.
Кўзларини юмиб,
Хўрсинди она.
Бор-йўғи бир лаҳза
ўтди чамаси,
Ғойиб фарзандларин
чорлади яна...
Ўғиллар киришди,
кийиб беқасам,
Уларни ёнма-ён турғизиб

Шундоқ,
Кўзларини узмай,
киприк қоқмасдан,
Термулди,
термулди,
термулди узоқ!..
Оқарган лаблари
қимтинди,
сўнгра -
Назарин ўтирди
чироққа...
Йўллар ва одамлар...
Она кетиб борар,
Она кетиб борар
белгисиз ёққа...

* * *

Эртасига
Она жон берди...
Аmmo -
Эшитган жонларни
чулғади даҳшат.
Она жон беришин
биларди ҳамма,
Бундоқ жон беришин
билмасди фақат.
Онани топишди тонгда,
остонада,
Сўнган кўзларида
муз қотган ҳасрат.
Шўрлик жон бермишди
ўша остонада,
Совуқ чангалида -
учта "қорахат"!..

* * *

Ахир
топганди-ку
таскин-тасалло
Қучаркан

учовлон
жигарпорасин...
Она қалби билан
сезганмикин ё
Ҳамдард одамларнинг
"чорасин?"
Нега жон бермади
уйда, тўшагида?
Нега остонани
этди ихтиёр?
Яширин бир сир бор
бунинг тагида,
Яширин асрор бор,
изоҳи душвор...
Бу сирни бировлар
пайқади бир оз,
Ва лекин,
бировлар била олмади.
Эшитганлар
Йиғлашди, холос,
Йиғламаган одам қолмади...
Ёндирди,
куйдирди
машъум уруш
Бечоранинг
бутун ҳаётини.
Бу ҳам етмагандай,
заҳарлади,
Зулматга чўктирди
вафотини!..
Азиз онажонни,
дилпора жонни
Топширгали
она тупроққа,
Ёлғиз қишлоқ эмас,
Қишлоқлар,
кентлар,
Бутун район
қалқди оёққа.

Ҳамма ҳис қиларди
улуғ тобутни
Елкага олишдек
юрақ бурчини.
Ҳамма ошиқарди,
Ҳеч бўлмаганда
Теккизиб қолмоққа
Қўлин учини.
Муқаддас болишдек
тупроқ қатига
Аста бош қўяркан
тиним топган жон,
Муборақ Заминда
унинг иззатига
Аста бош кўтарди
уч ўғлон...
Бири Днепрда, бири Орёлда,
Венада ётарди бири -
хоқ бўлиб.
Она иззатига
турдилар сафда,
Заминдай мусаффо,
нурдай пок бўлиб!..
Она кута-кута сўнди,
уларни
Лекин сен кутасан,
жонажон,
Сен кутасан шаҳид
ўғлонларингни,
Азиз Ўзбекистон -
онажон!..
Булоқлар эмас бу -
боғларинг аро,
Интизор кўзингда
соғинч ёшидир.
Қоялар эмас бу -
тоғларинг аро,
Бағрингга зил чўккан
ҳижрон тошидир...

Бу ҳижрон мангудир!..
Қурбонларингни
Сен мангу кутасан
жонажон,
Сен кутасан
шаҳид ўғлонларингни,
Азиз Ўзбекистон -
Онажон!..
Буюк ҳижрон аро
бир жаҳон таскин.
Бир дунё тасалли
сенга ёр бўлсин,
Мусаффо осмонинг
кўрмасин тутун,
Мунаввар қуёшинг
мангу бор бўлсин,
Байроғинг ҳамиша
яшнаб лолагун,
Шаҳидлар қонидек
беғубор бўлсин,
Умринг ҳам башарнинг
умридек узун,
Иқболинг оламдек
пойдор бўлсин!
Шукуҳлар, шавкатлар,
шонларга тўлиб,
Сен мангу яшнайвер,
жонажон!
Сен мангу яшнайвер,
жонажон бўлиб,
Азиз Ўзбекистон -
Онажон!

1973, декабрь

VI

*Алвидо сизга ҳам, изтиробларим,
Ўкинч, аламларим, хайр, алвидо!
Баъзан жафо кўрдим, вафо кўрмадим,
Дўстларга ҳамиша этдим жон фидо.
Муҳаббат шарҳига тўлди дафтарим,
Фақат шеъриятда топдим мен сафо,
Ундан айру менга умри бақо йўқ,
Хуржунимда ундан ўзга вақо йўқ...*

АСР БИЛАН ВИДОЛАШУВ

1

Йигирманчи аср, хайр, алвидо,
Кездик йўлларингни, сўқмоқларингни.
Яшадик умид ҳам таҳлика аро,
Чекдик роҳатингни, қийноқларингни.
Баъзида кун ёруғ, баъзан ой қаро,
Тотдик таҳқирларинг, ардоқларингни,
Не-не талотумлар, қуюнлар кўрдик,
Не-не томошалар, ўйинлар кўрдик...

2

Йигирманчи аср... Дунё чарх уриб,
Инсонлар бошига ёғилди офат.
Дарё-дарё қонлар оқди айқириб,
Элларни қуршади қирғин, қабоҳат.
Мустабидлар ўтди давронлар суриб,
Бўйинларга солиб занжир, асорат,
Дўстлар, қандай оғир аср бўлди бу,
Одамзод барига чидади, ёху!..

3

Жаҳаннам элчиси - атомни кўрдик,
Маҳшар гулханини кўрдик қаловда.
Оловга сиғиндик, оловда юрдик,
Нажот фариштасин кўрдик оловда.
Инсоф, диёнатдан юзни ўгирдик,
Бутун бир дунёни тутдик гаровда,
Ҳайриятки бизни Худо асради,
Этмади дунёдан жудо, асради...

4

Йигирманчи аср... Мунаввар этди
Тўгарак жаҳонни ақлий мўъжиза.
Инсон илми олис юлдузга етди,
Инсон қадам қўйди тўлин ой уза.
Бир зум юракларнинг губори кетди,
Хаёллар ёришди нурдай покиза.

Кўрдик оламшумул кашфиётларни,
Коинот ортида коинотларни...

5

Дунёни кашф этиб, дунёни билдик,
Тадқиқ эта олдик ёмғирни, қорни,
Фалак пештоқига байроқни илдик,
Билдик борлиқ аро ҳар неки борни.
Жумбоқлар устига қанча эгилдик,
Очдик заррадаги буюк асрорни,
Лекин юракларда илтижо яшар:
Қачон ўзлигингни билгайсен, башар?!

6

Миллионларнинг фикру андишасида
Боболар зикри бор, боболар хуни,
Назар сол, дунёнинг қай гўшасида
Ҳамон ҳукмрондир қабоҳат туни.
Кундуз кечиб меҳнат нашидасида,
Кечалар васваса бузар уйқуни,
Доҳийлар ўтдилар, ғоялар қолди,
Булуллар кетдилар, соялар қолди...

7

Халқим, бу асрда қарам эдинг, қул,
Булуллар ортида толе юлдузинг,
Отилди, чопилди, куйиб, бўлди қул
Не-не азизларинг, ўғлонинг, қизинг.
Бардош беролмади, қуриди буткул
Пешонангга битган битта денгизинг,
Орол қулигимиз қурбони бўлди,
Олам бу шикванинг ҳайрони бўлди...

8

Йигирманчи аср... Армонлар билан
Неча бор туғилдик, неча бор ўлдик.
Оллоҳни тарк этиб, бўлдик юзтубан,
Миллатдан юз буриб, юз қаро бўлдик.
Хайриятки бугун озоддир Ватан,
Яна қайта бошдан умидга тўлдик.

Яна тонг нурига қоришди дунё,
Кўзимиз ўнгида ёришди дунё...

9

Истикдол, эй менинг асрий муродим,
Кўзларим устига қўябер қадам,
Ниҳолдек қоматинг кўрди, авлодим,
Маъюс руҳимизга уфурди кўклам.
Олохдан етишди бўйла имдодим,
Асрим, тутиб бердинг елкангни сен ҳам,
Сен ҳам саховатинг айладинг зухур,
Мустақиллик учун сенга ташаккур!..

10

Тонг ёришиб келар, уфқлар алвон,
Кўзларим тўймайди ҳуснига қараб.
Ёришиб келмоқда янги бир жаҳон,
Байроғи кўринди, ана, ҳилпираб.
Алвидо, демишди асрига Байрон,
Мен ҳам, хайр, десам бутун, не ажаб,
Алвидо, йилларнинг орзу, армони,
Алвидо, умримнинг олтин довони!..

11

Алвидо сизга ҳам, изтиробларим,
Ўкинч, аламларим, хайр, алвидо!
Баъзан жафо кўрдим, вафо кўрмадим,
Дўстларга ҳамиша этдим жон фидо.
Муҳаббат шарҳига тўлди дафтарим,
Фақат шеърятда топдим мен сафо,
Ундан айру менга умри бақо йўқ,
Хуржунимда ундан ўзга вақо йўқ...

12

Нега йиғляпман сўзим сўнгида?
Дунёни тўсади киприқдаги ёш.
Аср нима эмиш олам ўнгида,
Не-не асрларни кўрмади қуёш.
Янги аср келур янги орзуда,
Негаким гўзалдир, навқирондир, ёш,

Сен эса, эй асрим, курашга тимсол,
Умид ва истиқлол асри бўлиб қол!

13

Асрларнинг сўнгсиз силсиласида
Сўнмас бир ҳайқирик, бонг бўл, садо бўл.
Одамзоднинг битмас ашуласида
Ўтли бир парда бўл, мунгли нидо бўл.
Манглайнинг ярқираб тонг шуъласида
Кетиб бормоқдасан, биздан ризо бўл,
Мозийнинг қўйнида ўрнинг бехатар,
Омадинг ёр бўлсин, Олоҳу Акбар!..

МУНДАРИЖА

И.Ҳаққул. *Шеърят — дард ва умид демак* 5

I

Олам кирар юрагимга	19
Эй буюк тупроқ	19
Газопровод	20
Чўққиларга ёғилди ёғду	22
Тун. Боғимда кезаман	22
Қумри	23
Барқут каби	24
Куз	24
Севистон	25
Тун чорлайди	27
Буюр, дедим	28
Бир туп жонон ўрик	29
Буюк трасса илҳоми	30
Олтин зина	31
Табиат базми	33
Ишқ ва орзу	33
Ҳилол	34
Уфуқлар	35
Баҳорда бир кун	37
Лулумба қўшиғи	38
Шеърят	39

II

Дурдона	42
Ўзбекистон туни	42

Отамга хат	44
Улфатларим	46
Она ўтмиш, она истиқбол	47
Менга илашибди ажиб бир очлик	49
Қора тош	50
Тасаввур	51
Қалбдан садо	53
Жоним	54
Алвидо	55
Юрагингда тотли ғам	57
Табиат қудрати бўлсайди менда	58
Акам Олим Бойжонов хотираси	58
Қасрлар	59
Сарфланмаган юрак	61
Футбол	62
Бир томчи қон	63
Файласуф билан суҳбат	65
Менга оғир	68
Ролми ёки ҳақиқий ўзи	73
Томоша	74
Нақадар сирли кечи	75
Гўзаллар сафидан сени излайман	76
Бир ошиқ мактуби	78
Хиёнат	79
Узрлар	82
Абдулла Қаҳҳор хотираси	84
Сирлашар	85
Билмаса билмас	86
Отам	86
Пахтакор кўшиғи	88
Нажот майдони	89

Нидо	91
Тилак	92
Сувайдо	95
Қўғирчоқлар	96
Шоирга	98
Улувбек	99
Клубатра	101
Ҳамлет	104
Ҳол	106
Она товуқ ва очкўз қарға ҳақида баллада	107
Бахиллик	109
Сарупо	111
Фохира	111
Ошиқлар кўприги	112
Ошиқона	112
Савол-жавоб	113
Иброҳим Мўминов сабоғи	113
Қаёнда	114
Ҳалима Носировага шеърӣй мактуб	115
Тўқсон бобонинг эвараси Ҳаётжонга айтганлари	116
Эльбрус	118
Юртим	119
Хурофот	120
Оқибат	122
Умидли дунё кўшиғи	123
Учар тарелкалар	126
Тушунтириш хати	128
Жиноят ва жазо	130
Дейдиларки бир қишлоқда	131
Дейдиларки, бир шаҳарда	132
Дўстлар ва душманлар	134

Адабий танқид	135
Имконият ва мумкиният	136
Кечди бир лаҳзада ул ширин дийдор	138
Йўқ, биз аямадик дунёни асло	139
Роз	140

III

Менинг увоқ шеърим - менинг дилпорам	142
--	-----

IV

Ғазал	175
Ой	176
Кўкчада	177
Боқсалар жонимга, жоно	178
Соялар	178
Айланма кўп	180
Оҳ, гўзал фарфонанинг	181
Булут	182
Шоҳимардон булбуллари	183
Нағмаси	184
Талпинди-ку	185
Сен бугун узган бу япроқ	186
Машраб монологи	187
Баҳор	188
Гўдак қуш талпинар	189
Қорайган кўк уза	190
Умид	191
Нодирни даврон аталмиш	192
Ёнар киприкларим	193
Бўлмас	194
Ҳай-ҳай, на гўзал	195

Бирам нозик, бирам нозик	196
"Тарафиннан"	197
Кўк	198
Кун	199
Кирди кўклам кўнглима	200
Шуъладир, чўғдир чаманда	201
Ҳарир	202
Дўстлик ғазали	203
Кўнглим ичра	204
Авжида	205
Пахтакорим	206
Ўт	207
Қараш	208
Жўралар	209
Аё, дўстим	210
Севганим	211
Қолди умрим кўклами	212
Тушиб келар	213
Этолмадим	214
Куюш камарбаста	215
Сен бошқа, мен бошқа	216
Кеча анжум давра тутмиш	216
Бўлмагай	217
Кўнглим куши то	218
Чалма созингни, муғанний	219
Бонг урар гулшанда булбул	220
Сенга етсин, сенга	221
Бир дона, бир дона	222
Васлинг аро ёнсам фақат	223
Табассумлар	223
Саҳарларда	224

Кеча	225
Жоно ҳукмида	226
Шабнам	227
Қадаҳ	228
Бухородан, Бухородан	230
Юлдузим	231
Ватан	232
Тарихда	233
Дам ўтар, дамлар ўтар	234
Шу куннинг шеъри	235
Не ажаб офатижонсан	237
Мажнунтол	238
Ул санамнинг кўзи кулгай	238
Бадиҳалар	239
Кўзларингдан зарра ёғду	240
Тан - иморатдир, жаҳонга	240
Сен Бухоройи шарифдирсанки	240
Санамо	240
Ҳаддин жафо	241
Ўпай	242
Сен келмасанг	243
Бир кеча	243
Бебокча	244
Паривашга кўринмоқ эрди матлаб	245
Файзулла Хўжаев кўзлари	245
Навойи ғазалига мухаммас	246
Бобур ғазалига мухаммас	247
Фузулий ғазалига мухаммас	248
Машраб ғазалига мухаммас	249
Фурқат ғазалига мухаммас	250
Эркин Воҳидов ғазалига мухаммас	251

Ўзбекистон	252
Умр	254

Жамила (достон)	257
Тоштурён (достон)	268
Эшиқда ой тўлкини (достон)	284
Армон (достон)	301

Аср билан видолашуви	325
----------------------------	-----

Адабий-бадиий нашр

ЖАМОЛ КАМОЛ

САЙЛАНА

Биринчи жил

**АСР БИЛАН
ВИДОЛАШУВ**

Шеърлар, дostonлар

Техник муҳаррир:
УМИДЖОН ҲАЙИТОВ

Саҳифаловчи:
ДИЛОРОМ РАҲМАТУЛЛАЕВА

Босишга рухсат этилди: 05.09.2007 йил.
Босмахонага топширилди: 15.08.2007 йил.
Бичими: 60x84 ¹/₁₆. Ҳисоб-нашриёт табоғи: 8.5
Босма табоғи: 21 Адади: 1000 нусха.
51-буюртма.

Баҳоси келишилган нарҳда.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
«ФАН» нашриёти, 100170, Тошкент, И. Мўминов кўчаси

«Нур полиграф» МЧЖ босмахонасида чоп этилди
Тошкент ш., З. Қобулов кўчаси, 19-уй.